

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta**

Diplomová práce

2016

Zdeněk Smutný

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
katedra Historie**

Diplomová práce

**Zdeněk Smutný
Historie, Navazující magisterské studium**

Prof. JUDr. Cyril Horáček, politik a národohospodář

Prof. JUDr. Cyril Horáček, politician and economist

Praha 2016

vedoucí práce: Prof. PhDr. Eduard Kubů, Csc.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením Prof. PhDr. Eduard Kubů, CSc. V práci jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a použil výhradně informační zdroje a literaturu uvedenou v poznámkách a přílohách. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 1. července 2016

podpis

Děkuji Prof. PhDr. Eduard Kubů, CSc., vedoucímu mé diplomové práce za to, že byl nápomocen radou a připomínkami při jejím zpracování a za trpělivost, kterou se mnou projevil. Poděkování dále směřuje k PhDr. Mileně Běličové z archívu Národního muzea za zpřístupnění dokumentů z dosud nezpracovaného fondu Cyrila Horáčka a k PhDr. Janu Chodějovskému, Ph.D., z ústavu T. G. Masaryka AV ČR za spolupráci při vyhledávání materiálů vztahujících se k osobě prof. C. Horáčka. V neposlední řadě pak autor práce děkuje pracovníkům archívu Národního technického muzea za poskytnutí archivních fondů vedených na jméno Cyrila Horáčka a pracovníkům České národní banky za pomoc při vyhledání dokumentů vztahujících se k jednáním Bankovního výboru.

Praha, 1. července 2016

podpis

Anotace

Předkládaná práce je biografií profesora JUDr. Cyrila Horáčka, který byl významným národohospodářem, pedagogem a politikem na přelomu a zejména v první třetině 20. století. Zkoumá jeho životní osudy a osobnostní vývoj s akcentem na jeho profesní dráhu národohospodáře, pedagoga, jakož i politika, s přihlédnutím k jeho soukromým aktivitám a zájmům. V několika kapitolách, zvláště pak v kapitole věnující se národohospodářství, zasazuje jeho odborné názory a práce do kontextu tehdejšího ekonomického myšlení a srovnává je s prací a myšlenkami ostatních tehdejších významných českých národohospodářů.

Annotation

The present work deals is a biography of Professor JUDr. Cyril Horacek, who was a prominent national economist, educator and politician during the turn of the century and especially in the first third of the 20th century. It examines his life stories and personal development with an emphasis on his career economist, educator and policy with regard to his private activities and interests. In several chapters, especially those concerning economics, he puts his expert view and work into the context of that time economic thinking and compares them with the work and ideas of others Czech national economists of that time.

Klíčová slova

Národohospodář – Economist

Politik – Politician

Padagog – Educator

Obsah

Seznam zkratk	7
Literatura, prameny a metody práce	8
1 Soukromý život Cyrila Horáčka	20
1.1.1 Mládí	20
1.1.2 Vojenská služba a studium na právnické fakultě	29
1.1.3 Profesionální dráha	35
1.1.4 Ekonomická situace Cyrila Horáčka a jeho rodiny	39
1.1.5 Osobní zájmy	53
1.1.6 Shrnutí	57
2 Cyril Horáček pedagogem	59
2.1.1 První odborné práce	59
2.1.2 Profesorem	65
2.1.3 Přednášky na právnické fakultě	69
2.1.4 Administrativní práce a rektorem univerzity	80
2.1.5 Národohospodářský ústav	93
2.1.6 Národohospodářská učebnice	97
2.1.7 Shrnutí	104
3 Cyril Horáček politikem	107
3.1.1 Počátky politické angažovanosti a členství v Národní straně	107
3.1.2 Volební neúspěchy	114
3.1.3 Agrární strana	121
3.1.4 Poslancem a ministrem financí	127
3.1.5 Senátorem	138
3.1.6 V politickém ústraní	145
3.1.7 Shrnutí	151
4 Cyril Horáček národohospodářem	154
4.1.1 Nacionalismus v myšlení a díle Cyrila Horáčka	154
4.1.2 Odraz sociálních myšlenek v díle Cyrila Horáčka	164
4.1.3 Zavedení nové měny	172
4.1.4 Bankovní výbor	178
4.1.5 Deflace nebo inflace?	186
4.1.6 Boj s krizí	191
4.1.7 Devalvace měny	203
4.1.8 Shrnutí	208
5 Závěr	211
6 Prameny	216
6.1.1 Archivní fondy	216
6.1.2 Tištěné	217
6.1.3 Rukopisy, Koncepty článků	219
6.1.4 Paměti	224
6.1.5 Periodický tisk	224
6.1.6 Korespondence odeslaná	240
6.1.7 Korespondence obdržená	241
6.1.8 Korespondence ostatní	248
6.1.9 Elektronické databáze	248
6.1.10 Seznam použité literatury	249
6.1.11 Pseudonymy Cyrila Horáčka	251
6.1.12 Seznam příloh	252
6.1.13 Přílohy	253

Seznam zkratek

ACNB – archív České národní banky

AK – advokátní kancelář

i. č. – inventární číslo

Min. - Ministerstvo

MÚA AV ČR – archív Masarykova ústavu akademie věd České republiky

Např. – například

ND – Národně demokratická strana

NM - archív Národního muzea

NS - Národní shromáždění republiky Československé

NTM – archív Národního technického muzea

NÚ – Národohospodářský ústav

Pozn. Aut. – poznámka autora

ÚAV NF – Ústřední akční výbor Národní fronty

VŠE – Vysoká škola ekonomická

ZKP – knihovna Zemědělské a potravinářské komise

Literatura, prameny a metody práce

Význam bádání o osobě profesora JUDr. Cyrila Horáčka (viz obrázek č. 1) je založen na skutečnosti, že se jedná o osobnost, zejména z pohledu výzkumu českých hospodářských dějin, která v 1. polovině 20. století ovlivňovala ekonomické prostředí a národohospodářskou vědu. Dosavadní odborné ekonomické práce hodnotí Cyrila Horáčka v kontextu vývoje ekonomického myšlení jako osobu stojící na okraji hlavních proudů ekonomického myšlení, případně jako pokračovatele a žáka národohospodáře Albína Bráfa. Tedy jako na praktického stoupence národohospodářského nacionalismu, který se odborně zabýval dílčími ekonomickými problémy nehotového nacionálně českého národohospodářství a přenášel tehdejší poznatky ekonomického myšlení z teoretické do praktické roviny. Takto je Cyril Horáček představen v základních dílech, jako jsou například „Dějiny českého ekonomického myšlení do roku 1848“¹ od Františka Vencovského, v práci Roberta Holmana s názvem „Dějiny ekonomického myšlení“² a v řadě biografických slovníků, které se zaměřují na osoby ovlivňující vývoj ekonomického myšlení v českých zemích.

Tato diplomová práce se nesnaží tyto závěry předních českých ekonomů zpochybňovat, na což odborná erudice autora nestačí, ale naopak je doplnit o pohled historika na ty kapitoly jeho života, kterým se ekonomové dosud v odborné literatuře nevěnovali. Práce se tedy zaměřuje na ty oblasti činnosti Cyrila Horáčka, které doposud nejsou v odborné literatuře představeny. Jedná se o jeho osobní život a profesní vývoj s přihlédnutím k soukromým zájmům, jeho sociálnímu a ekonomickému postavení v tehdejší společnosti, jeho politickým aktivitám a ambicím a jeho praktické pedagogické činnosti. V kapitole, která se zabývá Cyrilem Horáčkem jako národohospodářem, se autor práce soustřeďuje na dílčí problematiku, která je v pracích ekonomických odborníků zmíněna zcela okrajově. Z tohoto důvodu se tato práce hlouběji nezabývá praktickou národohospodářskou politikou Cyrila Horáčka například v oblasti družstevnictví, protože tato jeho činnost v této oblasti národohospodářské vědy byla obšírně zpracována v práci Ilony Bažantové s názvem „Družstevní a svépomocné koncepce v českém ekonomickém myšlení, Vývoj názorů a pokusů o praktickou realizaci do roku 1948“³.

¹ Vencovský, František: Dějiny českého ekonomického myšlení do roku 1848, Brno: Masarykova univerzita 1997.

² Holman Robert: Dějiny ekonomického myšlení, Praha: C. H. Beck 2005.

³ Bažantová, Ilona: Družstevní a svépomocné koncepce v českém ekonomickém myšlení, Vývoj názorů a pokusů o praktickou realizaci do roku 1948, Praha: Prospektum 2002.

Archivní materiál, z něhož bylo čerpáno k této práci, je rozdělen mezi několik institucí. Největší část, která obsahuje osobní fond Cyrila Horáčka, v celkovém počtu 17 kartonů, je uložena v pražském Archívu Národního muzea v ulici Na Zátorách. Tento fond Cyrila Horáčka obsahuje hlavní část rodinné pozůstalosti. Studium pramenů z tohoto fondu přináší některá specifika, například skutečnost, že tento archivní fond nebyl dosud zpracován a obsahuje pozůstalost nejen profesora Cyrila Horáčka, ale i jeho stejnojmenného syna, taktéž profesora na Karlově univerzitě. Pozůstalost Cyrila Horáčka mladšího je uložena v části kartonů č. 15, 16, 17 a dále je náplní celých kartonů č. 1, 6, 10, 11, 12 a 13. Rozlišit od sebe pozůstalost jednotlivých členů rodiny je v některých případech, tam kde chybí datace, případně se jedná o výstřižkový archív, obtížné, neboť se v některých bodech se okruh jejich činnosti překrýval.

Archivní fond obsahuje kromě většiny tištěných prací Cyrila Horáčka i stovky jeho publikovaných novinových článků s různou národohospodářskou, sociální, politickou a obecnou tematikou. Cyril Horáček evidentně zřejmě uvažoval nad budoucí veřejnou prezentací tohoto fondu, což dokládá jeho soustavná činnost při shromažďování, vystřihování, případně dodatečné označování článků publikovaných anonymně. Obsahují takřka veškerou publikační činnost Cyrila Horáčka v periodících s výjimkou jeho autorských, obsahově delších, odborných článků publikovaných v „Národohospodářském obzoru“ a právnickém periodiku „Všehrd“.

Vypovídající je i skutečnost, že jím shromážděný fond neobsahuje žádné odborné názory jiných českých národohospodářů té doby, a to i v případě, že nepřímo konfrontovaly jeho odborné názory, či přímo reagovaly na veřejná tvrzení Cyrila Horáčka. Tyto články ostatních národohospodářů je tak nutno hledat v jiných fondech tohoto archívu, například ve fondu Karla Engliše karta č. 64 a 65. Karel Engliš si totiž archivoval i články jeho odborných oponentů ke stejnému tématu, jako byl jím publikovaný článek. Kromě odborných publikovaných článků obsahuje tento fond i desítky nepublikovaných konceptů všeobecných a politických názorů Cyrila Horáčka zejména ze závěru 30. let. Řada z těchto článků nebyla pro svůj kontroverzní obsah kritizující demokratické principy a státní instituce pro redakce významných periodik přijatelné. Přesto i tyto koncepty Cyril Horáček do svého fondu zařadil. Ostatně podobně Cyril Horáček archivoval i své koncepty přednášek z Právnické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity. Díky této důsledné činnosti Cyrila Horáčka je práce s tímto fondem zjednodušená. Bohužel původní tematické rozřídění, jak naznačují nápisy na původních deskách, se zřejmě v pozdějších letech rozpadly do neorganizovaných celků a v současné době již celé stránky s Horáčkovými články a výstřižky článků tvoří

neuspořádanou směs bez tematického rozřazení. Fond naopak zcela postrádá rodinný foto archiv, který již není dochován ani ve vlastnictví rodiny Cyrila Horáčka.

Další pramenný fond k osobě Cyrila Horáčka v počtu dvou kartonů fondu č. 432, obsahující zejména materiál institucionální povahy se nalézají v Archivu Národního technického muzea v Praze na Letné. Tento fond byl dodatečně založen Cyrilem Horáčkem mladším, který jej předal do muzea v únoru 1954 a soupis k fondu pořídil v roce 1961. Pravděpodobně se jedná o pozůstatky důležitějších dokumentů institucionální povahy, které rodina původně zamýšlela uchovat ve svém vlastnictví. Z toho plyne i obsah tohoto fondu jako je křestní list, maturitní vysvědčení, index z právnické fakulty, různé jmenovací dekrety do politických a profesních funkcí, mzdová potvrzení z různých institucí atd.

Druhá část tohoto fondu tvoří obdržaná korespondence, která je pečlivě roztříděná a dokonce v případě politicky významných osob dodatečně označená jménem, případně funkcí odesilatele, pokud to nebylo z podpisu či hlavičky dopisu patrné, což opět dokládá přístup Cyrila Horáčka k písemným materiálům týkajících se jeho osoby. Jedná se o korespondenci od desítek osob z osobního, politického a profesního života, která je archivována, a to i v případě, že se jedná o běžné náležitosti osobní povahy. Charakteristickým příkladem jsou vizitky odesilatele s krátkým vzkazem evidentně zanechané osobně u služebního personálu Cyrila Horáčka, pokud jej dotyčná osoba nezastihla doma, jejichž hodnota spočívá ve výpovědi o jeho sociální síti. Tato korespondence s četnými kolegy je významným pramenem nejen k práci Cyrila Horáčka na právnické fakultě, ale i pro jeho další činnost. Například dopisy s Bedřichem Schwarzenbergem zajímavým způsobem dokládají činnost Cyrila Horáčka ve vedení První české vzájemné pojišťovny. Druhý karton podobným způsobem uchovává další korespondenci z různých institucí, pozvánky na různé veřejné akce a přednášky, případně žádosti směřované Cyrilu Horáčkovi v období, kdy zastával významné politické funkce. Například různé pozvánky a poděkování za Horáčkem vykonané veřejné přednášky jsou důležitým pramenem pro jeho veřejné kurzy a přednášky na různá odborná témata, neboť dokládají pozadí konání, případně finanční podmínky Cyrila Horáčka. Stejně tak poděkování různých osob a institucí je důležitým doplňkovým pramenem pro jeho politickou činnost.

Další část archivních materiálů k osobě Cyrila Horáčka, v počtu šesti kartonů, se nachází v Masarykově ústavu Akademie věd České republiky v pražských Kobylisích. Tyto kartony obsahují zejména jeho osobní rukopisy, případně materiály k jeho přednáškám na právnické fakultě. Tento archivní fond také obsahuje jeho politické projevy na různých volebních schůzích, koncepty jím vypracovaných právních norem týkajících se jeho činnosti v pražském

Sboru obecních starších a zákonných návrhů ze senátu Národního shromáždění. Kartony také obsahují rukopisy z jeho přednášek na Právnické fakultě a rukopisy vztahující se k jeho soukromým zájmům. Například rukopisy přednášek z právnické fakulty zajímavým způsobem přibližují obsah jeho výukové činnosti. Jejich text je značně podrobný včetně oslovení studentů na počátku přednášky a lze si na jejich základě názorně představit průběh přednášky na prestižní vysoké škole na přelomu 19. a 20. století. Podobně rukopisy z jeho básnické a povídkové tvorby, v některých případech dokonce publikované, plastickým způsobem dokládají jeho osobní koníčky, a to nejen po obsahové, ale i po formální stránce.

Posledním významným zdrojem archivních pramenů k jeho osobě je archiv Univerzity Karlovy. Zde se jedná o fond Právnické fakulty karta č. 105, který obsahuje institucionální dokumenty Cyrila Horáčka, týkající se jeho práce na Právnické fakultě. Archiv Karlovy univerzity kromě jeho osobní složky uchovává i seznamy jeho přednášek řazených podle jednotlivých semestrů a dokládají tak intenzitu a obsah jeho výukové činnosti v jednotlivých letech.

Další fondy v těchto výše zmíněných institucích obsahují již jen menší část archivních materiálů, které se Cyrila Horáčka dotýkají již jen zprostředkovaně. Například prameny, které se dotýkají jeho činnosti v Bankovním úřadu, jsou uloženy v Archívu České národní banky. Zde se jedná o fond Bankovního výboru a jedná se o kartony č. 1, 4, 7, 25, 28, 32, 36 a 47. Tento fond dokládá aktivitu Cyrila Horáčka na jednáních tohoto vrcholného orgánu praktické měnové politiky státu. Jsou tak důležitým archivním pramenem pro jím prezentované odborné názory v měnové politice a dokládají jeho aktivní měnovou politiku pohybu úrokových kurzů.

Jiné již spíše ojedinělé archivní dokumenty, jako je Cyrilem Horáčkem odeslaná korespondence, případně novinové články s národohospodářskou tematikou, které se Cyrila Horáčka nějakým způsobem dotýkají, se nacházejí v Archívu Národního muzea ve fondu Karla Engliše karta č. 43, 59, 64, 65, 72, ve fondu Aloise Rašína č. 15, 16, ve fondu Albína Bráfa č. 7, 8 a 9. Také v archívu Masarykova ústavu Akademie věd České republiky lze nalézt archivní prameny, které se dotýkají Cyrila Horáčka. Jedná se zejména o fond Otakara Sommera, Emila Otta, Stanislava Špačka, Eduarda Beneše a T. G. Masaryka, které obsahují několik dopisů odeslaných Cyrilem Horáčkem. Tolik všeobecné pojednání o pramenech a literatuře. Dílčí literatura, která je zaměřena na jednotlivé činnosti Cyrila Horáčka, je pojednávána ve zvláštních celcích k jednotlivým kapitolám.

×××

Samotná práce je rozdělena do čtyř funkčních kapitol, které za pomoci metody strukturální analýzy představují komplexní obraz a celistvé pojednání o osobě Cyrila Horáčka. Jednotlivé

kapitoly se zabývají jeho osobním životem, profesní kariéře pedagoga, politika a národohospodáře a pátou kapitolou je celkový závěr práce, který zasazuje Cyrila Horáčka do širšího kontextu tehdejšího národohospodářského diskursu a odpovídá na položené otázky. Každá kapitola se skládá z několika věcně položených okruhů jeho osobní a profesní činnosti a tyto podkapitoly jsou ukončeny závěrečným shrnutím.

První funkční kapitola se věnuje osobnímu životu, jeho výchozí sociální situaci, období dospívání, studiu na Právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity, ekonomické situaci a osobním zájmům Cyrila Horáčka. Tato osobní kapitola života Cyrila Horáčka doposud není v odborné literatuře nijak blíže prezentována. Drobné zmínky z osobního života lze nalézt v tištěných dobových pramenech, které publikovali jeho přátelé, jako je například článek Františka Valiny k jeho sedmdesátým narozeninám⁴, třístránkový článek Václava Řezníčka⁵, případně obsahově rozsáhlejší publikace k šedesátým narozeninám Cyrila Horáčka, jejímž autorem je jeho kolega a přítel prof. JUDr. Josef Gruber,⁶ který uvádí i chronologický přehled odborných publikací a článků Cyrila Horáčka.

Hlavním zdrojem pro poznání osobního života je tak jeho vlastní, dosud nepublikovaný, životopis. Tento autorský rukopis s názvem „Vzpomínky mého života⁷“ v délce 273 tištěných stran dává očima autora nahlédnout na jeho obraz vnímání světa od jeho dětství až do března 1939. Jedná se o zajímavý a nedoceněný pramen, který poměrně střízlivým a věcným tónem popisuje dobu jeho dospívání v prostředí vyšší střední třídy v poslední třetině 19. století, kde příslušnost k této elitě umožňovala úzké sociální kontakty se špičkami tehdejší pražské společnosti.⁸ Ve svém životopise dále Cyril Horáček popisuje prostředí pražské univerzity a celý svůj profesní a kariérní vzestup. Vlastní životopis je subjektivním pramenem, který však lze v případě větší části vzpomínek z jeho mládí jen obtížně konfrontovat s jinými prameny, neboť například rodinná korespondence či osobní pozůstalost jiných členů rodiny, se v archivních fondech ani ve vlastnictví rodiny nedochovala.

V případě podkapitol, které se zabývají studiem na právnické fakultě, ekonomickou situací a osobními zájmy Cyrila Horáčka, lze údaje obsažené v jeho životopise konfrontovat s dochovanými archivními prameny. V případě jeho studia na právnické fakultě jsou

⁴ Valina, F.: Prof. dr. Cyril Horáček sedmdesátníkem, *Národní politika*, 4. 11. 1932, č. 307, s. 3. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁵ Řezníček, V.: JUDr. Cyril Horáček, *Národní politika*, 4. 11. 1922, č. 302, s. 1-3. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁶ Archiv knihovny Vysoké školy ekonomické v Praze fond: <http://www.bibliothecaeconomica.cz>

⁷ Horáček, C.: *Vzpomínky mého života*. MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 1. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

⁸ Vylíčit pražské prostředí a jeho dopad na rodinu se pokusil i Cyril Horáček pod pseudonymem C. Urbanov v "Povídky pražského ovzduší" vydaných B. Kočím. Pseudonym C. Urbanov byl zvolen podle C. jako Cyril a Urbanov dle jeho narození v domě u Urbanů. Pozn. Aut.

institucionální prameny uložené v archívu Národního muzea. Konkrétně karton č. 2 a 17 fondu Cyril Horáček, v archívu Národního technického muzea, fond č. 432 karton č. 1 a 2. Mimo to archív právnické fakulty obsahuje kromě osobní, ale poměrně úzké složky Cyrila Horáčka, i další dokumenty jako jsou seznamy studentů, seznamy přednášek a fond č. 105, který obsahuje různá vysvědčení, potvrzení příjmů na fakultě atd.

Pro podkapitoly, které se věnují jeho osobním zájmům, jako je jeho básnická a literární tvorba, jsou nejdůležitějším zdrojem archivní prameny, které jsou uloženy ve fondu Cyrila Horáčka č. 305, a to konkrétně v kartonech č. 4 a 5 Masarykova ústavu Akademie věd České republiky. Další drobná pozůstalost, která se vztahuje zejména ke stavbě rodinného domu, je pak ve vlastnictví rodiny pí Cyrily Markové, vnučky profesora Horáčka.

Druhá funkční kapitola, která se zabývá přednáškovou a administrativní prací Cyrila Horáčka na Právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity a v Národohospodářském ústavu je v literatuře zdokumentována především v práci Jaroslava Krameše s názvem „Ekonomie, jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918“.⁹ Tato práce mapuje vývoj na Karlo-Ferdinandově univerzitě a představuje zejména přednáškovou a pedagogickou činnost Cyrila Horáčka. Je logické, že místo které mohl Jaroslav Krameš vyhradit Cyrilu Horáčkovi je omezené, protože se zabývá velkým počtem osobností a poměrně dlouhým časovým úsekem. V případě Jaroslava Krameše se vlastně jedná o práci, která předkládá nejvíce osobních informací k osobě Cyrila Horáčka. Zmínky o působení Cyrila Horáčka na právnické fakultě lze najít i v pamětech Františka Weyra¹⁰ a Jana Krčmáře¹¹, kteří byli po nějaký čas kolegy Cyrila Horáčka na právnické fakultě. Primární archivní prameny týkající se právě této jeho přednáškové činnosti, jako jsou jeho osobní poznámky a celé rukopisy přednášek, jsou uloženy v Masarykově ústavu Akademie věd České republiky ve fondu Cyrila Horáčka č. 305, konkrétně v kartonech č. 3 a 4.

Cenným zdrojem, který dokumentuje jeho administrativní činnost na univerzitě a v Národohospodářském ústavu, je jeho vzájemná korespondence s Albínem Bráfem, jeho kolegou a učitelem na právnické fakultě. Tato korespondence je uložena v archívu Národního technického muzea fond č. 432 karton č. 1, 2 a v archívu Národního muzea fond Albína Bráfa karton č. 9. Tuto jeho činnost administrativní povahy na fakultě lze doplnit i o informace obsažené ve vzájemné korespondenci mezi Albínem Bráfem, Karlem Englišem a Josefem Gruberem, která je uložena tamtéž ve fondu Albína Bráfa karton č. 7 a 8. Omezení vypovídací

⁹ Krameš, Jaroslav: *Ekonomie, jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918*, Praha: Typograf 2012.

¹⁰ Weyr, František: *Paměti I., Za Rakouska (1879-1918)*, Brno: Atlantis 1999.

¹¹ Krčmář, Jan: *Paměti, díl II. A III.*, Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 2007.

hodnoty vzájemné korespondence mezi Cyrilem Horáčkem a Albínem Bráfem je skutečnost, že se dopisy datují převážně do období, kdy Albín Bráf pro osobní zaneprázdnění či práci na vídeňském ministerstvu nebyl osobně na fakultě přítomen. Tato korespondence kromě různých osobních vzkazů,¹² pozdravů či blahopřání se podrobně zaobírá jejich běžnou rutinní agendou v těchto institucích. Národohospodářský a právnická fakulta jsou v jejich korespondenci natolik provázané, že je v některých případech obtížné odlišit jednu od druhé.

Podkapitola, která dokumentuje jeho první odborné práce a jeho Národohospodářskou učebnici je hlavní penzum archivních materiálů uloženo v Národní knihovně České republiky v Klementinu a v archívu Národního muzea ve fondu Cyril Horáček karton č. 2, 3, 4 a 9. Tyto fondy obsahují kromě samotných publikovaných prací i tištěné recenze těchto prací Cyrila Horáčka v periodikách.

Třetí funkční kapitola se věnuje politickým aktivitám a ambicím Cyrila Horáčka nejprve v Národní straně a posléze v agrární straně, za kterou Cyril Horáček působil ve veřejných politických funkcích ministra financí a senátora. Poslední podkapitola této části práce se pak věnuje jeho politickým názorům v době, kdy již veřejné politické funkce nezastával a politický vývoj již jen komentoval na stránkách periodik, případně v nepublikovaných rukopisech. Vzhledem k zastávaným významným politickým funkcím lze činnost Cyrila Horáčka dokumentovat z tištěné odborné literatury. Základním pramenem, který přibližuje období 1. republiky je práce Zdeňka Kárníka „České země v éře první republiky (1918-1938), I.,“¹³ a Antonína Klimka „Velké dějiny zemí Koruny české“ díl č. XIII. a díl č. XIV.¹⁴ Z dalších prací, dokumentujících politický vývoj za 1. republiky je možné jmenovat práci Věry Olivové¹⁵ a celou podkapitolu věnuje Cyrilu Horáčkovi, jako ministru financí, ve svém zásadním pojednání o počátcích 1. republiky s názvem „Budování státu“ i Ferdinand Peroutka¹⁶.

Politická činnost Cyrila Horáčka v agrární straně je také zkratkovitě komentována v celé řadě prací, jako je například kniha věnovaná Antonínu Švehlovi od Daniela Millera,¹⁷ práce

¹² V dopise Horáček gratuluje k udělení šlechtického titulu - peerské hodnosti. Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 18. 8. 1905, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. V dopise Horáček děkuje za zprávu o zdraví Riegra a prosí Bráfa, aby příležitostně vyřídil Riegrovi jeho pozdravení. Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 27. 8. 1904, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

¹³ Kárník, Zdeněk: České země v éře první republiky (1918-1938) I., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha: Libri 2000.

¹⁴ Klimek, Antonín: Velké dějiny zemí Koruny České XIII. (1918-1929), Praha: Paseka 2001. Klimek, Antonín: Velké dějiny zemí Koruny České XIV. (1929-1938), Praha: Paseka 2002.

¹⁵ Olivová, Věra: Dějiny první republiky, Praha: Karolinum 2000.

¹⁶ Peroutka, Ferdinand: Budování státu I-II (1918-1919), Praha: Academia 2003.

¹⁷ Miller, E. Daniel: Antonín Švehla - mistr politických kompromisů, Praha: Argo 2001.

Jaroslava Rokoského o Rudolfu Beranovi,¹⁸ práce Jiřího Novotného a Jiřího Šoušy o agrární bance¹⁹ a samostatná práce Jiřího Šoušy na stejné téma,²⁰ případně práce Stanislava Poláka o T. G. Masarykovi.²¹ Řadu informací lze dohledat i ve sbornících, které se zabývají politikou agrární strany a jejími programovými prohlášeními, na kterých se Cyril Horáček také podílel. Jedná se o práce Vlastislava Laciny,²² Luboše Velka,²³ Josefa Harny²⁴ a Jana Gebharta.²⁵ Redaktorskou práci Cyrila Horáčka v první polovině 90. let 19. století, spojenou s jeho politickým působením v Národní straně, v časopisu „Česká stráž“ podrobně dokumentuje bakalářská práce Pavla Balouna s názvem „Časopis Česká stráž (1890-1901) a jeho profilující osobnosti“.²⁶ Charakteristiku některých problematických periodik, kam Cyril Horáček publicisticky přispíval v závěru 30. let lze najít v jiné bakalářské práci věnující se tzv. Zelené internacionále.²⁷

Archivní tištěné prameny, které mapují jeho politická veřejná prohlášení za Národní stranu, případně vyjádření politických odpůrců o jeho názorech a volebních neúspěších, se nacházejí v archívu Národního muzea ve fondu Cyrila Horáčka karton č. 14 a ve fondu Masarykova ústavu karton č. 6. Jedná se o desítky článků, které dokládají jeho politický vývoj od jeho počátků v Národní straně až po jeho politické aktivity v agrární straně. Zde v kartonu č. 3 a 14 se také nacházejí jím sepsané návrhy zákonů vztahujících se k Pozemkové bance, k zákonnému upravení Výměnku atd. Novinové články a nepublikované rukopisy z 30. let, kdy již aktivně v politice nepůsobil a vyjadřoval se negativně k politickému vývoji v Československu, lze nalézt v archívu Národního muzea v kartonu č. 5 a 9.

Čtvrtá funkční kapitola se zabývá činností Cyrila Horáčka jako národohospodáře. Je rozdělena do několika tematických podkapitol. První podkapitola se věnuje nacionalismu

¹⁸ Rokoský, Jaroslav: Rudolf Beran a jeho doba, Vzestup a pád agrární strany. Praha: Vyšehrad 2011.

¹⁹ Novotný, Jiří, Šouša, Jiří: Banka ve znamení zeleného čtyřlístku, Agrární banka 1911-1938 (1948), Praha: Karolinum 1996.

²⁰ Šouša, Jiří: Mezi brázdou a bankovním úvěrem, O agrárních a peněžních dějinách 19. a 20. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2012.

²¹ Polák, Stanislav: T. G. Masaryk, Za ideálem a pravdou, 4. díl, Praha: 2005.

²² Lacina, Vlastislav: Změny priorit v programových dokumentech české agrární strany. In: Sborník agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami 13/2008, Uherské hradiště: Slováké muzeum 2008.

²³ Velek, Luboš: Agrární proud v mladočeské straně v 90. letech 19. století. In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001.

²⁴ Harna, Josef: Republikánská strana ve vládách a v parlamentu první Československé republiky, Konflikt partikulárních a obecných zájmů. In: Sborník agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami 13/2008, Uherské hradiště: Slováké muzeum 2008.

²⁵ Gebhart, Jan: K činnosti středoevropské agrární instituce ve 20. a 30. letech. In: Sborník k dějinám 19. a 20. století, Praha: AV 1989.

²⁶ Baloun, P.: Časopis Česká stráž (1890-1901) a jeho profilující osobnosti, bakalářská práce zpracovaná v Ústavu českých dějin UK Praha, Praha: 2011.

²⁷ Smutný, Z.: Tzv. Zelená internacionála a politické procesy v Československu po druhé světové válce, bakalářská práce zpracovaná v Ústavu sociálních a hospodářských dějin UK Praha, Praha: 2010.

v díle a myšlení Cyrila Horáčka. K národohospodářskému nacionalismu bylo sepsáno několik zásadních prací zejména na Ústavu hospodářských a sociálních dějin Karlovy univerzity. Z nich je možné jmenovat práce Eduarda Kubů a Drahomíra Jančíka s názvem „Nacionalismus zvaný hospodářský“²⁸, práci Jitky Balcarové „Jeden za všechny, všichni za jednoho“²⁹, případně práci Blanky Soukupové o stereotypch české společnosti vůči židovské minoritě.³⁰ Druhá podkapitola se zabývá sociálními myšlenkami v díle Cyrila Horáčka. Archivní prameny pro tyto dvě podkapitoly se nacházejí v archivu Národního muzea v kartonech č. 2, 3, 4 a 14.

Kapitola zabývající se Bankovním výborem, předchůdcem Národní banky se opírá o archivní dokumenty uchovávané v archivu České národní banky. Zde se jedná o fond Bankovního úřadu kartony č. 1, 4, 7, 25, 28, 32, 36 a 47, které mapují jednání Bankovního výboru od jeho založení do přeměny na cedulovou banku v roce 1926, kdy v něm aktivně působil i Cyril Horáček jako ministr financí, případně člen jmenovaný senátem Národního shromáždění.

K posledním podkapitolám věnujícím se vývoji praktické hospodářské politiky v Československu od začátku 20. let do období tzv. „velké deprese“ a příspěvku Cyrila Horáčka k tomuto tématu, je soudobá odborná literatura nejrozsáhlejší. Jedná se o desítky prací, z nichž možno k období hospodářské deprese jmenovat, například práci Vlastislava Laciny „Velká hospodářská krize v Československu 1929-1934“,³¹ práci Eduarda Kubů a Jaroslava Pátka „Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami“,³² případně řadu prací ve sbornících jako studii Jaroslava Krameše „Hospodářské krize v českém ekonomickém myšlení“,³³ práci Eduarda Kubů a Jiřího Šoušy s názvem „Hospodářská krize v českých zemích/Československu jako historiografický problém“,³⁴ případně práci Ilony Bažantové „Čeští keynesiánci a jejich teoretický pohled na hospodářskou krizi“³⁵.

²⁸ Jančík, Drahomír, Kubů, Eduard: Nacionalismus zvaný hospodářský, Praha: Dokořán 2011.

²⁹ Balcarová, Jitka: Jeden za všechny, všichni za jednoho!, Bund der Deutschen a jeho předchůdci v procesu utváření sudetoněmecké identity, Praha: Karolinum 2013.

³⁰ Soukupová, Blanka: Národněpolitické protizidovské stereotypy v české společnosti na konci 19. století. In: Protizidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století, Univerzita Pardubice 2007.

³¹ Lacina, Vlastislav: Velká hospodářská krize v Československu 1929-1934, Praha: 1984.

³² Kubů, E., Pátek, J.: Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami, Praha: Karolinum 2000.

³³ Krameš, J.: Hospodářské krize v českém ekonomickém myšlení do roku 1948. In: Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2015.

³⁴ Kubů, E., Šouša, J.: Hospodářská krize v českých zemích/Československu jako historiografický problém. In: Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2015.

³⁵ Bažantová, I.: Čeští keynesiánci a jejich teoretický pohled na hospodářskou krizi 30. let 20. století. In: Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2015.

Z publikací, které se zabývají vývojem ekonomického myšlení v druhé polovině 19. a 1. polovině 20. století a jejich teoretickým a praktickým aktérům se jedná o řadu odborných prací ekonomů a historiků. Jedná se o již zmíněné práce Františka Vencovského „Dějiny českého ekonomického myšlení do roku 1848“, Roberta Holmana „Dějiny ekonomického myšlení“ a Ilony Bažantové „Družstevní a svépomocné koncepce v českém ekonomickém myšlení, Vývoj názorů a pokusů o praktickou realizaci do roku 1948“. Jsou k dispozici i další práce, které komparativním způsobem porovnávají praktickou národohospodářskou politiku několika předních českých národohospodářů, kromě již zmíněného Františka Vencovského je to práce Eduarda Kubů a Drahomíra Jančíka „Bankéř a finančník“ věnující se Karlu Englišovi a jeho konkurentům.³⁶ Souhrnné národohospodářské teze k jednotlivým biografickým datům lze nalézt například v „Ekonomickém slovníku“ Richarda Holmana.³⁷

Archivní prameny týkající se odborných názorů Cyrila Horáčka a dalších českých národohospodářů, kteří se ve sledovaném období vyjadřovali ke stejným ekonomickým otázkám, lze nalézt v několika archívech. V Masarykově ústavu Akademie věd České republiky se to týká fondu Cyril Horáček č. 305 karton č. 1 a 2. V archívu Národního muzea fond Cyril Horáček se jedná o kartony č. 2, 3, 4, 9, 14 a 16, které uchovávají řadu prací a stovky článků Cyrila Horáčka k jednotlivým národohospodářským tématům. V případě reakcí jeho národohospodářských konkurentů ke stejným otázkám se jedná o posledně jmenovaný archív fond Alois Rašín karton č. 15, 16, 25 a fond Karel Engliš karton č. 43, 59, 64 a 65.

Studium výše uvedené odborné literatury dává jen dílčí okrajový pohled na Cyrila Horáčka jako osobnost. Neodpovídá na základní otázky ohledně jeho osobního života, profesního a politického vývoje, případně na jeho ekonomické názory a vývoj jeho myšlenek jako národohospodáře. Dosavadní výše uvedené práce předních českých ekonomů Cyrila Horáčka v podstatě oceňují jako praktického národohospodáře, který řešil dílčí ekonomické problémy, bez nějakého komplexnějšího zhodnocení. To se týká i předvedení celkové národohospodářské problematiky, kterou se Cyril Horáček zabýval. Například Ilona Bažantová se zabývá jen jeho názory na družstevní hnutí. Další z předních ekonomických odborníků František Vencovský zmiňuje jeho Národohospodářskou učebnici a vyvozuje z ní jeho praktické zaměření. Vencovský dále uvádí, že Cyril Horáček v teoretické rovině vycházel z díla Gustava Schmollera a Carla Mengera a hodnotí jeho finanční politiku jako důsledné dodržování měnové politiky Aloise Rašína, čímž se již ve dvacátých letech vymezil

³⁶ Jančík, Drahomír, Kubů, Eduard: Bankéř a finančník, případ Karla Engliše. In: Člověk na Moravě v první polovině 20. století. CDK: Brno 2006.

³⁷ Hindls, R., Holman, R., Hronová S.: Ekonomický slovník, Praha: C. H. Beck 2003.

z tehdy převládajících ekonomických směrů. V případě dalších prací například Roberta Holmana je charakteristika ještě stručnější jako pokračovatele myšlenek hospodářského nacionalismu Albína Bráfa.

Další spíše souhrnné práce předkládají ještě méně obsažné závěry. Tyto pojednání jsou pro zhodnocení významu Cyrila Horáčka jako národohospodáře nedostatečné a neodpovídají na základní otázky. Je tak možné si položit několik zásadních otázek, které jsou k celkovému hodnocení Cyrila Horáčka přínosné. Příkladně, jak se Cyril Horáček stavěl k dalším dílčím národohospodářským otázkám, jako byla snaha o zmírnění dopadů velké hospodářské deprese, která zásadním způsobem ovlivňovala hospodářský vývoj v Československu od 30. let? Byl Cyril Horáček skutečně důsledným stoupencem deflační politiky Aloise Rašína? Nebo prodělal vývoj ve svých ekonomických názorech a reflektoval nějakým způsobem novější ekonomické teorie? Na tyto otázky mohou odpovědět archivní prameny uchované zejména ve fondu Cyrila Horáčka v Národním muzeu, kde se jedná o stovky jeho novinových článků prezentujících jeho odborné národohospodářské názory veřejnosti, jeho odborné práce typu „Národohospodářská učebnice“, „Příspěvek k otázce agrární“, „Naše národohospodářské nedostatky“ atd., případně články z Národohospodářského obzoru uložené v digitálním archívu Vysoké školy ekonomické v Praze. Při studiu těchto pramenů byla použita metoda hermeneuticko – komparativní, pomocí které byly hledány hlubší souvislosti, porozumění a odborné názory Cyrila Horáčka zařazeny do kontextu soudobého ekonomického myšlení a odborných názorů ostatních předních českých národohospodářů té doby, jako byl Alois Rašín, Karel Engliš, Josef Macek a další.

V případě prací věnujících se politickému vývoji za první republiky a osobnostem, který tento politický diskurs ovlivňovaly je větší prostor osobě Cyrila Horáčka věnován pouze v práci Ferdinanda Peroutky. Peroutka jej líčí v souvislosti s výkonem funkce ministra financí, jako melancholika, kterého přechod z tiché univerzitní katedry na tak exponované místo obtěžovalo v jeho zvycích.³⁸

Další práce zmiňují Cyrila Horáčka již velice okrajově v podstatě jednou větou. Toto zhodnocení významu jeho osoby je tak velice stručné a nedává celkový přehled, vědomý nějakých souvislostí a vysvětlení. Zcela tak chybí odpovědi na zásadní otázky, jako například, byl Cyril Horáček osobností, která byla schopná profesně a odborně zvládnout výkon funkce ministra financí, tedy klíčovou hospodářskou politickou pozici v přelomovém období počátku 1. republiky? Jaké řešil další otázky ve svých politických funkcích? Jaká vlastně byla jeho politická kariéra a jaké k ní měl osobní vlohy? S těmito otázkami vlastně souvisí jeho sociální

³⁸ Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 744.

původ a osobní charakteristika přibližně v první kapitole. Z jakého byl sociálního prostředí a ovlivňoval tento jeho sociální původ nějak jeho politické názory a profesní vývoj? Případně jaké měl Cyril Horáček osobní zájmy a jaké byl osobní povahy a limitovaly jej tyto jeho charakterové vlastnosti nějak v jeho profesní kariéře? Z archivních materiálů lze odpovědi na tyto otázky čerpat nejen z jeho vlastních „Vzpomínek“, ale zejména z desítek novinových článků, které vypovídají o jeho politických názorech a jsou konfrontovány s kritickými články jeho politických konkurentů. Cenným archivním materiálem jsou i četné rukopisy a nástiny článků Cyrila Horáčka, které dokumentují vývoj jeho myšlení, případně okruh jeho politických a osobních názorů. Ke zkoumání těchto dokumentů týkající se osobního života Cyrila Horáčka bylo použito metody biografické, pomocí níž je zkoumána jeho identita, výchozí sociální situace, získaná sociální a ekonomická pozice, jeho soukromé zájmy, jeho zařazení ve společnosti a zejména způsob přemýšlení a chování.

Pedagogická činnost Cyrila Horáčka je představena v práci Jaroslava Krameše, který Cyrila Horáčka zasazuje do vývoje právnické fakulty a výuky politické ekonomie. Tedy ani tato práce nepřinesla nějaké komplexní hodnocení Cyrila Horáčka, protože jeho politické činnosti se pochopitelně nevěnuje vůbec a jeho osobním záležitostem a ekonomickému vývoji jen velmi stručně. I v oblasti činnosti Cyrila Horáčka lze přinést nová zjištění. Například přiblížit konkrétní podobu přednášek Cyrila Horáčka a zejména osvětlit administrativní činnosti na fakultě, kterou Cyril Horáček po dlouhá léta vykonával. K jeho práci na fakultě je celá řada institucionálních pramenů uchovaných v Národním muzeu a v archívu Karlovy univerzity. Přínosným archivním materiálem jsou i celé rukopisy přednášek v archívu Masarykova ústavu a korespondence s Albínem Bráfem, která dokumentuje jejich vzájemnou spolupráci na právnické fakultě. Přístupem ke studiu těchto pramenů bylo použito metody hermeneutické. Cílem hermeneutické metody v této práci je zkoumání provázanosti a výklad jeho odborné pedagogické činnosti v kontextu doby a stupně vývoje tehdejšího ekonomického myšlení.

Práce si za pomoci těchto metod historické práce klade za cíl přispět do současného odborného diskursu, který se zabývá vývojem ekonomického myšlení v českých zemích, komplexním pohledem na jednu z významných postav české národohospodářské vědy přelomu 19. a 20. století.

1 Soukromý život Cyrila Horáčka

1.1.1 Mládí

Cyril Horáček se narodil dne 7. listopadu 1862 v Praze na Horním Novém městě v domě „U Urbanů“ v rodině známého pražského řezníka s dlouhou tradicí v oboru. Rodina z otcovy strany pocházela z Černého Kostelce poblíž Kouřimi, kde vlastnila zavedené řeznictví, které po pradědečkovi Františkovi převzal jeho nejstarší syn, prastrýc Cyrila, Prokop. Mladší sourozenec Antonín, dědeček Cyrila, nejprve sloužil jako řezník v rakouské armádě za napoleonských válek a po propuštění z armády se usadil v Praze, kde se v roce 1819 oženil s Josefou Trousilovou. Kromě Cyrilova dědečka Antonína se v Praze postupně etablovali i jeho sourozenci a příbuzní, jako například Jindřich Horáček, syn Antonínova bratra Vojtěcha, který byl úředníkem pražského magistrátu. Druhý Antonínův bratr JUDr. Mikuláš Horáček se stal pražským advokátem, náměstkem pražského purkmistra a Mikulášova dcera Marie se stala manželkou pozdějšího starosty JUDr. Tomáše Černého³⁹. Dědeček Antonín měl kromě otce Cyrila i další děti, jmenovitě dceru Antonii, manželku pražského mlynáře Karla Benešovského a syna Václava, který měl z nemanželského vztahu dceru Josefinu, pozdější manželku továrníka Františka Drska.

Otec Cyrila, Antonín Horáček, se narodil v r. 1825. Po svém otci „zdedil“ nejen vlastenecké cítění, ale i pochopení nutnosti dosažení vyššího vzdělání svých dětí jako nezbytného předpokladu pro začlenění do vyšších vrstev tehdejší pražské měšťanské společnosti. Dědeček Antonín si vlastní nedostatky ve vzdělání uvědomoval, a proto svého syna Antonína poslal studovat u Josefa Jungmanna na gymnasium. Při studiu na gymnasiu se Antonín seznámil s takovými osobnostmi, jako byl například Vojta Náprstek, či pozdější profesor Jan Krejčí. Tyto kontakty ze studií i přes skutečnost, že nakonec gymnasium předčasně opustil, neboť nedokončil závěrečnou zkoušku z matematiky a filozofie, mu pomohly ve vytvoření sociální sítě mezi tehdejší vlivnou pražskou elitou. Tyto styky rozvíjel i později, kdy se při pravidelných „*sezeních*“ v hostinci u Primasů stýkal s celou řadou vlivných osob, jako byl například politik František Ladislav Riegro, zakladatel Sokola Jindřich

³⁹ JUDr. Tomáš Černý (1840-1909), advokát, dlouholetý člen Sokola, poslanec Českého zemského sněmu a pražský starosta v letech 1882-1885. Jako pražský starosta se podílel na vzniku Muzea hlavního města Prahy, vodárny v Podolí a uzákonění asanace pražského Josefova. Z manželství s Marií Horáčkovou se narodila dcera Dorota, pozdější manželka básníka Vítězslava Háška. Hášek však zemřel poměrně mlád ve věku 39 let na podzim roku 1874.

Fügner, pražský purkmistr JUDr. Václav Bělský⁴⁰ atd. Výsledkem nárůstu sociálních vazeb rodiny bylo jeho zvolení do pražského zastupitelstva a městské rady v roce 1862, členství v Národní straně, ale i další společenská angažmá jako bylo členství v družstvu Národního divadla, Měšťanské besedě, Svatoboru či Česká matici. Tato jeho společenská angažovanost měla i pozitivní ekonomický přínos vyjádřený nákupem akcií takových podnikatelských projektů jako byly Pražská paroplavební společnost, Českomoravská továrna na stroje či cukrovar ve Vinohř.

Ani z druhé matčiny strany se rozhodně nejednalo o běžnou tehdejší měšťanskou rodinu. Rodina Julie Homolkové, matky Cyrila, byla vlivnou úřednickou rodinou s působností převážně na Kolínsku a ve východních Čechách. Její dědeček Karel Pinka, jehož byla její matka Johanna nejstarší dcerou, přišel o značné prostředky při finanční krizi v roce 1811. Sestra Johanny, Juliana, se nicméně i přes tuto skutečnost provdala za movitého obchodníka Josefa Krause, který později získal šlechtický přídomek a jejich děti se domohly významného postavení v rakouské armádě a ve Vídni. Například bratr Josefa Krause, Alfréd⁴¹, byl kromě své vojenské hodnosti polního podmaršálka, dokonce roku 1881 jmenován místodržitelem v Čechách. Maminka Julie, Johanna, která se narodila v roce 1805, získala v prvním manželství dočasně mlýn na Kolínsku a s druhým manželem, rovněž vdovcem, Karlem Homolkou se přestěhovala později do Prahy. V Praze se Karel Homolka poměrně úspěšně zabýval zejména prodejem realit⁴² a jeho žena vedla velkou kuchyni v Zemském ústavu choromyslných na Novém městě. Jejich dcera, matka Cyrila Julie, navštěvovala v Praze zpočátku německou školu a posléze žila několik let u své tety Juliany Krausové v Pardubicích. Ve zdejším noblesním prostředí movité úřednické rodiny získala i vyšší vzdělání obvyklé pro tehdejší dívky z lepších rodin, které bylo zaměřeno nejen na německou a českou literaturu, ale zejména na tehdy obvyklé domácí práce. Tyto dovednosti nebyly nijak povrchní, neboť například se svým vyšíváním obrazem hradu Orlík se zúčastnila i Jubilejní výstavy v roce 1891. Nakonec právě tímto směrem zaměřené vzdělání později významně vylepšovalo rodinný příjem, protože Julie řídila prodej zemědělských komodit z rodinných

⁴⁰ JUDr. Václav Bělský (1818-1878), advokát, poslanec Českého zemského sněmu a pražský purkmistr v letech 1863-1867. Jako pražský starosta se vyznamenal za prusko-rakouské války, za což byl povýšen do rytířského stavu. Podílel se na založení obecní plynárny a na vybudování mostu císaře Františka Josefa I.

⁴¹ JUDr. Alfred Kraus (1824-1909), polní podmaršálek rakouské armády. V letech 1881-1889 pražský místodržící, tedy nejvyšší orgán státní správy Českého království. Tuto funkci vykonával do roku 1889, kdy jej nahradil František hrabě Thun.

⁴² Karel Homolka ve své závěti zanechal rodině přes 60.000 zlatých. Horáček, Cyril: Vzpomínky mého života. MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 1. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č., s. 10.

pozemků v Michli, Hloubětíně a ve Chvalech a po své matce Johanně převzala i vedení kuchyně v Zemském ústavu choromyslných v Praze na Novém Městě.⁴³

V době Cyrilova narození měli jeho rodiče již dvě děti, syna Antonína narozeného v roce 1858 a dceru Julii narozenou v roce 1857. Rodina vlastnila obchod v tehdejších novoměstských masných krámech v domě „U Helmů“ v dnešní Lazarské ulici, kde tehdy pracovali, jak bylo obvyklé, oba manželé. Matka vedle vedení kuchyně v ústavu choromyslných přebírala v obchodě od zákazníků peníze a dohlížela na prodej v obchodě⁴⁴. Otec se staral převážně o dodávky masa, které osobně s pomocníky zpracovával na přilehlých jatkách. Finanční situace rodiny byla tehdy na vysoce nadstandardní úrovni, což dokazuje nákup velkého domu (dosud stojícího) na rohu Karlova náměstí a ulice na Moráni čp. 319, kde Horáčkovi obývali třípokojový byt v prvním poschodí. K tomu si rodina takzvaně „na léto“ pořídila i s nájemníky, kteří se v době nepřítomnosti rodiny o dům starali, menší přízemní usedlost o několika pokojích, s dvorem a větším sadem v Michli. Michle byla tehdy malou vesnicí umístěnou v údolí potoka Botiče obklopeného rozsáhlými loukami. Cesta pěšky na statek do Michle z centra Prahy přes Žitnou bránu a Nusle trvala i více jak půl dne, neboť elektrická dráha do Nuslí tehdy ještě neexistovala. Jedinou tehdejší možností využití „hromadné“ dopravy byla cesta drožkou, která byla ale na tuto vzdálenost dosti drahá. Finanční situace, početná rodina a nemovitosti vyžadovaly při vytíženosti obou rodičů i přítomnost dalších pomocníků v domácnosti. Kromě dočasné chůvy Pauly, starající se doposud o malé děti, v rodině jako pomocnice v domácnosti pomáhala Johanna Drsková, vzdálená příbuzná, která u rodiny žila až do své smrti v roce 1899. Kromě Johanny, v rodině vypomáhala i její ovdovělá dcera Rozalie Bělská a nejmladší bratr Gustav, původně hodinář, trochu samotářský podivín, který patrně nebyl schopen zastávat jinou samostatnou práci.

Ze vzpomínek Cyrila Horáčka plyne, že rodina ač svými finančními možnostmi a sociálními kontakty náležela k elitě tehdejší Prahy, měla v sobě zakořeněný kapitalisticko-živnostnický postoj k práci a k finančním prostředkům, čímž se odlišovala od tehdejších aristokratických vrstev společnosti. To potvrzuje nejen přílišná pracovní vytíženost v nesouvisejících podnikatelských oborech u dospělých členů rodiny, ale i absence zmínek o mzdách pomocníků v rodině či skutečnost, že rodina i přes své finanční možnosti a značnou vzdálenost, docházela na mimopražský statek, místo cesty drožkou, pěšky.

Volný čas trávil rodina obvyklými kratochvílemi tehdejších pražských obyvatel. Časté byly návštěvy tehdejšího Prozatímního divadla, kde měl otec díky svému členství v

⁴³ Horáček, C.: Vzpomínky mého života. MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 1. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č., s. 1-10.

⁴⁴

divadelním družstvu k dispozici loži. Prozatímní dovadlo za ředitelování Josefa Jiřího Kolára uvádělo prakticky všechny Shakespearovy hry, jako byl král Lear, Macbeth, Richard III. atd. Na repertoáru bývaly i hry dalších světových dramatiků, jako Schillerovy Loupežníci a Panna Orleánská, Goethův Faust, Sardouova Vlast, případně častěji díla českých autorů, jako byl Klicpera, Tyl, Hálek, Jeřábek, Bozděch atd. Patrně nejvíce oblíbenou kratochvílí obyvatel Prahy byly nedělní vycházky na tehdy populární místa. Kromě univerzitní botanické zahrady se skleníky, v této době v soukromém vlastnictví, kam měla rodina přístup díky matčinu členství ve spolku, se jednalo zejména o volně přístupné pražské parky. Populární byla zahrada „Přemyslovka“ rozléhající se na svahu pod hradbami Vyšehradu směrem k Botiči, kde stála hojně navštěvovaná zahradní restaurace. Velmi populární byly i procházky po již zmizelých novoměstských hradbách zejména úsek od tzv. Slepé brány na konci Ječné ulice směrem k pozdějšímu Národnímu divadlu. V tomto úseku byly hradby osázeny ovocnými stromy a v místech rozšíření na jednotlivých bastionech se nacházely malé parky a restaurace, jako byla například kavárna „Bohemie“ nebo dokonce zábavní aréna nad Koňskou branou na místě pozdějšího Národního muzea. V této aréně se v letních měsících konala nejrůznější představení zejména lehčího charakteru, jako byly například frašky, které organizovalo Prozatímní divadlo. Jinou oblíbenou procházkou byla procházka okolo hradeb od Žitné brány ke Karlovu podél hradních příkopů, která byla v zimních měsících využívána i k bruslení. Pražané chodili i na tehdy oblíbenou Letnou či do Chotkových sadů do místní restaurace „Panorama“, případně do Stromovky.⁴⁵

Školní docházku započal Cyrila Horáček v základní škole „Na Hrádku“ pod Slovany na rohu Benátské ulice.⁴⁶ Do této školy však chodil Cyril jen dva roky a z jeho vzpomínek vyplývá, že na ní neměl Cyril dobré vzpomínky z důvodu drobné školní šikany týkající se jeho osoby. Důvodem krátké školní docházky v tomto ústavu se stala těžká nemoc otce, který byl v roce 1868 při návštěvě kostela sv. Jakuba na Starém městě postižen náhlou mrtvicí. Několik týdnů byl jeho stav velice vážný. Cyril uvádí, že se na otcovu zdravotním stavu patrně podepsal úraz hlavy, který utrpěl padajícím trámem o několik let dříve při pomoci na hašení požárů v blízkém lihovaru U Březinů. Otec postupně krizi překonal, nicméně dlouhodobý mnohaměsíční výpadek otce z každodenních povinností s vlastně trvalými následky měl na rodinu vážný finanční dopad. Rozsáhlou živnost s několika tovaryši spojenou s prací na jatkách, velkými objemy dodávek zboží po Praze atd., nebylo možno udržet bez stálé osobní kontroly, čehož matka patrně nebyla sama schopná. Rodina musela provoz řeznictví postupně

⁴⁵ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 12-18.

⁴⁶ Později byla zbořena a na jejím místě dnes stojí Všeobecná nemocnice. Pozn. Aut.

omezit a nakonec zcela odprodat stejně jako statek a dům v ulici na Moráni. Dlouhodobá léčba otce a s ní spojené pobyty v lázních, tehdy placené v hotovosti za jednotlivé léčebné úkony, úspory rodiny a utržené peníze za prodej nemovitostí rychle vyčerpávaly.

Cyril Horáček uvádí, že na doporučení lékařů, ale pravděpodobněji spíše z finančních důvodů, rodina opustila roku 1870 Prahu a našla ubytování na jimi zakoupeném statku v Hloubětíně č. p. 4. Usedlost byla umístěna na návsi blízko tzv. velké hospody a statku řádu Křížovníků a skládala se z obytného patrového stavení a dvora obklopeného hospodářskými budovami, za kterými se nacházel rozsáhlý ovocný sad s rybníčkem, na který volně navazovala okolní pole. Obytná budova měla v přízemí dva pokoje, kuchyň, byt kočího a tzv. černou kuchyň a v patře byly čtyři malé pokoje. Ke statku náležely i pozemky v celkové rozloze asi 28 ha, uváděných tehdy v právních dokumentech v korcích, které rodina většinou spíše pronajímala.

Hloubětín byl tehdy vesnicí dostupnou z tehdejší pražské periferie Karlína pěší chůzí trvající asi dvě hodiny. V této době pražské osídlení a továrny na předměstí končily karlínskou Invalidovnou a dále již byla jen vesnická krajina zemědělského rázu. Zde začal Cyril chodit do třetí třídy do místní jednotřídní vesnické školy, kam docházely všechny místní děti od 6 do 14 let. Odtud patrně pramenily jeho pozdější výhrady ke společným třídám pro chlapce a dívky a k tehdy stále používaným tělesným trestům. Rodiče si patrně uvědomovali nedostatky místní školy a hodlali nadále podporovat děti ve studiu, což vedlo k jejich rozhodnutí k ubytování starších dětí u známých v Praze, tak aby Antonín mohl pokračovat ve studiu na akademickém gymnasiu v Klementinu a Julie na vyšší dívčí české škole. V případě dcery se otec obrátil na svého známého z pražské městské rady Františka Dittricha⁴⁷, majitele domu a ohrady na dříví v pražském Podskalí a pozdějšího pražského purkmistra. V případě staršího syna našel bydlení u manžela sestřenice zámečníka Františka Drska, kam se posléze přistěhoval i mladší syn Cyril, který díky této skutečnosti mohl začít chodit do školy v Panské ulici. Jistou zajímavostí je, že rok ve vesnické škole nebyl vedením pražské základní školy uznán, a tak Cyril musel začít školní docházku opět od třetí třídy. Praxe pak po několik let vypadala tak, že děti za rodiči jezdily o prázdninách a na víkendy, v zimě naopak rodiče bydleli s dětmi v Praze. Tato varianta nastala až po odhalení mileneckého poměru paní Drskové, Cyrilovy sestřenice, s jejich dalším podnájemníkem, který vedl k rozpadu rodiny. Tento rodinný skandál vedl Cyrilovy rodiče k nutnosti vyhledat jiné ubytování ve formě dvoupokojového bytu s výhledem do dvora v Jindřišské ulici, kde

⁴⁷ František Dittrich (1801-1875), pražský podnikatel v lodní dopravě, komunální politik a pražský purkmistr v letech 1870-1873. Jako pražský purkmistr se podílel na založení vltavské paroplavební společnosti, zavedení orientačních čísel pražských domů, peněžní burzy a zřízení hlavního nádraží.

s dětmi přes zimu bydleli, než si jarní práce na statku v Hloubětíně vyžádaly jejich přítomnost. Děti nebylo možno podle názoru rodičů nechat mimo zimní období v bytě bez dozoru, a tak byla u nich ubytována pomocnice v domácnosti Rozalie Bělská. Společně s nimi obýval tento bytový prostor i najatý domácí učitel mající za úkol doplnit Cyrilovo vzdělání, které promeškal časem stráveným ve venkovské škole. Jedním z nich byl i Emanuel Chocholka, pozdější soudní prezident.⁴⁸

Zatímco samotný Cyril v roce 1873 přestoupil do primy akademického gymnasia pražského v Klementinu, tak jeho starší bratr studující na stejném vyšším gymnasiu, s evidentně jen průměrnými studijními výsledky, přestoupil na tehdy právě založenou Československou obchodní akademii. V této době hospodářského rozkvětu byl nesrovnatelně větší zájem dospívajících chlapců o studium v technických či případně reálných školách, nicméně Cyril měl patrně větší zájem o humanitní obory, takže rodinná volba padla na nikoliv tehdy více oblíbené reálné gymnasium na Malé straně či ve Spálené ulici, ale na tradiční v Klementinu, které již navštěvoval jeho otec. Jeho ředitelem byl tehdy bývalý lobkovický domácí učitel dr. Matěj Kawka, který ač vlastenec a bývalý pražský obecní starší byl značně neoblíben, neboť nahradil z politických důvodů v této funkci historika Tomáše Bílka. Pro velký počet žáků byla prima rozdělena na dvě třídy, z nichž jedna byla umístěna z nedostatku místa v malém domku na dvoře Klementina a druhá v pronajatém domě v Celetné ulici. Žáci obou skupin se vídali pravidelně jen na nedělních bohoslužbách v zrcadlové kapli Klementina. V primě spolu seděli i žáci rozdílného věku z důvodu opakování předchozích ročníků u žáků, kteří přišli z venkova, a nebyly jim uznány předchozí ročníky. Z jeho spolužáků lze kromě pozdějšího poslance, a patrně nejbližšího přítele, Václava Choce⁴⁹, jmenovat i například Karla Baxu⁵⁰, pozdějšího pražského primátora. Studijní předměty na tomto gymnasiu byly klasicky zaměřené, zejména na náboženství, latinu, češtinu, němčinu, matematiku, fyziku, zeměpis, přírodopis atd. a Cyril dle svých vzpomínek prospíval až do kvarty s výbornými studijními výsledky. Nedostatky projevoval spíše ve znalosti cizích jazyků, proto otec synům sehnal podnájemníka, studenta z německé rodiny ze Stříbra.

⁴⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 13-27.

⁴⁹ Václav Choc (1860-1942), poslanec Českého zemského sněmu 1908-1913, poslanec Říšské rady 1901-1917, člen Česko strany národně sociální. Po vzniku 1. světové války člen Maffie a v lednu 1916 zatčen a odsouzen pro velezradu k šesti letům vězení. V roce 1917 amnestován. Autor populárních a politických spisů.

⁵⁰ JUDr. Karel Baxa (1862-1938), 1. předseda ústavního soudu v letech 1921 až 1938, pražský starosta v letech 1919 až 1921 a pražský primátor v letech 1922 až 1937. Poslanec Českého zemského sněmu 1895-1913, poslanec Říšské rady 1903-1918, nejprve mladočech a později člen České strany národně sociální. Uváděn jako zastávce radikálního boje za politická práva českého etnika. Ve funkci primátora jeden z tvůrců tzv. velké Prahy.

V rodině proběhlo v tomto období několik změn. Z důvodu ukončení studia sestry a jejího následného ubytování se rodina nastěhovala do většího bytu na rohu ulice Vojtěšské a Myslíkové. Druhou podstatnější změnou byl z finančních důvodů postupný rozprodej statku v Hloubětíně a nákup jiné levnější usedlosti ve Chvalech, které byly asi hodinu cesty východně od Hloubětína. Obec Chvaly leží podnes v zemědělské krajině, tedy na nějaké výlety po okolí bylo nutno vyrazit až do asi půl hodiny vzdáleného lesa náležejícího k velkostatku v Horních Počernicích, případně bylo možno dojít do parku hraběte Černína ve Vinoři. Usedlost ve Chvalech, původně starý zájezdní hostinec s ubytováním, postupně rodiče po stavební stránce upravili. Poskytování noclehu bylo zrušeno a v provozu byl ponechán jen hostinec za účelem pronájmu. U této nemovitosti nebyla k dispozici zahrada, a tak bylo pro potřeby rodiny přistoupeno k adaptaci části dvora pro zemědělské účely. Do Chval byla nicméně lepší dopravní dostupnost než do Hloubětína, neboť rozšiřující se dráha nejprve umožnila vznik zastávky v Satalicích a později i přímo v Horních Počernicích-Chvalech, odkud to bylo k domu jen asi dvacet minut chůze, což již umožnilo Cyrilovi i víkendové návštěvy rodičů.

Dle vzpomínek Cyrila byla finanční situace rodiny tehdy již neuspokojivá, což vedlo matku k otevření kavárny v Praze na Příkopech. Kavárna byla dle vzpomínek Cyrila vkusně zařízená, nicméně celá koncepce podniku patrně nebyla zcela domyšlená, neboť relativně brzy skončila finančním neúspěchem. Nucený odprodej kavárny na počátku roku 1877 spojený se značnou finanční ztrátou vedl ještě k prohloubení ekonomických potíží rodiny.

Cyril za neúspěchem tohoto podniku viděl všeobecnou ekonomickou stagnaci po krizi v roce 1873.⁵¹ Z okolností je ale patrné, že finanční situace se zhoršila až po krachu kavárny, což potvrzuje i skutečnost, že otevření kavárny v samém centru Prahy byla velice prestižní a nákladná záležitost. Tedy je logické, že před uvedením kavárny do provozu nemohla být rodinná ekonomická situace tak špatná, jak ji líčí Cyril Horáček, ale je spíše pravděpodobné, že finanční přebytek z prodeje nemovitosti v Hloubětíně byl rodinou investován do otevření kavárny.

Byt nad kavárnou se stal i po krachu tohoto typu podnikání na tři roky i útočištěm celé rodiny, která se sem přestěhovala z Myslíkovy ulice v zimě roku 1874. Bydlení v samém centru Prahy mělo i své výhody, neboť sestra Julie byla uvedena do společnosti a její návštěvy společnosti, například tehdy oblíbeného „Amerického klubu dam“, jehož patronem byl Vojta Náprstek, byly snadnější. Uvedení do společnosti vedlo u sestry k očekávanému

⁵¹ Horáček, C.: *Vzpomínky*, c. d., s. 32-33.

výsledku, protože již v květnu 1877 se sestra provdala za mladého lékaře Jana Picka původem z Nové Paky. Oba novomanželé s mladším bratrem bydleli v bytě nad kavárnou, ale již po roce se odstěhovali kvůli převzetí zavedené lékařské praxe do moravského Šternberka. Šternberk byl tehdy prosperujícím průmyslovým městem s převažující německou komunitou. Pickova angažovanost v místní české menšině po několika málo letech vedla, pro nepřízeň místního německého obyvatelstva, k jejich nucenému odchodu do lázní Luhačovic. V Luhačovicích se díky převzetí zavedené lékařské praxe této části rodiny dobře dařilo. Nicméně toto ekonomicky úspěšné období bylo ukončeno náhlým úmrtím Jana Picka na srdeční selhání v roce 1894, což znamenalo pro vdovu s dospívajícími třemi dětmi životní tragédii.

Odchod sestry na Moravu znamenal komplikaci pro mladého Cyrila s ubytováním. Nakonec bylo rozhodnuto, že spolu s bratrem, bydlícím mezitím u příbuzných, se přestěhují do volného samostatně umístěného pokoje u švagrova bratra Josefa Picka na Poříčí. Toto bydlení, první bez přímého dozoru dospělých, vedlo u Cyrila dle vlastních vzpomínek k jeho osamostatnění. Snídaně měl sice zajištěné u Picků, ale další stravu si samostatně zajišťoval v blízkých hostincích za tehdy obvyklých 35 krejcarů za oběd. Přes den se věnoval studiu na vyšším gymnasiu, které bylo počítáno od kvinty, a také zde měl podle jeho výpovědi s výjimkou tělocviku výborné studijní výsledky. Večery prý trávil převážně doma četbou českých a německých klasiků a tehdy oblíbené kratochvíli dospívajících, tedy poezii a psaní povídek. Neděle trávil u svých rodičů ve Chvalech, kam za nimi dojížděl vlakem. Ostatně k vlakům měl silný vztah, který se prý rozvinul právě v této době, a vydržel po celý jeho život. V této době cestoval vlakem převážně o prázdninách za otcem po různých lázeňských zařízeních, případně za sestrou na Moravu. Při jedné takové návštěvě rodičů ve Chvalech poznal i svoji budoucí manželku, zatím třináctiletou Růženu Bělohradskou, jejíž rodina zde vlastnila větší usedlost se zahradou, kde trávila vždy celé léto. Dle Cyrilových vzpomínek to byla okamžitá láska na celý život. Bělohradští byli rodinou již zeměděleho velkoobchodníka Jana Bělohradského, který se svým švagrem Ferdinandem Tallowitzem, založil velkoobchod s koloniálním zbožím v Ungeltu. Firma dobře prosperovala, a tak i poměrně brzká smrt živitele rodiny se třemi malými dcerami, nezpůsobila finanční katastrofu. Vdova, jež obdržela za svého manžela z firmy podíl, bydlela s dětmi nad obchodem v Ungeltu poblíž vchodu z Týnské ulice. Do jiného bytu v tomto domě se za nimi brzy přistěhoval i mladý Cyril s bratrem. Oficiálním důvodem stěhování, který prý přednesl před rodiči, byly nevyhovující klimatické zimní podmínky pokoje na Poříčí. S bytem v Ungeltu byli oba bratři spokojeni, zejména se snadným vytápěním v zimě, kdy dlouhé večery Cyril trávil čtením knih a učením

a jeho bratr pak hraním na harmonium. Tato bratrská idyla byla ale brzy přerušena a Cyril v Ungeltu osaměl, neboť bratr obdržel místo praktikanta v Živnostenské bance v Brně, kam se i odstěhoval. Samota však, jak sám uváděl, Cyrilovi, vzhledem ke studiu na blížící se maturitní zkoušku, příliš nevadila.

Samotná maturitní zkouška nebyla prý na gymnasiu v jeho případě těžkou životní zkouškou, neboť dobrým studentům bylo z náročnosti hodně slevováno a navíc Horáček sám uváděl, že se na gymnasiu zejména při písemné zkoušce značně podvádělo. Zavedená praxe na tomto gymnasiu byla taková, že maturitní otázky zaslané zemskou školní radou byly profesorem před žáky, před samotným započítáním písemné zkoušky, rozpečeteny a přečteny, přičemž byly urychleně přepsány žáky na papírek a v přestávce při návštěvě toalety vyhozeny z okna na ulici. Zde pak již čekali, dopředu vybranou finanční sbírkou, najmutí vysokoškolští studenti, kteří během krátké chvíle otázky vypracovali a stejnou cestou doručili nazpět maturujícím studentům. Tímto způsobem se opisovaly práce hlavně z matematiky, řečtiny a latiny. Ústní zkouška se konala již dříve v červnu a Horáček byl podroben ústní zkoušce pouze z řečtiny. Z ostatních předmětů mu byly zapsány výsledky z již jím vyhotovených semestrálních cvičení. Tak se i stalo, že měl na maturitním vysvědčení⁵² jen jednu trojku z filosofické propedeutiky, tedy filosofem Cyril Horáček v té době nebyl.⁵³

S tímto idylickým líčením z Cyrilových vzpomínek poněkud nekoresponduje jeho okrajová poznámka, že se tehdy účastnil i přes svoji drobnou postavu studentských protiněmeckých protestů a fakt, že tehdy prožil i svůj prý první platonický vztah k sestřenicí Kláře Tomsové, která se krátce na to provdala a při porodu zemřela. Je jen těžko uvěřitelné, že by student bydlící sám bez dozoru dospělých, i přes Horáčkovu klidnější povahu, se věnoval celé dny jen studiu.⁵⁴ Zajímavostí je i rodinný neúspěch ve vedení kavárny na v pražském centru, což bylo bezesporu nákladnou a zejména společenskou záležitostí. Neúspěch tohoto typu podniku na takovéto prestižní adrese vrhá i poněkud jiné světlo na Cyrilem zdůrazňované podnikatelské schopnosti matky se postarat o ekonomické zázemí rodiny.

⁵² Maturitní a gymnaziální vysvědčení, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵³ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 33-45.

⁵⁴ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 44-45.

1.1.2 Vojenská služba a studium na právnické fakultě

Přes přání otce, který by raději budoucí uplatnění svého syna viděl v teleologii, se Horáček stejně jako celá řada jeho spolužáků rozhodl pro advokacii. Zde je patrné, že ve výběru budoucího povolání hrál roli vzor movitých přátel rodiny a budoucí finanční nezávislost. Před nástupem na vysokou školu si ale Cyril udělal se souhlasem otce prázdniny, které strávil třítydenním zájezdem, zprostředkovaným školou, do Itálie. Na cestu vedoucí do Říma vlakem přes Terst, poté lodí do Ancony, kde viděl Cyril prvně v životě moře, obdržel od otce jen malou částku 100 zlatých. Tato částka na jeho toulky po Neapoli, Florencii a Římu pravděpodobně nestačila, takže mu byl otec nucen dodatečné finanční prostředky ještě poslat. Cyril se nechtěl příliš vázat na ostatní studenty, což mu umožnila jeho částečná znalost italštiny, proto většinou cestoval sám či se na nějakou dobu spojil s nějakým krajanem. Takto se ostatně seznámil s budoucím poslancem dr. Rudolfem Horským⁵⁵.

Po návratu z prázdnin ho čekala povinnost vojenské služby. Nástup bylo možno sice odložit, ale jako budoucí student s již schválenou vysokoškolskou přihláškou měl řadu výhod. Výhodou byla především kratší vojenská služba, možnost navštěvovat přednášky na vysoké škole a bydlet mimo kasárna. Na vojenský výcvik byl přijat v říjnu 1881 jako jednorozční dobrovolník do vojenské posádky k 21. pěšímu pluku v pražských Josefských kasárnách, ale později litoval, neboť výcvik byl značně tvrdý a na studenty se šikovatelé zaměřovali. Okamžitě po nástupu 2. října byl místo služby v Praze hned poslán na delší cvičení do Čáslavi, což mu zřejmě zamezilo navštěvovat přednášky. Pluk v Čáslavi byl svým etnickým zaměřením mužstva převážně český a zde se seznámil se svým nadřízeným nadporučíkem Václavem Koudou z Kolína, se kterým si pak dopisoval až do jeho smrti v Linci v roce 1937. Většina velících důstojníků byli ale Němci nebo se k německé národnosti pro možné výhody hlásili. Ostatně i Václav Kouda měl německou manželku a jeho dcery byly vedeny v německém duchu, takže češtinu ani neovládaly.

Po návratu ze cvičení nazpět do Prahy se již mohl účastnit přednášek na vysoké škole, neboť předepsaný pobyt v kasárnách mu byl omezen jen od sedmi hodin ráno do devíti hodin a odpoledne od dvou do pěti. Výhodné podmínky pro Cyrila trvaly, ale jen do jara 1882, kdy bylo dobrovolnické oddělení pěšího pluku rozpuštěno, a Horáček „mašíroval“ na cvičení do

⁵⁵ ThDr. Rudolf Horský (1852-1926), poslanec Říšské rady 1907-1911, člen Křesťanské sociální strany a posléze Strany katolického lidu. První místopředseda Československé strany lidové a autor řady článků s historickým a teologickým tématem.

Mnichovic.⁵⁶ Již po roce prezenční služby složil zkoušku na poručíka, i když patrně spíše „za účast“, neboť v jeho posudku bylo uvedeno, že udělení hodnosti nadporučíka se nedoporučuje pro málo autoritativní vystupování před mužstvem.

Jako důstojníka v záloze ho čekala i v budoucnu povinná účast vojenských cvičení, jako například v roce 1886 v Ondřejově, roku 1888 v Čáslavi, roku 1900 ve východních Čechách či roku 1893 zase v Čáslavi⁵⁷. Problémy s vojenskou službou měl i později, kdy mu dokonce hrozilo za nějaké protirakouské výroky odejmutí důstojnické hodnosti. Dle jeho vzpomínek, pro jeho odpor k chování některých důstojníků na cvičeních se později vzdal důstojnické hodnosti, díky čemuž se vyhnul pozdějšímu povolání do 1. světové války. Tato část jeho vlastních vzpomínek se jeví jako spíše méně pravděpodobná a důvod byl patrně jiný.⁵⁸

K vojenské službě nicméně nezískal Cyril Horáček kladný vztah, protože i značně později se již jako veřejně známá osoba opakovaně proti vojenské službě vymezoval. Obecně měl zásadní výhrady zejména k dvouleté vojenské službě pro studenty vysokých škol za první republiky,⁵⁹ kdy mu vadil zejména fakt, že by měly mít stejně dlouhou vojenskou službu jako ostatní občané.⁶⁰ Tento odpor k vojenské službě se nezměnil ani v době ohrožení státu na konci 30. let, kdy začal obhajovat principy bývalé rakouské armády, ve které sám sloužil. Nejen, že v této době hájil institut jednoročního dobrovolnictví pro absolventy vysokých škol, ale nelíbila se mu ani i v tomto krizovém období navrhovaná tříletá vojenská služba. Horáček argumentoval, že tak dlouhá vojenská služba bude vysokoškolákům ztěžovat jejich možné profesní uplatnění.⁶¹

V době jeho nástupu⁶² na právnickou fakultu Karlo-Ferdinandovy pražské univerzity v roce 1881 se jednalo stále ještě o společné vysoké učení s německým vyučovacím jazykem. K jeho rozdělení na českou a německou část došlo až o rok později právě v době nástupu Cyrila Horáčka k pravidelným přednáškám. Přes ona dekretem zaručená práva se v prvních letech fungování české části omezovalo jen na některé předměty zejména práva a filosofii. Hlavní předmět i v české části, kterým si Cyril zvolil kanonické právo, byl ale nadále povinně vyučován v němčině.

⁵⁶ Výsledek cvičení v Praze, 9. 9. 1882, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵⁷ V telegramu je vyzván, aby se okamžitě vrátil k útvaru. Telegramm Bataillons Kommando v Čáslavi pro Lieutenanta Dr. Cyrilla Horacka, 7. 8. 1893, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

⁵⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 45-52.

⁵⁹ Horáček, C.: Ještě k otázce jednoročního dobrovolnictví, Samostatnost, 7. 2. 1935, č. 6, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č. Horáček, C.: Otázka jednoročního dobrovolnictví, Národní listy, 8. 12. 1935, výstřižek bez čísla vydání, s. 5., NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁶⁰ Horáček, C.: Demokratism v armádě, Národní listy, 14. 12. 1926, č. 342, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁶¹ Horáček, C.: K zavedení tříleté prezenční služby vojenské, koncept článku, výstřižek bez datace, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁶² Zápis na Karlo-Ferdinandovu univerzitu Praha německou, 1. 10. 1882, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Německá část univerzity měla i po rozdělení řadu formálních výhod. Nejvíce viditelnou bylo ponechání slavnostních a hlavně vyučovacích prostor německé části univerzity. Tato skutečnost v praxi znamenala, že se pro českou část již rozdělené univerzity hledaly nějaké jiné prostory k vyučování, kterými se nakonec, v případě právnické fakulty, staly velikostně a světlostí prostoru nedostatečná provizoria v podobě malých přístavků na dvoře Klementina, kde se původně nacházely anatomické učebny. Je charakteristické, že toto provizorium pro českou část fungovalo až do konce monarchie a na změně tohoto neutěšeného stavu se svým způsobem podílel později i Cyril Horáček, který jako politik opakovaně interpeloval ve věci nové budovy právnické fakulty u Čechova mostu.⁶³

Vzhledem k vojenské službě vlastně Cyril Horáček první rok na právnické fakultě nemohl studovat, a tak během druhého roku studia musel zvládnout rozsah učiva a zkoušky za oba dva ročníky. I přes jeho usilovnou snahu měla ale tato skutečnost dopad ve formě jeho pozdější omezené znalosti Občanského a zejména Římského práva.⁶⁴

Byly ale i předměty, zejména národohospodářská témata přednášená Albínem Bráfem⁶⁵, které patřily k jeho velice oblíbeným přednáškám:

„Oslnivě působily ovšem přednášky mladého profesora Albína Bráfa z národního hospodářství. Malý hbitý mužiček s černou hlavou a ostrým skřipcem vyběhl na katedru a svým sonorním hlasem spustil. Mezi vážnými výklady vtíp stíhal vtíp a nebylo aktuální politické události, aby Bráf se jí nedotkl a svým sžíravým sarkasmem nepotíral zastávce odpůrcích názorů ať ve vědě, politice, umění nebo tisku. Nehovět moderním názorům a proudům a často narážel na obecné mínění, rozšířené zejména mezi tehdejšími studentstvem. Ačkoli tehdy státovědecké obory byly proti judiciálním velmi podceňovány, měl přes to hodně posluchačů, z nichž část byla jeho výklady nadšena – mezi ty patřil jsem i já – a druhá část proti nim aspoň v duchu protestovala. Proto byl Bráf u jedněch velice oblíbený, u jiných nenáviděný.“⁶⁶ Horáček chodil k Bráfovi na kolokvia domů na Vinohrady do Škrétovy ulice,

⁶³ Například jako poslanec opakovaně vznášel dotaz, proč dosud nebyla postavena budova Právnické fakulty UK na pozemku, který již před 19 lety byl pro tento účel zakoupen. Interpelace senátora Horáčka na ministra školství a ministra veřejných prací, 2. 7. 1923. Horáček, C.: Nesplacený kulturní dluh, Národní listy, 23. 1. 1927, č. 22, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁶⁴ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 53.

⁶⁵ prof. JUDr. Albín Bráf (1851-1912), jeden z prvních velkých českých národohospodářů, staroček, ministr orby, zastávce učení německé historické školy a teorií hodnoty rakouské školy, zastávce českého ekonomického nacionalismu, ovlivnil celou řadu českých národohospodářů z 1. poloviny 20. století. Pozn. Aut.

⁶⁶ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 57. Stejnou verzi o Albínu Bráfovi udává i další budoucí profesor František Weyr. Weyr, F.: Paměti I., Za Rakouska (1879-1918), Brno: Atlantis 1999, s. 183.

kde u něj Horáček pracoval i na své seminární práci s tématem o „Financování samosprávných svazků“.⁶⁷

S dalšími profesory, jako byl například profesor Josef Stupecký⁶⁸, odborníkem na rakouské soukromé právo, již tak dobré vztahy neměl. Podle Horáčka Stupecký vykládal látku značně nejasně, a proto přestal brzy jeho přednášky navštěvovat. Jiného profesora, Emila Otta⁶⁹, rektora a odborníka na civilní právo, Horáček popisuje jako silně obřadného až trochu patetického přednášejícího. Zato profesor Mathias Talíř byl člověkem sice málo výmluvným, o to však více srdečným. Profesorů měl samozřejmě mnohem více, například již tehdy starého W. W. Tomka⁷⁰ na rakouské dějiny, Hugo Kremera na německé říšské a právní dějiny, Josefa Durdíka⁷¹ na praktickou filozofii a další.⁷²

Studium na vysoké škole nebyla jen příprava ke studiu, ale provázel ho velmi významně i čilý studentský život, který se v této době vyznačoval silnou spolkovou činností. Jednalo se o nacionálně české spolky ustanovené jako protiváha nacionálně německých studentských spolků univerzity. Například pro právnickou fakultu se jednalo o oborový spolek „Všehrd“. Řada dalších studentských spolků byla orientována geograficky dle místa původu studentů, jako například pro Prahu spolek Jungmann, pro západní Čechy spolek Radbuza, pro severní Čechy spolek Krakonoš, pro střední Čechy spolky Krokovec, Sázavan a Jizeran, pro literárně zaměřené studenty tu byl spolek Slavík atd. Většina studentů byla členy celé řady těchto spolků, které za velmi malý poplatek umožňovaly utužovat vzájemné vztahy. Lze říci, že v této době byla univerzita výrazně nacionálně rozdělená a členství ve spolcích patřilo ke každodennímu životu studentů. Ve skutečnosti tato dělící linie byla patrná jen na nějakých fakultách univerzity, jako byla právnická fakulta. U jiných jako byla například lékařská

⁶⁷ C. Horáček Albínu Bráfovi a jeho působení v roli pedagoga věnoval později i práci s názvem „Albín Bráf na katedře“, kde Horáček popisuje Bráfa jako učitele, jeho způsob přednášení atd., Horáček, C.: Albín Bráf na katedře, 1917, bez místa vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁶⁸ prof. JUDr. Josef Stupecký (1848-1907), rektor české Karlo-Ferdinadovy univerzity 1900-1901, děkan Právnické fakulty 1889-1890, právník, profesor občanského práva, členem kuratoria Uměleckoprůmyslového muzea a Moderní galerie království Českého. Autor řady prací s právní tematikou například Rakouské právo rodinné atd.

⁶⁹ prof. JUDr. Emil Ott (1845-1924), rektor české Karlo-Ferdinadovy univerzity 1886-1887, děkan Právnické fakulty 1882-1884, právník, profesor civilního řízení soudního, člen Panské sněmovny, soudce Říšského soudu. Autor řady prací z kanonického práva. Autor několikadílné učebnice z civilního procesního práva s názvem „Soustavný úvod ve studiu nového řízení soudního“.

⁷⁰ prof. JUDr. Wacław Wladiwoj Tomek (1818-1905), rektor české Karlo-Ferdinadovy univerzity 1882-1883, politik, poslanec Říšské rady 1861-1863, poslanec Českého zemského sněmu 1861-1876, poslanec Říšského sněmu 1848-1849, český historik. Autor řady historických prací například dvanáctisvazkového díla „Dějepis města Prahy“.

⁷¹ prof. PhDr. Josef Durdík (1837-1902), český filosof, literární kritik, člen Královské české společnosti nauk a České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Autor řady filosofických prací například „Všeobecná estetika“.

⁷² Indexy C. Horáčka s podpisy profesorů se nachází v Archivu NTM, fond č. 432, karton č. 1. Pozn. Aut.

fakulta, nehrálo nacionální dělení příliš výraznou úlohu.⁷³ Účast měla pro studenty i své stinné stránky, kromě jasné nacionální dělicí čáry mezi studenty, to byly i ekonomické dopady, protože účast na častých schůzích, konaných převážně v hostincích, a celé řady dalších doprovodných politických akcích, pohlcovala studentům nemalé finanční prostředky a značnou část jejich volného času. Horáček byl členem celé řady z nich a jako dle svých slov temperamentní debatér, se brzy dostal i do vedení několika těchto spolků, z nichž patrně nejvýznamnější místo zastával Akademický čtenářský spolek, který měl i vlastní budovu na Ferdinandově třídě. Hlavní činností spolku, který tvořil jakousi protiváhu nacionálně německému spolku s podobným zaměřením „Lese und Redehalle“,⁷⁴ bylo shromažďovat knihy a různá periodika z celé Evropy včetně novin politických, okresních a místních z království Českého.⁷⁵ Spolek měl v roce 1885 pro bližší představu 1059 členů včetně zahraničních, z nichž dvě osoby byly dokonce z Itálie. Samozřejmě nejvíce členů bylo z českých zemí, přesněji 914 Čechů a 105 Moravanů.⁷⁶ Mimo výše zmíněných funkcí byl i členem finanční komise Akademického spolku, který měla za úkol kontrolovat spolkové příjmy a výdaje.

Kromě již i bývalých spolužáků z gymnasia, se kterými se opět Cyril Horáček setkal na fakultě, jako byl již zmíněný budoucí poslanec Václav Choc, budoucí starosta pražský Karel Baxa, budoucí cestovatel Alois Musil⁷⁷, se nově seznámil i s řadou dalších jako byli například budoucí poslanec a šermíř Ladislav Pinkas⁷⁸, právník a politik Antonín Schauer⁷⁹, budoucí Československý chargé d'affaires v Berlíně a předseda nejvyššího soudu Eduard Koerner⁸⁰ atd.

Prázdniny věnoval Cyril Horáček převážně cestám za poznáním například do Alp, případně ve Chvalech u rodičů. Během studia se s hospodyní opět přestěhoval do samostatného většího bytu na Vinohradech na Palackého třídě č. 570, protože bratr byl

⁷³ Cohen, B. Gary: Němci v Praze 1861-1914, Praha: Karolinum 2000, s. 100.

⁷⁴ Cohen, B. G.: Němci v Praze, c. d., s. 33.

⁷⁵ Horáček, C.: Za dr. Karlem Hellerem, Národní listy, 8. 11. 1923, č. 308, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Samotný článek je zamýšlen jako epitaf známému pražskému advokátovi, ale jsou v něm zajímavě popsány i poměry v Akademickém spolku. Pozn. Aut.

⁷⁶ Výroční zpráva o činnosti akademického čtenářského spolku v Praze od 1. 10. 1885 do 30. 9. 1886, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 2, bez i. č.

⁷⁷ prof. ThDr. Alois Musil (1868-1944), katolický kněz, cestovatel a etnograf, pedagog, spisovatel. Je považován za jednoho z největších českých orientalistů přelomu 19. a 20. století. V roce 1898 se proslavil objevením pouštního paláce Kusejr Amra v Jordánsku. Politicky se angažoval ve prospěch monarchie v Turecku a díky svému vlivu se zasadil o amnestii českých politiků na konci 1. světové války. Spolupodílel se na založení Orientálního ústavu v Praze v roce 1922.

⁷⁸ JUDr. Ladislav Pinkas (1863-1936), advokát, šermíř, ekonom, poslanec za mladočeskou stranu, překladatel z francouzského jazyka a dopisovatel Národních listů.

⁷⁹ JUDr. Antonín Schauer (1864-1940), právník, člen vedení pražské advokátní komory, mladočech, poslanec Českého zemského sněmu 1906-1913, člen správní rady Pražské úvěrové banky, signatář Tříkrálové deklarace a po válce člen Československé národní demokracie.

⁸⁰ Horáček, C.: Za Eduardem Koernerem, Národní politika, 1. 4. 1933, č. 91, s. 1-2, NM, Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

přeložen z Brna nazpět do Prahy. V červenci 1885 tj. v pátém roku studia vykonal úspěšně judičiální státní zkoušku s třemi vyznamenáními a v říjnu po prázdninách složil i zkoušku státovědeckou. K ukončení studia zbývala již jen rigorózní zkouška, která se však v této době skládala až rok po ukončení studia. Absolutorium skládal již během svého prvního civilního povolání praktikanta u zemského trestního soudu na Karlově náměstí, kam nastoupil v říjnu 1885.⁸¹ V rámci povinné praxe u zemského soudu absolvoval praxi u všech částí soudu, tedy jak u obchodního soudu⁸², tak i u trestního soudu.⁸³ Práce u soudu spočívala převážně v zápisu u jednání, vedení jednodušších právních sporů a v provádění kontrol ve věznicích. Předsednictví správního výboru Akademického čtenářského spolku se vzdal v říjnu 1886 z důvodu ukončení studia na Právnické fakultě, protože v tomtéž období úspěšně dokončil rigorózní zkoušku a dne 6. října 1886 odpromoval.⁸⁴

Horáčkovu aktivní členství vyjádřené funkcí místostarosty a posléze na krátký čas dokonce starosty celého Akademického čtenářského spolku⁸⁵ dokazuje jeho politické ambice a již počínající angažmá ve strukturách staročeské strany evidentně pod dojmem politické angažovanosti jeho otce. Studium na Právnické fakultě a s tím spojená spolková činnost umožnily Horáčkovi blíže poznat celou řadu jeho spolužáků, přičemž s některými ho pak pojilo celoživotní přátelství a pomohlo mu tak získat vlastní vlivnou sociální síť. Právnická fakulta v té době vlastně prakticky znamenala možnou vstupenku do elitní společnosti a politického života. Toto tvrzení dokazuje skutečnost, že studiem na této fakultě prošla, v blízkém časovém období ke studiu Cyrila Horáčka, i valná většina později známých politiků či pražských starostů, ať to byli Jindřich Šolc⁸⁶, Karel Kramář, Přemysl Šámal⁸⁷, Karel Groš⁸⁸, Jan Podlipný⁸⁹ a další. Lze říci, že kontakty utvářené v tomto období vlastně ovlivňovaly celý budoucí život a spolupomáhaly vytvářet jisté lobbistické skupiny.

⁸¹ Osvědčení o povolení účastnit se praxe u zemského soudu v Praze ze dne 22. 10. 1885 a zproštění praxe z 22. 5. 1886. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁸² Potvrzení o zaměštění soudním praktikantem u CK Obchodního soudu do 24. 5. 1886, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁸³ Potvrzení o zaměštění soudním praktikantem u CK Trestního soudu do 30. 12. 1886, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁸⁴ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 59-62.

⁸⁵ Starostou zvolen r. 1886. Protikandidátem byl dr. Karel Černohorský pozdější poslanec, který se později pro zapletení v tzv. rourové aféře vzdal poslaneckého mandátu. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 59.

⁸⁶ JUDr. Jindřich Šolc (1841-1916), advokát, politik, starosta Prahy v letech 1887-1893. Autor řady spisů jako například „Národnost a její význam v životě veřejném“.

⁸⁷ JUDr. Přemysl Šámal (1867-1941), politik, člen České strany pokrokové a později Československé národní demokracie, člen a předseda odbojové skupiny Maffie, poslanec Revolučního národního shromáždění 1918-1919, starosta Prahy v letech 1918-1919, kancléř prezidenta republiky v letech 1919-1938.

⁸⁸ JUDr. Karel Groš (1865-1938), právník, advokát, mladočeský politik, starosta Prahy v letech 1906-1918. Z doby výkonu jeho funkce se Praha rozrostla o celou řadu reprezentativních budov.

1.1.3 Profesní dráha

Po dosažení doktorátu v říjnu 1886 se začal Cyril Horáček ohlížet po místu koncipienta v nějaké právní kanceláři. Mohl se sice ucházet o místo ve státní správě, ale ve výběru budoucího povolání hrálo patrně roli několik skutečností, zejména pak zhoršující se stav rodinných finančních prostředků a dále fakt, že místo ve státní správě, kromě jisté závislosti nebylo v první fázi placené. Před přidělením tzv. adjutuma⁹⁰ ve výši až 500 zlatých ročně se vyžadovala u tzv. auskultantů, tedy čekatelů, až rok a půl dlouhá bezplatná praxe. Kromě finančního břemene za neúspěšný pokus s vedením kavárny a zaknihované sestřino věno se přidávaly další dluhy, zejména ve formě neuhrazeného pachtovného za pronajaté pozemky u usedlosti rodičů ve Chvalech. Pronájem těchto pozemků se ukázal pro pokračující řepářskou krizi nevýhodný, a tak rodina v roce 1885 usedlost ve Chvalech prodala s věčným břemenem možnosti bydlení. Tento prodej umožnil sice splatit dluhy, ale bez nějakých finančních přebytků, což posléze vedlo k nastěhování se Cyrilových rodičů k dceři do Luhačovic. Tato okolnost spolu s bratrovým nízkým platem vedla Cyrila k hledání místa koncipienta v advokátní kanceláři. Podobných pozic byl ale velký nedostatek a nepomohly ani kontakty u rodinných známých JUDr. Černého a Podlipného. Nakonec se podařilo, přes Cyrilova přítele, získal místo v advokátní kanceláři JUDr. Karla Fultuera v Hradci Králové. Do této advokátní kanceláře nastoupil 9. ledna 1887.⁹¹ Advokátní kancelář na velkém hradeckém náměstí se skládala ze dvou pokojů, z čehož jedna byla pracovní advokáta a druhá přijímací místností, kde kromě koncipienta seděli ještě dva zapisovatelé. Dle Cyrilových vzpomínek byl zpočátku značně pracovní výtížen zejména starší nevyřízenou agendou. Přesto nebyl zejména pro špatné kolegiální vztahy na pracovišti, neboť doktor Fultuer na své zaměstnance často zvyšoval hlas, s místem spokojen. Na chování pana doktora měla svůj vliv i nevalná finanční situace kanceláře zapříčiněná jejím menším místním významem, kdy její služby byly vyžadovány převážně u méně významných sporů, případně zastupováním slabších stran ve sporech, což mělo vliv na výši odměn. Horáček v době svého pobytu bydlel na Svatojánském náměstí. Den trávil u soudu nebo v kanceláři a večery v kavárně se svými kolegy či častěji doma. Místního kulturního života se příliš neúčastnil kromě večerních promenád na hlavním

⁸⁹ JUDr. Jan Podlipný (1848-1914), advokát, mladočeský politik, starosta České obce sokolské, starosta Prahy v letech 1897-1900.

⁹⁰ Plat, který dostávali úředníci mimořádně ke služnému nebo v případě, že nárok na služné ještě neměli, jako například praktikanti správních a soudních úřadů. Pozn. Aut.

⁹¹ Potvrzení o nástupu do AK Dr. K. Fultuera v Hradci Králové, 28. 2. 1887, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

náměstí a návštěv místní Besedy. Dle jeho názoru si místní honorace žila poměrně přepychově, časté byly třeba zimní vyjížděky na saních, kterých se ale Horáček pro stav vlastních financí neúčastnil. Cyril Horáček se o Hradci Králové nevyjadřuje příliš příznivě a uvádí jistou provinciálnost města. Zde je ale evidentně nespravedlivý, protože se v případě Hradce Králové jednalo o poměrně dynamické městské a české nacionální centrum východních Čech. Každopádně jeho nespokojenost s prostředím vedla záhy, v únoru 1887, k přijetí pracovní nabídky budoucího starosty pražského dr. Jindřicha Šolce a místo v Hradci králové na konci února 1887 opustil.⁹²

Do advokátní kanceláře doktora Jindřicha Šolce, aktivního pražského místostarosty a horlivého staročecha, nastoupil s platem⁹³ 50 zlatých měsíčně dne 1. března 1887.⁹⁴ Kancelář doktora Šolce byla obdobou advokátní kanceláře v Hradci Králové. Byla tichá a klidná s málo klienty, takže spíše živořila, protože hlavním zájmem doktora Šolce bylo kromě politické činnosti spíše teoretické právo, ve kterém vydal dokonce několik příruček. Rozdíl byl v chování doktora Šolce k zaměstnancům. Dle Horáčka jednalo o velmi hodného pána s milou rezolutní ženou, která se soustředila na společenskou reprezentaci a hlavně na dobročinnost. Koncipienta tak měl doktor Šolc vlastně k vedení celé kanceláře, na kterou neměl osobně čas. V první době po nástupu do této advokátní kanceláře měl více práce zejména se správou konkurzní podstaty akciového cukrovaru v Opatovicích nad Labem. Po jejím ukončení se další práce naskytl již jen příležitostně, proto Horáček postupně nabyl přesvědčení, že bez značných finančních rezerv a osobních kontaktů není vedení samostatné advokátní praxe reálné. To byl patrně hlavní důvod, proč se začal Cyril Horáček zabývat myšlenkou na získání habilitace z národního hospodářství. K získání habilitace bylo dle jeho názoru nutné získat zaměstnání s nepravidelnou pracovní docházkou, proto se opakovaně neúspěšně pokoušel získat místo koncipienta u Zemského výboru a v Hypoteční bance. K získání této pracovní pozice byla dle jeho slov nutná protekce, kterou však nedisponoval.

Ke změně místa jej patrně spíše vedly i osobní změny, protože těsně před vánoci 1887 se k němu nastěhoval od sestry z Luhačovic otec, jehož zdravotní stav se prudce zhoršoval a po nějaké době i matka, což znamenalo oba rodiče žít až do náhlého otcova úmrtí na mrtvici v červnu 1888.⁹⁵ Přes prodej statku ve Chvalech patrně nějaké dluhy zůstaly, neboť k jejich uhrazení se Cyril po smrti otce zavázal. To zřejmě přispělo i k rozhodnutí matky nastoupit

⁹² Potvrzení o ukončení pracovního poměru v AK Dr. K. Fultuera v Hradci Králové, 9. 1. 1887, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Advokát K. Fultuer po několika letech spáchal sebevraždu pro odhalené finanční spekulace. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 66.

⁹³ Dopis J. Šolce C. Horáčkovi, 12. 1. 1887, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁹⁴ Potvrzení o nástupu do AK Mgr. Jindřicha Šolce v Praze, 1. 3. 1887, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁹⁵ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 67-69.

opětovně do práce jako kuchařka s platem 40 zlatých měsíčně ve spolku pro stravování chudé školní mládeže, jehož předsedkyní byla L. Šolcová, choť JUDr. J. Šolce.⁹⁶

Doktor Šolc ostatně provoz své advokátní kanceláře brzy ukončil, protože byl na podzim 1888, po náhlé smrti svého předchůdce Ferdinanda Vališe, zvolen pražským starostou.⁹⁷ Vztahy s dr. Šolcem měl Horáček i po další léta nadstandardní.⁹⁸ Díky vlivu pana starosty, který byl z titulu této funkce i předsedou správní rady Městské spořitelny Pražské, získal Cyril Horáček nové dobře placené místo koncipisty v této spořitelně, ale doktor Šolc byl Horáčkovi i svědkem na svatbě v únoru 1892.⁹⁹ Tento přátelský vztah trval až do smrti Jindřicha Šolce v květnu 1916.¹⁰⁰

Městská spořitelna Pražská se nacházela na rohu ulice Na Můstku a Rytířské ulice v budově tzv. Staré Rychty. Spořitelna byla založena v roce 1875 jako určitá protiváha převážně německé České spořitelně. Přes protekci JUDr. J. Šolce zřejmě nebylo získání tohoto místa úplně snadné, neboť preferovaných zájemců o místo bylo ze strany různých osob na ředitelství a ve výboru spořitelny více. Nicméně doktor Šolc jmenování Horáčka ve výboru nakonec prosadil a ten pak dne 5. ledna 1889 do Městské spořitelny Pražské nastoupil. Jako koncipista měl již, kromě dalších zaměstnaneckých výhod,¹⁰¹ již velice slušný plat ve výši 1440 zlatých.¹⁰² Jednou z nich bylo i tzv. příbytné, tedy proplácení části nájemného, které se ale vázalo pouze s bydlením ve vnitřní Praze, což bylo důvodem stěhování se rodiny do bytu v Krakovské ulici.¹⁰³

Práce ve spořitelně byla poměrně jednotvárná a náročná zejména na soustředění. Hlavní pracovní náplní byla kontrola sloupců čísel a vytváření přehledných tabulek k pozemkovému vlastnictví města a kontrole městských dluhů, které byly vázány na jednotlivé parcely. Kromě platu byla hlavní devízou nového zaměstnání i volná pracovní doba, která byla každý den od 8 hodin ráno do 2 hodin odpoledne. Mimoto musel být dvakrát týdně přítomen jednání

⁹⁶ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 63-69.

⁹⁷ Potvrzení o ukončení pracovního poměru v AK Mgr. Jindřicha Šolce v Praze, 15. 1. 1889, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁹⁸ V dopise ho prosí o pomoc s protekcí při jmenování jeho zetě dr. Holečka školním lékařem a zároveň lituje, že ho nezastihl doma. Dopis J. Šolce C. Horáčkovi, 7. 9. 1904, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. S poděkováním J. Šolce za obdržení spis Horáčka o Otázce Agrární. Dopis J. Šolce, 27. 10. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁹⁹ JUDr. J. Šolc s poděkováním přijímá pozvání na svatbu C. Horáčka na sobotu 20. 2. 1892 v kostele. Avšak zároveň se musí pro neodkladné záležitosti zříci se pozvání na následnou hostinu. Manželka se taktéž hostiny bohužel pro střešní katar nezúčastní. Dopis od J. Šolce C. Horáčkovi, 17. 2. 1892, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁰⁰ S poděkováním za projevenou soustrast s úmrtím manžela J. Šolce. Dopis L. Šolcové C. Horáčkovi, 12. 5. 1916, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁰¹ Potvrzení o nástupu do zaměstnání s lékařskou prohlídkou, 5. 1. 1889, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁰² Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 69.

¹⁰³ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 70-72.

správní rady na ředitelství. Kromě této činnosti již jen jednou za čtvrt roku chodil na jednání výboru spořitelny, kterému předsedal pražský starosta. Ve výsledku měl tedy mnohem více času na návštěvy univerzitní knihovny a k soukromému studiu.

Osobní vztahy na pracovišti se postupem času ale zhoršovaly vlivem náladovosti Cyrilova nadřízeného tajemníka dr. J. Hubeného, jinak dle Horáčka velice svědomitého až puntičkářského úředníka. Důvodem zhoršení osobních vztahů byla patrně zájem Dr. Hubeného o místo jeho nadřízeného ředitele dr. A. Skopce, protože po nástupu Hubeného na místo ředitele Skopce na jaře 1890 se vztahy urovnaly. Díky povýšení svého nadřízeného postoupil i Cyril Horáček, který byl jmenován dne 12. dubna 1890 na uvolněné místo tajemníka Městské spořitelny pražské s platem 1600 zlatých ročně + 20% tzv. příbytného.¹⁰⁴

Plat byl Horáčkovi postupně zvyšován (viz kapitola 1.1.4) a Cyril Horáček nakonec ve spořitelně strávil dlouhých 13 let až do dubna 1902.¹⁰⁵ Zpráva ze schůze výboru Městské spořitelny Pražské ze dne 29. 1. 1902 obsáhle referuje o dosavadní práci Cyrila Horáčka na místě tajemníka s tím, že v současné době pobírá roční plat ve výši 7600 korun včetně příbytného. Předkládá dále jeho výpověď z důvodu jmenování mimořádným profesorem a uvádí, že z důvodu podání výpovědi mu sice nenáleží odstupné, nicméně za vzornou službu mu byl poskytnut finanční dar ve výši 5000 korun. Zpráva dále referuje o tom, že jeho nástupcem na místě tajemníka byl jmenován dosavadní koncipista Městské spořitelny Pražské JUDr. Čeněk Klier¹⁰⁶, kterému byl navržen mu byl plat 6000 + 1200 korun příbytného. A na závěr zprávy je uvedeno, že na uvolněné místo po Č. Klierovi s platem 3600 korun a příbytným ve výši 20% platu je nutné vypsát v souladu se zákonem veřejný konkurz.¹⁰⁷

Ze vzpomínek Cyrila Horáčka je patrné, jak byl vzhledem k jeho získaným sociálním kontaktům na právnické fakultě možný jeho osobní prudký kariérní vzestup až na místo tajemníka Pražské spořitelny s vysoce nadprůměrným finančním ohodnocením, kterého by se například ve státní správě patrně nedočkal. Z těchto dokladů plyne i další poznatek, a to značného sociálního sestupu jeho rodičů z elitních vrstev tehdejší městské společnosti až na úroveň, kdy dožívali odkázání zcela na pomoc vlastních dětí.

¹⁰⁴ Jmenování tajemníkem Městské spořitelny Pražské, 12. 4. 1890, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁰⁵ Potvrzení o ukončení pracovního poměru v Městské spořitelně Pražské, 1. 4. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁰⁶ JUDr. Čeněk Klier (1862-1927), právník, ekonom, pozdější ředitel Městské pražské spořitelny, Autor několika národohospodářských spisů, například „České spořitelnictví v zemích koruny české do roku 1906“.
Pozn. Aut.

¹⁰⁷ Zpráva ke schůzi výboru Městské spořitelny Pražské, 29. 1. 1902, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 11, bez i. č.

1.1.4 Ekonomická situace Cyrila Horáčka a jeho rodiny

Cyril Horáček, jak již bylo uvedeno, se narodil do nadstandardně situované měšťansko-živnostenské řeznické rodiny pražského měšťana Antonína Horáčka a Julie Horáčkové, rozené Homolkové, v roce 1862. Rodina v době Cyrilova narození vlastnila prosperující pražské řeznictví v tehdejších novoměstských masných krámech v domě "U Helmů" v dnešní Lazarské ulici, dům v ulici na Moráni a usedlost, v tehdy mimopražské, Michli. Počáteční nadprůměrné finanční postavení rodiny se v roce 1868 vzhledem k dlouhodobé nemoci otce prudce změnilo. Bezprostředně vážný zdravotní stav se sice podařilo překonat, nicméně matce se pro mnohaměsíční výpadek živitele rodiny z každodenních povinností s víceméně trvalými následky, nepodařilo rozsáhlou živnost udržet. Rodina provoz řeznictví postupně ukončila a prodala jak statek v Michli, tak dům v ulici na Moráni. Prakticky nulové příjmy, vysoké výdaje za léčbu a předepsané lázeňské pobyty znamenaly postupný propad životní úrovně rodiny. Rodina neudržitelnou ekonomickou situaci řešila v roce 1870 vystěhováním se z města nejprve na nově zakoupený levnější statek v Hloubětíně a později do Chval. Důvodem tohoto rozhodnutí nebyl patrně jen zdravější pobyt pro nemocného mimo hranice tehdejší Prahy, ale spíše myšlenka na určitou ekonomickou soběstačnost spojenou s pěstováním ekonomicky výnosných zemědělských produktů. Postavení rodiny se však přes tyto opatření nezlepšilo, k čemuž přispěl i nezdařený pokus s otevřením kavárny v Praze na Příkopech a její nucený odprodej na počátku roku 1877 spojený s další finanční ztrátou. Kromě těchto bývalých dluhů se tak přidávaly i další, jako vyplacení věna Cyrilovy sestry a pokuty za neuhrazené pachtovné za pronajaté pozemky ve Chvalech. Pronájem těchto dalších pozemků se vlivem nastalé řepné krize, kdy výkupní ceny řepy spadly na polovinu, ukázal jako nevýhodný a rodiče nakonec museli v roce 1885 usedlost prodat s břemenem doživotního bydlení zdarma. Prodej této nemovitosti sice umožnil splatit větší část dluhů, ale bez zajištění nových příjmů situace dospěla k závislosti rodičů na příjmu svých dětí. Tato skutečnost ovlivnila i Cyrila Horáčka při výběru volby zaměstnání. Cyrila Horáček tak nevolil místo ve státní správě, ale místo koncipienta v advokátní kanceláři. Přes krátkou epizodu v Hradci Králové získal místo v pražské advokátní kanceláři budoucího starosty JUDr. Jindřicha Šolce s platem 50 zlatých měsíčně, s případnou měsíční výpovědí a s placenými

hotovými výdaji a dietami ve výši 3 zlaté v případě půl denní služební cesty a 5 zlatých v případě celodenní služební cesty.¹⁰⁸

Výše platu vynikne ve srovnání se zaměstnáním matky, která nastoupila ve spolku pro stravování chudé školní mládeže jako kuchařka s platem 40 zlatých měsíčně.¹⁰⁹

Horáček ale nebyl s místem koncipienta spokojen (viz kapitola 1.1.3) a proto od ledna 1889 nastoupil do Městské spořitelny Pražské jako koncipista.

Plat v Městské spořitelně Pražské byl již zcela na jiné úrovni. Jako koncipista obdržel nástupní plat ve výši 1200 zlatých ročně a navíc nárok na úhradu 20% částky na bydlení tzv. příbytného¹¹⁰, tedy celkem 1440 zlatých.¹¹¹ Díky penzionování ředitele A. Skopce Horáček postoupil v rámci Městské spořitelny Pražské na jaře 1890 na uvolněné místo tajemníka s platem 1600 zlatých ročně + 20% tzv. příbytného.¹¹² Tento plat byl Horáčkovi postupně navíc zvyšován. V prosinci 1893 mu byl plat zvýšen na 2000 zlatých ročně, což mu umožnilo doplatit zbylé dluhy po rodičích, k jejichž převzetí se zavázal.¹¹³ Od února 1899 měl navíc vypláceno 200 zlatých ročně jako služební přídavek,¹¹⁴ a po měnové reformě, tedy po přechodu od zlaté měny ke korunám, mu byl vystaven v roce 1900 nový platový výměr na 6000 korun ročně a nakonec zvýšen až na částku 7600 korun včetně příbytného.¹¹⁵ Takto mimořádně vysoký finanční příjem vedl i k délce jeho zaměstnání na tomto místě až do roku 1902.¹¹⁶ Výpověď z tohoto velmi dobře placeného místa podal z důvodu jmenování mimořádným profesorem na právnické fakultě. Při podání výpovědi, přes neexistující právní nárok, obdržel rozhodnutím vedení spořitelny mimořádné odstupné za vzornou službu ve výši 5000 korun.¹¹⁷

Cyril Horáček ale měl i velké výdaje. V únoru 1892 se totiž oženil s Růženou Bělohradskou,¹¹⁸ se kterou pak prožil 46 let společného života až do její smrti v dubnu 1939.¹¹⁹ Brzy po svatbě se Horáčkovým narodilo i první dítě, a to syn Vladimír v červenci

¹⁰⁸ Dopis J. Šolce C. Horáčkovi, 12. 1. 1887, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁰⁹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 63-69.

¹¹⁰ Potvrzení o nástupu do zaměstnání s lékařskou prohlídkou, 5. 1. 1889, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹¹¹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 69.

¹¹² Jmenování tajemníkem Městské spořitelny Pražské, 12. 4. 1890, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹¹³ Oznámení Městské spořitelny Pražské o úpravě platu, 26. 4. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹¹⁴ Schválení služného od Městské spořitelny Pražské, 24. 1. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹¹⁵ Platový výměr od Městské spořitelny Pražské, 26. 4. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹¹⁶ Potvrzení o ukončení pracovního poměru v Městské spořitelně Pražské, 1. 4. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹¹⁷ Zpráva ke schůzi výboru Městské spořitelny Pražské, 29. 1. 1902, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 11, bez i. č.

¹¹⁸ Svatební oznámení Růženy Horáčkové rod. Bělohradské a Dr. C. Horáčka tajemníka městské spořitelny Pražské. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

¹¹⁹ Pozůstalý 2 synové, 2 snachy, 2 sestry, 3 vnuci. Zemřela tiše po dlouhé chorobě. Úmrtí oznámení Růžena Horáčková rozená Bělohradská zemřelá dne 22. 4. 1939 o 20. hodině večerní. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

1893 a v lednu 1896 syn Cyril.¹²⁰ Dle tehdejší praxe v těchto vrstvách společnosti bylo samozřejmé, nehledě na brzké narození dětí, že žena byla v domácnosti, tedy bez příjmu. Navíc, a to u takto vysoko postaveného úředníka či profesora vysoké školy bylo samozřejmé, musel platit i služku, která paní domu v domácnosti pomáhala. Tedy alespoň krátce po svatbě, kdy se s ženou přestěhoval do třípokojového pronajatého bytu v Křemencové ulici č. 13, a kde se krátce na to narodily i obě děti, je přítomnost služky v rodině prokázána.¹²¹ To že se jednalo vlastně o vzdálenou příbuznou, kterou „zdědil“ po rodičích (viz kapitola 1.1.1), patrně ve finančních nárocích nehrálo významnější roli.

Plat Cyrila Horáčka ve spočítelně ve výši 7600 korun ročně, včetně přídatku na bydlení, byl již hodně nadstandardní a svoji výši ho řadil do vyšší střední třídy. Pro srovnání začínající vysokoškolsky vzdělaný úředník na okrese měl na počátku 20. století plat, před zdaněním, mezi dvěma a třemi tisíci korun ročně. Z toho musel platit v podstatě povinnou služku za zhruba 250 korun ročně a většinou třípokojový byt za ročních cca 600 korun. Byt ve větších městech však býval i několikanásobně dražší. Ovšem roční plat 6000 korun, na který měl nárok šéf okresního úřadu, už značil příslušnost k lepší střední třídě a umožňoval pořízení tzv. letního bytu a vlastního bydlení.¹²²

Pokles příjmu po jmenování profesorem na Karlo-Ferdinandově univerzitě v oboru politické ekonomie,¹²³ zhruba o polovinu, proto znamenal pro Horáčka citelný zásah do rozpočtu rodiny, což byl taktéž důvod jeho snahy o mimořádné zvýšení nástupního platu (viz kapitola 2.1.2). Po osobní Horáčkově a Bráfově iniciativě na ministerstvu ve Vídni se podařilo nicméně vyjednat roční příjem pro Cyrila Horáčka, jakožto profesora, na 400 korun za měsíc (4400 korun za rok), a kromě této fixní částky mu bylo vypláceno ještě 840 korun ročně na výdaje (Activitätzulage), a dalších 1000 korun ročně na osobní výdaje (Personalzulage).¹²⁴

Jmenování mimořádným profesorem nebyla věc snadná ani po administrativní rovině, neboť profesorská stolice byla obsazena Josefem Kaizlem, byť ji pro svoji politickou činnost nemohl vykonávat. Nicméně po překonání několika problémů (viz kapitola 2.1.2) se Cyril Horáček ujmout svého nového místa po boku Albína Bráfa. Horáček si mohl dokonce i

¹²⁰ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 95.

¹²¹ Na lístku jsou dodatečně zapsáni i oba synové a služka Johanna Havlíková narozená 1865 v Myslíči u Benešova. Kontribuční lístek k roku 1892 nájemníků domu vlastníka p. Fr. Buldra č. domu 1738/II. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i.č.

¹²² Vyskočil, A.: Měli se úředníci za Rakousko-Uherska lépe než dnes, citace 10. 1. 2016. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/meli-se-urednici-za-rakouska-uherska-lip-nez-dnes/r~i:article:611242/>.

¹²³ Rozhodnutí K. K. Ministerium für Cultus und Unterricht č. Z. 38. 336 ex 1901, 7. 1. 1902, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

¹²⁴ Rozhodnutí K. K. Ministerium für Cultus und Unterricht č. Z. 38. 336 ex 1901, 7. 1. 1902, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

vybrat, neboť mu bylo nabízeno profesorské místo v Brně, které ale nebylo svojí prestiží s profesorským místem v Praze srovnatelné.¹²⁵ Plat mu byl navíc opakovaně navyšován. Již v dubnu 1907 mu byl plat v souvislosti se jmenováním řádným profesorem zvýšen na 6400 korun ročně plus přídavek na výdaje ve výši 1472 korun¹²⁶ a další navýšení na 7200 korun přišlo v dubnu 1912.¹²⁷ Od dubna 1917 pobíral 8000 korun.¹²⁸ Po založení samostatného státu a zavedení nové měny byl plat stanoven na 2288 korun plus drahotní přídavek ve výši 3684 korun ročně.¹²⁹ Kromě těchto řádných navýšení obdržel i mimořádné odměny, jako například v roce 1909 ve výši 600 korun ročně za mimořádné předem nevypsane přednášky.¹³⁰

O jak velký plat se jednalo, je možné si učinit představu srovnáním například s dělnickými platy v průmyslu, kde se na přelomu století pohybovala průměrná denní mzda od 1 do 3 korun denně. Od roku 1906, kdy se mzdy zvýšily, začalo nejvyšší procento mužských dělníků například v textilním odvětví pobírat plat mezi 11 až 17 korunami týdně, přičemž ženy mohly dosáhnout vyššího platu než 12 korun týdně jen při namáhavé práci u pásu.

Ve stavebnictví měli dělníci mzdy a pracovní podmínky zajištěny pracovními smlouvami. Tyto pracovní smlouvy jsou nejvýznamnějším dokladem o mzdách stavebních dělníků, jejichž výdělky se lišily nejen podle specializace, ale i podle oblasti, například v Českých Budějovicích byly o cca 30% nižší než v Praze. Tak příkladně denní mzda pražských zedníků byla 3,80 K, omítkářů 6,50 K nebo pomocných stavebních dělníků 2,60 koruny.

V případě jiných profesí byly denní výdělky například u lamačů kamene ve výši 5 K, hrnčářů 4,80 K, pomocných dělníků v pivovaru 2,20 K, obuvnických dělníků 3 K, strojírenských dělníků 4,20 koruny. Další obory jako například foukač skla si za týden vydělal 60 až 80 korun. V případě těžkého průmyslu například u hutníka mzda činila 4,15 K nebo u havíře 4 koruny za směnu.

V zemědělství, kde byly platy obecně nízké, si mladší čeledín za rok vydělal 40 až 80 korun mimo nároku na deputátní byt a stravu, děvečka měla až 115 K, starší čeledín ročně vydělal 165 až 350 korun. Nádeníci mimo denní plat v průměrné výši 1 koruny měli nárok na stravu zdarma. V případě, že strava součástí odměn nebyla, pak býval denní plat vyšší o cca 60 haléřů. Mzdy žen ve všech výrobních oborech nedosahovaly průměrně ani poloviční výši

¹²⁵ Dopis Karel Zahradník C. Horáčkovi, 21. 12. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹²⁶ Usnesením z 1. 4. 1907 byl jeho plat díky jmenování řádným profesorem univerzity z 22. 3. 1907 navyšován. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹²⁷ Zpráva č. 11-181 z 28. 12. 1912, AUK, fond Právnická fakulta, fond č. 105, i. č. 83.

¹²⁸ Zpráva č. 11-721 z 29. 12. 1916, AUK, fond Právnická fakulta, fond č. 105, i. č. 86.

¹²⁹ Zemská správa politická v Praze zpráva č. 11/A-228-ai1919 z 21. 3. 1919, AUK, fond Právnická fakulta, č. 105, i. č. 88.

¹³⁰ Dopis Děkanství právnické fakulty C. Horáčkovi, 30. 12. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

mzdy mužů. Třetinu dělnictva v živnostenských podnicích představovaly ženy, tudíž třetina živnostenského dělnictva nedosahovala mzdy vyšší než 2 koruny denně. Pokud jde obecně o výši mezd, pak nejnižších výdělků dosahovali zemědělní dělníci. Hned za nimi byly ženy v živnostenském podnikání, především v průmyslu. Celkem kolem 760 000 dělníků v Čechách v roce 1910 nemělo v průměru mzdy vyšší než 12 korun týdně. Přitom těchto 12 korun týdně v této době nestačilo pro výživu čtyřčlenné rodiny. Velmi početnou skupinou, jakési jádro dělnické třídy, tvořili kvalifikovaní dělníci, jejichž mzda byla v průměru 18 až 25 korun týdně, ale existovala povolání, kde byl výdělek i 70 korun jako například u rytců skla.¹³¹

Tedy v tomto srovnání i vysoce kvalifikovaný dělník nedosahoval ani poloviny ročního příjmu Cyrila Horáčka. Navíc Cyril Horáček měl i jiné příjmy než byl jen samotný plat vysokoškolského profesora. Například v letech 1908-1909 vykonával slušně placený úřad děkana právnické fakulty.¹³²

Patrně nejvíce finančně přínosný bonus bylo publikování odborných článků a prací (viz kapitola 2.1.1). Příkladem je spolupráce s Josefem Pelclem, chrudimským nakladatelem, jejichž vzájemná spolupráce započala v roce 1893.¹³³ Přes Pelclove „Rozhledy“ vydal Horáček řadu svých odborných článků, za které pravidelně obdržel slušný finanční honorář. Odměny za jednotlivé odborné články se dle délky a složitosti pohybovaly v rozmezí od 11 do 14 zlatých za článek.¹³⁴ Navíc Horáček, o něhož byl v tomto období velký zájem, si mohl vybírat periodikum, kde své práce uveřejní,¹³⁵ což v praxi znamenalo, že se periodika přizpůsobovala Horáčkovým finančním požadavkům.¹³⁶ Spolupráce s Pelclem byla pro Horáčka výhodná i z toho důvodu, že přes jeho nakladatelství mohl vydávat své odborné práce, neboť měl u Pelcla otevřený účet, kam mu byly připisovány honoráře za články a v případě vydání nějakého Horáčkova díla byly odtud hrazeny náklady, případně finanční přebytky posílány jednou za čas na Horáčkův bankovní účet přes poštovní spořitelnu.¹³⁷

¹³¹ Sociální úroveň dělnictva na počátku 20. století, bez uvedení autora, citace 25. 2. 2016. Dostupné z: <http://www.edejiny.cz/socialni-uroven-delnictva-na-poc20stol/comment-page-1/>.

¹³² Jmenování děkanem z 29. 7. 1908. Dopis děkanství právnické fakulty, 29. 7. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹³³ S Pelclem Horáčka seznámil jeho přítel V. Choc. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 13. 3. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹³⁴ Za článek „Bernstein a marxismus“ připsáno na účet 11 zlatých. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 6. 10. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Článek „Oprava akciového zákona“ vydaný v 18. čísle Rozhledů – honorář 14 zlatých. Za článek „O důležitosti národního hospodářství“ – honorář 14 zlatých. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 27. 6. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹³⁵ Pelcl píše, jestli by Horáčkovi nevyhovovalo, pokud by v Rozhledech otiskly jeho přednášku „O Rakousko uherském vyrovnání“, kterou měl ve „Všehrdu“. A zdali případně Horáček neví, jestli by tisk „Všehrdu“ a Horáčkovi nevyhovoval, popřípadě zda mu není známo, bude-li tato přednáška tisknuta v Času či Národních listech. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹³⁶ Pelcl píše, aby si u práce „O agrární otázce“ Horáček sám řekl, jaký požaduje honorář. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 6. 3. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹³⁷ Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 27. 6. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Řada Horáčkových spisů ale přinesla svému autorovi další zisk z prodeje například v zahraničí či na venkově,¹³⁸ jako tomu bylo v případě spisu „Příspěvek k otázce agrární“ v délce 95 stran (viz kapitola 2.1.1), který Horáček sice vydal vlastním nákladem u Pelcla, ale díky dodatečné distribuci obdržel honorář ve výši 1,50 koruny za stránku.¹³⁹ V jiném případě, jak ukazuje smlouva mezi spolkem „Všehrd“ a profesorem Horáčkem z 16. 12. 1911 o tisku Horáčkovy práce s názvem „Národohospodářská politika“ bylo vydání ještě více ekonomicky přínosné. Oběma stranami podepsaná smlouva ukotvuje podrobně nejen podmínky tisku, například vydání po jednotlivých sešitech s tím, že každý sešit bude obsahovat jeden dokončený oddíl „Národohospodářské politiky“. Ale i podrobnosti o výši honoráře, který činil 60 korun za jeden tiskový arch o 16 stranách při 1100 exemplářů. Smlouva zmiňuje předem i detaily o počtu prodaných exemplářů, z čehož plyne, že se „Všehrd“ dopředu zavázal prodat minimálně 1000 tisků, a v případě, že se jich podaří prodat více, pak cena Horáčkova odměna sníží za každých následujících 500 exemplářů na 25 korun za jeden tiskový arch.¹⁴⁰ Celkem Horáček za první díl své „Národohospodářské politiky“ obdržel od spolku „Všehrd“ 2700 korun.¹⁴¹

Dodatečné vydání bylo zřejmě u Horáčka obvyklé, i když své práce studentům patrně povinně předepisoval, jak ukazuje dopis Ministerstva zemědělství z 10. 3. 1923, kde ministerstvo Horáčkovi oznamuje, že jeho práce z roku 1914 s názvem „Politika zemědělská a ostatních druhů prvovýroby“ (viz kapitola 2.1.6) je zcela rozprodána. Ministerstvo tak Horáčkovi navrhuje dodatečné vydání, ale za podmínky, že Horáček vynechá z práce část textu týkajícího se „Ostatních druhů prvovýroby“, neboť to se přímo zemědělství netýká. Pokud s touto podmínkou bude Horáček souhlasit, tak ministerstvo připraví další dotisk pod novým názvem „Politika zemědělská“ a prosí Horáčka, aby odsouhlasil přílohy smlouvy s finančními podmínkami.¹⁴²

Samozřejmě s expedicí knih byly spojeny i velké náklady, nejen v tiskárně Josefa Pelcla, ale i jinde. Například profesor dr. Bohuš Rieger zprostředkoval pro Horáčka vydání jeho knihy „Bytová otázka“ (viz kapitola 4.1.2), kde náklad za vydání 400 kusů výtisků knihy činil

¹³⁸ Horáčkovi za malý formát nabídli honorář ve výši 80 říšských marek. Dopis Staatswissenschaftliches Institut an der Universität Kiel C. Horáčkovi, 3. 10. 1912, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹³⁹ Dopis od K. Harmach C. Horáčkovi, 28. 3. 1901, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹⁴⁰ Smlouva mezi spolkem „Všehrd“ a Cyrilem Horáčkem z 16. 12. 1911 o vydání „Národohospodářské politiky“, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹⁴¹ Dopis „Všehrd“ C. Horáčkovi, 22. 9. 1914, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹⁴² Dopis Ministerstva zemědělství C. Horáčkovi, 10. 3. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

celkem 1388 korun.¹⁴³ Zde jen úsměvná douška, že se Horáčkovi do úhrady patrně moc nechtělo, neboť jej Rieger musel o skoro dva měsíce později s placením urgovat.¹⁴⁴

Dalším finančním zdrojem, i když samozřejmě jen mimořádným, byl finanční příspěvek spojený s udělením nějaké ceny za Horáčkovu dílo. Ten byl ale v několika případech značně vysoký. Například jeho práce „Učebnice národohospodářské politiky“ (viz kapitola 2.1.6) získala 1. cenu udělenou ze stipendia prezidenta dr. J. Hlávky za nejlepší dílo z oboru věd právních a státních za roky 1911-1913 a s ní spojenou dotaci ve výši 5000 korun.¹⁴⁵ Jiným příkladem je Horáčková práce „Počátky českého hnutí dělnického“ (viz kapitola 4.1.2), která obdržela Adámkovu cenu a s ní spojenou odměnu ve výši 20.000 korun od České akademie věd a umění.¹⁴⁶

Mnohem pravidelnějším finančním příjmem profesora Horáčka bylo udělování různých odborných, napůl soukromých přednášek pro různé spolky, organizace,¹⁴⁷ či případně veřejných osvětově-vzdělávacích přednášek pořádaných místními samosprávami (viz kapitola 2.1.3). Samozřejmě ne všechny byly placené, ale přesto se jednalo celkem pravidelně o značný finanční přínos, zejména v době největšího veřejného zájmu o odborné názory Cyrila Horáčka na přelomu století až do 1. světové války. Ohledně finančního nároku Cyrila Horáčka za jednotlivé přednášky bohužel není v písemných dokumentech zmínka, nicméně je pravděpodobné, že její výše se patrně pohybovala v částkách jednotlivých publikovaných článků například v Pelclových „Rozhledech“, tedy v rozmezí 11 až 19 zlatých. Je ale evidentní, že součástí Horáčkovy honoráře za přednášku bylo i občerstvení a cestovné (viz kapitola 2.1.3). V jednom dopise konkrétně od České společnosti Národohospodářské z 22. října 1898 sice přesná částka zmíněna je, a to ve výši 100 zlatých, nicméně z dopisu plyne, že se jednalo o honorář za větší cyklus přednáškových kurzů.¹⁴⁸

Do tohoto z odborného, a nakonec i finančního hlediska pro Horáčka velmi plodného období, však zásadním způsobem zasáhla 1. světová válka. Ta svým způsobem změnila nejen priority společnosti, ale i vnímání Horáčka jako národohospodáře, který se po odborné stránce

¹⁴³ Dopis dr. Bohuš Rieger C. Horáčkovi, 6. 8. 1905, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁴⁴ Dopis dr. Bohuš Rieger C. Horáčkovi, 23. 9. 1905, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁴⁵ Dopis prezidia České akademie císaře Fr. Josefa, 27. 6. 1914, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹⁴⁶ Dopis JUDr. J. Kapras C. Horáčkovi, 9. 6. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č., Dopis Česká akademie věd a umění C. Horáčkovi, 18. 6. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

¹⁴⁷ Například v dopise od Ústřední jednoty českých hospodářských společenstev (sdružuje české spořitelny a záloženské spolky) prosí o spolupráci při přednáškách pro jednotlivé spolky. Dopis Ústřední jednoty českých hospodářských společenstev C. Horáčkovi, 11. 4. 1903, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č. V dopise od Jednoty učitelské „Komenský“ pro Prahu a okolí, děkují za přednášku a pokyny, jež v přednášce s tématem „O národním hospodářství ze stanoviska výchovného“ zazněly. Dopis Jednota učitelská „Komenský“ pro Prahu a okolí C. Horáčkovi, 14. 1. 1904, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹⁴⁸ Dopis Česká společnost Národohospodářská C. Horáčkovi, 22. 10. 1898, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

již po válce nedokázal prosadit stejným způsobem jako v předválečném období. Samotný Horáček sice již rukovat nemusel, neboť bylo mu přes padesát let a hodnost důstojníka v záloze již před několika lety složil, nicméně rodina prožívala obavy z narukování staršího syna Vladimíra, který byl pro nemoc na počátku války uznán při odvodu neschopným služby. Stres rodiny dle Horáčka zvyšovaly kromě hmotné nouze i neustávající fyzické odvody a zdravotní prohlídky, které ohrožovaly i oba syny. Horáček se snažil využívat svých veškerých kontaktů a známostí, aby se alespoň dostali v případě odvodu k bezpečnějšímu druhu vojenské služby. Obavy rodiny se naplnily v roce 1917, kdy byl syn Vladimír nakonec odveden. Vzhledem ke kontaktům rodiny se syn Vladimír dostal nejprve k vozatajstvu do Trutnova a posléze přes Innsbruck k pevnostnímu soudu do Sarajeva, odkud byl v lednu 1918 jako student vyreklamován. Prudce se zhoršovala i finanční situace rodiny (viz obrázek č. 4). Objevovaly se válečné půjčky, které byly ale obratem emitovány, a tím docházelo k nárůstu množství peněz v oběhu, což znamenalo pokles kurzů a vzrůst cen. Hmotná nouze se projevila v takřka úplném nedostatku jídla a oblečení. Dle pravděpodobně zveličenému vlastního líčení Cyrila Horáčka ztratil během války na váze 15 kilo a jeho žena 25 kilo.

Doprovodným projevem byla i tezaurace jakýchkoliv potravin a jejich shánění. Horáček uvádí, že sám měl v knihovně ukryty 2 pytlíky mouky. Občas prý získal i trochu cukru na poukaz, případně půl kila salámu od Zemědělské rady, jejímž byl členem. Snažil se taktéž využívat svých kontaktů mezi agrárníky, kteří mu tak někdy poslali z venkova bochník chleba. Doma rodina nevařila, protože nebyly žádné suroviny, dokonce i mléko Horáček přes půl roku běžně neviděl, a tak stravování, přesněji řečeno jen oběd, neboť jiné jídlo nebylo, řešila rodina chozením do veřejné vývařovny pro státní zaměstnance. Ale i zde byla podle jeho líčení dostupná jen vodová polévka a ovesná kaše. I na černém trhu nebyla situace o mnoho lepší a podle Horáčka by to situaci rodiny příliš nezlepšilo, protože platy státních zaměstnanců se nezvyšovaly a Horáčkův plat již nepostačoval ani na základní potřeby. Rodina dle jeho vzpomínek sice vybrala všechny úspory ženy ze spořitelny, ale to situaci nepatrně zlepšilo jen na krátký čas. Toto subjektivní líčení válečných útrap Cyrilem Horáčkem je zřejmě nadsazené, protože je nepravděpodobné, že by se jeho ekonomická situace zhoršila až takovýmto způsobem. Nedostatek v zásobování se samozřejmě projevoval, ale absence potravin například mouky se objevovala až v samém závěru války na jaře roku 1918, kdy se objevovaly i další průvodní jevy jako byly stávky, hladové bouře atd.¹⁴⁹

Po válce se ekonomická situace rodiny postupně zlepšovala, k čemuž přispěl nejen plat poslance, senátora, ale i četné příjmy mimo hlavní pracovní poměr na právnické fakultě.

¹⁴⁹ Olivová, Věra: Dějiny první republiky, Karolinum: Praha 2000, s. 38-39.

Zde se jedná zejména o jeho pracovní úvazek v České spořitelně, která byla po válce reorganizována, a Horáček byl zvolen vrchním kurátorem. Vrchní kurátor předsedal kuratoriu a valné hromadě. Česká spořitelna byla před válkou jedním z hlavních peněžních ústavů českých Němců, a jako taková se aktivně podílela na válečných půjčkách. Horáčkovým hlavním úkolem tedy bylo sanování banky, na které byl obětován prakticky celý rezervní fond. Dle stanov banky se ve funkci kurátora a ředitele střídal po třech letech vždy Čech s Němcem. Horáček tedy střídavě vykonával obě funkce. Jako ředitel měl podstatně širší pracovní záběr, neboť předsedal konferencím, schůzi ředitelstva a denně úřadoval až do roku 1925, když byl ze své funkce na nátlak ministra vnitra Jana Malypetra odvolán. Obě tyto funkce byly placené, například v roce 1919 obdržel jako roční odměnu částku 30000 Kč v měsíčních splátkách.¹⁵⁰

Kromě toho taktéž zastával čestnou funkci předsedy Svazu českých spořitel, později Spolku českých spořitel.¹⁵¹ Jinou nehonoranou funkcí bylo taktéž předsednictví Zemského malorolnického fondu¹⁵² a Zemského pojišťovacího fondu.¹⁵³ Jako zástupce agrární strany byl taktéž místopředsdou správní rady nakladatelské akciové společnosti „Orbis“ sídlící na pražských Vinohradech. Přestože všechny akcie této tiskárny zabývající se zahraniční propagandou byly ve vlastnictví státu a podnik měl teoreticky spadat přímo pod Ministerstvo zahraničních věcí,¹⁵⁴ tak v praxi byly patrné velké politické tlaky k jejímu ovládnutí, což prý byl i důvod odchodu Horáčka z tohoto podniku po roce 1925.¹⁵⁵

Jednou z mála placených funkcí, kterou Horáček vykonával i později ve 30. letech bylo místo ve správní radě První české vzájemné pojišťovny. Ve správní radě tohoto peněžního ústavu byla Horáčkovou hlavní povinností účastnit se jednání správní rady konaných jednou měsíčně. Zajímavostí je, že se Horáček v této funkci dostal do rozporu mezi zájmem ústavu a přáním agrární strany, která oživila starý požadavek na zveřejnění živelního pojištění. Ve zkratce šlo o problém zveřejňování rozsahu a výše pojištění u jednotlivých pojišťoven například při škodě způsobené krupobitím, které byly uzavírány s jednotlivými zemědělci.

¹⁵⁰ Dopis Česká spořitelna C. Horáčkoví, 30. 12. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹⁵¹ Jmenování za člena Svazu českých spořitel v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Dopis Svazu českých spořitel C. Horáčkoví, 27. 6. 1907, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁵² V dopise bere s lítostí fond na vědomí rezignaci C. Horáčka na funkci předsedy kuratoria Zemského malorolnického fondu úvěrního. Dopis Zemského malorolnického fondu C. Horáčkoví, 18. 6. 1923, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

¹⁵³ V dopise děkují C. Horáčkoví za dlouholetou úspěšnou činnost v ředitelství zemského pojišťovacího fondu. Dopis Zemský úřad v Praze C. Horáčkoví, 27. 10. 1937, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

¹⁵⁴ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 202-205.

¹⁵⁵ Rezignoval i na členství a funkci místopředsedy českého odboru Zemědělské rady. Dopis Zemědělské rady C. Horáčkoví, 2. 11. 1925, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. V dopise se bere na vědomí rezignace C. Horáčka na místo ve správní radě tiskařské a nakladatelské společnosti Orbis. Dopis Orbis C. Horáčkoví, 5. 1. 1926, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Cílem agrární strany byla postupná státní monopolizace tohoto živelného pojištění. Pojišťovny odmítaly smlouvy zveřejnit, neboť tímto krokem by patrně znemožnily různé kartelové dohody v zemědělství. Horáček byl v tomto případě na straně pojišťovny a po odchodu z agrární strany se jeho dilema v této otázce samo vyřešilo.

Nicméně jeden přátelský vztah s agrární stranou si po léta zachoval. Tím byl jeho kontakt s bývalým předsedou vlády a ministrem národní obrany Františkem Udržalem, kterému pomohl i k místu ve správní radě této pojišťovny.¹⁵⁶ V pojišťovně byl totiž Horáček po několika letech působnosti ve správní radě jmenován viceprezidentem,¹⁵⁷ tedy zástupcem prezidenta dr. Bedřicha Schwarzenberga, se kterým si Horáček pracovním dopisoval. Korespondence odeslaná ve své převažující většině ze zámku v Tochovicích nebo Orlíka, se týká jednání správní rady nebo vnitřní správy pojišťovny. Příkladem je například dopis z února 1936, kdy Schwarzenberg prosí Horáčka o více aktivní účast ve správní radě.¹⁵⁸ V První vzájemné pojišťovně byl Horáček po léta váženým ředitelem,¹⁵⁹ což lze doložit na příkladu oslav jeho 70. narozenin v roce 1932, kdy pojišťovna při této příležitosti umístila v zasedací síni velkou bronzovou plaketu Cyrila Horáčka a vydala pamětní minci s jeho portrétem.¹⁶⁰

V této souvislosti je poučné uvést srovnání průměrných cen a platů platných v první republice v samém závěru 20. let. Částky jsou měsíční a platné pro Prahu: Mzda vysokoškolského profesora 3250-5500 Kč, učitele obecné školy 1500 Kč, středního úředníka 2000 Kč, písařky na stroji 800 Kč, dělníka specialisty 1250 Kč, vyučeného dělníka 875 Kč a nevyučенého dělníka 665 Kč. Ceny ve stejném období v Praze: Nájem třípokojového bytu 900 Kč, oblek konfekční 500 Kč, pár bot 100 Kč, 1 kg chleba 2 Kč, 1 kg hovězího masa 16 Kč, 1 kg brambor 0,70 Kč, 1 kg cukru 6, 30 Kč, 1 kWh 2, 70 Kč, 1 m³ plynu 1, 50 Kč.¹⁶¹

Tyto výše zmíněné nadstandardní Horáčkovy příjmy a i postupně se navyšující plat na právnické fakultě umožnily Cyrilu Horáčkovi v závěru 20. let se rozhodnout ke stavbě vlastního rodinného domu.¹⁶² Vzhledem k pozvolnému nárůstu cen nájemného, které ostatně Horáček sám prosazoval (viz kapitola 4.1.2), bylo toto rozhodnutí z jeho strany urychleno. Horáček,

¹⁵⁶ Dopis František Udržal C. Horáčkovi, 18. 5. 1937, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹⁵⁷ Gratulace z Vzájemné pojišťovací banky Slavie ke jmenování do generálního ředitelství. Dopis První České vzájemné pojišťovny Slavie C. Horáčkovi, 29. 2. 1936, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹⁵⁸ Dopis dr. Bedřich Schwarzenberg C. Horáčkovi, 11. 2. 1936, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁵⁹ Dopis dr. Bedřich Schwarzenberg C. Horáčkovi, 17. 2. 1936, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁶⁰ Sdělení jednatelům První české vzájemné pojišťovny, 1. 11. 1932, č. 33, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

¹⁶¹ Kubů, E., Pátek, J.: Mýtus a realita, c. d., s. 193.

¹⁶² V dopise od Ministerstva školství a národní osvěty se oznamuje, že s platností od 1. 1. 1923 bude vyplácena C. Horáčkovi mimořádná odměna 3000 Kč ročně navíc k platu, která se započítává do penze. Dopis Ministerstva školství a národní osvěty C. Horáčkovi, 13. 7. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

který léta hledal vhodnou nemovitost ve vnitřní Praze, se vzhledem k vysokým cenám, nakonec rozhodl pro novostavbu na pozemku, který získal v roce 1928 od pražské obce. Jednalo se o parcelu ve Střešovicích v dnešní ulici Na Ořechovce č. p. 647/62 o velikosti 1360 m².¹⁶³ Koupě pozemku od pražské obce nakonec měla dohru, neboť Svaz majitelů domů v Praze podal na prodej pozemku žalobu k Zemskému výboru. Nicméně stavba se přesto uskutečnila.

Stavební práce, které prováděla firma Jaroslav Bublík Praha 1, počaly 12. července 1928 a o rok později na jaře byl dům dokončen.¹⁶⁴ V případě této budovy se jedná o patrovou vilu se sedlovou střechou a čtvercovým půdorysem 11 x 11m² a celkové náklady stavby činili 262 tisíc Kč.¹⁶⁵ Stavba byla od počátku zamýšlena jako dvougenerační, proto přízemí, kam se nastěhoval Cyril Horáček a 1. patro, kam se nastěhoval syn Cyril, tvořily dva samostatné byty o velikosti 2+1.¹⁶⁶ Cyril Horáček posléze po dokončení stavby ještě u smíchovského architekta Jindřicha Pištěka reklamoval četné stavební nedodělky a sám nechal provést drobné úpravy, které jej vyšli na dalších skoro 30 tisíc korun. Nicméně brzy se pravděpodobně zjistilo, že stavba svojí velikostí potřebám rodiny nestačí. Z tohoto důvodu se již dva roky po dostavbě zřejmě v souvislosti s plánovanou svatbou syna Cyrila,¹⁶⁷ přistoupilo k výrazné stavební úpravě spočívající v rozšíření o přístavbu na západní straně v ceně 66 tisíc Kč (viz obrázek č. 5),¹⁶⁸ která obě obytná patra zvětšila o jednu velkou a jednu menší místnost. Výsledná obytná plocha bytu pak tvořila tedy jednotku 4+1, z nichž jedna místnost je vedena jako pokoj pro služku, o velikosti 164 m² včetně schodiště a přístupové verandy. Celkový Horáčkův výdaj na zajištění vlastního bydlení činil včetně dodatečných prací 350 tisíc korun.¹⁶⁹

Dle vzpomínek Cyrila Horáčka se jeho život v souvislosti s novým bydlením změnil. Vzhledem k obtížnějšímu dopravnímu spojení s vnitřní Prahou, totiž ustala Horáčkova oblíbená každodenní návštěva kavárny, kde si přečetl noviny.¹⁷⁰ Ostatně na toto odloučení od městského ruchu si stěžoval po letech i jeho stárnoucí stejnojmenný syn.¹⁷¹ Horáček si na tento problém s komplikovaným dopravním napojením na vnitřní Prahu stěžoval i veřejně.

¹⁶³ Situační plán pozemku a domu. Archív RNDr. Cyrila Marková rozená Horáčková.

¹⁶⁴ Stavební deník. Archív RNDr. Cyrila Marková rozená Horáčková.

¹⁶⁵ Rozpočet na stavbu stavitel Jaroslav Bublík, 25. 6. 1929, Archív RNDr. Cyrila Marková rozená Horáčková.

¹⁶⁶ Plán na přístavbu, 1931, Archív RNDr. Cyrila Marková rozená Horáčková.

¹⁶⁷ Výpověď RNDr. Cyrila Marková rozená Horáčková, 13. 3. 2016, Archív Aut.

¹⁶⁸ Nabídka na přístavbu při rodinném domě, arch a st. Jan Adamec Smíchov, 28. 11. 1931, Archív RNDr. Cyrila Marková rozená Horáčková.

¹⁶⁹ Náklady na stavbu, C. Horáček, rukopis 1 s., 1931, Archív RNDr. Cyrila Marková rozená Horáčková.

¹⁷⁰ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 221-222.

¹⁷¹ Dopsis Cyrila Horáčka ml. K. Englišovi, 15. 12. 1960, NM, fond Karel Engliš, karton č. 6, i. č. 149.

Poukazoval například na skutečnost, že tramvaj končí daleko před Střešovicemi¹⁷² nebo případně na stále nedokončené plynové vedení a chodníky v této čtvrti.¹⁷³

Další významná životní změna v jeho životě nastala nuceným odchodem do důchodu v únoru 1933,¹⁷⁴ kdy mu byla penze stanovena ve výši 66000 korun ročně.¹⁷⁵ Tato změna přinesla i omezení příjmů Cyrila Horáčka,¹⁷⁶ který si na pokles své životní úrovně stěžoval dlouhodobě, ještě i ve svém produktivním věku, veřejně v periodikách. Horáček jako přesluhující profesor, v době odchodu do důchodu mu totiž bylo již 71 let, měl zákonem z roku 1926 snížený příjem stanovený na maximální hranici 12 000 Kč ročně.¹⁷⁷

Horáčkovi na výši platů státních zaměstnanců vadilo několik skutečností: Za prvé prezentoval, že státní úředníci měli plat vlastně nižší než za bývalé monarchie, kdy plat taktéž nebyl moc vysoký, ale úředníci měli nárok na různé prebendy, tituly a funkce.¹⁷⁸ Druhým negativním faktem dle Horáčka byla skutečnost, že mzdy úředníků byly počítány spíše podle počtu dětí než výše postavení.¹⁷⁹ Problémem bylo dle jeho mínění i srovnání s dělnickými platy, které sice byly menší, ale tato nižší částka byla vykoupena jen 8 hodinovou pracovní dobou, která byla zájmovými dělnickými kruhy hájená, zatímco úředníkům se pracovní doba stále prodlužovala.¹⁸⁰ Poslední výtkou byl fakt, že státní úsporná opatření se během krize projevovala právě jen na úřednických mzdách.¹⁸¹ V této své kritice výše odměn pokračoval i po svém odchodu do důchodu. Na stanovení výše penzí mu vadilo několik skutečností. Zejména skutečnost vlastně nuceného odchodu do důchodu po odpracování určitého počtu let,¹⁸² což byla vzhledem k jeho věku při odchodu do penze značně lichá poznámka, a

¹⁷² Výstřižek bez uvedení periodika a data vydání, pravděpodobně Národní politika, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁷³ Horáček, C. (profesor H): Výstřižek bez uvedení periodika a data vydání, pravděpodobně Národní politika, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁷⁴ Dopis Ministerstva školství a národní osvěty, 15. 2. 1933, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

¹⁷⁵ Zemský úřad v Praze C. Horáčkovi zpráva č. 89.541 z 6. 3. 1933, AUK, fond Právnická fakulta, č. 105, i. č. 144.

¹⁷⁶ Horáček se, dle svých vzpomínek, před odchodem do důchodu dobrovolně vzdal aktivního přídatku, taxy za rigoróza, promoce a státní zkoušky, z obav pře obviněním, že na své pozici lpí, což se po jím nečekáném brzkém odchodu do důchodu projevilo na výši penze. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 231.

¹⁷⁷ Horáček, C. (Starý kantor): Platový zákon a staří profesoři, Národní listy, 5. 1. 1929, č. 5, s. 2, NM, Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

¹⁷⁸ Horáček, C.: Státní úřednictvo-veličina přezíratelná?, Příloha Národní politiky, 19. 1. 1930, č. 18, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

¹⁷⁹ Horáček, C.: Platy státních zaměstnanců, Čas, 21. 12. 1921, č. 298, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

¹⁸⁰ Horáček, C.: Úřednická otázka, Národní politika, 22. 3. 1925, č. 80, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

¹⁸¹ Horáček, C.: Veřejní zaměstnanci, Národní politika, 26. 10. 1933, č. 294, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

¹⁸² Horáček, C.: Pensisté, Národní politika, 14. 12. 1935, č. 342, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

zejména skutečnost srážek z penzí.¹⁸³ Penzijní srážky státních zaměstnanců byly skutečně realitou, a prováděly se zvýšením daně z důchodového paušálu, který nemohl být oproti aktivním zaměstnancům srážen z daňového základu. Zákon omezil taktéž možnost vedlejšího zaměstnání u státních zaměstnanců. K tomu je nutno připočítat i skutečnost, že výslužní penze ve vyšších kategoriích byla poznamenána tím, že celou řadu let před odchodem do důchodu se z platu odvádělo až 8% příjmu na tuto budoucí penzi. Horáčkovi na těchto skutečnostech vadilo patrně nejvíce právě omezení vedlejšího příjmu.¹⁸⁴ Možnost znovuzavedení vedlejšího příjmu u státních zaměstnanců byla sice několikrát politicky probírána, nicméně s nástupem krize nebyla dovedena do konce, zejména vzhledem k argumentu, že by státní zaměstnanci odebírali část volného trhu s prací nestátním zaměstnancům, kteří navíc nebyli pod penzí.

Horáčka se zákaz vedlejšího příjmu, v praxi při odchodu do penze patrně moc nekontrolovaný, dotkl osobně. Právě přivýdělek za členství ve správní radě a funkci viceprezidenta v První vzájemné pojišťovně znamenal, že mu bylo před vánoci 1937 Zemským finančním ředitelstvím dodatečně oznámeno, že vzhledem k vedlejšímu platu je nucen vrátit část již odebrané penze a polovinu příjmů z pojišťovny za roky 1934 až 1937 ve výši přes 100.000 Kč a penze mu navíc byla později, vzhledem k těmto minulým nadstandardním příjmům, zcela zastavena.¹⁸⁵ Požadavek státní správy na vrácení neoprávněně pobírané penze vzhledem k nepřiznaným vedleším příjmům byla ale logický. Cyril Horáček byl na tuto zákonnou povinnost č. 266/1924 Sb. oznámit vedlejší příjmy upozorněn již v době přiznání penze, což zjevně opominul.¹⁸⁶ Právě tyto skutečnosti jej značně subjektivně, když vezmeme v potaz jeho možnosti vrácení tak vysoké částky státní správě, vedly k opakovaně vyjádřené lítosti, že se věnoval akademické kariéře místo práce pro soukromé finanční ústavy.

Po smrti Cyrila Horáčka rodina kromě samotného domu zdědila i podíl ze strany matky na usedlosti ve Chvalech.¹⁸⁷ Rodinu postihly vzhledem ke značné velikosti rodinného majetku problémy po změně režimu v roce 1948. Nejprve byl syn Cyril propuštěn z místa děkana a posléze i z právnické fakulty. Vzhledem k rodinným kontaktům se mu však podařilo získat místo v Orientálním ústavu akademie věd, kde začal svoji další profesní kariéru historika se zaměřením na turecké války. Samotná usedlost ve Chvalech byla za náhradu podstoupena státní správě a problém byl i se samotným domem ve Střešovicích, jehož současný vzhled je

¹⁸³ Horáček, C. (Státní penzista): Potřeba státního pensijního fondu, *Národní politika*, 17. 11. 1934, č. 317, s. 10, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

¹⁸⁴ Horáček, C.: *Otázka penzistů*, rukopis 2 s., (1937), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

¹⁸⁵ Horáček, C.: *Vzpomínky*, c. d., s. 264.

¹⁸⁶ Zemský úřad v Praze C. Horáčkovi zpráva č. 89.541 z 6. 3. 1933, AUK, fond Právnická fakulta, č. 105, i. č. 144.

¹⁸⁷ Pohřeb se konal Úmrtní oznámení Československé akademie věd.

pozměněn stavebními úpravami ze závěru 90. let 20. století.¹⁸⁸ Syn Cyril se nejprve pokusil oddálit nucené nastěhování nájemníků argumentem, že část prostor vily potřebuje jako pracovní prostředí pro svoji práci na univerzitě a posléze rodina do prázdného spodního bytu umístila své příbuzné.¹⁸⁹

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že se Cyril Horáček svojí finanční situací vyšvihl mezi elitu pražské společnosti první třetiny 20. století a odvrátil tak nepříznivý finanční vývoj rodiny z doby jeho studia. O to zajímavější je jeho vlastní subjektivní pohled na tuto situaci prezentovaný v jeho vlastních vzpomínkách, kde svoji životní úroveň opakovaně bagatelizuje. To je patrné i z jeho zmínek o výstavbě vily, kde náklady na její výstavbu vůbec nezmiňuje, popisuje ji jako malý domek a adresou ji zasazuje někam na periferii tehdejší Prahy. Z rozboru dokumentů je ale zřejmé, že se jednalo o značnou investici na exklusivní pražské adrese a šlo jistě o výrazné zhodnocení prostředků značící značné finanční možnosti majitele potvrzující jeho vysoké sociální zařazení.

¹⁸⁸ Výpověď RNDr. Cyrila Horáčkova – Marková, 13. 3. 2016, Archív Aut.

¹⁸⁹ Osvědčení o nároku na vědeckou knihovnu od Ústředí vědeckých pracovníků ze dne 20. 10. 1950. Osvědčení vyjímá pracovní profesora C. Horáčka ml. z výměry místností započítávaných pro pojem nadměrného bytu. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

1.1.5 Osobní zájmy

Jedním z preferovaných osobních koníčků Cyrila Horáčka bylo cestování (viz kapitola 1.1.1). Cestoval prakticky celý život, jak dokládají jeho osobní vzpomínky, případně články v periodikách, ve kterých své poznatky z cest komentoval. Například z výletu do Alp napsal článek „Alpské potulky“¹⁹⁰. Podobně z dovolené na Jadranu napsal článek „Dnešní Opatije“, kde se zaměřil na dle jeho mínění zbytečné čtyři celní prohlídky při cestě po železnici na cestě k moři, a vyslovil i lítost nad zavedením těchto celních procedur po zrušení bývalé monarchie¹⁹¹. Kromě dovolených v zahraničí trávil jednou či dvakrát ročně dovolenou v tuzemských lázních¹⁹². Například v případě Karlových Varů se pozastavoval nad absencí jakýchkoliv českých nápisů a všeobecně kritizoval velkou drahotu panující v těchto tuzemských lázních.¹⁹³ Oproti tomu v Mariánských lázních kromě komentářů místní vysoké cenové úrovně se zaměřil i nad přeplněností tohoto lázeňského střediska. Právě z pobytu v západočeských lázních v roce 1924 si taktéž přinesl poznatek, o který se podělil s veřejností, jak poražené Německo zvládlo poválečnou krizi v porovnání s vítězným Československem, které nedosahovalo hospodářské úrovně této poražené velmoci.¹⁹⁴

Druhým prakticky celoživotním koníčkem Cyrila Horáčka byla doprava. Samozřejmě se vyjadřoval i k dalším oblastem veřejného života, jako například k architektuře, kde zastával názory odpovídající zájmům Klubu za starou Prahu,¹⁹⁵ ale přece jenom doprava, zejména železniční, je v jeho člancích preferována. Jako bývalý člen Státní železniční rady se problematikou železniční přepravy detailně zabýval. Navrhoval například novou dvojkolejnou záložní trať z Prahy na Brno, přes Čerčany a Světlou nad Sázavou, ale jeho návrh byl odmítnut.¹⁹⁶ A stejně tak se zajímal o její další aspekty, jako byl problém ústředního

¹⁹⁰ Horáček, C. (Viator): Alpské potulky, Česká stráž, 25. 8. 1894, č. 34, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

¹⁹¹ Horáček, C. (A. Záhora): Dnešní Opatije, Národní politika, 29. 6. 1926, č. 177, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

¹⁹² Mimo uvedené články například prázdniny v letech 1925, 1926, 1927 trávil ve Špindlerově mlýně a v letech 1925 a 1927 v Solné komoře. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 212.

¹⁹³ Horáček, C. (Prof. dr. A. Zet): Letošní jaro v Karlových Varech, Národní politika, 18. 6. 1924, č. 167, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

¹⁹⁴ Horáček, C. (Prof. dr. A. Zet): Letos v Mariánských lázních, Národní politika, 12. 10. 1924, č. 282, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

¹⁹⁵ Horáček, C.: Bourací horečka, Národní politika, 14. 2. 1928, č. 45, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: K prodloužení zákona o stavebním ruchu, Lidové listy, 16. 3. 1930, č. 63, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Mají obce prodávati své pozemky levně nebo draze?, Národní politika, 23. 2. 1928, č. 54, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁹⁶ Horáček, C.: Železniční spojení s Brnem, Hospodářský archiv s přílohou bilančních kritik (1936), č. 32, s. 480-481.

vlakového nádraží v Praze, kde Horáček navrhoval místo dosavadního ústředního Wilsonova nádraží volit nádraží Masarykovo, nebo ještě lépe po vzoru západních metropolí vybudovat několik vzájemně propojených ústředních nádraží.¹⁹⁷ Jeho návrhy týkající se problematiky dopravy, kvůli úsporám na železnici, se objevují zejména v době velké hospodářské krize, a protože se jedná o zcela konkrétní návrhy na hledání východiska z hospodářské krize, je toto téma probíráno podrobněji na jiném místě (viz kapitola 4.1.6).

Třetím a patrně nejvíce preferovaným koníčkem Cyrila Horáčka byla jeho literární tvorba. To ostatně v této době nebylo nic tak výjimečného, spíše se jednalo o poměrně oblíbenou formu trávení volného času lepších vrstev. Ostatně i jiný přední národohospodář Karel Engliš je autorem několika básní například báseň „U mokrých Lazec“,¹⁹⁸ kterou napsal pod pseudonymem „Maruška Grögrová“ či jiná báseň s názvem „Situace“ zveřejněná v Národní politice pod pseudonymem „is“.¹⁹⁹ V případě Cyrila Horáčka jde ale o tvorbu mnohem rozsáhlejší, které se věnoval prakticky po celý život. Již v mládí napsal několik desítek převážně lyrických básní do šuplíku (viz kapitola 1.1.1),²⁰⁰ a v této činnosti intenzivně pokračoval i ve vyšším věku, kdy dosáhl v tomto oboru i několika drobných úspěchů. Je ostatně i autorem návrhu agrární hymny,²⁰¹ která v celostátní soutěži pořádané deníkem Venkov obsadila druhé místo.²⁰²

Jeho tvorbu lze rozdělit do tří částí. První je část literární ve formě povídek či spíše novel. Jedná se o povídky spadající z dnešního pohledu do kategorie tzv. červené knihovny například „Na letním bytě“,²⁰³ „Výlet“,²⁰⁴ „Červený kohout“,²⁰⁵ „Čech“,²⁰⁶ „Slepá“,²⁰⁷ „Stříbrná bula“,²⁰⁸ „Pokušení“²⁰⁹ atd. Povídek je několik desítek a některé z nich jsou i značně rozsáhlé v délce několika desítek stran. Po obsahové stránce jsou si povídky poměrně podobné a většinou obsahují nějaké morální ponaučení ve formě potrestání viníka, který vnitřně neunesl svoji vinu. Například v povídce „Zločin a trest“ hlavní hrdina Karel Zumr

¹⁹⁷ Horáček, C.: Které nádraží by mělo být ústředním?, Národní listy, 22. 11. 1927, č. 322, S. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁹⁸ NM, fond Karel Engliš, karton č. 59, bez i. č.

¹⁹⁹ Národní politika, 23. 1. 1921, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 59, bez i. č.

²⁰⁰ Jedná se o básně s datem vzniku 1880-1882. Jedná se o krátké milostné básně na 1 list o formátu A5. Horáček, C.: Z dob mládí, rukopis 24 s., 1880-1881, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 77.

Horáček, C.: Jarní píseň, rukopis 17 s., 1880-1881, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 77.

²⁰¹ Horáček, C. (A. Z.): Agrární hymna, Příloha večerního listu k Hlasu Národa, 8. 2. 1907, č. 39, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

²⁰² Horáček, C. (A. Z.): Rolnická hymna, Venkov, 6. 2. 1907, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

²⁰³ Horáček, C.: Na letním bytě, rukopis 28 s., 1904, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 81.

²⁰⁴ Horáček, C.: Výlet, rukopis 72 s., 1906, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 82.

²⁰⁵ Horáček, C.: Červený kohout, rukopis 26 s., 1906, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 83.

²⁰⁶ Horáček, C.: Čech, rukopis 47 s., 1909, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 86.

²⁰⁷ Horáček, C.: Slepá, rukopis 24 s., 1909, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 87.

²⁰⁸ Horáček, C.: Stříbrná bula, rukopis 52 s., 1912, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 91.

²⁰⁹ Horáček, C.: Pokušení, rukopis 21 s., 1914, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 94.

ovlivnil vyznění závěti své novomanželky se záměrem spekulace s jejím majetkem a k dosažení svého cíle neváhá svoji ženu na dovolené zavraždit, aby posléze pro výčitky svědomí spáchal sebevraždu.²¹⁰ Povídky z pozdějšího období, patrně korespondují s nastupujícím stářím autora, kdy se cítil zneuznán, mají z toho patrně plynoucí depresivní obsah a tragické vyústění. Příkladem je povídka „S poctivostí nejdál dojdeš“ jejímž obsahem je kladné hodnocení poctivé práce v zahraničí na rozdíl od Československa, kde lidé živící se poctivou prací umírají v neuznání a bídě.²¹¹ Zajímavé je, že závěrečný motiv sebevraždy se svojí formou oběšení záporné postavy na rámu dveří či okna opakuje hned v několika povídkách.²¹²

S několika povídkami uspěl i veřejně a povídky byly, i když anonymně publikovány. Jedná se zejména o soubor povídek s názvem „Povídky z pražského ovzduší“,²¹³ jejichž kvalita je subjektivně vyšší a je patrné, že se na výběru publikovaných povídek spolupodílelo nakladatelství. I tyto povídky, snažící se o jakousi sociální sondu do prostředí pražských měšťanských vrstev kvalitativně odpovídají době svého vzniku. To potvrzují i názvy jednotlivých povídek například „Ujařmení“, „Odplata“ či „Zkažená krev“.

Druhou částí Horáčkovy tvorby jsou divadelní hry, které mají zpravidla tři až pět dějství a formou obsahu se jedná především o dramata či truchlohry. Obsahovým námětem her je těžký život na vesnici,²¹⁴ popřípadě kritika ekonomicko-sociální situace po založení samostatného státu,²¹⁵ či povětšinou nějaké historizující téma oslavující historickou osobnost z českých národních dějin, jako byl Jan Hus, Jan Žižka, Přemysl Otakar II atd.²¹⁶ I zde byla jedna hra Horáčkovi anonymně publikována. Jedná se o hru o čtyřech jednáních, kterou vydal pod názvem „Různé cesty“ pod pseudonymem „A. Z.“²¹⁷

²¹⁰ Hlavní hrdina Karel Zumr zavraždil manželku svržením do propasti v Alpách. Horáček, C.: Zločin a trest, rukopis 16 s., 1928, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 108.

²¹¹ Horáček, C.: S poctivostí nejdál dojdeš, rukopis 40 s., 1922, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 100.

²¹² Horáček, C.: Sestup a vzestup, rukopis 29 s., 1922, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 99. Horáček, C.: Zločin a trest, rukopis 16 s., 1928, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 108.

²¹³ Horáček, C. (C. Urbanov): Povídky z pražského ovzduší, Praha: B. Kočí 1926.

²¹⁴ Horáček, C.: Na vesnici, hra o 4. jednáních, rukopis 58 s., 1908, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 84. Horáček, C.: Dědictví, hra o 4. jednáních, rukopis 55 s., 1904, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 80. Horáček, C.: Zbytkový statek, hra o 3. jednáních, rukopis 28 s., 1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 105.

²¹⁵ Horáček, C.: Dva legionáři, hra o 3. jednáních, rukopis 39 s., 1920, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 97. Horáček, C.: Blázen, hra o 3. jednáních, rukopis 51 s., 1920, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 98.

²¹⁶ Horáček, C.: Přemysl Otakar II., hra o 5. jednáních, rukopis 34 s., 1911, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 89. Horáček, C.: Jan Hus, hra o 5. jednáních, rukopis 27 s., 1912, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 90. Horáček, C.: Jan Žižka, truchlohra o 5. jednáních, rukopis 26 s., 1913, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 92.

²¹⁷ Horáček, C. (A. Z.): Různé cesty, hra o 4. jednáních, 92 s., Praha: Týden 1910, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 88.

Poslední skupinou jeho tvorby jsou básně. Zatímco u děl v předchozích dvou skupinách je možné jejich kvalitu zpochybňovat, tak zejména v případě balad, které napsal ve vyšším věku, je kvalita o poznání vyšší. Je to patrné i na skutečnosti, že jich byla část s převážně s historickou tematikou pod pseudonymem publikována.²¹⁸ Jednou z nich je samostatná báseň o národním uvědomění s názvem „Jsme zralí?“,²¹⁹ další již přímo básnickou sbírkou je soubor básní s názvem „Balady“, které Horáček psal mezi lety 1881 až 1926,²²⁰ a z nichž vybrané básně byly publikovány anonymně pod stejným názvem v roce 1927.²²¹ Vrcholem jeho tvorby je veršovaná truchlohra o pěti dějstvích o 238. stranách s názvem „Bělohorská trilogie“, která byla opět pod pseudonymem publikována v roce 1928.²²²

Sám Horáček ke své tvorbě v této oblasti uvádí, že psal především pro vlastní zábavu a je si i vědom nižšího uměleckého přínosu své literární tvorby. Nicméně přesto lituje, že některé z jeho děl se nedočkalo alespoň nějakého přijetí kritikou, k čemuž dle jeho mínění přispěla neznámost autora v tomto žánru, která je pro literární kritiku rozhodující.²²³

Literární tvorba je ve sledovaném období poměrně častou formou trávení volného času intelektuálních vrstev společnosti, což plně platí i pro Cyrila Horáčka. Začínajícím literárním směrem byly povídky s kriminální zápletkou, kam ale povídková tvorba Cyrila Horáčka přímo nespadá, protože v jeho povídkách je určujícím motivem spíše morální ponaučení a případná kriminální zápletky je použita jako prostředek k jejímu zdůraznění. Zejména u povídkové tvorby je i patrný konzervatismus Cyrila Horáčka, a lze je spíše zařadit svým obsahem do tvorby druhé poloviny 19. století.

²¹⁸ Horáček, C.: Z dějin vlasti, básnická sbírka, rukopis, 1925-1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 103.

²¹⁹ Horáček, C. (A. Záhora): Jsme zralý?, Příloha Národní politiky, 12. 12. 1925, č. 340, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

²²⁰ Horáček, C.: Balady, básnická sbírka, rukopis 45 s., 1881-1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 106.

²²¹ Horáček, C. (C. Urbanov): Balady, Praha: B. Kočí 1927.

²²² Horáček, C. (C. Urbanov): Bělohorská trilogie, Praha: B. Kočí 1928.

²²³ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 212.

1.1.6 Shrnutí

Cyril Horáček se narodil do rodiny pražských řezníků s nadprůměrným sociálně-ekonomickým postavením. Z dostupných dokumentů je patrné, že rodina měla díky tomuto zázemí zajištěný přístup ke špičkám tehdejší měšťanské pražské elity, kam sama náležela. Přes tento získaný vyšší sociální status měla rodina zažitý podnikatelsko-živnostnický postoj k výsledkům práce, což se projevovalo na takových detailech jako na zaměstnávání příbuzných, případně na přílišné pracovní vytíženosti dospělých členů rodiny. S tímto přístupem souvisí i evidentní střídme nakládání s finančními prostředky, které dokládá například skutečnost, že rodina i s malými dětmi docházela na vzdálený letní byt pěšky místo, aby volila dražší „veřejnou“ dopravu. Tato vysoká životní úroveň se postupně změnila po vážném onemocnění otce s trvalými následky v roce 1868. Případ rodičů Cyrila Horáčka je vlastně jistou sociální sondou do osudů rodiny bez dostupného zdravotního a nemocenského pojištění. Je pravděpodobné, že existence zmíněných pojištění by sice finančnímu úpadku rodiny, stejně jako dnes, pravděpodobně nezabránilo, ale jistě by přineslo určité zmírnění bezprostředních dopadů zejména v souvislosti s nárůstem dluhů za léčení a lázeňské pobyty otce rodiny. Pokusů ke zlepšení ekonomické situace bylo rodinou Cyrila Horáčka podniknuto několik. Z nichž patrně nejnadějnější, ale i nejnákladnější, podnikem bylo otevření kavárny na prestižní pražské adrese. Přes Cyrilem zdůrazňované podnikatelské schopnosti jeho matky však i tento pokud skončil neúspěchem a dospělý členové rodiny vlastně dožili z milosti svých dětí.

Přes tyto negativa se pro rodinu jako rozhodující ukázal její kladný přístup ke vzdělání, a to i za cenu značných finančních obětí v době relativního nedostatku. Tento postoj pražských elit ke vzdělání dospívajících dětí umožňoval případnou nepříznivou situaci zvrátit, protože právě studium na prestižní škole znamenalo významnou možnost k získání vlastní vlivné sociální sítě, která předurčovala budoucí sociální a ekonomické možnosti. Studium na Právnické fakultě totiž umožňovalo blíže poznat celou řadu později významných spolužáků a vlastně znamenalo možnou vstupenku do elitní společnosti a politického života, čehož je dokladem celá řada později významných osob, které vytvářely jakési lobbistické skupiny. Toto se potvrdilo i v případě Cyrila Horáčka, jemuž vzdělání pomohlo rodinou krizi překonat a nastartovalo jeho sociální a ekonomický návrat zpět do špiček tehdejší společnosti. Tento zjevný postupný profesní růst se odvíjel od krátkodobých angažmá v několika advokátních kancelářích, přes místo tajemníka Pražské spořitelny s vysoce nadprůměrným finančním

ohodnocením až po vysoce plodnou akademickou kariéru na právnické fakultě univerzity Karlovy, kde se Horáček stal nejprve profesorem a posléze i děkanem fakulty a rektorem této univerzity (viz příslušné kapitoly). Právě tento postupný ekonomický vzestup znamenal, že se Cyril Horáček ocitl ve vyšší střední třídě, což mu umožnilo nejen život bez finančních starostí, ale také vydržování pomocného personálu, stavbu vlastního rodinného domu na tehdejší pražské módní adrese, vydržování mimopražského letního sídla a oblíbené cestování, ať již za rekreací či za zdravotními pobyty v lázních.

Tato jeho pozice umožňovala Cyrilu Horáčkovi se věnovat i svým soukromým zájmům, kam patřila železniční přeprava a především jeho soukromá literární tvorba, a to jak povídková, tak básnická, z níž byla část i publikována. Tato Horáčková literární tvorba byla evidentně původně zamýšlena k prezentaci před veřejností, a to i přes jeho jistou sebekritiku směřující ke kvalitě některých jeho prací. Toto je zřejmé, jak z formální úpravy, tak z jím projevované lítosti nad absencí literární kritiky jeho tvorby, kterou sváděl na neznámost autora v tomto žánru, která je pro literární kritiku podle jeho názoru rozhodující. Je ale pravděpodobné, že menší ohlas jeho literární tvorby, navíc publikované většinou pod pseudonymy, byl spíše zaviněn jejich kolísavou kvalitou a jistou neaktuálností zejména jeho povídkové tvorby po obsahové stránce. Literární tvorba nebyla v případě jeho osoby ničím mimořádným a stejně tak se jí věnovala celá řada intelektuálních špiček tehdejší společnosti.

Druhá polovina 30. let znamenala v jeho případě zejména ze sociálního hlediska určitý útlum spočívající právě v opadnutí bezprostředního zájmu veřejnosti o jeho odborné práce a v jeho penzionování v roce 1933. Přes tento nevýznamný pokles životní úrovně je zajímavý vlastní subjektivní pohled Cyrila Horáčka prezentovaný v jeho vlastních vzpomínkách, kde svoji sociální situaci opakovaně bagatelizuje. Tento jeho náhled se projevuje především z jeho zmínek vztahujících se k rodinnému domu a k pobírané penzi. Z dokumentů je ale více než zřejmé, že majitel vily na exklusivní pražské adrese a mimopražské nemovitosti měl i nadále značné finanční možnosti potvrzující jeho vysoký sociální status.

2 Cyril Horáček pedagogem

2.1.1 První odborné práce

Přestože se Cyril Horáček zabýval myšlenkou na habilitaci již v roce 1887, tak tehdy usoudil, že k jejímu dovršení je nutné nejprve získat určitou erudici v oboru a hlavně vydat určité množství odborných spisů. Práce ve spojitelně a politická činnost jej přes jeho prvotní názor však na několik let natolik pohltila, že se k myšlence habilitace vrátil až počátkem 90. let. Zdržení patrně způsobily i osobní záležitosti. Cyril Horáček se totiž v únoru 1892 se svou celoživotní láskou Růženu Bělohradskou oženil²²⁴ a jejich manželství přetrvalo až do její smrti v roce 1939.²²⁵ Po svatbě se s ženou přestěhoval do nového třípokojového bytu v Křemencové ulici č. 13, kde pak rodina bydlela po následujících 16 let.²²⁶ Ve sledovaném období se manželům narodily i dvě děti, a to synové Vladimír v červenci 1893 a Cyril v lednu 1896.²²⁷ Zajímavostí je skutečnost, že jeho stejnojmenný syn Cyril později taktéž studoval na právnické fakultě i u svého otce a nakonec na právnické fakultě vyučoval jako profesor statistiky,²²⁸ ze které vydal i několik odborných prací.²²⁹ Mnoho výhod dle tvrzení Cyrila Horáčka během studia u něho ale neměl,²³⁰ mimo pomoc²³¹ se zprostředkováním stipendia na dvouleté studium na Sorbonně v Paříži.²³² Cyril Horáček měl svého syna v letním semestru 1916-1917 zapsaného jako studenta v předmětu „Věda finanční“ na 5 hodin týdně, v zimním

²²⁴ Svatební oznámení Růženy Horáčkové rod. Bělohradské a Dr. C. Horáčka tajemníka městské spořitelny Pražské. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

²²⁵ Pozůstalý 2 synové, 2 snachy, 2 sestry, 3 vnuci. Zemřela tiše po dlouhé chorobě. Úmrtí oznámení Růžena Horáčková rozená Bělohradská zemřelá dne 22. 4. 1939 o 20. hodině večerní. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

²²⁶ Na lístku jsou dodatečně zapsáni i oba synové a služka Johanna Havlíková nar. 1865 v Myslíci u Benešova. Kontribuční lístek k roku 1892 nájemníků domu vlastníka Františka Buldra č. domu 1738/II. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

²²⁷ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 95.

²²⁸ Zde je prof. JUDr. Cyril Horáček veden jako ředitel Semináře Statistiky a ředitel Semináře práva Ústavního a proděkan právnické fakulty. Cyril Horáček ml. přednášel v roce 1948-49 tyto předměty: Základy statistiky 2 hod., Cvičení ze statistiky 2 hod., Ústavní právo ČSR 1x. 4 hod., Ústavní právo ČSR 2x. 4 hod., Cvičení z ústavního práva ČSR 2 hod. Seznam přednášek UK ročník 1948-49. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

²²⁹ Horáček, C. ml.: Úvod do studia statistiky, nástin přednášek, část I., Všeherd Praha 1932. Poznámky k teorii rodinné mzdy, Dr. C. Horáček ml., Schmidt, Praha: 1941. K problému kontinuity československého ústavního práva, Dr. C. Horáček ml., 1939, Praha: Typus 1939. K metodologii statistického šetření jevů hospodářských, Dr. C. Horáček ml., Praha: 1931 atd., vše NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č.

²³⁰ Index C. Horáčka mladšího s výsledky z let 1915-1919. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

²³¹ Dopis děkanství UK Praha, 19. 4. 1921, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

²³² Adresován Dr. C. Horáčkovi mladšímu o udělení první splátky stipendia na studium statistiky a práva v Londýně a Paříži ve výši 10000 (deseti tisíc) Kč. Stipendium uděleno na návrh profesorského sboru právnické fakulty UK Praha min. školství výnosem č. 74867 ze dne 18. 11. 1920. Dopis Min. školství ČR, 25. 11. 1920, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

semestru 1917-1918 na 5 hodin týdně na „Národní hospodářství - Národohospodářské theorie“ a v zimním semestru 1918-1919 na 5 hodin týdně na „Národní hospodářství II. - Národohospodářská theorie“.²³³

Cyril Horáček začal být odborně velmi plodný na počátku 90. let. Při své práci pro týdeníky „Česká stráž“, „Čas“ (viz kapitola 3.1.1), kde se seznámil s T. G. Masarykem, začal přispívat i do Masarykem vedené revue „Nová doba“, která počala vycházet na podzim 1894. V tomto periodiku mu byla přidělena rubrika zahraniční, kam pak přispíval několik let. Přínosem pro Horáčka byly debaty s Masarykem na téma socialismu a nad přípravou článků, které vedli pravidelně jednou až dvakrát týdně zejména v tehdejší kavárně „U arcivévodý Štěpána“ či případně na procházkách po Malé Straně, kde Masaryk v Tomášské ulici bydlel.²³⁴

V roce 1893 se na vojenském cvičení seznámil s JUDr. Josefem Gruberem²³⁵, jeho pozdějším odborným a i osobně nejbližším kolegou nejen na fakultě. Právě s Masarykem a Gruberem se podíleli na vzniku „Společnosti pro vědy státní a sociální“, která od roku 1894 začala pořádat na aktuální společenská témata přednášky pro širokou veřejnost každý týden ve Svatohavelském klášteře. Politicky byla Společnost nevyhraněná, a proto měly přednášky široký ohlas mezi publikem. Kromě Masaryka, Grubera, Horáčka přednášely i další osobnosti jako byl například Alfons Šťastný²³⁶, Václav Choc a další.

Patrně odborně nejvíce přínosná práce pro Horáčka byla spolupráce s chrudimským nakladatelem Josefem Pelclem. Pelcl měl vydavatelství na odbornou literaturu a kromě ní vydával i měsíčník „Rozhledy“, který byl zaměřen literárně a sociálně politicky.²³⁷ Pelcl dle vzpomínek Horáčka byl sice obchodně velmi zdatný, ale politicky opakovaně měnil své politické postoje mezi staročechy a mladočechy.²³⁸ Spolupráce počatá v roce 1893 to nicméně byla oboustranně ekonomicky a odborně výhodná.²³⁹ Přes „Rozhledy“ totiž vydal Horáček řadu svých odborných článků, za které od Pelcla dostával velmi slušně. Honoráře se podle

²³³ Index C. Horáčka mladšího s výsledky z let 1915-1919. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

²³⁴ Od T. G. Masaryka měl zapůjčený i Marxův Kapitál. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 87-88.

²³⁵ prof. JUDr. Josef Gruber (1865-1925), národohospodář, politik, ministr sociální péče 1920-1921, od roku 1909 profesor na právnické fakultě univerzity Karlovy, děkan právnické fakulty 1912-1913, redaktor Obzoru národohospodářského. Stál u zrodu Technického muzea Království českého a Státního statistického úřadu. Spolu s C. Horáčkem publikoval sebrané spisy Albína Bráfa. Autor celé řady odborných článků z národohospodářství.

²³⁶ Alfons Ferdinand Šťastný (1831-1913), statkář, politik, spoluzakladatel mladočeské strany, Po založení tzv. Selské jednoty pro království české se stal vydavatelem jejích Selských novin. Přes jeho nepochybné zásluhy, kdy je považován za jednoho ze zakladatelů českého agrarismu, se pro osobní povahové vlastnosti, nestal jedním ze zakladatelů agrární strany.

²³⁷ Pelcl používal Hoblíkovu tiskárnu v Pardubicích, která byla dle jeho mínění nejvíce osvědčená. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 6. 3. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²³⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 88 a 101.

²³⁹ S Pelclem Horáčka seznámil jeho přítel V. Choc. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 13. 3. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

délky a složitosti pohybovaly v rozmezí od 11²⁴⁰ do 14 zlatých za jednotlivý článek.²⁴¹ To by ostatně nebylo nic zvláštního, ale Pelcl, který měl zoufalý nedostatek odborných článků z národohospodářství,²⁴² Horáčka přeplácel,²⁴³ aby články uveřejnil v jeho měsíčníku a nikoliv třeba v „Čase“, „České stráži“ či v „Národních listech“.²⁴⁴ O Horáčkovi odborné články začal být totiž v periodikách velký zájem a řada redaktorů jej opakovaně žádala,²⁴⁵ aby uveřejnil své odborné články v jejich listu a nikoliv u konkurence.²⁴⁶ Vztahy mezi jednotlivými periodiky, které se hlásily k různým politickým směrům a stranám, nebyly právě nejlepší a Horáčkovy odborné články byly politicky celkem neutrální, což jej činilo obecně oblíbeným a publikovatelným.²⁴⁷ Výhodou pro Horáčka byla i skutečnost, že Pelcl byl často ve finančních obtížích a honoráře za články opakovaně dlužil.²⁴⁸ Aby tuto skutečnost nějak kompenzoval, vydával Horáčkovy odborné práce s předstihem a slevou,²⁴⁹ a náklady za takto vydané práce pak po domluvě odečítal z dlužného honoráře. Horáček měl vlastně u Pelcla jakýsi otevřený účet, kam se honoráře za články připisovaly a pokud neměl Horáček k vydání nějaké své dílo, pak mu po čase byly odeslány na jeho bankovní účet přes poštovní spořitelnu.²⁵⁰

Spolupráce s Pelclem měla i další přínos, protože přes jeho kontakty v Evropě Horáček získával zahraniční odbornou literaturu a periodika, která mu Pelcl po obdržení posílal poštou

²⁴⁰ Za článek „Bernstein a marxismus“ připsáno na účet 11 zlatých. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 6. 10. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁴¹ Článek „Oprava akciového zákona“ vydaný v 18. čísle Rozhledů – honorář 14 zlatých. Za článek „O důležitosti národního hospodářství“ - honorář 14 zlatých. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 27. 6. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁴² Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 16. 6. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 2. 12. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁴³ Pelcl píše, aby si u práce „O agrární otázce“ Horáček sám řekl, jaký požaduje honorář. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 6. 3. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁴⁴ Pelcl píše, jestli by Horáčkovi nevdalo, pokud by v Rozhledech otiskly jeho přednášku „O Rakousko-uherském vyrovnání“, kterou měl ve „Všehrdu“. A zdali případně Horáček neví, zdali by tisk „Všehrdu“ nevdal a případně, jestli Horáček neví, bude li tato přednáška tisknuta v Času či Národních listech. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁴⁵ Pelcl žádá, jestli může v Rozhledech přednostně otisknout jeho krásnou přednášku „O rentových statcích“, kterou měl v Jednotě. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 6. 3. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁴⁶ Pelcl prosí o přednostní povolení vytisknout Horáčkův spis „O agrární otázce“. A dále se ptá, jestli Horáčkovi má vyhradit v čísle 7 odpověď na kritiku jeho „Zastoupení zájmového“. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 19. 3. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁴⁷ Pelcl píše, že noviny Česká stráž, byť patří ke stejné straně jako on, již zase Rozhledy „popichují“ a že je nezajímá nic jiného než „pikanterie“. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Pelcl odpovídá Horáčkovi na jeho dotaz ohledně Pelclem uskutečněného 2. vydání knihy „Naše hospodářské nedostatky“, jak Horáčka informovaly Národní listy, že je jasná lež. Pelcl píše, že 2. vydání zatím nebylo potřeba, protože má na skladě ještě 600 výtisků 1. vydání, a že až dojdou, tak teprve po Horáčkově souhlasu by začali s dalším dotiskem. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 18. 9. blíže nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁴⁸ Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 13. 2. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁴⁹ Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 12. 3. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁵⁰ Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 27. 6. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

domů a cenu tiskovin pak strhával z Horáčkova účtu.²⁵¹ Horáček měl u Pelcla nakonec výsadní postavení a mluvil i do grafické úpravy tisků.²⁵² Spolupráce samozřejmě nebyla zcela ideální. J. Pelcl měl tendenci Horáčkovi určovat alespoň témata článků,²⁵³ či do jejich vyznění.²⁵⁴ Měl taktéž snahu články cenzurovat či alespoň Horáčka žádal, aby nějaké téma trochu uhladil nebo případně jejich část vypustil. Pelcla evidentně vedla snaha neodradit některé více vyhraněné čtenáře,²⁵⁵ a zřejmě i obava před zásahem cenzury.²⁵⁶ Jejich vzájemné sporné pasáže se často týkaly kritiky socialistického hnutí v Horáčkových člancích,²⁵⁷ což byl nakonec i důvod ukončení vzájemné spolupráce.²⁵⁸ Přesto měl Horáček na Pelcla takový vliv, že i na jeho radu přesunul „Rozhledy“ do Prahy,²⁵⁹ aby nad měsíčníkem získal celkový odborný dohled,²⁶⁰ ale tato okolnost vzájemný rozchod pouze o nějakou dobu posunula.²⁶¹

Ve sledovaném období Cyrila Horáčka oslovovaly po odborné stránce zejména spisy tzv. křesťanských socialistů, jejichž myšlenky získával zprostředkovaně přes Pelclem poskytované vídeňské časopisy „Das Vaterland“ a „Monatschrift für die soziale Reform“, které pravidelně odebíral. Inspirován touto sociálně křesťanskou myšlenkou vydal v roce 1894 v Pelclově nakladatelství v Chrudimi, pod pseudonymem A. Z., svůj první větší odborný spis s názvem „Naše hospodářské nedostatky“.²⁶² Spis v rozsahu 44 stran se zabývá českou hospodářskou zaostalostí s tendencí v duchu hospodářského nacionalismu o nápravu tohoto neutěšeného stavu. Na výběr tématu u této první větší práce podle Horáčkových vzpomínek měla vliv agrární krize, která postihla zprostředkovaně i jeho rodiče. Horáček jej psal prý s velkou

²⁵¹ Jednalo se například o „Archiv für Statistik“ z r. 1892, „Zeitschrift“ z roku 1893 či „Zeitschrift für literatur“. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 11. 2. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁵² Pelcl vysvětluje, proč tučného textu na 1. straně muselo být méně, protože by se tam nevešel. Z tohoto důvodu byl dán tiskařem na stranu 2. Ale pokud Horáček na této verzi trvá, tak jestli by pro příště mohl napsat, co musí zůstat na svém místě. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 23. 4. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁵³ Žádá o provedení kritiky Bernsteinovi knihy: Die Voraus... des Sozialismus. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 26. 5. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁵⁴ Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 1. 5. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 11. 2. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 21. 1. (blíže nedatováno), NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁵⁵ Pelcl píše, že nechce kritizovat „dnešní socialismus“, protože je pokrokový a ne již „důsledný“ jako za Marxe a že nevidí prostor pro důslednost socialismu. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 14. 2. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁵⁶ Pelcl píše o cenzuře, kdy celé 10. číslo Rozhledů bylo rakouskou státní mocí zabaveno, a to bez zdůvodnění. Dle nové praxe prý nemusí státní moc důvody zabavení vysvětlovat. Dále oznamuje, že do Prahy díky ještě silnější cenzuře časopis překládat nebude. Pelcl dále píše, že pro něj to byla i finanční rána, protože musel zakoupit papír a zaplatit za články, ale že to rozhodně nemyslí tak, že by Horáčkovi za články nezaplatil. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 29. 9. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁵⁷ Pelcl žádá Horáčka, aby v článku „O zastoupení zájmovém“ kritiku socialismu oslabil nebo úplně vypustil. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 11. 2. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁵⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 101.

²⁵⁹ Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 28. 7. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁶⁰ Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 28. 7. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁶¹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 101.

²⁶² MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 2

chutí a dokázal jej sepsat během několika dnů.²⁶³ Práce se dočkala během krátké chvíle i druhého vydání.²⁶⁴

Další prací opět vydanou v Pelcově nakladatelství vlastním nákladem byl spis „Příspěvek k otázce agrární“ o 95 stranách.²⁶⁵ V tomto díle Horáček volá po určitých agrárních reformách, které se dle mínění autora setkají s nesouhlasem stoupenců klasické ekonomie odmítající zásahy státu do soukromě-právních vztahů. Horáček totiž ve spise žádá státní instituce o vytvoření zájmových agrárních organizací na jednotlivých politických úrovních (obce, okresy) zásahem státních orgánů. Takto vytvořené organizace by dle názoru autora nejen zastřešily rolnický stav a umožnily jejich politickou angažovanost, ale zejména by napomohly k prosazení nutných zákonodárných úprav, které jsou nezbytným předpokladem pro odvrácení dalších hospodářských krizí, které ve svém důsledku oslabují právě stát a navíc přispívají svým sociálním dopadem k radikalizaci vesnice. Horáček si uvědomuje, že pouhé dobrovolné spolčování zejména středního rolnického stavu na nejnižší místní úrovni neposkytuje dostatečnou ochranu před konkurencí velkostatků a dalších velkých forem podnikání v zemědělství, protože nejednotnost dobrovolných družstev je oslabuje nejen ve vztahu k těmto velkopodnikatelům, ale i ve vztahu k sobě navzájem. Stát by dle Horáčka tímto způsobem přispěl nejen k morálnímu pozvednutí vesnice, ale i k jejímu ekonomickému vzestupu, neboť dle názoru autora je největším tehdejším problémem vesnického obyvatelstva jeho zadlužení. Například navrhuje, aby se stát stal jakýmsi prostředníkem mezi dlužníkem a věřitelem, kde by místní státní orgány převzaly za dluh garanci s pomocí obligačních papírů, u kterých by stát garantoval splacení reálné dlužné výše bez nepřiměřených úroků. Tedy těch, které jsou kryty pozemkovou rentou. Dále předkládá možnost pozastavení využívání směnečných úvěrů, které nejsou rolníky pro velké úroky splatitelné a jejich pořízení je vedeno pouze z nedostatku jiné možnosti poskytnutí úvěru. Využívání této formy je dáno dle Horáčka pouze tím, že ani střední rolník nemá možnost využít lacinějších finančních služeb větších peněžních ústavů jako právě velkopodnikatelé v zemědělství. Horáček jde ve své práci, ale ještě mnohem dál v tom, že jednoznačně zastává zájmy celku a nikoliv právo volby jednotlivce například v otázce dědění půdy, kdy je pro rentabilitu vedení statku nutné přenesení vlastnických práv na nejstaršího člena rodiny. Tedy prosazuje vyloučení drobení půdy s tím, že vypořádání dědických nároků ostatních členů rodiny by se odsunulo do budoucnosti a platilo se ze zisku, bez omezení investic, tedy obdoba šlechtických

²⁶³ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 89-90.

²⁶⁴ Pelcl píše, že kniha O hospodářských poměrech našich 2. díl v rozsahu 20 tiskových archů bude hotova za cca 2 měsíce. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 8. 9. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁶⁵ NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

fideikomisu. Horáček se v tomto díle opírá do klasické ekonomie i v dalších věcech, zejména v otázce kolísání úrokové míry, kdy příčinu krize nevidí právě v tomto kolísání, ale zejména poklesu peněžní pozemkové renty. Možnost odstranění této příčiny vidí ve velmi omezeném zavedení naturální směny, která do této doby existuje například ve formě naturálního výminku či případně radikálněji přenesení rizika klesání renty na věřitele. V této otázce si je ale Horáček evidentně nejistý a uvědomuje si, že jím navrhované řešení není v praxi vlastně možné a průchozí.

Celá práce měla nečekaný ohlas. Vyšla nejen pochvalná dlouhá recenze v „Čase“,²⁶⁶ ale zejména druhé dodatečné vydání bylo rozšiřováno ve zkrácené laické formě bez poznámek pod čarou i na venkově.²⁶⁷ Tedy sice Horáček vydal svým nákladem, který mu byl u Pelcla stržen z účtu, ale i ekonomicky bylo dílo pro rodinný rozpočet nakonec přínosem ve výši korunu padesát za stránku.²⁶⁸

Práce vzbudila zájem i Albína Bráfa, který Horáčka obratem po obdržení této knihy navštívil. Vztahy, dočasně přerušené, tak od tohoto okamžiku opět začaly nabývat na intenzitě a skončily vlastně až Bráfovou smrtí. Horáček sice byl Bráfovým žákem a účastníkem jeho známých „domácích“ seminářů, ale po ukončení studia se s Bráfem pravidelně nestýkal. Bráfa evidentně zaujal Horáčkův zájem o vážnější vědeckou práci. Bráf měl samozřejmě na fakultě mnoho studentů, ale jen málo jich pokračovalo i po ukončení studia v odborné práci, a právě u těchto, u kterých viděl příslib i do budoucna, se hodně osobně i finančně angažoval.

Cyril Horáček se zejména ve své práci „Příspěvek k otázce agrární“ ukazuje jako moderně smýšlející národohospodář, který akcentuje nezbytné předpoklady pro rozvoj moderní vesnice a jeho práce je tak ve své době skutečně přínosná. Jeho postuláty jsou nejenom přesné, ale vlastně nezbytné, což dokládá jejich pozdější naplnění pozemkovou reformou. Cyril Horáček tak v tomto případě přispívá do odborného diskursu něčeho velmi podstatného.

²⁶⁶ Recenze: Příspěvek k otázce „agrární“ od C. Horáčka, Čas, 15. 12. 1894, č. 50, s. 785-787, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

²⁶⁷ Pisatel děkuje za povolení tisku pro drobný prodej ve velkém nákladu pro Věstník samosprávný a národohospodářský ve Velvarech. V dopise uvádí podrobnosti o tisku, ceně a ptá se po podmínkách korektury, ceny pro občany atd. Dopis od K. Harmach C. Horáčkovi, 3. 1. 1901, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

²⁶⁸ Dopis od K. Harmach C. Horáčkovi, 28. 3. 1901, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

2.1.2 Profesorem

Právě tato probuzená spolupráce vedla k Bráfa k myšlence, že by se Horáček, mající evidentně blízko k sociální tematice, mohl zaobírat vývojem dělnického hnutí v Čechách. Studium pramenů k této práci nebylo pro Horáčka dle jeho tvrzení jednoduché. Ve spojitelně byla myšlenka na nějakou delší studijní dovolenou vyloučená, a policejní archívy byly pro tento účel studia uzavřené, což mělo určitý vliv na kvalitu práce, jak sám Horáček připouští. Přesto se po skoro dvouletém studiu po veřejných knihovnách zrodila práce s názvem „Počátky českého hnutí dělnického“ (viz kapitola 4.1.2),²⁶⁹ kterou Bráf kladně hodnotil a postaral se i její šíření v „Rozpravách České akademie“.²⁷⁰ Kritiky práce nebyly jen příznivé, například dr. Z. Tobolka v Českém časopise historickém Horáčkovi vyčítala nedostatek kritičnosti pramenů, neznalost historické metody, neúplnost atd. Tato kritika dle názoru Horáčka měla za cíl mu znemožnit plánovanou habilitaci. K habilitaci vyzval Horáčka Albín Bráf, ale z důvodu zmírnění výše uvedené kritiky Horáčkovi mu navrhl, aby jako podklad k habilitaci volil nějaký jiný, spíše teoretický spis.

Z tohoto důvodu se Horáček začal věnovat novému spisu „Nauka o mzdovém fondu“, jejíž vypracování mu trvalo několik měsíců.²⁷¹ Horáček se na problematiku dívá z pozice anglické klasické ekonomie a podává nejprve dogmaticko-historický vývoj této nauky, pak její kritiku a nakonec prokazuje její pochybnost.²⁷² Nauka o mzdovém fondu patří mezi národohospodářské zákony a říká, že v každé zemi je v daném okamžiku pevně stanovená část oběžného kapitálu určená pro dělnické mzdy a úhrn těchto mezd se rovná pevné veličině tzv. mzdového fondu. Pokud je tedy mezdní fond v daném okamžiku pevně stanoven, a je-li dán i počet dělníků, pak je stanovená i výše mzdy dělníka. Když je pak takto mzda pevně určená, je každý pokus o její umělé zvýšení marný do té doby, dokud se obě veličiny tedy výše mezdního fondu nebo počet dělníků nezmění. Trvalého navýšení mzdy tedy nelze docílit, pokud se nerozmnoží část kapitálu na mzdy, nebo se nesníží počet dělníků. Tato teorie měla původně řadu stoupců z různých ekonomických směrů, jako byli například David

²⁶⁹ Horáček, C.: Počátky českého hnutí dělnického, rukopis, 309 s., 1896, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 4. Horáček, C.: Počátky českého hnutí dělnického, Praha 1933, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 2, bez i. č.

²⁷⁰ Honorář od České akademie činil 300 zlatých. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 92.

²⁷¹ Horáček, C.: Nauka o mezdním fondu (habilitační spis), rukopis 293 s., Praha: 1897, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 6. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 2, bez i. č.

²⁷² L. Rybová: Nauka o mezdním fondu, recenze knihy C. Horáčka, citace 2. 12. 2014. Dostupné z: <http://www.bibliothecaeconomica.cz/library/record/detail/445>.

Ricardo²⁷³, Robert Malthus²⁷⁴, Wiliam Nasau Senior²⁷⁵, John Stuart Mill²⁷⁶, Jean Baptiste Say²⁷⁷, Jean Charles Sismondi²⁷⁸, Wilhelm Roscher²⁷⁹ a další, a stejně tak i mnoho odpůrců.

Hlavní výtky této teorie byly směřovány na její závěry, případně na samotný základ této nauky. S první významnou výhradou přišel Henry Thornton²⁸⁰, který pravil, že pokud připustíme, že úhrnná mzda je závislá na daném kapitálu, nelze pak počítat celý kapitál, ale jen jeho část. Odpadá totiž kapitál stálý, věnovaný výrobě, tedy tovární stroje, budovy, nástroje, ale i velká část oběžného kapitálu tedy surovin. Záleží totiž jen na úvaze jednotlivce, jak daný kapitál rozdělit, což byla další námitka, která se objevila. Tedy kapitál stálý i oběžný je závislý pouze na úvaze jednotlivce a je tedy pružnou veličinou, a z tohoto důvodu ani domnělý mzdový fond nemůže být dle Roberta Malthuse pevně zakotven. Původní stoupenec nauky John Stuart Mill dal této námitce plně za pravdu a celou teorii prohlásil za mylnou. Odpůrců byla nakonec většina jako Karel Marx²⁸¹, Jean Charles Sismondi i Josef Kaizl²⁸² atd. Zákon o mezdním fondu v praxi neobstál. Tvrzení, že bez rozmnožení kapitálu, nebo úbytku dělnictva nemůže mzda stoupat, bylo vyvráceno zkušeností, že organizace dělníků a podnikatelů mají vliv na cenu práce. Praxe se tak ocitla v přímém rozporu s touto na první

²⁷³ David Ricardo (1772-1823), anglický ekonom, představitel klasické politické ekonomie, zastánce svobodného mezinárodního obchodu, stoupenec učení Adama Smithe. Tvůrce tzv. teorie rozdělování, teorie stagnace a tzv. Ricardova mzdového zákona tedy pojetí mzdy jako existenčního minima. Na jeho dílo navázal J. S. Mill a K. Marx.

²⁷⁴ Robert Thomas Malthus (1766-1834), anglický ekonom, představitel klasické politické ekonomie. Odpůrce chudinských dávek, protože zvyšují populaci. Toto populační pojetí zpracoval ve slavném díle „Esej o principu populace“ r. 1798.

²⁷⁵ Nasau Wiliam Senior (1790-1864), anglický ekonom, člen kolise pro zavádění chudinských zákonů tzv. Poor Laws, odpůrce Ricardovy pracovní teorie hodnoty, zastánce ekonomie oproštěné od politických otázek, tvůrce teorie kapitálu a úroku.

²⁷⁶ John Stuart Mill (1806-1873), anglický ekonom, stoupenec dědických daní a zdanění pozemkových rent, stoupenec tzv. utilitarismu. Poslední významný zastánce klasické politické ekonomie, jejíž učení se snažil obohatit o sociální a pracovní zákonodárství.

²⁷⁷ Jean Baptiste Say (1767-1832), francouzský ekonom, zastánce klasické politické ekonomie. Tvůrce známého Sayova zákona trhů, který vylučoval existenci nadvýroby a nezaměstnanosti a recesi chápal jako strukturální nerovnováhu. Jeho zákon ovlivnil představitele klasické ekonomie a byl zpochybněn až J. M. Keynesem.

²⁷⁸ Jean Charles Sismondi (1773-1842), švýcarský ekonom, stoupenec klasické politické ekonomie, známý teoretik tzv. teorie nadvýroby, později zastánce státní zásahů do sociálních otázek. Jeden z prvních teoretiků krizových projevů v hospodářství.

²⁷⁹ Wilhelm Roscher (1817-1894), německý ekonom, jeden z hlavních představitelů tzv. starší německé historické školy, zastánce komparativních studií o národních ekonomikách jako způsobu objevení obecných zákonů ekonomického vývoje, autor pětisvazkového díla „Systém národního hospodářství“ (1854-1894).

²⁸⁰ Henry Thorton (1783-1850), bankéř, anglický ekonom, zastánce klasické teorie peněz a centrální banky jako věřitele za bankovní krize, zastánce monetárních restrikcí v případě nepříznivé platební bilance.

²⁸¹ Karel Marx (1818-1883), německý filosof a ekonom, tvůrce teorie historického materialismu a nevyhnutelnosti historického vývoje ve společnosti formou střetávání společenských tříd. Vycházel z politické ekonomie Davida Ricarda, kterou rozpracoval o teorii nadhodnoty. Autor známého Kapitálu (1867), který zásadně ovlivnil dějiny 20. století.

²⁸² Josef Kaizl (1853-1901), vedle Albína Bráfa a Františka Chleboráda první český teoretický národohospodář, zastánce učení tzv. německé mladší historické školy a katedrového socialismu.

pohled vědeckou teorií. Hlavní omyl spočívá ve skutečnosti, že mzda dělníka je součástí podnikatelského kapitálu.²⁸³

Na základě této práce Cyril Horáček v červnu 1897 podal u tehdejšího děkana právnické fakulty prof. Aloise Zuckera²⁸⁴ žádost o podání habilitace tak, aby byla přidělena ještě v letním semestru referentovi, kterým byl profesor Bráf. Albín Bráf však z důvodů silného odporu celé řady osobností z české části univerzity s podáním habilitace nespěchal. Výhrady proti Horáčkově nebyly ani tak odborného jako spíše osobního rázu. Horáček byl totiž částí fakulty považován, ne bez důvodně, za antisemitu (viz kapitola 4.1.1), jako v případě právě zmíněného děkana A. Zuckera. Jiný profesor Emil Ott považoval pro změnu Cyrila Horáčka za skrytého realistu a socialistu a tvrdil, že jeho práce otrásají soukromým vlastnictvím. Tyto výtky byly důsledkem působení Horáčka v České strážce a kontaktů s Masarykem, který byl pro svůj Americký pamflet z dob bojů o rukopisy pro část profesorského sboru neakceptovatelný. Ostatně poměry na univerzitě byly velmi zajímavé, neboť profesorský sbor byl rozdělen do dvou táborů, a to konzervativního tábora, v čele s prof. Ottem, dále s Bráfem, Pražákem a Storchem. Tento tábor byl o něco silnější, pro jeho převahu v akademickém senátu a sboru, než liberální tábor, reprezentovaný profesory Randou, Stupeckým, Heyrovským a Čelakovským. Rozpory mezi těmito tábory se přiosťřily pro postihy radikálnějších studentů vedením univerzity a nezdařenou habilitací Ferdinanda Pantůčka.²⁸⁵ Bráf tak při návrhu Cyrila Horáčka neměl pozici jednoduchou. Horáčkově habilitace se tak protáhla a předstihl je i Emanuel Tilsch se svou pozdější žádostí. Jeho habilitace tak byla schválena až v dubnu 1898. V komisi kromě Bráfa zasedli i profesori Pražák a Talíř. Horáček zkoušku úspěšně vykonal a jeho jmenování bylo posláno na schválení do Vídně.

Habilitační přednáška Cyrila Horáčka s tématem "O úkolech cedulových bank" se konala dne 24. února 1898 a 29. března téhož roku mu bylo doručeno oznámení o jejím úspěšném vykonání,²⁸⁶ přičemž jmenování docentem mu bylo doručeno následně dne 11. května.²⁸⁷ První přednášky na fakultě měl Cyril Horáček v letním semestru 1898 jako soukromý docent, ale jednalo se jen o speciální čtení obvykle 2 hodiny týdně. Teprve po jmenování mimořádným profesorem v roce 1902 se počet hodin a předmětů zásadně rozšířil. Jmenování

²⁸³ L. Rybová: Nauka o mezdním fondu, recenze knihy C. Horáčka, citace 2. 12. 2014. Dostupné z: <http://www.bibliothecaeconomica.cz/library/record/detail/445>.

²⁸⁴ prof. JUDr. Alois Zucker (1842-1906), právník, poslanec Říšské rady 1885-1891, děkan Právnické fakulty 1884-1885, profesor trestního práva na Karlově univerzitě.

²⁸⁵ JUDr. Ferdinand Pantůček (1863-1925), právník a politik, mladoček, poslanec Říšské rady 1901-1906, poslanec Českého zemského sněmu 1901-1906, prezident Nejvyššího správního soudu ČSR 1918-1925, spoluautor řady zákonů na správní právo.

²⁸⁶ Oznámení o úspěšném složení habilitační zkoušky, 29. 3. 1898. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁸⁷ Dopis C. k. Ministerstva kultu a vyučování C. Horáčkově, 11. 5. 1898, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

mimořádným profesorem zcela bez komplikací, protože stolice byla obsazena Josefem Kaizlem, který byl však pracovně vytížen politickou činností ve Vídni. Jmenování nezáleželo jen na Albínu Bráfovi, který finanční zajištění stolice používal pro potřeby fakulty, ale na názoru i ostatních osob z univerzity. Právě díky kladně hodnocené činnosti Cyrila Horáčka na univerzitě po roce 1898 se podařilo jeho renomé vylepšit, a při jeho jmenování se tak již neangažoval jen Albín Bráf,²⁸⁸ ale i další profesor JUDr. Antonín rytíř Randa²⁸⁹, se kterým měl Horáček později spory.²⁹⁰ V případě přízně profesora Randy to patrně nebylo zcela nezištné, neboť mu Horáček pomáhal ve spořitelně zařídit hypotéku.²⁹¹ Případné jmenování profesorem pro Horáčka znamenalo i finanční komplikaci, neboť ve spořitelně měl v této již skoro dvakrát větší plat, než byl předepsaný plat profesora. Osobní iniciativou Horáčka, s intervencí Albína Bráfa, se podařilo vyjednat na ministerstvu plat vyšší, a tak mohl být Cyril Horáček jmenován do funkce profesora na Karlo-Ferdinandově univerzitě v oboru politické ekonomie.²⁹² Roční příjem byl tedy pro Cyrila Horáčka, jakožto profesora, ustanoven na 4400 korun za rok plus osobní příspěvky (viz kapitola 1.1.4). Horáček tak mohl podat ve spořitelně výpověď (viz kapitola 1.1.3) a dne 9. února 1902 složil předepsanou přísahu do rukou jeho excellence pana C. K. místodržitele hraběte Karla M. Coudenhove.²⁹³

Přes výhrady směřované k osobě Cyrila Horáčka je patrné, že se s jeho profesurou delší dobu vážně počítalo, jak plyne z dopisu dr. Karla Zahradníka, který lituje Horáčkovu odmítnutí nabídky z brněnské techniky. Zahradník píše, že akceptuje důvody, protože „*od Riegra a Bráfa ví, že se ve Vídni vážně uvažuje o Horáčkově pražské profesuře po Kaizlovi, a stejně tak dobře od zmíněných pánů ví, že by Horáčková choť do Brna určitě nechtěla.*“²⁹⁴

²⁸⁸ V dopise Horáčkovi Bráf píše, že mu s potěšením oznamuje jednomyslné schválení jeho volba za mimořádného profesora a dále, že vedením fakulty bylo A. Bráfovi spolu s děkanem uloženo vyjednání vyššího platu na ministerstvu. Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, (nedatováno, cca konec roku 1901), NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁸⁹ prof. JUDr. Antonín rytíř Randa (1834-1914), profesor občanského práva, rektor české Karlo-Ferdinandovy univerzity 1883-1884, děkan právnické fakulty 1885-1886. Autor mnoha prací z občanského a obchodního práva.

²⁹⁰ V dopise Randa sděluje, že stolice po Kaizlovi byla Riegrem finančně okupována a že Horáčka zvláště vřele ke jmenování doporučil na Ministerstvu financí. Randa byl taktéž C. K. ministr a tajný rada, člen panské sněmovny a říšského soudu. Dopis A. Randa C. Horáčkovi, nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁹¹ Horáčka na svojí vizitce žádá, jestli dokáže zařídit ve spořitelně hypotéku na dům (plány má dr. Podlipný) a pozemek za 2000 zlatých má, ale na dům potřebuje tak 70-80 tisíc asi korun. Dopis A. Randa C. Horáčkovi, (nedatováno), NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

²⁹² Rozhodnutí K. K. Ministerium für Cultus und Unterricht č. Z. 38. 336 ex 1901, 7. 1. 1902, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

²⁹³ Rozhodnutí K. K. Ministerium für Cultus und Unterricht č. Z. 38. 336 ex 1901, 7. 1. 1902, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

²⁹⁴ Dopis Karel Zahradník C. Horáčkovi, 21. 12. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

2.1.3 Přednášky na právnické fakultě

Hlavní činností nově jmenovaného profesora Horáčka na univerzitě byla pochopitelně pedagogická činnost. Přednáškovým jazykem na právnické fakultě po rozdělení univerzity byla převážně čeština, která se hlavním vyučovacím jazykem politické ekonomie stala od roku 1882. Důvodů pro její relativně pozdní zavedení jako vyučovacímho předmětu v národohospodářských předmětech je několik. Často zmiňovaná nepřízeň rakouských úřadů patrně nepatřila k těm zásadním, spíše ji byly nedostatky v odborné terminologii, která se až teprve v odborných dílech Albína Bráfa, Josefa Kaizla a právě Cyrila Horáčka dotvářela.²⁹⁵ I po tomto období byla část přednášek vedena v německém jazyce.²⁹⁶

Po pedagogické stránce byl pro Horáčka vzorem jeho učitel Albín Bráf, jehož přednášky ho inspirovaly, což dokládá i Horáčkův vlastní názor: „*Bráf ve svých seminárních cvičeních sestupoval z katedry mezi své posluchače a rozprostíral kol osoby své jistý způsob družné intimnosti. Proto zpravidla navrhoval seminář ne v místnostech fakulty, nýbrž doma ve svém bytě. Zde rozsadil účastníky kolem stolu a v soukromém rozhovoru zkoumal a vystihoval individuálně jejich dosavadní vědomosti, názory i snahy, aby pak dle své metody pedagogické určoval jich další vzdělání vědecké, nadhazoval náměty a problémy, ukládal jim práce, jež nejlíp odpovídaly jich znalostem, nadání a zvláštním sklonům. Nesmělé a ostýchavé nabádal k větší odvaze, příliš horlivé a sebevědomé krotil. [...] Většina účastníků snažila se volně a bez ostychu bráti podíl na kritickém jich ocenění, následovaly repliky a diskuze, čas ubíhal letmo v živém debatování a dvě hodiny, na které cvičení bylo odměřeno, prodloužily se často na tři i čtyři. A čím diskuze byla poučnější a věcnější tím Bráf byl spokojenější.*“²⁹⁷

Horáček se tak snažil výklad Bráfa napodobit, neboť jej považoval za vzor ve vedení přednášek, tedy s výjimkou domácího prostředí, na které nebyly u Horáčků podmínky. S Bráfem měl ostatně po pedagogické stránce nejbližší vztah, neboť spolu s ním zastřešoval celý předmět národohospodářství.

Pro studenty třetího a čtvrtého ročníku fakulty vedl v zimním semestru předmět Národohospodářská teorie v počtu 5 hodin týdně a Finanční věda taktéž na 5 hodin. V letním semestru to pak bylo 5 hodin národohospodářské politiky a kromě toho se s Bráfem střídali ve

²⁹⁵ Krameš, J.: *Ekonomie, jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918*, s. 133-134, Praha: Typograf 2012.

²⁹⁶ Horáček, C.: *Úvěrnictví*, rukopis 24 s., 1899, německy MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 27.

²⁹⁷ Albín Bráf na katedře, rukopis 6 s., 1917, s. 1-2, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 54.

vedení seminárního cvičení. Vyučovací hodiny měli s Brádem rozděleny napůl tak, aby bylo možné pro zachování kvality výuky vytvořit menší studentské skupiny maximálně po patnácti posluchačích²⁹⁸.

Bráf jako uznávaný pedagog měl samozřejmě studentů více, nicméně i počet zapsaných studentů u Horáčka byl slušný. Problém se opakovaně vyskytoval v případě, že byl jeden ze dvou profesorů zaneprázdněn v nějaké státní funkci. Pak byl druhý z profesorů neúměrně zatížen včetně dalších povinností například u státních zkoušek, což se provizorně řešilo zapojením soukromých docentů do výuky. Definitivně byl tento problém ale dořešen až v roce 1910, kdy byl počet posluchačů na jednotlivých přednáškách omezen.²⁹⁹

Horáčkovy přednášky byly dvouhodinové, a protože se Horáček dle svého tvrzení snažil přednášet výklad z paměti, býval na konci cvičení pravidelně unaven. Je možno říci, že i když byl dobrý řečník, a nyní se mu hodily hodiny strávené studentskými a politickými debatami, tak kvalit přednesu Bráfa, jak sám Horáček sebekriticky připouští, přece jen nedosahoval, což připouští i Horáčkův kolega profesor František Weyr.³⁰⁰ Nikoliv snad po stránce obsahové jako spíše ve schopnosti prokládat výklad vtipem a odlehčovat jej.³⁰¹

Na jednotlivé přednášky, ze kterých se předmět skládal, se velmi pečlivě po odborné stránce připravoval, což dokládají jeho vlastní poznámky. Těch se ostatně zachovala celá řada rozdělená podle jednotlivých témat. Jako příklad je možno uvést následující témata jednotlivých přednášek: Národohospodářské kurzy,³⁰² Úvěrnictví,³⁰³ Úvěr a organizace úvěr, úvěr zemědělský, peníze a měna, pojišťování a zemědělství, zprostředkování práce,³⁰⁴ Naše další úkoly měnové a otázka valorizace,³⁰⁵ Dějiny nauky hospodářské,³⁰⁶ Hospodářské a sociální změny 19. století,³⁰⁷ K závaznosti zemědělského pojištění,³⁰⁸ Program přednášek o

²⁹⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 106.

²⁹⁹ Krameš, J.: Ekonomie, c. d., s. 231-232.

³⁰⁰ Weyr, F.: Paměti I., Za Rakouska (1879-1918), Brno: Atlantis 1999, s. 183.

³⁰¹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 105-106.

³⁰² Horáček, C.: Národohospodářské kurzy-soubor přednášek, rukopis 33 s., 1901-1902, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 28.

³⁰³ Horáček, C.: Úvěrnictví, rukopis 24 s., 1899, německy MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 27.

³⁰⁴ Horáček, C.: Úvěr a organizace úvěru, úvěr zemědělský, peníze a měna, pojišťování a zemědělství, zprostředkování práce, na deskách poznámka: materiály k univerzitním přednáškám, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 43.

³⁰⁵ Horáček, C.: Naše další úkoly měnové a otázka valorizace, rukopis 15 s., 1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 31.

³⁰⁶ Horáček, C.: Dějiny nauky hospodářské, rukopis 58 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 32.

³⁰⁷ Horáček, C.: Hospodářské a sociální změny 19. století, rukopis 8 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 34.

³⁰⁸ Horáček, C.: K závaznosti zemědělského pojištění, rukopis 16 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 35.

národním hospodářství, o politice sociální a dělnické otázce, o dějinách nauky národohospodářské a teorii národního hospodářství,³⁰⁹ Průmyslová politika³¹⁰ atd.

Jak vlastně taková přednáška na vysoké škole na přelomu století vypadala? Z jeho vlastních poznámek k jednotlivým přednáškám to lze doložit. Obvykle nejprve studenty seznámil s nějakým úvodem do tématu, probral již vydané odborné práce na dané téma, pak přednesl připravené poznámky a na závěr následovala diskuze. Horáčkův přesný postup je možné si ukázat na několika přednáškách, například v případě tématu „Dělnická otázka“, kde nejprve popsal učiněný výzkum v daném oboru, tedy teorii Adama Smitha³¹¹ atd., následně jmenuje výrazné osobnosti jako Louis Blanc,³¹² Robert Owen,³¹³ Henri de Saint-Simon,³¹⁴ popisuje rozdíly mezi směry jako je komunismus a socialismus, příčiny jejich vzniku a na závěr přednášky probírá teoretická východiska učení. Z jeho poznámek plyne, že je osobně spíše zastáncem středního směru tzv. proudu sociální reformy, tedy dle vlastního mínění Horáčka středním proudem mezi socialismem a individualismem.³¹⁵ V případě přednášky s tématem „Vývoj hospodářský“ (viz obrázek č. 2) velmi přehledně představuje jednotlivé obory jako je doprava, těžba a bankovníctví, vždy po jednotlivých historických obdobích jako byly antika, středověk, Hansa, Italské republiky a nakonec novověký vývoj ve Francii a Británii.³¹⁶

Na přednáškách Cyrila Horáčka je patrná snaha vyčerpávajícím způsobem studenty seznámit s přínosem celé řady ekonomů k vývoji v daném oboru. Kromě již výše zmíněných se zabývá i s celou dalších ekonomů z různých směrů jako byli Georg Ratzinger,³¹⁷ Fridrich

³⁰⁹ Horáček, C.: Program přednášek o národním hospodářství, o politice sociální a dělnické otázce, o dějinách nauky národohospodářské a teorii národního hospodářství, rukopis 129 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 39.

³¹⁰ Horáček, C.: Průmyslová politika, rukopis, 182 s., poznámka na deskách: univerzitní přednášky, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 41.

³¹¹ Adam Smith (1723-1790), skotský filosof, ekonom, představitel klasické politické ekonomie, je považován za zakladatele ekonomie jako vědy. Dílo s názvem „Bohatství národů“ (1776) je považováno za první systematické vědecké pojednání v politické ekonomii.

³¹² Louis Blanc (1811-1882), francouzský ekonom, představitel tzv. Asociacismu tedy komunitního vlastnění výrobních prostředků, které by postupně částečně nahradilo soukromé vlastnictví ve výrobě. Vedeno snahou o zlepšení sociálních podmínek při námezdní práci.

³¹³ Robert Owen (1771-1858), podnikatel, anglický socialista a reformátor, stoupenec tzv. utopického socialismu, který chtěl zejména po sociální stránce zlepšit podmínky ve výrobě například výstavbou škol, dělnického bydlení, upravením délky pracovní doby a omezením dětské práce. Je považován za jednoho ze zakladatelů družstevního hnutí.

³¹⁴ Henri de Saint-Simon (1760-1825), podnikatel, francouzský ekonom, odpůrce soukromého vlastnictví, zastánce socialistického vidění společnosti, která měla být řízena odbornými elitami. Autor známých prací jako byl „Průmyslový systém“ (1821) a „Nové křesťanství“ (1825).

³¹⁵ Horáček, C.: Dělnická otázka, rukopis 55 s., 1898-1899, poznámka na deskách: univerzitní přednášky zimní semestr 1898-1899, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 26.

³¹⁶ Horáček, C.: Vývoj hospodářský, rukopis 37 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 47.

³¹⁷ Georg Ratzinger (1844-1899), německý ekonom, katolický kněz, historik, sociální reformátor. Pozn. Aut.

List,³¹⁸ Jean Charles Sismondi, Karl Knies,³¹⁹ Bruno Hildebrand,³²⁰ Gustav Schmoller,³²¹ etický směr Toynbeeho³²² a probírá i celou řadu odborných směrů jako je například německá historická škola.³²³ V případě agrární otázky podobně podrobně probírá další jména jako Albert Schäffle,³²⁴ Georg Ratzinger, Johann v. Thünen³²⁵ atd.³²⁶

Pro přesnou představu stylu přednesu Cyrila Horáčka jako univerzitního profesora je možné uvést konkrétní citaci například z jeho přednášky s názvem „Přednáška univerzitní o agrárním problému. O literatuře agrárně- politické“, která je pravděpodobně z let 1897-1898 vzhledem k poslední citované práci v jeho poznámkách k této přednášce:

„Pánové,

zahajuji přednášku svou o agrárně-politické literatuře. Mám za nutno Vám předeslati stručně úvodem některé základní pojmy, jichž znalost ovšem u pánů, kteří poslouchali systematické přednášky o národním hospodářství, již předpokládám. Jest to především rozdíl mezi národohospodářskou teorií a národohospodářskou politikou, na které oba velké obory se celá politická ekonomie jak známo rozpadá. Úkolem teorie jest jednak rozpoznávání a popisování konkrétních jevů v oboru života hospodářského ve směru dynamickém (historie) a statickém (statistika) a jednak vyhledávání toho, co v jevech těch typického a co nalézá se mezi typickými jevy příčinné souvislosti souřadné i následné čili formulování tzv. zákonů hospodářských. Úkolem národohospodářské politiky jest naproti tomu, aby určovala normy, jak za daných okolností poměry hospodářské mají býti upraveny, aby nejúčelněji vyhovovaly

³¹⁸ Fridrich List (1789-1846), německý ekonom, předchůdce německé historické školy, spolutvůrce německé celní unie. Tvůrce metody stádií ekonomického vývoje, která měla ovlivňovat rozdílný přístup k ekonomickým zákonitostem v jednotlivých státech a vlastně obhajovala státní intervenční politiku do ekonomických zákonitostí. Autor práce „Národní systém politické ekonomie“ (1841). Silně ovlivnil náhled na ekonomickou vědu ve střední Evropě zejména svojí teorií nezralého průmyslu.

³¹⁹ Karl Knies (1821-1898), německý ekonom, člen starší německé historické školy, z jejichž členů byl nejvíce teoreticky zaměřen.

³²⁰ Bruno Hildebrand (1812-1878), německý ekonom, člen starší německé historické školy, zastánce tzv. historické metody.

³²¹ Gustav Schmoller (1838-1917), německý ekonom, vůdčí osobnost mladší německé historické školy, kritik tzv. rakouské školy a anglické politické ekonomie, sociální reformátor tzv. katedrový socialista. Horáček, C.: Agrárně politická literatura, rukopis 23 s., 1898, poznámka na deskách: Přednášky o agrárně politické literatuře Letní semestr 1898, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 25.

³²² Arnold Toynbee (1852-1883), anglický historik a ekonom, sociální reformátor, tvůrce tzv. etického směru v ekonomických zákonitostech, zastánce zavedení historických metod do ekonomie.

³²³ Horáček, C.: Úvěrnictví, rukopis 95 s., 1899, poznámka na deskách: přednášky o úvěrnictví Letní semestr 1899, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 44., Horáček, C.: Úvod do vývoje hospodářského, rukopis 60 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 45.

³²⁴ Albert Schäffle (1831-1903), německý politik a ekonom, jako politik se snažil o prosazení tzv. fundamentálních článků, kritik hospodářského liberalismu a stoupenec učení Ferdinanda Lassalla.

³²⁵ Johann H. v. Thünen (1763-1850), německý ekonom, tvůrce teorie mezní produktivity, autor práce Izolovaný stát ve vztahu k zemědělství a národnímu hospodářství (1826).

³²⁶ Horáček, C.: Přednáška univerzitní o agrárním problému. O literatuře agrárně- politické, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 42.

blahu společenskému. V té příčině musí se vésti hospodářská politika tedy zejména trojím směrem:

- 1. Bude se jednati o kritiku poměrů dosavadních tedy o činnost v podstatě negativní.*
- 2. Kritika ta musí míti za základ jisté ideální měřítko. Musí býti konstruován tedy jistý, za daných poměrů ovšem dosažitelný, ideál.*
- 3. Konečně, a zde spočívá hlavní, pozitivní úkol hospodářské politiky. Jedná se o vyhledávání způsobilých prostředků, aby onoho vytknutého cíle co nejlíp a nejbezpečněji bylo dosaženo. Jest patrno, že těžiško hospodářské politiky, jakožto nauky praktické, spočívati bude v tomto třetím bodě a zde právě střetnou se protichůdné názory životní vycházející z protilehlých východisek: individualistického a sociálního.³²⁷*

Práce pedagoga nekončila přednáškami, ale jako v případě i jiných profesorů i Cyril Horáček svoji pedagogickou činnost přenášel i do mimoškolních aktivit a jeho práce s vybranými studenty pokračovala, v případě oboustranného zájmu, i po ukončení jejich studia. Zde měl pravděpodobně taktéž před očima příklad svůj a Albína Bráfa. Vztah Albína Bráfa k aktivním a nadaným studentům byl příkladný a přecházel v některých případech do takřka rodinného vztahu. Nebyl to případ jen Cyrila Horáčka, ale i řady dalších později významných ekonomů jako byl například Karel Engliš³²⁸, který byl s Brádem v čilém osobním a i pracovním kontaktu. O jak blízký vztah se jednalo, dokumentuje například dopis Engliše Albínu Bráfovi z 28. února 1907, kde Bráfovi sděluje podrobnosti o svém nově uzavřeném manželství. V dopise si Engliš poněkud netaktně na svoji ženu stěžuje a píše, že před svatbou kalkuloval, protože její příbuzní v Karlových varech oplývají značným majetkem. Engliš se dále zmiňuje, že tito příbuzní, jak se ukázalo, bohužel nejsou finančním příspěvkům členům rodiny příliš nakloněni. A na závěr Engliš uvádí, že rodinné spolužití je již po dvou měsících takřka nesnesitelné, na čemž se podepisuje prudká povaha a umíněná povaha jeho manželky, kterou prezentuje i na veřejnosti. Engliš nicméně doufá v jistý pokrok v jejich vztahu díky „jeho přístupu k ženě, který snad přinese své ovoce a nastane ve vztahu uklidnění.“³²⁹

Karel Engliš to s Albínem Brádem evidentně lidsky „uměl“, neboť například Bráfa žádal o jeho podobiznu, aby měl i na studijní stáži v Mnichově, kterou mu mimochodem zařídil právě

³²⁷ Horáček, C.: Přednáška univerzitní a agrárním problému. O literatuře agrárně- politické, rukopis 84 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 42.

³²⁸ prof. JUDr. Karel Engliš (1880-1961), politik, národohospodář, ministr financí 1920-1921, 1925-1928, 1929-1931, guvernér Národní banky československé 1934-1939, poslanec Národního shromáždění 1920-1925, rektor Karlovy univerzity 1947-1948, rektor Masarykovi univerzity 1919-1920, autor tzv. teleologického pojetí ekonomické vědy, patrně nejvýznamnější český národohospodář 1. poloviny 20. století, autor vícedílné „Soustavy národního hospodářství (1938).

³²⁹ Dopis K. Engliše A. Bráfovi, 28. 2. 1907, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

Bráf, před očima svůj vzor.³³⁰ A naopak na dotazy Bráfa ohledně studijních výsledků své stáže mu psal, že nemá pro vytíženost a pilnou přípravu na státní zkoušku, kterou bude skládat právě u Bráfa, na domluvenou práci čas a finanční prostředky.³³¹ Případně v jiném dopise neopomíná vyzdvihnout přednášky Bráfa v porovnání s jiným evropsky známým ekonomem Lujo Brentanem. Ostatně Englišova charakteristika Brentanových přednášek by byla velice zajímavá, kdyby se jí dalo vzhledem k vyznění jeho dopisů důvěřovat. O Brentanovi Engliš píše, že je z jeho přednášek docela zklamán, protože se kvalitou zdaleka nerovnájí Bráfovým přednáškám, a to z hned několika důvodů: Zaprvé zvolená témata jako měnová otázka v Americe, Argentině či bavorský národohospodářský minulého století jsou nezajímavá a za druhé, Brentano při výkladu často mlčí a nechává se zastupovat svým bývalým žákem prof. Lotzem. Karel Engliš si v dopise Bráfovi taktéž stěžuje, že na jeho žádost o doporučení knih ke studiu mu Brentano doporučil jen práce, které Engliš již vlastní a dobře je zná.³³²

Je možné porovnat i přednášky dalšího evropsky známého ekonoma Eugena von Philippoviche³³³, který byl v písemném styku i s Cyrilem Horáčkem, se kterým se vzájemně oslovovali „drahý kolego“.³³⁴ Philippovichovy přednášky popsal výstižně jiný Bráfův žák František Peroutka. Peroutka ve svém dopise Albínu Bráfovi z Vídně z 21. listopadu 1907, kromě obvyklých zdvořilostí a pozdravení píše, že chodí na semináře k dvornímu radovi Philippovichi, jehož semináře se však od Bráfových liší zejména v tom, že Philippovich dává defilovat jen hotovým referátům a pracím z minulých semestrů a k nim pak směřuje případnou debatu. Zcela však opomíjí pohledy na metody práce, na kterou právem klade takový důraz na cvičeních Bráf, a o to dle Peroutky významně své semináře ochuzuje.³³⁵

Podobně blízký vztah měl s některými studenty i Cyril Horáček. Studijní cesta Horáčkova syna Cyrila byla již zmíněna, ale těchto stáží, které pro své studenty zařídil, bylo více. Například Vladimír Dědek odjel na studijní cestu do Francie a Velké Británie, odkud si s Horáčkem vyměnil několik dopisů. Tyto studijní cesty byly oboustranně výhodné, protože studenti, evidentně po předchozí domluvě, podrobně referovali o místních událostech a reáliích, a tyto informace pak Horáček používal ve svých odborných dílech a člancích.

³³⁰ Dopis K. Engliše A. Bráfovi, 14. 7. 1903, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

³³¹ Dopis K. Engliše A. Bráfovi, 26. 10. 1903, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

³³² Dopis K. Engliše A. Bráfovi, 4. 12. 1903, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

³³³ Eugen Philippovich F. von Philippsberg (1858-1917), rakouský ekonom a univerzitní profesor, autor v té době používané národohospodářské učebnice „Grundriss der politischen Ökonomie“ (1897).

³³⁴ Viz 8 dopisů z let 1902 až 1912, které psal Philippovich Horáčkovi z Vídně uložené v archívu NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Pozn. Aut.

³³⁵ Dopis F. Peroutka A. Bráfovi, 21. 11. 1907, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

Z dopisů plyne, že studenti pro svého profesora na svých cestách opatrovali i odbornou literaturu.

Například právě V. Dědek v dopise z pařížského hotelu Lutetia ze dne 18. května 1919 píše, že má pro Horáčka nějaké knihy, které v Paříži zakoupil, a to díla Charlese Bearda, C. F. Bastableho, Garvina atd. Následně v dopise pak svému profesorovi podrobně popisuje postup anglické vlády v boji s krizí a zavedená opatření. Referuje i o tom, jak přesně fungují anglické úřady, jakou mají strukturu, případně jaká chystají znárodnění, co říkají na zavedení osmi hodinové pracovní doby v Československu a popisuje i poměry na české ambasádě v Londýně. Dědek se ve svém dopise taktéž zmiňuje a přepisuje celý dopis od prof. Grahama Wallase z Londýnské univerzity, kterým je V. Dědek doporučován T. G. Masarykovi. Z dopisu mimo jiné vyplývá, že nejen studijní cesta, ale i práce ve spojitelně byla Dědkovi zprostředkována jeho profesorem Horáčkem.³³⁶ V jiném dopise Horáčkovi z 28. března 1919 pak Dědek zajímavě referuje o reáliích z poválečné Paříže, sděluje události v zákulisí mírové konference, popisuje ekonomické postižení Francie a její boj s nastalou poválečnou krizí, včetně celé řady přesných údajů a statistických čísel. Ostatně část československé delegace na mírovou konferenci bydlela s Dědkem ve stejném hotelu „Lutetia“,³³⁷ tedy je zřejmé, že měl informace „z první ruky“.³³⁸

Vztah profesora se studentem, jako v případě Bráfa s Englišem či Horáčka s některými jeho studenty, se neuzavřel ukončením studia, ale bylo obvyklé, že se profesori ve vybraných případech postarali i o následnou pracovní kariéru svých studentů. Jednal tak jak Albín Bráf,³³⁹ tak i Cyril Horáček a v jeho případě šlo o celou řadu osob. Z počátku Horáček využíval vlivu svých známých a později vzhledem ke svému vlivu v celé řadě bankovních či školních institucí, tak činil již přímo osobně. Jeho osobní zásah ve prospěch celé řady osob je možné vysledovat z obdržných děkovných dopisů či jím poslané korespondence. Například v dopise A. Bráfovi z 1. dubna 1909 Horáček Bráfovi děkuje za přímluvu, která vedla k přeložení soudního adjunkta dr. Venderála k okresnímu soudu do Karlína.³⁴⁰ Jiným příkladem je osoba již zmíněného Vladimíra Dědka, který v dopise C. Horáčkovi z 26. září 1920 opakovaně svého profesora prosí o přímluvu při získání místa pedagoga na

³³⁶ Dopis V. Dědek C. Horáčkovi, 18. 5. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³³⁷ Krčmář, Jan: Paměti, díl II. A III., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 2007, s. 24-29.

³³⁸ Dopis V. Dědek C. Horáčkovi, 28. 3. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³³⁹ Jedná se například o Kamila Kroftu, který ač nebyl přímým Bráfovým studentem, měl přímluvce ve svém profesoru Jaroslavu Gollovi. Jaroslav Goll, rektor univerzity, v dopise připomíná Bráfovi jeho slib, že se ujme Kamila Kroftu na Ministerstvu financí. Problém byl v tom, že Krofta byl navržen na mimořádného profesora Dějin a Ministerstvem kultu a vyučování byla věc schválena, ale věc pro odpor Engla zůstala zamítnuta Ministerstvem financí. Dopis J. Goll A. Bráfovi, 14. 9. 1903, NM, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 291.

³⁴⁰ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 1. 4. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

národohospodářství na nejmenované škole. A dále jej žádá i o pomoc při získání vedlejšího pracovního poměru, mimo svou hlavní práci ve spořitelně, vědeckého referenta na Ministerstvu financí. Dědek v dopise uvádí, že bohužel nemá jinou vědeckou práci mimo glosy v některých časopisech jako je „Národohospodářský obzor“, a proto by měl eminentní zájem i na místě vědeckého referenta.³⁴¹ Dalším příkladem je dopis od dr. Jan Koudely z Brna z 9. srpna 1908, ve kterém Horáčkovi děkuje za všemožnou podporu při jeho habilitaci,³⁴² či případně dopis od budoucího rektora Karlovy univerzity profesora Viléma Funka z 25. července 1908. V tomto dopise Funk děkuje za Horáčkovu podporu a píše, že je jeho věčným dlužníkem, protože právě Horáčkův návrh způsobil, že byl jmenován řádným profesorem.³⁴³

Ostatně i Karel Engliš za své místo profesora na brněnské technice nepřímou vděčil právě Cyrilu Horáčkovi, jak plyne z korespondence s profesorem Zdeňkem Elgerem z brněnské univerzity. Ten v dopise z 10. června 1911 oznamuje, že po odchodu prof. Koulouška na pražskou techniku se uprázdnilo místo stolice národního hospodářství na jejich vysoké škole technické v Brně a prosí o Horáčkův soukromý úsudek k odborné a učitelské kvalifikaci jejich docenta dr. Karla Engliše.³⁴⁴ V následujícím dopise z 21. června 1911 pak Elger Horáčkovi mnohokrát děkuje za doporučení a prosí jej o svolení, aby mohl soukromě uveřejnit jeho doporučení i ostatním členům výběrové komise.³⁴⁵ O tom, že byl v této otázce Englišova zaměstnání názor Horáčka zásadní, plyne i z Englišova vědomí, že jeho protikandidát na profesuru dr. Jan Koudela měl tehdy na technice silnější pozici.³⁴⁶ Je ale skutečností, že i ze strany Albína Bráfa bylo Karlu Englišovi nabídnuto několik pracovních pozic a právě v jeho případě se Bráf hodně angažoval.³⁴⁷ Samozřejmě ne vždy byl Horáček se svými zásahy ve prospěch kolegů či studentů úspěšný, jak plyne například z dopisu od Vladimíra Dědka ze dne 4. března 1916, ve kterém autor Horáčkovi děkuje za jeho pomoc a přímluvu, nicméně sděluje, že bohužel v konkurzu na místo koncipisty českého odboru Zemědělské rady získal až druhé místo³⁴⁸.

³⁴¹ Dopis V. Dědek C. Horáčkovi, 26. 9. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁴² Dopis Jan Koudela C. Horáčkovi, 9. 8. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

³⁴³ Dopis V. Funk C. Horáčkovi, 25. 7. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁴⁴ Dopis prof. Z. Elger z Elgenfeldu C. Horáčkovi, 10. 6. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

³⁴⁵ Dopis prof. Z. Elger z Elgenfeldu C. Horáčkovi, 21. 6. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

³⁴⁶ Dopis K. Engliše A. Bráfovi, 29. 12. 1910, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237. Dr. Jan Koudela měl za sebou bohatší publikační činnost a odborné zkušenosti i ze zahraničí. Krameš, J.: *Ekonomie*, c. d., s. 190.

³⁴⁷ V dopise se Engliš Bráfa ptá na možnost získání místa ředitele městské statistické kanceláře. Dopis K. Engliše A. Bráfovi, 23. 12. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237. V dopise Engliš Bráfovi děkuje za nabídku práce a ptá se, jestli by rovnou nemohl převzít vyučování Národního hospodářství za dr. Salabu na Obchodní akademii v Praze. Dopis K. Engliše A. Bráfovi, 4. 9. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

³⁴⁸ František Weyr uvádí, že podobnou mimoškolní starost o své studenty měl výhradně Albín Bráf. Nicméně zde je patrné, že se Weyr mylí, protože výše uvedené tvrzení autora je potvrzeno vzájemnou korespondencí se studenty. Weyr, F.: *Paměti I., Za Rakouska (1879-1918)*, Brno: Atlantis 1999, s. 183.

Podobnou „péčí“ věnoval Cyril Horáček i několika svým bývalým kolegům z profesorského sboru, jimž pomáhal i svým politickým vlivem. Například, i přes již zmíněné bývalé výhrady profesora Emila Otta ke své osobě při habilitaci, využil Horáček svého politického vlivu a zasadil se o zvýšení penzí pro bývalé vysokoškolské pedagogy, jak plyne z dopisu Emila Otta z 18. dubna 1920. V dopise Ott žádá Horáčka o zásah na Ministerstvu financí, neboť zákon č. 78 z 13. února 1919 opomněl do zvýšení penzí bývalých profesorů zahrnout i bývalé rektory Karlovy univerzity. Rektoři sice podali přes referenta Ministerstva školství na Ministerstvu financí nějaký písemný odpor, ale ten byl, jak píše Ott „*bohužel vzhledem k tehdejšímu úspornému opatření smeten ze stolu.*“³⁴⁹ Horáčkova osobní intervence byla v tomto případě úspěšná, jak dokládá další dopis profesora Otta z 21. dubna 1920, ve kterém Horáčkovi mnohokrát děkuje za jeho intervenci na Ministerstvu financí a píše, že mu tento jeho zásah ulehčil jeho osud univerzitního staropenzisty.³⁵⁰ To svědčí i o značném tehdejšímu Horáčkově politickém vlivu, protože je vzhledem k dataci těchto dopisů patrné, že stačila jedna Horáčkova intervence, aby ministerstvo změnilo přístup, v čemž hrálo jistě svou roli fakt, že se v případě Cyrila Horáčka jednalo o bývalého ministra financí (viz kapitola 3.1.4).³⁵¹

Cyril Horáček, jako ve své době uznávaný pedagog a národohospodář neměl přednášky jen na půdě univerzity, ale tuto činnost vykonával i soukromě pro celou řadu institucí či pro veřejnost. Častými byly přednášky na různá témata samozřejmě v Praze,³⁵² kde se jednalo případně někdy i o celý soubor přednášek pro veřejnost jako v případě tzv. Lidových přednášek českých vysokých škol pražských na jaře 1923, kde Horáček vedl přednášky na téma „Hospodářské poměry Československa“. V tomto případě kurzy pro veřejnost začínaly od 19.00 a mimo Horáčka přednášeli i jiní profesori Karlovy univerzity s oblíbenými historickými tématy.³⁵³ Jiný větší cyklus veřejných přednášek vedl Horáček taktéž pro „Společnost pro vědy státní a sociální“.³⁵⁴ Velmi časté byly i přednášky mimo Prahu, jak

³⁴⁹ Dopis prof. Emil Ott C. Horáčkovi, 18. 4. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁵⁰ Dopis prof. Emil Ott C. Horáčkovi, 21. 4. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁵¹ Dopis V. Dědek C. Horáčkovi, 4. 3. 1916, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁵² Horáček, C.: Otázka dělnických bytů a pokusy o její řešení u nás, Prof. Dr. Cyril Horáček, přednáška v českém klubu 31. 1. 1903, Praha: nákladem vlastním 1903. Horáček, C.: Hospodářský podklad ženské otázky, předneseno v Ústředním spolku českých žen, Praha: 1900. Dopis Ústřední spolek českých žen C. Horáčkovi, 21. 1. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č. Dopis Spolek Typografie C. Horáčkovi, 27. 3. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

³⁵³ Zprávy výboru pro lidové přednášky českých vysokých škol pražských, 1924, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č.

³⁵⁴ Horáček, C.: Hnutí pro etickou kulturu, koncept přednášky pro Společnost pro vědy státní a sociální, rukopis 3 s., 1896, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 112. Horáček, C.: O boji s krizí v zemědělství, koncept přednášky pro Společnost pro vědy státní a sociální, rukopis 37 s., 1896, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 111.

dokazují desítky poděkování různých spolků či místních samospráv z celých Čech.³⁵⁵ Jako konkrétní příklad jich lze uvést celou řadu, například v dopise z 21. října 1899 od Národní jednoty Pošumavské v Plzni, kde je žádán o přednášku na polovinu listopadu, které jsou pro veřejnost zdarma vždy v neděli pořádány v plzeňské sokolovně, a je tázán na finanční podmínky.³⁵⁶ Jiným příkladem je dopis z 16. října 1900 od blíže neuvedeného pana doktora z Kutné Hory, kde Horáčka prosí o přednášku na téma „Sociální otázka“ pro pány pořadatele z městské rady,³⁵⁷ či poděkování zástupců Komitétu pro pořádání populárních přednášek v Mladé Boleslavi z 29. prosince 1900 za vykonanou přednášku.³⁵⁸

Jak taková přednáška někde na okresním městě konkrétně vypadala, je možno si učinit představu z dopisu od Rady královského horního města Kladna, kde zvou Cyrila Horáčka na domluvenou přednášku na téma „O penězích a měně“ na neděli 30. ledna 1901. V dopise ze dne 19. ledna 1901 zástupce městské rady S. Houška Horáčkovi píše, že hned na nádraží jej dopoledne uvítá osobně starosta města se zástupci městské rady, jakmile Horáček vlakem dorazí. Po vykonané přednášce prosí Horáčka, aby k odjezdu z města nazpět do Prahy použil až vlak, který z Kladna vyjíždí o 7. hodině večerní, neboť je naplánována společná večeře za účasti pana starosty a zástupců městské rady, kde bude předána domluvená finanční částka jako poděkování starosty za poskytnutou přednášku.³⁵⁹ Z vyznění dopisu vyplývá, jakou měl Cyril Horáček v této době pozici, a taktéž nejenom z tohoto dopisu nepřímo plyne, že některé přednášky byly patrně naplánovány i s cílem osobního zviditelnění před nadcházejícími volbami do Zemského parlamentu, kterých se Horáček opakovaně účastnil.

Přednášková činnost Cyrila Horáčka je velice rozsáhlá a z jeho podrobných zápisků je patrná pečlivá příprava. Po jejich formální a řečnické stránce, jak sám připouští, se inspiroval přednáškami svého profesora, a evidentně svého pedagogického vzoru, Albína Bráfa. Rozdíl

³⁵⁵ Dopis Občanská beseda v Benešově C. Horáčkovi, 18. 11. 1898, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č. V dopise děkují za přednášku v Žatci s tématem „Sociální otázka v minulosti a přítomnosti“. Dopis místního odboru Národní jednoty Severočeské C. Horáčkovi, 16. 11. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č. V dopise jednoty Sokol v Brně děkují moc za přednášku z 1. 2. 1902 s tématem „Sociální otázka v minulosti a přítomnosti“. Dopis Tělocvičná jednota Sokol v Brně C. Horáčkovi, 4. 3. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č. V dopise purkmistr královského města Plzně děkuje za přednášku z 20. 3. 1903 v místní Právnícké jednotě na téma „O bytové otázce ve velkých městech“ a ptá se, jestli bude přednáška publikována, neboť mají zájem o její tištěnou verzi pro potřeby Sociální komise města Plzně. Dopis purkmistra královského města Plzně C. Horáčkovi, 17. 10. 1903, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

³⁵⁶ Dopis Národní jednoty Pošumavská v Plzni C. Horáčkovi, 21. 10. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

³⁵⁷ Dopis neznámého pisatele z Kutné Hory C. Horáčkovi, 16. 10. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

³⁵⁸ Dopis Komitétu pro pořádání populárních přednášek v Mladé Boleslavi C. Horáčkovi, 29. 12. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

³⁵⁹ Dopis S. Houšky zástupce královského horního města Kladna C. Horáčkovi, 19. 1. 1901, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

v jejich přednesu však i přes tuto snahu připouštěl sebekriticky i Cyril Horáček, který si uvědomoval rozdíl zejména po řečnické stránce. Z analýzy jeho přednášek, vlastně detailních elaborátů, zejména z jejich obsahu a formální úpravy, je patrná jeho příprava na jednotlivé přednášky a skutečnost, že s vysokou pravděpodobností je před posluchači četl a nikoliv, jak sám uvádí ve svých pamětech, přednášel z paměti. Tato nevýznamná skutečnost samozřejmě kvality Cyrila Horáčka jako pedagoga nikterak nesnižuje. Ostatně na státní zkoušky po bodu Cyrila Horáčka ve velmi pozitivním duchu vzpomínal ve svých pamětech i jeho kolega František Weyr, který psal, že ho Horáčkovu klidné a uvážlivé jednání inspirovalo k jeho vlastnímu vystupování vůči studentům.³⁶⁰

³⁶⁰ Weyr, F.: Paměti I., Za Rakouska (1879-1918), Brno: Atlantis 1999, s. 343.

2.1.4 Administrativní práce a rektorem univerzity

K pracovním povinnostem Cyrila Horáčka při jeho působení na Karlo-Ferdinandově univerzitě patřila, kromě samotné pedagogické práce i různá každodenní administrativní činnost s vedením katedry. Zejména v prvních letech vykonával tuto činnost v přímé spolupráci s Albínem Bráfem. Z jejich vzájemné poměrně rozsáhlé korespondence je patrná úzká forma jejich spolupráce, která přerůstala v osobní rovinu, což dokládají informace o zdravotním stavu syna Albína Bráfa, kterému je věnována řada vzájemných dopisů či alespoň zmínek v této korespondenci až do jeho smrti v květnu 1908,³⁶¹ kterou Albín Bráf Horáčkovi neprodleně sdělil telegramem.³⁶² Jejich vzájemná korespondence, která je velice přínosným pramenem, je datována do období, kdy Albín Bráf nebyl v Praze osobně přítomen, což je i jejím vypovídacím omezením. Nicméně je velmi zajímavá, jak pro dokumentaci jejich osobního názoru na významné osoby v oboru, tak pro doložení vývoje jejich vzájemné spolupráce.

Z uvedené korespondence lze usuzovat, že v roce 1899 se Cyril Horáček začíná teprve orientovat v běžném provozu právnické fakulty. Příkladem je například dopis Albína Bráfa Cyrilu Horáčkovi z 19. června 1899, kde Bráf Horáčka vyzývá, k doložení vlastního životopisu se seznamem publikovaných prací jako podklad ke jmenování zkušebním komisařem státní komise.³⁶³ Naproti tomu z dopisů z roku 1908 je již patrné, že vzhledem k časté nepřítomnosti Albína Bráfa, Cyril Horáček katedru vede samostatně, jak dokládají například dopisy z dubna 1908, ve kterých řeší složení zkušební komise, průběh odborné práce Viléma Funka³⁶⁴ a habilitační spis Františka Weyra³⁶⁵. Například v dopise z 15. dubna 1908 Horáček Bráfovi píše, že bohužel není možné stejné složení habilitační komise jako v předešlém případě a žádá Bráfa o jeho názor na její případné složení. Z dopisů

³⁶¹ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 20. 5. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 15. 4. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 30. 4. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 25. 5. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁶² „*vaclav soeben gestorben*“. Telegram A. Bráfa C. Horáčkovi, č. 1673. 25. 5. 1908, Goerbersdorf, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁶³ Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 19. 6. 1899, NTM, fond C. Horáček č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁶⁴ prof. JUDr. Vilém Funk (1875-1955), právník, politik, poslanec Říšské rady 1911-1918, rektor Univerzity Karlovy 1938-1939, děkan Právnické fakulty 1921-1922, 1934-1935, člen České akademie věd a umění, autor řady prací z finančního práva a z daňového systému.

³⁶⁵ prof. JUDr. František Weyr (1879-1951), právník, politik, pedagog, poslanec Revolučního národního shromáždění 1918-1920, rektor Masarykovy univerzity 1923-1924, děkan Právnické fakulty Masarykovy univerzity 1919-1920, 1927-1936, předseda Státního statistického úřadu 1920-1929, spoluzakladatel brněnské konzervatoře, spoluautor tzv. Normativní teorie práva, autor řady právních prací.

v této otázce plyne, že habilitační komise byla nakonec ve složení profesoři Horáček, Hanel a Tilsch.³⁶⁶

V jiných navazujících dopisech v tomto období Horáček například znepokojeného Bráfa uklidňoval, že je přípravu zkoušek dost času, protože rigoróza a přednášky teprve začínaly.³⁶⁷ Další dopis obsahuje například podrobnosti k habilitaci J. Koudely³⁶⁸, který se ucházel o místo na brněnské technice. Bráf píše, že z úrovně Koudelovy práce moc velkou radost nemá, nicméně když vezme v úvahu, „že páni na technice jsou schopni na uprázdněné místo povolát Višňovského, tak je nutné Koudelovi s kritikou a prací pomoci“, aby habilitaci určitě získal. Jinak Bráf Koudelu chválil a viděl v něm nadaného studenta, který byl nejen značně zcestovalý, ale byl dokonce osobním žákem Alfreda Marshalla³⁶⁹. Kromě něj, ale chválí i další studenty jako Vilibalda Mildschuha³⁷⁰ a Karla Engliše.³⁷¹ Zde stojí za zmínku doplnit, že i když Koudela Horáčkovi dopisem děkoval, jak již bylo zmíněno, za pomoc s habilitací, tak Koudelova práce byla ve své výsledné podobě silně kritizována profesorem Janem Kolouškem, který se z tohoto důvodu veřejně v tisku střetl s Albínem Bráfem. Tento názorový střet posléze negativně ovlivnil šance Jana Koudely ve výběrovém řízení na místo profesora brněnské techniky, kdy byl jeho protikandidátem konkurent Karel Engliš.³⁷²

V květnu 1908 Horáček s Bráfem řešili mimořádnou profesuru Josefa Drachovského³⁷³ a Viléma Funka, obou pozdějších významných představitelů finanční vědy na pražské univerzitě. Z dopisů plyne, že Bráf dával osobně, přes větší podporu Funka od kolegů z univerzity, přednost Drachovskému. Jako důvod svého výběru uváděl, že Drachovský má minimálně o 1 semestr více zkušeností. Navíc pro jeho jmenování na profesuru z finančního práva a státního účetnictví hovořilo, že státní účetnictví vyžadovalo zastoupení znalcem finančního práva a přineslo by i možnou finanční úsporu za dvojitou renumeraci.

³⁶⁶ Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 15. 4. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 23. 4. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 13. 5. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁶⁷ Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 30. 4. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁶⁸ prof. JUDr. Jan Koudela (1880-1935), právník, profesor politické ekonomie.

³⁶⁹ Alfred Marshall (1842-1924), anglický ekonom, zakladatel tzv. cambridgeské školy, jeden z hlavních zastánců tzv. marginalistické revoluce a přední představitel neoklasické ekonomie, spoluautor teorie ekonomické rovnováhy. Marshallova ekonomie představuje základy soudobé mikroekonomie. Autor známé práce Zásady ekonomie (1890), která je považována za základ neoklasické ekonomie.

³⁷⁰ prof. JUDr. Vilibald Mildschuh (1878-1939), národohospodář, statistik, děkan Právnické fakulty 1927-1928, předseda Československé statistické společnosti, Autor řady statistických a národohospodářských prací.

³⁷¹ Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 25. 4. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁷² Krameš, J.: Ekonomie, c. d., s. 190, 264-265.

³⁷³ prof. JUDr. Josef Drachovský (1876-1961), národohospodář, profesor finančního práva, rektor Karlovy univerzity 1934-1935, děkan Právnické fakulty 1917-1918, 1932-1933, jeden ze spoluzakladatelů českého státního účetnictví, autor řady děl z finančního práva a účetnictví.

Je pravděpodobné, že Albín Bráf podporoval Josefa Drachovského i z ryze osobních motivů. Vyjádřil se totiž v tom smyslu, že mu u Viléma Funka vadilo jeho „*málo důstojné chování*.“ Oproti tomu Drachovský, píše Bráf, „*sice nevypadá nejlépe, ale umí se alespoň chovat*.“ Svou roli hrála patrně i skutečnost, že práce Viléma Funkova byla teprve v přípravné fázi.³⁷⁴ Celá tato záležitost s dvěma uchazeči byla nakonec vyřešena kompromisem v únoru 1909, kdy byli oba dva jmenováni mimořádnými profesory. Shodou okolností byli posléze Vilém Funk a Josef Drachovský v roce 1912 prakticky zároveň jmenováni i řádnými profesory.³⁷⁵

Na počátku roku 1909 bylo hlavním tématem vzájemné korespondence uprázdnění stolice po Bráfovi, jejíž obsazení řešila komise ve složení Horáček, dvorní rada Hanela, a profesor církevního práva Kamil Henner. Dalšími body v tomto období bylo jmenování komise k habilitaci Vilibalda Mildschuha, národohospodářské kolegium pro letní semestr pod vedením Josefa Grubera a univerzitní studentská schůze, předčasně rozpuštěná rektorem univerzity, která měla řešit nedostatky právnické fakulty.³⁷⁶

Přes vzájemné konzultace Horáček nebyl schopen dlouhodobě vykonávat práci i za fakticky trvale nepřítomného Bráfa, který v roce 1909 a posléze v roce 1911 přijal funkci ministra orby ve vídeňské vládě. Právě z tohoto důvodu došlo se souhlasem Albína Bráfa ke jmenování dosavadního profesora pražské techniky Josefa Grubera za druhého řádného profesora politické ekonomie právnické fakulty.³⁷⁷ Josef Gruber tím převzal vyučovací povinnosti Albína Bráfa, tedy jak tříhodinové seminární cvičení, tři až pětihodinové přednášky z Finanční vědy.³⁷⁸ Důvodem ke jmenování druhého profesora bylo i znační pracovní vytížení Cyrila Horáčka,³⁷⁹ který byl navíc na období 1908-1909 zvolen děkanem fakulty.³⁸⁰ Dle vlastních vzpomínek Cyrila Horáčka se především o čestný úřad, kam byl zvolen, protože na něj přišla řada, s rozsáhlou agendou, která jej odváděla od jeho profesorských povinností. Samotné vykonávání úřadu bylo pro něj velmi zatěžující, neboť musel řešit stálé rozepře mezi studenty a státními orgány, a i nepříjemné stálé finanční

³⁷⁴ Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 16. 5. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁷⁵ Krameš, J.: *Ekonomie*, c. d., s. 196-199.

³⁷⁶ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 11. 3. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁷⁷ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 16. 6. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. V dopise dále Horáček Bráfovi oznamuje, že náležitosti ohledně Gruberova jmenování posílá nyní do Vídně. Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 23. 6. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁷⁸ Výnos č. 47886/09 z 23. 1. 1910, AUK, fond Právnická fakulta, i. č. 105, j. 79.

³⁷⁹ V dopise min. školství Cyril Horáček žádá, aby byl zbaven povinných přednášek z Národohospodářství v délce 5. hodin o národohospodářské teorii a 5. hodin o finanční vědě, protože jako člen senátu Národního shromáždění je značně vytížen ve výborech rozpočtovém, zahraničním, branném a zejména jako hlavní zpravodaj o rozpočtu. Dopis C. Horáčka Min. školství a národní osvěty z 19. 9. 1924, AUK, fond Právnická fakulta, fond č. 105, i. č. 115. Souhlas udělen. Dopis Min. školství a národní osvěty Děkanství PF UK č. 132730/24 z 8. 11. 1924, AUK, fond Právnická fakulta, č. 105, i. č. 118.

³⁸⁰ Jmenování děkanem z 29. 7. 1908. Dopis děkanství právnické fakulty, 29. 7. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

požadavky členů profesorského sboru.³⁸¹ Zde je patrný jeho subjektivní pohled na význam tohoto úřadu, neboť se ve skutečnosti jednalo o velmi slušně honorovanou pozici s významnou výkonnou mocí a rozsáhlými administrativními pravomocemi v rámci univerzity. Velkou pracovní vytiženost profesorů politické ekonomie vzpomíná profesor František Weyr, která uvádí, že právnická fakulta byla v tomto období doslova „*továrnou na hromadnou výrobu studentů se všemi negativními důsledky*“.³⁸²

Velmi častým tématem vzájemných dopisů byly kromě podrobností o připravovaných habilitacích, jako je tomu například u Františka Weyra a Vilibalda Mildschuha,³⁸³ i různé omluvenky za neúčast při státních zkouškách a porady ve finančních otázkách při udělování stipendií.³⁸⁴ Bráf s Horáčkem měli, vzhledem k postavení katedry, nárok na přidělování stipendií z tzv. Riegrovy nadace spravované spolkem Svatobor.³⁸⁵ Později po vzniku samostatného státu měl Horáček pravomoc spolurozhodovat o přidělení i dalších stipendiích například z tzv. Rašínova fondu.³⁸⁶ Kromě těchto obecných věcí se navzájem informovali i o publikované odborné literatuře a kvalitě studentských prací.³⁸⁷ Jako příklad je možno uvést dopis z 23. června 1909, kde Horáček Bráfovi oznamuje, že na schůzi profesorského sboru byl děkanem zvolen Tilsch, a dále, že mu posílá hned dvě obdržené seminární práce jejich studentů na stejné téma o rentových statcích, přičemž zejména v případě dr. Růžičky se jedná o kvalitní práci.³⁸⁸

³⁸¹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 121.

³⁸² Weyr, F.: Paměti I., Za Rakouska (1879-1918), Brno: Atlantis 1999, s. 183.

³⁸³ Horáček referuje Bráfovi, že dr. F. Weyr si podal žádost o rozšíření habilitace na statistiku, ačkoliv ještě nedošlo z Vídně potvrzení jeho revize. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 19. 4. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. Bráf oznamuje, že mu Mildschuh poslal svou knihu a těší se, že u nich bude Mildschuh habilitovat. Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 13. 6. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁸⁴ Bráf se omlouvá, že musí jít do výboru strany, a jestli by bylo možné, aby za něj Horáček ke státní zkoušce dne 19. 12. 1910 mohl poslat někoho jiného. Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 9. 12. 1910, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Bráf se omlouvá, že zapomněl přijít 14. 3. 1911 na státní zkoušku a děkuje Horáčkovi, že za něj zaskočil a slibuje, že se před odjezdem na zotavenou k moři s ním přijde rozloučit. Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 15. 3. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁸⁵ Z dopisu plyne, že právnická fakulta doporučovala studenty k čerpání peněz z Riegrovy nadace. V dopise Bráf píše, že tentokrát nemá žádné přání někoho doporučit. Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 18. 6. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Horáček v dopise píše, že návrh ohledně jmenování Grubera byl již v komisi schválen a dorazí dne 22. 6. 1909 do profesorského sboru, a dále se ptá na Bráfovo přání ohledně letošního návrhu fakulty pro nadaci Rígrovu, kterou spravuje Svatobor. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 16. 6. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁸⁶ Haškovec v dopise děkuje za přidělení studijního stipendia ve výši 12 tisíc Korun na studium otázky „Zavádění měny a peněz“ v Belgii, Francii a Berlíně od kuratoria Rašínova fondu. Horáček byl členem kuratoria. Pozn. Aut. Dopis dr. L. Haškovec C. Horáčkovi, 30. 6. 1926, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁸⁷ Horáček posílá seznam pozoruhodnějších samostatných publikací z oboru národohospodářského za poslední tři roky a v průvodním dopise píše, že je seznam bohužel dosti skromný, ne sice objemem, ale spíše obsahem. První prací v seznamu je práce Bráfa (Politické vědy v Čechách na sklonku 18. věku) a další práce je pak Kolouškův „Systém“, o němž si sám Bráf udělal nejlepší úsudek, a dále je v seznamu jedna práce Engliše: „Chudinství v království českém“, jedna od Mildschuha a jedna od Grubera. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 22. 4. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁸⁸ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 23. 6. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

Z této vzájemné korespondence je zřejmé, že k častým povinnostem pedagoga také patřila účast ve zkušebních komisích, ať již jako obhájce či oponenta diplomových prací. Jak taková oponentura studentské diplomové práce v podání Cyrila Horáčka vypadala, je možné si udělat představu z jeho posudku habilitačního spisu dr. Antonína Basche³⁸⁹ s názvem „Teorie inflace“. V úvodu tohoto posudku Horáček obecně představuje práci a následně píše, že dr. Basch rozděluje ekonomy na dvě větve, a to metalisty a nominalisty, přičemž za prvního významného nominalistu pokládá Knappa a dále uvádí řadu jmen včetně Schumpetera, s čímž lze dle Horáčka souhlasit. Názory, které autor přikládá nominalistům, ale Horáček nepokládá za správné. Autor se dle Horáčka dopustil té chyby, že pojem „sociální produkt“, který autor po vzoru Schumpetera neustále opěvuje, je podle mínění Horáčka mlhavý a neurčitý. Horáčkovi na předkládané tezi vadí zejména nedostatky ve vnímání peněz jako abstraktní jednotky, kde autor vychází jen z jejich papírové verze a nikoliv podle Horáčka vhodnější starší verze kovové. Horáček také zásadně nesouhlasí s dalším názorem autora práce, který zastává myšlenku, že *„každému je volno, aby si svůj pojem přetvořil tak, jak ho nutným činí zvláštní vědecký účel.“* Basche se navíc rozchází s Horáčkem i v názoru na Schumpeterův výrok, že *„výroba zlata není výrobou, ale její účinek je podoben falšování mincí.“* Dle Horáčka si Antonín Basch libuje v nejasnostech a dokonce souhlasí s mylným názorem, že *„prý úvěrem se tvoří nový kapitál.“* Na straně 3. pak Horáček autorovi vyčítá, že se řídí jen německou literaturou, která vyšla až od roku 1914, přičemž předcházející *„velkou klasickou teorii“* zcela opomíjí a navíc z dostupné české literatury cituje jen práce směru příbuzného a ostatní tištěná díla zcela ignoruje. Na závěr strany 3. pak Horáček nesouhlasí s obhajobou habilitační práce a je nucen vyhradit si tento svůj zvláštní posudek. Ohledně udělení docentury souhlasí a nepopírá autorovu vědeckou kvalifikaci prokázanou dosavadní literární činností. Nicméně trvá na splnění dalších blíže nespecifikovaných dodatečných povinností.³⁹⁰ Z těchto Horáčkových poznámek je zřejmé, že se s touto konkrétní prací vnitřně nesouhlasil, což dokládá množství opravených a přeškrtnutých řádků. Lze usuzovat, že v této době se již Cyril Horáček s nastupujícími novými směry v ekonomii vnitřně neztotožňoval a jako konzervativní ekonom neuznával tehdejší moderní evropskou ekonomickou vědu, jejímž přívržencem byl právě Antonín Basch.

³⁸⁹ JUDr. Antonín Bach (1896-1971), národohospodář, poradce OSN pro průmyslový rozvoj, docent na právnické fakultě Karlovy univerzity, generální ředitel Spolku pro chemickou a hutní výrobu od r. 1934. Po roce 1939 emigroval a stal se profesorem na univerzitě v Chicagu. Autor celé řady prací z mezinárodního finančnictví.

³⁹⁰ Horáček, C.: Habilitační posudek práce dr. A. Basche s názvem „Teorie inflace“, rukopis 3 s., 1923, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 57.

Korespondence dokládá, že profesori oceňovali nejen znalosti, ale i snahu studentů, která mívala v některých případech svůj pozitivní vliv na benevolenci zkuškové komise. Například v dopise z 10. prosince 1910 se Bráf Horáčkovi zmiňuje o chystané státní zkoušce jejich letitého studenta dr. Procházky, který je prý toho času zamilovaný do dcery pí Gabriely Preissové, která v něm evidentně vidí partii pro svoji dceru a nutí ho, aby raději dával přednost obchodu před studiem. Bráf dále Horáčkovi připomíná, že se Procházky na jeho doporučení ujal dr. Engliš, který mu pomohl v přípravě na zkuškové období, a je tedy pravděpodobné, „že Procházka bude vše umět, nicméně pokud by přece jen došlo k nějakému malému uklouznutí, tak prosí komisi o shovívavost.“³⁹¹ Podobných žádostí bylo patrně více, jak dokládá dopis Jaroslava Golla, ve kterém prosí o shovívavost a benevolenci pro syna jeho přítele lékárníka Schaiblinga při závěrečné zkoušce.³⁹² Tyto dopisy jsou tak vlastně výpovědí i o dobovém klientelismu na tehdejší univerzitě.

Dopisy jsou vzhledem k jejich důvěrnému vztahu sondou nejen do osobního života, ale i politické a profesní činnosti. Horáček například Bráfovi psal, že se pro dosavadní nedostatek času konečně až nyní odhodlal k sepsání učebnice národohospodářské politiky, kterou bude vydávat po částech. K ní Horáček uvádí, že je pro pedagogickou činnost na fakultě přínosnější než nějaká spíše teoretická práce.³⁹³ Naproti tomu Bráf Horáčkovi sděloval zákulisní informace z vídeňské politiky, jako když psal, že jeho „politický pád z ministerského křesla je pravděpodobněji až v průběhu podzimu a nikoliv v létě.“³⁹⁴ Jiným podobným příkladem byl odpor Albína Bráfa k chystanému členství v agrární straně, kterou popisoval „jako stranu nejhorších živlů českého parlamentu“.³⁹⁵

Kromě administrativních povinností patřilo k práci profesora i povinnost reprezentace univerzity při oficiálních příležitostech, jako například při oslavách jubilea vydání tzv. Kutnohorského dekretu (viz obrázek č. 3). Tehdejší dobu dokresluje i projevovaná subordinace a vzájemná úcta na veřejnosti mezi profesorským sborem. Příkladem je Bráfova obava, aby byl nejprve o čestně předsednictví slavnosti Svazu českých studentů požádán rektor univerzity, a teprve poté případně on sám. Vzhledem k poskytnuté informaci Horáčka, že studenti nakonec formálně požádali o čestné předsednictví pouze děkana, Bráf následně předsednictví studentské slavnosti odmítl.³⁹⁶

³⁹¹ Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 10. 12. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁹² Dopis J. Goll C. Horáčkovi, 22. 7., (blíže nedatováno), NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁹³ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 22. 12. 1911, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁹⁴ Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 13. 6. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁹⁵ Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 21. 4. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

³⁹⁶ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 19. 4. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 18. 4. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Respekt k postavení Albína Bráfa na univerzitní půdě neměli jen studenti a jeho mladší kolega Cyril Horáček, ale i většina profesorského sboru. To byl zřejmě hlavní důvod, proč se Horáček a Gruber snažili již vážně nemocného Bráfa na fakultě udržet. V listopadu 1909 Horáček a Gruber podali profesorskému sboru návrh, aby byl Bráf opětovně požádán o zahájení přednášek na české fakultě právnické jakožto honorární profesor,³⁹⁷ a tutéž snahu projevoval Horáček ještě i v létě roku 1912, kdy již byl Bráfův zdravotní stav velmi vážný.³⁹⁸ Za snahou udržet Albína Bráfa na univerzitě stály totiž nejen osobní sympatie, ale i čistě pragmatická snaha o zlepšení postavení českých profesorů ve vzájemných třenicích s německou částí profesorského sboru. Bráfova autorita totiž platila, patrně vzhledem k jeho stykům a opakovanému politickému angažmá u vídeňské vlády, i u německé části profesorského sboru. Cyril Horáček zřejmě pro své více veřejně projevované národnostní cítění touto autoritou, alespoň u pražských Němců, nevládl. Národnostní problémy se totiž netýkaly na univerzitě jen studentů, jak již bylo zmíněno, ale taktéž i profesorského sboru.

V případě pedagogického sboru se jednalo spíše o administrativní, případně finanční a personální otázky jednotlivých etnik, než o ryze nacionální rozepře. To je i případ jazykového sporu o formální úpravě vyhotovených protokolů o splněných státních zkouškách, kde německá část profesorského sboru trvala na zachování status quo, oproti tomu česká část, včetně Horáčka, žádala o upřednostnění českého jazyka v případě české části univerzity. Horáček a další zde využívali Bráfovy autority k prosazení případných změn i u německé části univerzity. To ukazuje dopis z 8. prosince 1910, kde Horáček Bráfa informuje o posunu v záležitosti protokolů o státních zkouškách, která předtím uvízla na mrtvém bodě pro odpor německých kolegů. Zástupce německé části profesorského sboru prof. R. Zuckerkandel byl však ochoten celou věc projednat osobně přímo s Bráfem, který je tak Horáčkem žádán o účast na předběžné poradě českých profesorů.³⁹⁹

Přestože smrt Albína Bráfa 1. července 1912 v Roztokách u Prahy neznamenal pro běžnou agendu na právnické fakultě velký zásah, neboť již v roce 1909 vybrané Bráfovy povinnosti převzal Josef Gruber,⁴⁰⁰ který byl následně jmenován řádným profesorem politické

³⁹⁷ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 3. 11. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁹⁸ Horáček píše, že si je vědom toho, že by ústní rozhovor Bráfa namáhal, takže jej odloží na pozdější dobu a dále píše, že na Bráfa stále vzpomíná a doufá, že je ještě obdaří svojí účastí u státní zkoušky a na závěr dopisu jako obvykle píše, aby pozdravoval a vyřídil políbení milostivé paní. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 13. 6. 1912, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

³⁹⁹ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 8. 12. 1910, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. V dopise Horáček děkuje Bráfovi za slíbenou účast na poradě českých členů komise ohledně politické státní zkoušky příští pondělí. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 9. 12. 1910, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

⁴⁰⁰ Převzal například národohospodářské kolegium pro letní semestr. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 11. 3. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

ekonomie právnické fakulty,⁴⁰¹ přesto zasáhla Cyrila Horáčka zejména po osobní stránce. Posmrtně věnoval Bráfovi několik publikací a spolu s Grubrem vydali i Bráfovy paměti,⁴⁰² jejichž obsah ještě za Bráfova života Gruber s Bráfem opakovaně probírali.⁴⁰³ Pohřeb Albína Bráfa se stal velkolepou událostí hojně probíranou v tehdejších periodikách.⁴⁰⁴ Vzhledem k Bráfovu politickému a intelektuálnímu významu byl Cyril Horáček jen jedním z mnoha řečníků,⁴⁰⁵ který na pohřbu pronesl pětiminutový projev⁴⁰⁶ z pověření České akademie⁴⁰⁷ a na hrob položil věnec s nápisem „*Svému vzácnému učiteli, vděčný žák*“.⁴⁰⁸ Kromě samotného pohřbu proběhla i smuteční slavnost na půdě univerzity, kde byl Horáček, jako Bráfův nejbližší spolupracovník, hlavním řečníkem.⁴⁰⁹

Pro zhodnocení jejich vzájemné spolupráce v oboru národohospodářství je poměrně charakteristický článek z Hlasu národa z 19. prosince 1901, kde je shrnut projev Albína Bráfa na téma „ideje a skutečnosti celně-politické“ s doslovem Cyrila Horáčka k témuž tématu. Oba projevy sice formulují odpověď jinak, ale jejich hlavní vyznění si je po obsahové stránce velmi blízké: cla ve prospěch zemědělců a jejich ochrany nelze upřednostňovat na úkor průmyslu, protože nikdo není jen producentem a nikdo jen konsumentem.⁴¹⁰

Do běžného života katedry zcela neočekávaným způsobem zasáhla 1. světová válka. Samotný Horáček sice již rukovat nemusel, neboť bylo mu přes padesát let a hodnost důstojníka v záloze již před několika lety složil, ale válka postihla rodinu především po hmotné stránce. Tíživý byl zejména nedostatek potravin, který rodina řešila odstěhováním se z Prahy na venkov do Chval, odkud Horáček denně dojížděl vlakem na fakultu a později, při nedostatku dopravního spojení pro civilisty, chodil pěšky. Válka se projevila i na samotném chodu univerzity. Studentů ubývalo a učebny vojenskými odvody silně prořídly. Také

⁴⁰¹ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 16. 6. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. V dopise dále Horáček Bráfovi oznamuje, že náležitosti ohledně Gruberova jmenování posílá nyní do Vídně. Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 23. 6. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

⁴⁰² Albín Bráf, Paměti, život a dílo, vydal Josef Gruber, Praha 1922

⁴⁰³ Horáček, C.: O prof. Albínu Bráfovi, o jeho úmrtí 1. 7. 1912 v Roztokách, (bez data vydání), NM, fond C. Horáček, karton č. 2, bez i. č., Horáček, C.: O vědeckém významu Albína Bráfa, Zvláštní otisk z časopisu Sborník věd právních a státních r. XIII, sešit 1., (bez data vydání), NM, fond C. Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁴⁰⁴ Pražský ilustrovaný Kurýr, 5. 7. 1912, NM, fond C. Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁴⁰⁵ Horáček, C.: Hrst vzpomínek na zeměděleho Albína Bráfa, Národní politika, 27. 7. 1912, č. 205, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁴⁰⁶ Horáček, C.: Pohřební řeč nad rakví A. Bráfa, rukopis, 2 s., 1912, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 29.

⁴⁰⁷ Dopis Česká akademie C. Horáčkovi, 2. 7. 1912, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁴⁰⁸ Pražský ilustrovaný Kurýr, 5. 7. 1912, NM, fond C. Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁴⁰⁹ Redakce: Posmrtná oslava Jeho Excelence JUDr. Albína Bráfa na české universitě, slavnostní řečník prof. dr. Cyril Horáček, Hlas národa, 17. 11. 1912, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁴¹⁰ Horáček, C.: Doslov ze schůze českého klubu na téma ideje a skutečnosti celnopolitické, 3. díl, Hlas národa, 19. 12. 1901, č. 349, s. 1., NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Celý projev Bráfa je v čísle ze dne 17. a 18. 12. 1901. Pozn. Aut.

zkoušky se konaly jen zřídka. Stávalo se, že se ke zkoušce se nedostavil jediný kandidát a zkušební komise se zase rozešla.

Poválečné období je obdobím rutinní pedagogické práce, kdy Cyril Horáček neměl na běžnou administrativní činnost na fakultě vzhledem ke svému politickému vytížení čas. Jako poslanec, předseda sněmovny,⁴¹¹ ministr financí a senátor byl vytížen jinými povinnostmi a v běžné činnosti na univerzitě jej vystřídal Josef Gruber. Vzhledem k politickému angažmá Josefa Grubera, který byl v letech 1920-21 ministrem sociální péče,⁴¹² bylo nakonec nutné předat jejich každodenní povinnosti na mladší kolegy z katedry, jako byl profesor Vilibald Mildschuh, který byl jmenován mimořádným profesorem v roce 1917 a v roce 1921, se stal, na Horáčkův návrh, řádným profesorem.⁴¹³

První pauzou vzhledem k vykonávání veřejné funkce bylo období po jmenování ministrem financí Československé republiky na podzim 1919. Přestávka v práci na fakultě sice kvůli této funkci nebyla nakonec příliš dlouhá, ale přesto byla právně ošetřena rozhodnutím ministerské rady z 15. července 1919.⁴¹⁴

Delší pauzou byla volba Cyrila Horáčka rektorem Karlovy univerzity v srpnu 1922.⁴¹⁵ Vzhledem k vykonávání této vysoce prestižní a reprezentativní jednoleté funkce byl Horáček omluven z povinností profesora, jak dokládá dopis z 16. listopadu 1922 od ministra školství Rudolfa Bechyně. Tato omluvenka se pak vztahovala i na vykonávání funkce senátora Národního shromáždění.⁴¹⁶ O slavnostní instalaci profesora Cyrila Horáčka rektorem Karlovy univerzity v Karolinu v sobotu 4. 11. 1922, za účasti řady významných osob jako byl například A. Rašín, pražský arcibiskup a primas český F. X. Kordač a jiní, referoval obsáhle denní tisk.⁴¹⁷ Horáček obdržel ke svému jmenování mnoho gratulací,⁴¹⁸ umocněných ještě

⁴¹¹ Kolega Ott Horáčkovi gratuluje ke zvolení prezidentem (předsedou) 1. komory parlamentu ČSR. Dopis prof. Emil Ott C. Horáčkovi, 27. 5. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁴¹² Josef Gruber navrhl v této funkci celou řadu zákonů např.: Vládní návrh zákona NSRČ z 1920 č. 1046 „O zabírání bytů obcemi“, Vládní návrh zákona NSRČ z 1920 č. 1062 „O omezení práva stěhovacího“, Vládní návrh zákona NSRČ z 1921 tisk č. 402 „O ustanovení vládních komisařů pro stavby budov“.

⁴¹³ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 198.

⁴¹⁴ Oznámení předsedy vlády Tusara, že jmenováním ministrem financí jeho postavení řádného profesora Politické ekonomie na české univerzitě nedoznalo žádné změny. Dopis Prezidia ministerské rady C. Horáčkovi, 15. 7. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁴¹⁵ Jmenování rektorem UK Praha, 12. 8. 1922, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Jmenování rektorem. Dopis Karlova univerzita v Praze C. Horáčkovi, 27. 6. 1922, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Dopis Karlova univerzita v Praze C. Horáčkovi, 19. 8. 1922, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Vizitka C. Horáčka jako rektora Karlovy univerzity. MÚA AV ČR, fond Stanislav Špaček, sign. II b 1A.

⁴¹⁶ Zbavení povinnosti přednášek na UK Praha na rok 1922-1923 kvůli úřadu rektora a funkci senátora. Dopis Děkanství UK Praha C. Horáčkovi, podepsané mistrem R. Bechyně, 16. 11. 1922, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁴¹⁷ Národní listy, 4. 11. 1922, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č. Venkov, 5. 11. 1922, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

jeho následnými 60. narozeninami, kdy se v tisku taktéž objevilo množství formálních oslavných článků.⁴¹⁹ Funkce rektora obnášela obvykle jen jednu hodinu administrativního výkonu funkce denně s pomocí rektorské kanceláře, ale byla spojená s velkým množstvím reprezentačních událostí, jako byly různé slavnosti, přednášky, pohřby, recepce, plesy atd. Rektor měl taktéž za povinnost organizovat slavnostní uvítání, přednášky a recepce delegací z jiných univerzit, trochu paradoxně nepozvaných přímo univerzitou, ale velvyslanectvím republiky v jednotlivých státech, což se Horáček v této funkci pokoušel omezit. Horáček při těchto příležitostech řečnil v několika jazycích, zejména francouzsky, anglicky, italsky a rusky. Projevy si musel psát dle svých vzpomínek většinou sám a pak nechat od někoho známého opravit, neboť pracovníci kanceláře rektora nebyli v této době příliš jazykově vybaveni. Z praktických problémů řešil Horáček v době svého vykonávání tohoto úřadu několik otázek.

Jednalo se například o politické aktivity studentů, kteří se začali angažovat i v různých podnikatelských činnostech vykonávaných zejména prostřednictvím tzv. Studentského svazu. Studenti tak spravovali mimo jiné i vlastní tiskárnu, knihkupectví, tiskařství, biograf a dokonce i opravnu obuvi. K tomu se přidávala i finanční a organizační samospráva studentských kolejí ve Strakově akademii, na Letné, Na Slupi, Masarykova kolej v Dejvicích atd. Svaz studentů, které podobné aktivity organizoval zejména pod vlivem nově absorbovaných zkušeností ze Spojených států, však byl dle mínění Horáčka ve vleku i různých mimo univerzitních podnikatelských subjektů, kterým šlo prý o vlastní ekonomický prospěch, takže řada těchto aktivit skončila ekonomickým propadem financovaným ze státních dotací. Studentský život provázely i politické a národnostní spory, jako v případě řevnivosti mezi studenty z tehdejšího sovětského Ruska a studenty z řad ruských emigrantů, či jako v případě policejního zásahu proti studentům, kteří napadali katolické studenty při návštěvě francouzského maršála Ferdinanda Focha.

Vážnějším problémem bylo také hospodaření univerzity postižené válečnými půjčkami v řádu několika set tisíců korun. Horáček se pokoušel v této věci intervenovat u ministra Aloise Rašína, ale jeho smrtí se věc odsunula. Nedořešenou otázkou byla také absence budovy právnické fakulty u Čechova mostu. Položení základního kamene se v roce 1908

⁴¹⁸ Obdržel mimo jiné přání od min. zahraničí Edvarda Beneše, kde Beneš kromě gratulace píše, že rád vzpomíná na spolupráci ve vládě. Dopis E. Beneš C. Horáčkovi, 7. 11. 1922, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

⁴¹⁹ Národní listy, 8. 11. 1922, č. 306, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č. Redakce: Šedesátiny prof. dra. C. Horáčka, Venkov, 7. 11. 1922, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č. Řezníček, V.: JUDr. Cyril Horáček, Národní politika, 4. 11. 1922, č. 302, s. 1-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

zúčastnil i Cyril Horáček jako děkan fakulty, ale práce od té doby práce nepokročily. Jako hlavní architekt byl vybrán Jan Kotěra, ale jím předložené pouze obecné plány, které Kotěra nestihl dokončit, byly odmítnuty arcivévodou Ferdinandem, čímž výstavba na řadu let usnula. Horáček se jako politik opakovaně snažil formou interpelací stavbu posunout a i jako rektor v této záležitosti intervenoval u ministrů Bechyně, Srba, Rašína, Bečky a i u samotného Kotěry. Podařilo se mu nakonec sice prosadit zřízení zvláštní stavební komise a překonat výhrady pražské regulační komise. Nicméně i přes podpis nové smlouvy s Janem Kotěrou, kterou inicioval Cyril Horáček, se věc nadále vlekla a nakonec opětovně oddálila úmrtím Jana Kotěry na jaře 1923. Nová architektonická soutěž byla poznamenána sporem mezi architektem Kamilem Hilbertem, jehož návrhy se Horáčkově zamlouvaly a architektem Ladislavem Machoněm, jehož více modernistický návrh nakonec zvítězil. Tento výběr stavbu časově posunul a Horáček se tak ve funkci rektora nové budovy právnické fakulty nedočkal. Po skončení ročního rektorského období v listopadu 1923 Horáček předal funkci rektora svému nástupci Františku Pastrnekovi,⁴²⁰ za jehož výkonu funkce rektora byl Cyril Horáček jmenován prorektorem.⁴²¹ Výkon funkce prorektora se nakonec protáhla na několik let,⁴²² neboť Pastrnekův nástupce Otakar Kukula během svého mandátu zemřel.⁴²³

V květnu 1925 ve věku šedesáti let zemřel po mrtvici Josef Gruber, kterému Horáček posmrtně věnoval řadu článků⁴²⁴ a publikací.⁴²⁵ Jejich poslední významnější spoluprací bylo dokončení vydání Bráfových pamětí, které postupně vycházely po jednotlivých dílech od roku 1913. Odklad v publikaci Bráfových pamětí byl způsoben i skutečností, že v Bráfových pamětech byla negativní pasáž o T. G. Masarykovi, a proto Josef Gruber publikaci podmínil Masarykovým souhlasem s jejich uveřejněním. Masaryk sice s otištěním pamětí souhlasil, přesto však tato okolnost zakalila dříve korektní vzájemné vztahy Grubera s Hradem, což se dle Horáčka podepsalo na neoficiálním zákazu publikování Gruberových článků v „Tribuně“. Odklad vydání byl zaviněn i váháním se zveřejněním této předmětné části pamětí ze strany synovce Albína Bráfa, který pracoval na Ministerstvu zahraničí a obával se možných

⁴²⁰ Zpráva o studijním roku 1922-1923, kterou podal odstupující rektor Dr. Cyril Horáček, Univerzita Karlova v Praze, 1922-1923, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 12, bez i. č.

⁴²¹ Jmenování prorektorem z 31. 12. 1924. Dopis Univerzita Karlova v Praze C. Horáčkově, 31. 12. 1924, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁴²² Odvolání z místa prorektora ze dne 11. 2. 1926. Dopis Univerzita Karlova v Praze C. Horáčkově, 11. 2. 1926, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁴²³ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 199-202.

⁴²⁴ Horáček, C.: Profesor dr. Josef Gruber, Národní listy, 9. 5. 1925, č. 127, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. V článku Horáček vypráví, jak se s Grubrem seznámili. Horáček, C.: Za Josefem Grubrem, Tribuna, 5. 5. 1925, roč. 7, č. 104, str. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁴²⁵ Horáček C.: Josef Gruber, posmrtná vzpomínka, rukopis 7 s., 1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 58. Horáček, C.: Posmrtná vzpomínka prof. Dr. C. Horáčka, přednesená na smuteční slavnosti pořádané PF UK z 3. 11. 1925, Praha: UK 1925, NM, fond Cyril Horáček, Karton č. 2, bez i. č.

nepříjemností v zaměstnání. Vydání pamětí se tak uskutečnilo až krátce před smrtí Josefa Grubera.⁴²⁶ Úmrtím Josefa Grubera přišel Cyril Horáček i o nejbližšího spolupracovníka v Národohospodářském ústavu, kde jeho nástupce generální sekretář Svazu čs. průmyslníků JUDr. František Hodáč⁴²⁷ počet publikovaných Horáčkových článků značně omezil. Gruberovou smrtí byla poznamenána i spolupráce na fakultě, protože jeho nástupce Vilibald Mildschuh byl o generaci mladší a tento časový odstup se nepodařilo ve vzájemné komunikaci zcela zahladit.

Poslední léta působení Cyrila Horáčka na právnické fakultě byla poznamenána dle jeho vzpomínek zhoršujícími se jeho osobními vztahy v rámci profesorského sboru a správy univerzity. Horáčkovi nebyly například uznány do započtených let jeho penze, jakožto pedagoga, roky strávené ve spořitelně, kdy se jako docent na výuce podílel, a těchto deset let mu bylo před válkou do penze započítáno. Byl dle jeho názoru taktéž pominut v opakované volbě děkanem fakulty v roce 1924 a stal se tak v tomto období jediným ze starších profesorů, který byl děkanem jen jedno volební období. Zavedená praxe byla taková, že se střídal ve funkci děkana vždy starší profesor s mladším kolegou. V roce 1924 však Horáček o jeden hlas, přestože na něj byla řada, volbou neprošel, na čem se dle Horáčkovy mínění podíleli jeho kolegové V. Funk a J. Drachovský. Zde je zřejmě Horáček neobjektivní, protože byl v tomto období prorektorem, tedy kumulace funkcí by s přihlédnutím k jeho aktivní politické kariéře, byla s pedagogickou činností jen obtížně zvladatelná. Osobní negativní závěrečnou zkušeností se stalo i nepřidělení osobního ohodnocení za vynikající vědeckou činnost k platu profesora ve výši 12 tisíc korun ročně v roce 1931.⁴²⁸

Zákonem z r. 1926 bylo totiž umožněno vyplácet tento osobní příplatek ke mzdě starším vysokoškolským profesorům, pokud vykazovali vynikající publikační a odbornou činnost.⁴²⁹ V tomto případě se na Horáčka nedostalo a místo něj tento přídavek na právnické fakultě obdrželi jiní dva profesori a úspěšná nebyla ani osobní Horáčkovy intervence u ministra školství.⁴³⁰ Tuto verzi Cyrila Horáčka potvrzuje i jeho kolega Jan Krčmář, který se neudělení

⁴²⁶ Souhlas synovce s vydáním Bráfových pamětí nakonec Horáček s Gruberem obešli přes souhlas vdovy a zejména přes Bráfova bratra. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 207.

⁴²⁷ prof. JUDr. František Xaver Hodáč (1883-1943), profesor, politik, novinář, básník, člen Československé národní demokracie, poslanec Národního shromáždění 1929-1935, generální tajemník Ústředního svazu československých průmyslníků, kritik zahraniční politiky Edvarda Beneše a zastávce politiky Národního sjednocení, jehož byl spoluvůrcem.

⁴²⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 230.

⁴²⁹ V dopise C. Horáček uvádí, že příští rok dosáhne 70 let a byl poškozen, protože byl opomenut při poskytnutí přídávky vysokoškolským profesorům dle §58 odst. 2 platového zákona č. 103/26. Dopis C. Horáčka profesorskému sboru PF UK ze 4. 2. 1931, AUK, fond Právnická fakulta, č. 105, i. č. 129.

⁴³⁰ Horáček si na tuto skutečnost stěžoval i veřejně, kdy v článku upozornil na to, že různé přídávky k platu vysokoškolských profesorů za vynikající vědeckou činnost jsou vázány na posudky laické komise. Horáček, C.: Tajemná komise, Národní listy, 11. 2. 1931, č. 42, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

příspěvku podívoval a pokoušel se výsledek ovlivnit u Karla Engliše. Engliš se v tomto případě ve prospěch Cyrila Horáčka neúspěšně angažoval, což je vzhledem k jeho politické funkci s podivem. Je tedy možné, že Horáček Engliše z nečinnosti podezíral právem.⁴³¹

V posledních letech se začaly projevovat u Cyrila Horáčka zdravotní potíže, zejména permanentní angína a oční problémy. Přesto jej nucený odchod do důchodu v roce 1933, jak sám uvádí, značně zaskočil,⁴³² což se stalo skutečností dopisem Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 15. 2. 1933.⁴³³ Děkan a spolupracovník prof. Josef Drachovský se Horáčka pokoušel přemluvit k vytrvání ve funkci čestného místa předsedy komise pro státovědecké zkoušky, ale neúspěšně. Drachovský jej požádal o doporučení svého nástupce,⁴³⁴ a následně se s Cyrilem Horáčkem po čtyřiceti letech úspěšné a plodné pedagogické činnosti právnická fakulta univerzity Karlovy rozloučila.⁴³⁵

Spolupráce s pedagogickou fakultou byla v posledních letech aktivní činnosti Cyrila Horáčka ovlivněna jeho zřejmým pocitem, že se mu nedostává patřičného uznání za dlouholetou úspěšnou a přínosnou pedagogickou činnost a je opomíjen i ve finančních záležitostech. To se projevuje na řadě okolností například na nezahrnutí jeho prvního desetiletého období do penzijního nároku. Zde je ale věc po právní stránce v pořádku, protože byl v tomto zmiňovaném období čistě formálně soukromým docentem, a tedy na penzi neměl nárok.⁴³⁶ Skutečností je i poznámka, že v době odchodu do důchodu v únoru 1933 mu již bylo přes sedmdesát a výrazně přesluhoval. Ze seznamu jeho přednášek z archívu univerzity je zřejmé, že v zimním semestru 1932-1933 již neměl přidělené žádné přednášky ani seminární cvičení,⁴³⁷ a tedy rozhodnutí vedení univerzity pro něj nemohlo být takové překvapení, jak sám ve svých vzpomínkách uvádí. Poslední aktivní pedagogickou činnost vykonával v letním semestru 1932, kdy vedl seminární dvouhodinové cvičení z Politické ekonomie a přednášel pro studenty 8. semestru tři hodiny z Národohospodářské politiky. Tyto jeho povinnosti převzal následně profesor Vilibald Mildschuh.⁴³⁸

⁴³¹ Krčmář, Jan: Paměti, díl II. A III., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 2007, s. 231-232.

⁴³² Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 230.

⁴³³ Dopis Ministerstva školství a národní osvěty C. Horáčkovi, 15. 2. 1933, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁴³⁴ Dopis J. Drachovský C. Horáčkovi, 2. 2. 1933, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁴³⁵ Podepsán univ. prof. dr. J. Drachovský ze dne 16. 2. 1933, který při příležitosti penzionování C. Horáčka (dekret min. školství č. 12. 202/33-IV/3 ze dne 14. 2. 1933 přiložen) děkuje za dlouholetou spolupráci a posílá upřímné ujištění úcty sboru i svojí. Dopis od děkanství UK Praha C. Horáčkovi, 16. 2. 1933, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

⁴³⁶ Zemská správa politická v Praze zpráva č. 11/A-573/1-ai.1923, AUK, fond Právnická fakulta, č. 105, i. č. 103.

⁴³⁷ Seznam přednášek na Karlově univerzitě v Praze v zimním běhu 1931-32, Karlova univerzita Praha: 1948-49.

⁴³⁸ Seznam přednášek na Karlově univerzitě v Praze v zimním běhu 1933-34-35, Karlova univerzita Praha: 1948-49.

2.1.5 Národohospodářský ústav

Kapitola o Národohospodářském ústavu je další instituce, která je vymezena společnou prací dvou hlavních postav na katedře Národohospodářství či politické ekonomie, a to Albína Bráfa a Cyrila Horáčka. V případě jejich vzájemné korespondence, která se je zejména vymezena roky 1905 až 1912 (nejvíce z let 1908 a 1911), se téma Národohospodářského ústavu a katedry politické ekonomie natolik překrývá, že není patrná jasná dělicí linie. Ostatně většina z jejich osmnácti vzájemných dopisů má jako hlavní nosné téma právě činnost v Národohospodářském ústavu a na fakultě.⁴³⁹

Co to vlastně byl Národohospodářský ústav celým jménem Národohospodářský ústav při České akademii věd a umění? Národohospodářský ústav byl důležitým forem s úkolem analyzovat hospodářské nedostatky českého národa a podílet se na nápravě tohoto doposud neutěšeného stavu.⁴⁴⁰ Jednou z jeho hlavních náplní bylo poskytovat hmotnou a „mravní“ podporu českým podnikatelům a odborníkům za účelem rozvoje jejich odborných a obchodních dovedností na zahraničních stážích s cílem tyto znalosti zužitkovat na domácí půdě.⁴⁴¹

Jednalo se vlastně o další plod spolupráce „členů“ Bráfovy národohospodářské školy. V případě této národohospodářské školy se nejednalo se o nějakou ekonomickou školu v pravém slova smyslu, ale spíše o spojující přenesený význam hodnot, které utvářel Albín Bráf, a které byly dále rozvíjeny jeho žáky, kteří byli odchováni jeho proslulými semináři. Smysl školy se promítal do zvolených aktuálních národohospodářských a sociálních otázek české společnosti, práce s nimi a opíral se o vědeckou metodu, se kterou posluchači jeho seminářů pracovali. Motivem „školy“ byla nosná myšlenka národohospodářského obrození českého etnika, která se zástupcům školy a nejen jim, jevila jako celkové dovršení národního obrození. Dle Cyrila Horáčka měl totiž český národohospodář svoji teoretickou práci spojit se všemi praktickými a hospodářskými potřebami národa. To odpovídalo úvahám Albína Bráfa, který měl za to, že české etnikum sice v poslední třetině 19. století začalo rozvíjet ekonomickou aktivitu bez zásadní pomoci státních orgánů, kterou ostatně škola vlastně odmítala. Rozvoj probíhal zejména formou svépomocného spolčování, ale k ekonomickému vyrovnání s německým etnikem jí chybělo zejména podnikatelské myšlení. A právě snaha o jeho povznesení a změnu myšlení ve smyslu hesla „svůj ke svému“ pomocí drobných

⁴³⁹ Pozn. Aut.

⁴⁴⁰ Jančík, D., Kubů, E.: Nacionalismus zvaný hospodářský. Praha: Dokořán 2011, s. 75-79.

⁴⁴¹ Bráf, A.: Národohospodářský ústav při České akademii. Obzor národohospodářský 1906, r. XI, s. 113-114.

nenápadných kroků byla hlavní myšlenkou celé řady institucí, které se tímto úkolem zabývaly. Těchto institucí bylo povícero, jako například Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách, Obchodní a živnostenská komora v Praze, Zemědělská rada, katedra politické ekonomie na pražské univerzitě a právě Národohospodářský ústav. Národohospodářský ústav byl v době svého založení veden těmito osobnostmi s nacionálním zaměřením a jeho hlásnou troubou se stal časopis „Obzor národohospodářský“, který redigoval kolega Cyrila Horáčka Josef Gruber, a jenž po léta patřil k hlavním periodikům, které šířily myšlenky těchto Bráfových žáků.⁴⁴²

Národohospodářský ústav financovaný z nadace Josefa a Marie Hlávkových byl založen 23. října 1906. Josefu Hlávkovi, který byl zvolen prezidentem, na činnosti tohoto ústavu, jehož činnost byla schválena českým zemským sněmem a byl přiřčen k České akademii, záleželo. Na běžnou činnost ústavu, kromě krátkého období po založení, neměl čas. Nicméně o jeho směřování a zastřešení se aktivně zajímal, jak lze usoudit z jeho dopisů Albínu Bráfovi, kterého Hlávka požádal, aby se spolu s Josefem Grubrem, generálním jednatelem ústavu, činnosti ústavu ujali.⁴⁴³ Náměstkem prezidenta sice byl zvolen Albín Bráf,⁴⁴⁴ ale ten se nechal pro osobní zaneprázdnění zastupovat dr. Karlem Mattušem a zejména jednatelem ústavu Josefem Grubrem,⁴⁴⁵ kterému v práci pomáhal i Cyril Horáček. Horáčka do tohoto ústavu přivedl právě Albín Bráf a Bráf jej taktéž Hlávkovi doporučil i za člena samotné České akademie,⁴⁴⁶ kde Horáček působil až do závěru první republiky.⁴⁴⁷ Ostatně jeho členství v nadaci bylo prospěšné i druhé straně, neboť pomohl zařídit, aby nadaci byla Ministerstvem financí odpuštěna za roky 1933-1935 zvláštní výdělková daň.⁴⁴⁸

Praktickou činností Národohospodářského ústavu bylo kromě vypracování různých návrhů a expertíz, zejména přerozdělování finančních příspěvků různým osobám na stipendia a organizacím na osvětově-publikační činnost. Účel těchto finančních prostředků osvětluje dopis Josefa Grubera Albínu Bráfovi z dubna 1908, ve kterém pisatel referuje o účelu a výši jednotlivých přidělených stipendií. Například odboru zemědělskému bylo přiděleno 2000

⁴⁴² Krameš, J: *Ekonomie*, c. d., s. 156-160.

⁴⁴³ Dopis J. Hlávka A. Bráfovi, 14. 7. 1907, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

⁴⁴⁴ Dopis J. Gruber A. Bráfovi, duben 1908, (blíže nedatováno), fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

⁴⁴⁵ V dopise Gruber Bráfa prosí, aby prezidentství neodmítal. Dopis J. Gruber A. Bráfovi, duben 1908, (blíže nedatováno), fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

⁴⁴⁶ Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 4. 1. 1907, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382. V dopise byl Cyril Horáček zvolen za dopisujícího člena. Podepsán Josef Hlávka. Dopis Česká akademie C. Horáčkovi, 3. 12. 1904, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Za řádného člena akademie byl Horáček přijat 13. 12. 1909. Dopis Česká akademie C. Horáčkovi, 13. 12. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁴⁴⁷ Prezident akademie H. Foester s lítostí přijímá rezignaci na místo v nadační správě. Dopis prezidenta České akademie věd a umění C. Horáčkovi, 3. 2. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁴⁴⁸ Dopis Nadace Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových C. Horáčkovi, 17. 3. 1938, NTM, f. 432, karton č. 2, bez i. č.

korun na vydání informačních brožur, průmyslovému 7400 K, obchodnímu 5000 K a jednotlivým autorům jako například dr. Lomnický 1800 korun, dr. Kociánovi a Preissigovi pak po 2000 korunách na odbornou práci a jako stipendium.⁴⁴⁹ Stipendia bývala obvykle udělována ve finančním rozpětí 400 až 2000 korun, přičemž podmínkou udělení stipendia bylo dlouhodobé studijní působení, případně vyšší vzdělání zaručující užitek nabitých vědomostí a počítalo se i s tím, že si uchazeč na své studijní cestě postupně najde vlastní způsob obživy.⁴⁵⁰ Celková částka přerozdělená na stipendia byla do roku 1913 ve výši cca 359 000 korun, přerozdělená mezi zhruba 400 uchazečům, z čehož největší část přidělených finančních prostředků šlo na studium v průmyslu, což si vyžádalo částku cca 200 000 korun. Nejčastější destinací jednotlivých stipendistů bylo Německo a Dánsko následováno Francií, Anglií, Belgií a Švýcarskem.⁴⁵¹

Právě spory o ekonomické prostředky znamenaly i rozpory o směřování a činnost v prvních letech fungování této instituce, neboť část členů měla o její náplni odlišné představy. Řadě osob a institucí by místo samotné publikačně-odborné aktivity, která pohlcovala část finančních prostředků, vyhovovala spíše jakási volná zájmová komora, která by vypracovávala pouze doporučení a návrhy pro všechny zastoupené instituce, jako byl například spolek textilníků, zemský spolek strojíren atd. a finanční prostředky jen přerozdělovala pro potřebu zastoupených složek. Tato odborná pasivita se ale členům „Bráfovy školy“ nelíbila a Josef Gruber tak sváděl s organizacemi a s ostatními členy ústavu o jeho ideové směřování boj. Právě v této oblasti je patrný hlavní přínos Albína Bráfa, jehož autorita a vliv dokázala v prvních letech fungování instituce udat směr a prosadit kompromisní řešení. O významu Albína Bráfa a jeho autoritě u jeho spolupracovníků svědčí i drobný detail, totiž že jej právě Gruber nebo Horáček při návratu z častých zahraničních cest pravidelně očekávali na pražském nádraží, aby mu v předstihu referovali o podstatných událostech.⁴⁵² Právě nezpochybnitelná Bráfova autorita vedla Josefa Grubera k tomu, aby opakovaně Bráfa přemlouval, aby na svůj úřad v ústavu, i přes úmrtí syna, zhoršující se zdravotní stav a pracovní vytížení, neabdikoval.⁴⁵³

Finanční nároky jednotlivých zájmových organizací a osob v ústavu znamenaly potíže i v běžné administrativní činnosti, jak dokládá dopis Josefa Grubera Albínu Bráfovi ze 17.

⁴⁴⁹ Dopis J. Gruber A. Bráfovi, duben 1908, blíže nedatováno, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

⁴⁵⁰ Národohospodářský ústav při České akademii. Obzor národohospodářský 1908, r. XIII, s. 241.

⁴⁵¹ Zpráva za rok 1913. Obzor národohospodářský 1914, r. XIX, s. 594-595.

⁴⁵² Grubr píše, že bude Bráfa očekávat jako obvykle u hlavního nádraží s automobilem, aby Bráfa odvezli od vlaku, jakmile vlak s Bráfem dorazí z Anglie. Dopis J. Gruber A. Bráfovi, 30. 8., blíže nedatováno, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

⁴⁵³ Dopis J. Gruber A. Bráfovi, 17. 4. 1908, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

dubna 1908, ve kterém Gruber píše, že členy opakovaně upozorňoval na nedostatek financí a navrhoval jim úsporná opatření spočívající ve snížení výše udělovaných stipendií. Většina členů ústavu s tímto rozhodnutím patrně nesouhlasila, a Gruber tak spoléhal s prosazením svého názoru na pomoc a rozhodnutí Albína Bráfa. V dopise si pisatel stěžoval, že není dostatek financí ani na úřednické síly, což v praxi znamenalo, že s Horáčkem si texty psali sami. Přitom by stačila, píše Gruber, jedna česko-německá stenografka, která by do ústavu chodila 2 až 3x týdně na 1 až 2 hodiny, diktáty zaznamenala a pak je přepsala na stroji. Dopis obsahuje i Gruberovu úsměvnou poznámku o jejich spolupracovníku dr. Josefu Preissovi, budoucím generálním řediteli Živnostenské banky, o kterém Bráfovi psal, že „*Preiss to má lehké, neboť si svoji práci nosí do banky, kde texty nadiktuje svým stenografkám, které mu to pak na stroji přepíší.*“⁴⁵⁴

Na Národohospodářský ústav myslel i Josef Hlávka ve své závěti, kdy byl Bráf zvolen za vykonavatele jeho poslední vůle týkající se ústavu, který v Hlávkově nadaci zastupoval i Gruber s Horáčkem.⁴⁵⁵ Finanční podíl Národohospodářského ústavu z Hlávkovy odkazu objasňuje dopis Josefa Grubra A. Bráfovi ze 7. května 1908, ve kterém pisatel oznamuje, že v nadační správě bude mít ústav svého zástupce, a dále uvádí, že inventura majetku nadace sice ještě není dokončena, ale jedná se o celkovou částku cca 5 milionů korun. Z této částky na ústav případně jeho podíl s tím, že se bude muset bohužel podílet i na poplatcích v celkové výši cca 500.000 korun. Přičemž podíl České akademie na srážkách bude ve výši cca 120.000 korun a Národohospodářský ústav se bude podílet asi 50.000 korunami,⁴⁵⁶ z čehož lze odvodit celkovou výši podílu ústavu z Hlávkovy závěti.

Cyril Horáček se aktivně podílel na praktické činnosti Národohospodářského ústavu, a to jak po administrativní stránce, jak je patrné z jeho činnosti při rozhodování o udělování různých příspěvků, tak po odborné stránce. O tom svědčí jeho poznámky o spolupráci s Josefem Grubrem a Albínem Bráfem, kdy řeší publikační záležitosti. Kromě této činnosti vykonával Cyril Horáček postupně i celou řadu jiných funkcí, a to i v dalších ústavech, kde byl opakovaně volen jako odborný examinátor z národního hospodářství. Jednalo se například o vyšší obchodní školy v Praze,⁴⁵⁷ či o jiné obory přímo na své fakultě, jako byl například obor Služba konsulární a diplomatická.⁴⁵⁸

⁴⁵⁴ Dopis J. Gruber A. Bráfovi, 17. 4. 1908, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

⁴⁵⁵ Dopis J. Gruber A. Bráfovi, 28. 4. 1908, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

⁴⁵⁶ Dopis J. Gruber A. Bráfovi, 7. 5. 1908, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

⁴⁵⁷ Jmenování odborným examinátorem pro Národní hospodářství Vyšší obchodní školy v Praze, 31. 12. 1907, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Jmenování odborným examinátorem pro Politické hospodářství Vyšší obchodní školy v Praze, 19. 12. 1917, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁴⁵⁸ Jmenování zkušebním komisařem státní závěrečné zkoušky pro národohospodářskou politiku oboru Služba konsulární a diplomatická při PF a FF UK Praha, 22. 7. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

2.1.6 Národohospodářská učebnice

Vyvrcholením Horáčkovy odborné práce je bezesporu jeho dvoudílná národohospodářská učebnice, a to především rozsahem díla a bibliografickým průvodním materiálem. Horáček jako národohospodář s praktickým zaměřením vydání nějaké souborné práce zvažoval již krátce po svém jmenování řádným profesorem. Nicméně až vlivem jeho pedagogické praxe na právnické fakultě se inspirován myšlenkou sepsání praktické učebnice pro své posluchače, kteří se do té doby museli dle názoru Horáčka spolehnout jen na dílčí práce z oboru.⁴⁵⁹ Názor Horáčka byl částečně oprávněný, neboť k dispozici bylo v době publikace díla jen malé množství zejména zahraničních učebnic například Eugena von Philippoviche. Z tuzemských prací byly publikovány vybrané přednášky Albína Bráfa z oboru národohospodářské teorie, politiky a finanční vědy. Jako celek v tzv. sebraných spisech byly k tisku právě Horáčkem a Josefem Gruberem teprve připravovány. Kromě přednášek Bráfa, pak byly používány práce „Národní hospodářství“ a „Finanční věda“ Josefa Kaizla, který však ve spise „Národní hospodářství“ nereflektoval myšlenky tzv. rakouské školy, což mělo vliv na hodnocení práce. Ze starších učebnic pak bylo možno použít ještě „Soustavu národního hospodářství“ Františka Chleboráda⁴⁶⁰ a z novějších prací pak „Systém národního hospodářství“ Jana Kolouška, který však nebyl členy Bráfovy národohospodářské školy příliš akceptován.⁴⁶¹

Sám Horáček v úvodu prvního dílu své učebnice z roku 1912 s názvem „Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první: Část úvodní a politika populační“⁴⁶² vysvětluje účel práce omezeným množstvím tuzemských národohospodářských učebnic, proto je určena i kruhům mimo akademickým, a z tohoto důvodu je sice stručná, ale s co největším okruhem témat. Horáček dále píše, že se snažil o zachování maximální míry věcné objektivity a pokud již měl projevit vlastní názor, pak se přidržel výkladu z pohledu katedrového socialismu. Autor jmenuje na počátku každé kapitoly i okruh odborných autorů, ze kterých v jednotlivých kapitolách vycházel. Z českých národohospodářů se jedná zejména o Albína Bráfa. Okruh

⁴⁵⁹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 122.

⁴⁶⁰ František Ladislav Chleborád (1839-1911), významný národohospodář, spoluzakladatel řady družstevních organizací, autor známého díla z národohospodářství s názvem „Soustava národního hospodářství“ (1869).

⁴⁶¹ Krameš, J.: Ekonomie, c. d., s. 254-265.

⁴⁶² Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první: Část úvodní a politika populační, Praha: Všeňrd 1912, 90 s.

zahraničních autorů je podstatně širší a jmenuje autory, jako jsou: Carl Menger,⁴⁶³ Eugen von Philippovich, Gustav Schmoller, Lujo Brentano, Alfred Weber,⁴⁶⁴ Peter Schumpeter, Wilhelm Roscher atd. Tedy Horáček cituje především členy rakouské školy, německé historické školy, případně katedrové socialisty.

Na úvod práce autor čtenáři vysvětluje, co to vlastně národohospodářská nauka je a píše, že není jen čistě teoretickou činností, jak zastávají někteří autoři, jako například Brentano, Wolf, Weber, Ehrenberg, Diehl, Pohle, kteří hlásají: „*praktický cíl postrádá atributu vědeckosti, protože předpokládá subjektivní úsudek, který se nesrovnává s objektivní pravdou vědeckou*“.⁴⁶⁵ Ale v případě národohospodářství se zejména jedná o praktickou nauku a uvádí jí citátem: „*Praktickým účelem bádacím bude tedy s tohoto hlediska dožadovati se zodpovědění nikoliv otázky, co jest, nýbrž co býti má a jak to býti má*“.⁴⁶⁶ Případně Horáček osvětluje národohospodářského cíle: „*Je tedy praktickým účelem badatelským nauky národohospodářské, aby byly vyšetřeny, objeveny a stanoveny zásady, maximy a pravidla pro jednání v oboru vztahů národohospodářských, jimiž život společenský po stránce hospodářské by byl řízen a regulován*“.⁴⁶⁶ Z výše uvedeného plyne, že stanovisko Cyrila Horáčka odpovídá názorům Bráfovy školy, která se zasazovala o přenesení praktických moderních ekonomických názorů do českého prostředí. V oblasti hospodářských subjektů a jejich vlivu na sociální a ekonomický vzestup obyvatelstva sice přínos výše zmíněných ekonomů Horáček uznává, ale s výhradou, že nejdůležitějším subjektem v oblasti sociálního a ekonomického pokroku je ten, kdo disponuje autoritativní mocí, tedy především státní instituce, případně místní samosprávy.⁴⁶⁷

Po tomto úvodu Cyril Horáček čtenáři představuje dosavadní vědecký vývoj v oboru a hlavní historické směry, jako byly „Merkantilismus“, „Kameralismus“ nebo například „Fysiokratismus“, o němž píše, že klasická ekonomie jej akceptovala jen s výhradami: „*třebaže jen jako nutné zlo, zásah státu a veřejné moci tam, kde to bylo nezbytné*“.⁴⁶⁸ Zabývá se i dalšími směry jako hospodářským liberalismem „*manchestrovým*“, o kterém uvádí: „*leč skutečnost ukázala, že krajní toto stanovisko [...] nesplnilo očekávání v blahodárné působení volného rozpětí všech hospodářských sil kladené. Naopak bylo*

⁴⁶³ Carl Menger (1840-1921), rakouský ekonom, profesor, jedním z hlavních představitelů tzv. marginalistické revoluce v ekonomii, zakladatel tzv. rakouské školy mezního užítka, autor práce s názvem „*Grundsätze der Volkswirtschaftslehre*“ (1871).

⁴⁶⁴ Alfred Weber (1868-1958), německý ekonom, pedagog, bratr Maxe Webera, zastávce tzv. katedrového socialismu, autor řady prací z národohospodářství.

⁴⁶⁵ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první, c. d., s. 7.

⁴⁶⁶ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první, c. d., s. 7.

⁴⁶⁷ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první, c. d., s. 13-15.

⁴⁶⁸ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první, c. d., s. 26.

příčinou mnohých neblahých zjevů, jež v průmyslových krajinách vedly k povážlivým poměrům sociálním“. K tomu pak dodává: „*Odtud vedly snahy a proudy opačné [...] Jichž nejkrajnějším výrazem jest novodobý socialismus.*“⁴⁶⁹ Následně pokračuje již aktuálními směry, jako byl „ochranářský“ F. Lista, „sociálně reformní“ Sismondiho, „katedrový socialismus“ Schäßleho, Wagnera, Schmollera, „německou historickou školu starší“ W. Roschera, Kniese, Hildebranda, školu „mladší“ G. Schmollera, Knappa a na závěr školu „rakouskou“ C. Mengerova, Böhm-Bawerka. Ostatně právě Mengerově rakouské škole mezního užítka připisuje v práci velký význam: „*jest pak neocenitelnou zásluhou Mengerovou, že poukázal k přesnému třídění obou cílů bádacích, theoretického a praktického, v oboru věd společenských*“⁴⁷⁰.

V další a hlavní kapitole tohoto dílu, který se věnuje populační politice, představuje evropské obyvatelstvo z mnoha úhlů pohledu s pomocí množství grafického aparátu, který se vztahuje k počtu obyvatelstva, poměru výdělečně činných osob rozdělených dle pohlaví, věku obyvatelstva, sociálního rozvrstvení, povolání, počtu zemřelých a narozených, migrace atd. Obyvatelé mají podle Horáčka význam především politický, případně jako činitel práce a následně představuje pohled na počet obyvatel očima „merkantilistů“, případně Roberta Malthuse. K Malthusově teorii píše: „*jeho nauka se v exaktní podobě nedá dokázati. Také platnost její jen abstraktně jest myslitelná, neboť ve skutečnosti prostředky výživy celého světa v nedohledné době pro mnohonásobně větší počet obyvatelstva, než jaké na zeměkouli obývá, ještě dojísta vystačí. Avšak správné jádro v ní obsažené přes nesčetné pokusy odpůrců vyvráceno býti nemůže. Namítáno bylo zejména, že plodnost obyvatelstva se stoupající jeho kulturou se zmenšuje, že technické vynálezy poskytnou možnost neobmezeného rozmnožení prostředků výživy“.* Sám Horáček má k Malthusově populační teorii výhrady směřující zejména k praktickým dopadům této teorie na poskytování veřejné chudinské péče. V této souvislosti vyslovuje i vlastní názor na přínos hustoty obyvatelstva, která je dle Horáčka věcí relativní a záleží na mnoha geografických faktorech, jako jsou klimatické podmínky, rozvinutost výrobních poměrů, rozdělení pozemkového fondu a národního důchodu, rozvoj tržního hospodářství a souvisejících služeb, případně soustředování průmyslové výroby na okraji městských aglomerací.⁴⁷¹ Naproti tomu existence přelidnění v rozvinutých krajinách s nepříznivými sociálními dopady je podle Horáčka zaviněna především nestejným rozdělením celkových důchodů mezi jednotlivé společenské vrstvy

⁴⁶⁹ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první, c. d., s. 27.

⁴⁷⁰ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první, c. d., s. 28.

⁴⁷¹ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první, c. d., s. 30-43.

s následnou velkou majetkovou diferenciací.⁴⁷² Zabývá se i problémem ekonomické migrace: „*Stěhování obyvatelstva ze země nebylo nikdy pokládáno za zjev příznivý a dělo-li se tak soustavně, bylo vždy znakem neuspokojivých poměrů domácích. Příchylnost k domovině jest člověku vrozena a nikdo bez hlubší a vážnější příčiny se nehodlá trvale a na vždy otčinu opustiti a všechny svazky k ní jej poutající přervati.*“⁴⁷³

Druhý mnohem rozsáhlejší díl vydaný o dva roky později s názvem „Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý: Politika zemědělská a ostatních druhů prvovýroby“ v úvodní části čtenáře seznamuje se obsahem zemědělské výroby, jejími zvláštnosti a podmínkami.⁴⁷⁴ Na úvodu tohoto dílu je patrný tehdejší stav: „*Ve všech kulturních zemích mírného pásma, ne-li většina obyvatelstva, tedy aspoň vždy jeho značná část nalézá svou výhradnou obživu v zemědělství [...] Avšak různotvárnost a členitost hospodářských povolání jest jednou z podmínek hospodářského blahobytu. Také s politického hlediska není bez důležitosti, aby držení a vzdělávání půdy zachováno bylo v rukou národních.*“⁴⁷⁵

Z těchto ukázek je patrný Horáčekův postoj k důležitosti zemědělství pro naplnění národně politických cílů. Je to výraz nacionální formy agrarismu ve shodě s nacionalismem členů Bráfovy školy.

V druhé kapitole tohoto dílu představuje agrární zřízení jako osídlení půdy, historií osídlení od předhistorických dob do doby vzniku práce, včetně vývoje poddanství a robot. K následnému vlastnictví statků a jejich rozdělení dle velikosti uvádí: „*Z těchto úvah plyne, že po stránce výrobní a podnikatelské na statcích velkých nevyniká žádnými absolutními přednostmi před hospodařením na statcích malých. Převládá-li na velkých statcích intenzivnost kapitálová, vynikají opět statky drobné intenzivností pracovní.*“ Kromě pracovního nasazení vidí Cyril Horáček i další výhody. Zejména osobní účast vlastníka při výkonných pracích, případně v osobním dohledu najatých sil, větší cenovou pružnost. Oproti tomu nevýhody malého a středního podnikání jako je nedostatek provozního úvěru a kapitálu, horší nákupní a odbytové podmínky a nedostatek strojního vybavení lze odstranit sdružováním ve svépomocných společenstvech.⁴⁷⁶ V této souvislosti je ale patrné, že Horáček nemyslí skutečně malé statky, ke kterým jinde píše: „*Statek malý vystačuje ještě k výživě nepřilíš četné rodiny s nízkou mírou životní*“, ale selské statky střední velikosti „*úplně vystačí*

⁴⁷² Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první, c. d., s. 47-48.

⁴⁷³ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první, c. d., s. 73-90.

⁴⁷⁴ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý: Politika zemědělská a ostatních druhů prvovýroby, Praha: Všeherd 1914, 718 s.

⁴⁷⁵ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 9-11.

⁴⁷⁶ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 61.

k výživě rolnické rodiny“.⁴⁷⁷ Doslova uvádí: „Sociální význam středních statků je ten že jsou základem a podmínkou středního stavu a střední rolnický stav je základem středního stavu vůbec [...] Statky drobné nejsou z hlediska sociálního nepříznivým jevem, pokud se jejich vlastníci stále drží v řadách středního stavu. Toto je možné v oblastech s příznivým podnebím a bonitou půdy.“⁴⁷⁸ Cyril Horáček sice připouští prospěch nutnost všech sociálních vrstev na venkově: „Celkem lze tedy za to míti, že s hlediska sociálního nejpříznivějšími jsou držebnosti střední a drobné. Ovšem ani jiné druhy velikostní nelze naprosto odmítati“, ale právě na tomto jeho členění zemědělských statků dle velikosti lze demonstrovat jeho sociální myšlení.⁴⁷⁹ Toto sociální myšlení vychází z principů Bráfovy školy, které rezonují s názorem agrární strany na význam středního selského stavu: „podléhají nejnáze nebezpečí býti na jedné straně pohlcovány statky velkými a na druhé straně býti tříštěny v držebnosti drobné a jednotlivé parcely“.⁴⁸⁰

Ve zbylé části této kapitoly se věnuje obecnému historickému vývoji v problematice tříštění půdního fondu, statistice rozdělení pozemkového majetku v Evropě, k němuž pro rok 1896 píše: „Rozdělení majetku pozemkového jest v Čechách velmi nepříznivé. 43% všech vlastníků půdy má méně než ½ ha, čtyři pětiny méně než 5 ha.“ Poté následuje charakteristika pronájmu půdy a formy jejího právního ukotvení v západní a střední Evropě, dědické poměry a problematika výminku: „Neboť výminek s hlediska agrárně politického vykonává důležitý úkol. On umožňuje zachování celistvého statku v držení rodiny z jednoho pokolení na druhé a zabraňuje jeho předlužení podíly spoludědiců.“ Ostatně právě této problematice Horáček věnoval i samostatnou práci, ve které uvedl i formulačně obdobná negativa: „stává se, že dávky výminkové jsou příliš velké, takže výminek jest břemenem těžko snesitelným a rolníka v jeho hospodářské existenci ohrožuje. Tyto vady výminku jsou tak vážné, že se někdy vyskytuje požadavek, aby instituce výminková byla vůbec zrušena.“⁴⁸¹ Následuje oddíl věnovaný zemědělskému úvěru, jeho formám, oddíl zadlužení půdy a jeho příčin se značným doprovodným statistickým materiálem.

Ve třetí kapitole se věnuje péči o povznesení půdy, formou jejího obdělávání, problematice produktivnosti, scelování, melioraci, nepřímým prostředkům ke zvýšení produkce jako je zemědělské školství, zemědělským sdružením, pojištění v zemědělství, lesnictví, agrárním clům, obilnímu monopolu, plodinové burze, dopravní sazbám atd. Čtvrtá a pátá kapitola již poměrně stručně, ale opět podložená množstvím statistického materiálu, se věnuje zvláštním

⁴⁷⁷ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 56.

⁴⁷⁸ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 63-64.

⁴⁷⁹ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 63-64.

⁴⁸⁰ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 65.

⁴⁸¹ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 142-143.

zemědělským odvětvím jako je pěstování řepy, chmele, lnu, luštěnin, ovoce a zeleniny, vinařství, včelařství, chovu zvířectva zejména s přihlédnutím k situaci v Zalitavsku. Úplný závěr práce je pak věnován problematice lesnictví, lovu zvěře a hornictví.

Učebnice Cyrila Horáčka je na svou dobu moderní, přehledná, používá různé druhy písma pro vysvětlení problematiky a pro popis situace v zahraničí. Oplývá bohatým doprovodným grafickým materiálem, tabulkami, vědeckým aparátem pod čarou a na závěr knihy jsou umístěny přílohy s grafy. Každá kapitola je obecně řazená tak, že nejprve představí zevrubný historický vývoj na dané téma, posléze je představen současný stav v jednotlivých zemích monarchie a v zahraničí, poté následují názory evropských národohospodářů na daný stav věci v jednotlivých zemích včetně odkazů na bibliografické prameny a na závěr kapitoly jsou uvedeny poměrně objektivně možné výhody a nevýhody stávajícího stavu. Z práce je také patrné, že se Horáček snažil, aby jeho osobní názory byly v textu upozaděny. Pokud se již vyskytují, tak jako snaha o provedení nápravy sociálních a ekonomických poměrů v zemědělství, tedy přesně v intencích katedrového socialismu, jak ostatně sám píše v úvodu. Slabým místem práce je, že je taková jaká má být, tedy výjimečnou učebnicí, ale není teoretickým dílem z oboru národohospodářství, které by předvedlo syntézu myšlenek Cyrila Horáčka, případně Albína Bráfa a jeho žáků. To je slabinou zejména z toho důvodu, že Horáček po válce na nějaké větší práce rezignoval. Dílo navíc není dokončené, protože chybí další část věnující se průmyslové výrobě. Horáček sice její valnou část napsal, ale vzhledem k chladnému přijetí „Zemědělské části“ uveřejnil již pouze malou část věnující se cechovnímu zřízení ve Sborníku věd státních.⁴⁸² Veřejný dopad Horáčkovy učebnice je poznamenán tím, že kniha vyšla v roce 1914 a po válce již neměl Horáček na dokončení další části čas a sílu. Doba vydání navíc poznamenala i aktuálnost již vyšlých dvou dílů, neboť válka dosavadní hospodářské poměry silně poznamenala a učebnice tak ztratila na své aktuálnosti, což mělo vliv i na pozdější hodnocení významu autora.

Přesto je snížení významu této práce neobjektivní, protože Cyril Horáček v učebnici akcentuje i některé tehdejší aktuální potřeby. Patrně nejvýznamnější z nich je vědomí potřebných sociálních změn na venkově. Jeho pohled je sice konzervativní a zaměřený na střední vrstvy, což dokládá jeho citát: „*Budou se tedy agrárně politická opatření co do rozdělení půdy obmezovati především na péči o statky velikosti střední*“,⁴⁸³ ale pro jejich prosazení neváhá použít ani prostředky typu pozemkové reformy. To dokládá celý jeho

⁴⁸² Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 197-198.

⁴⁸³ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 65-66.

rozbor nutných změn k prosazení středního zemědělského stavu: „Půjde o to scházející a zaniklé statky střední, pokud to vůbec možno, znovu vytvořit a tím nové podmínky dáti k opětovnému vzniku vymizelého středního stavu rolnického [...] Jest patrné, že v obou těchto směrech se jedná o dalekosáhlé i velmi nesnadné úkoly agrárně politické. Jde zde o úkoly, jichž řešení dítí se může jen tzv. prostředky velkými, neboť stávající rozdělení půdy zakládá se v poměrech vlastnických a každý pošin těchto poměrů, má-li jeviti patrnější účinky, předpokládá různé změny platných norem právních, zasahující druhdy dosti hluboce v oblast zájmů soukromoprávních.“⁴⁸⁴ Cyril Horáček navrhuje konkrétně rozdělení velkostatků a zákonodárné upravení zamezení dělení vzniklých či již existujících středních statků.⁴⁸⁵ V podstatě jinou cestu na zlepšení hospodářských a sociálních poměrů na venkově ani nevidí, byť si uvědomuje všechna úskalí tohoto řešení.⁴⁸⁶

⁴⁸⁴ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 66.

⁴⁸⁵ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 75-80.

⁴⁸⁶ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 75-76.

2.1.7 Shrnutí

Počínající spolupráce s Albínem Bráfem na právnické fakultě předznamenala odborné a názorové směřování Cyrila Horáčka, které lze názorně představit na jeho odborných dílech se sociální, agrární a ekonomickou tematikou, jako jsou práce s názvem „Naše hospodářské nedostatky“ a „Příspěvek k otázce agrární“ (viz kapitola 2.1.1). Cyril Horáček se zejména ve své práci „Příspěvek k otázce agrární“ ukazuje jako moderně smýšlející národohospodář, který je schopen pochopit a prezentovat nutné předpoklady pro rozvoj venkova a tato jeho práce je tak tehdy velmi přínosná. Cyril Horáček v tomto případě přispívá do odborného diskursu podstatné aktuální záležitosti, což dokazuje skutečnost, že některé jeho závěry jsou později naplněny pozemkovou reformou.

Samotná akademická dráha Cyrila Horáčka byla poznamenána každodenní prací v tomto prestižním vysokoškolském zařízení, kterou zahájil po svém jmenování docentem v roce 1898 ve spolupráci se svým učitelem Albínem Bráfem, tehdejším vedoucím katedry politické ekonomie. Právě vztah s Bráfem ovlivnil nejen přístup, směřování, ale i praktickou výuku profesora Horáčka, který její principy od Bráfa převzal. Tento postupný profesní růst a skutečnost, že Cyril Horáček katedru samostatně vedl v době časté nepřítomnosti Albína Bráfa na konci prvního desetiletí 20. století, znamenal, že i po Bráfově smrti v roce 1912 byla kvalita výuky na katedře zachována. Pedagogická činnost na katedře politické ekonomie byla nejen zachována, ale posléze ve spolupráci s dalšími postupně přicházejícími kolegy, ať již to byl Josef Gruber, Vilém Funk, Josef Drachovský, Vilibald Mildchuh a další, které profesor Horáček do pedagogické a vlastně i vědecké práce pomáhal zasvětit, i nadále rozvíjena. Právě na přístupu Cyrila Horáčka lze doložit, jak důležitý byl osobní přístup pro profesní růst zvláště nadaných studentů, který v praxi vlastně znamenal utváření další generace předních českých pedagogů a národohospodářů. Tento přístup byl oboustranně výhodný, protože i pro učitele znamenal růst jeho prestiže a renomé nejenom v odborném tisku, ale i mezi širší laickou veřejností, což se projevilo i velkým zájmem o Horáčkovy veřejné přednášky, které přeneseně měly pozitivní dopad na ekonomickou pozici Cyrila Horáčka. O Horáčkovi odborné články začal být na přelomu století velký zájem a celá řada redaktorů jej opakovaně vyzývala k publikování odborných článků v jejich periodiku. Tento zájem ovlivnila nejen skutečnost, že Horáčkovy odborné články byly politicky korektní a nevyhraněné, což jej činilo obecně žádaným, ale i jeho odbornou pozicí vyjádřenou zastávanou funkcí rektora Karlovy univerzity a děkana právnické fakulty.

Spolupráce s právnickou fakultou byla na počátku 30. let, tedy na samém konci aktivní činnosti Cyrila Horáčka, byla zakalena jeho názorem, že není dostatečně osobně a finančně oceňován za dlouholetou úspěšnou pedagogickou činnost. Toto tvrzení lze vyvodit z řady jeho negativních osobních poznámek, jako například na neuznání penzijního nároku za dobu působení na fakultě s titulem docenta. Tato výtky z jeho strany není ale oprávněná, neboť pedagogická činnost v roli soukromého docenta nebyla do penzijního nároku počítána. Zhoršující se vztahy je možné dokladovat i na jeho stížnosti směřující k neudělení osobního mzdového příplatku, která byla určena pro aktivní starší členy profesorského sboru, či z jeho odmítnutí oficiálního rozloučení na fakultě při odchodu do důchodu. Naproti tomu Cyril Horáček nezmiňoval, že v době svého politického angažmá, přestože činnost na fakultě nevykonával, pobíral stále plný profesorský plat snížený jen o aktivní přídavky.⁴⁸⁷ Z rozboru seznamu přednášek z archívu univerzity je také zřejmé, že již v zimním semestru 1932-1933 celou svou pedagogickou agendu předal Vilibaldy Mildchuhovi, a tedy odchod do důchodu v únoru 1933, nemohlo být takovým překvapením, jak sám uvádí ve svých vzpomínkách. Důvodem pro jeho odchod do penze byla pravděpodobně i skutečnost, že se profesorský sbor katedry Národního hospodářství na počátku 30. let rozrůstal. Kromě profesorů Horáčka, Mildschuha, Funka a Drachovského se aktivní pedagogické činnosti účastnili i Jan Koudela a Antonín Basch.

S tímto vývojem jistým způsobem koresponduje i osud národohospodářské učebnice Cyrila Horáčka. Svým rozsahem, po obsahové stránce a shromážděným materiálem se jedná o velmi přínosné dílo. Bohužel pro význam Cyrila Horáčka práce vyšla v roce 1914, což značným způsobem ovlivnilo její přijetí mezi odbornou i laickou veřejností a mělo svůj dopad i na skutečnosti, že její další část věnující se průmyslové výrobě Cyril Horáček nedokončil. Lze usuzovat, že pokud by práce vyšla dříve, pak by se zařadila mezi významné národohospodářské práce. Takto však svým významem poněkud zapadla, protože první světová válka a následné změny přinesly rozsáhlé sociálně-ekonomické změny, že práce ztratila na své aktuálnosti. Přesto ani dnes není její význam zcela marginální. Je minimálně cenným zdrojem statistických informací v jednotlivých oborech zemědělské výroby pro druhou polovinu 19. století a přehledem názorů tehdejších evropských národohospodářů na jednotlivé dílčí problémy v oboru. Navíc učebnice akcentovala i nutné úpravy hospodářských poměrů na venkově. Cyril Horáček sice díky svému sociálnímu původu prosazoval střední selské statky, ale pro jejich vytvoření či udržení stávajících neváhal použít, ani takových

⁴⁸⁷ Dopis Min. školství a národní osvěty Děkanství PF UK č. 132730/24 z 8. 11. 1924, AUK, fond Právnická fakulta, č. 105, i. č. 118.

prostředků, jako byla pozemková reforma: „Konečně možná by byla cesta radikální, tj. pomocí nuceného vyvlastňování - ovšem za plné náhrady majetkové - získati potřebné velkostatkové půdy za účelem zřizování nových statků středních. Ačkoliv prostředek tento zasahuje nehlouběji v práva nabytá a v právní řád vůbec, nelze přece za všech okolností naprosto ho odmítnout jakožto zcela nepřípustný [...] Jest jen otázkou skutkovou, zdali a který zájem veřejný dlužno v daném případě pokládati za tak důležitý, aby jej bylo lze zahrnouti pod pojem všeobecného dobra (§ 365 rak. Vš. Z. o.). Kdyby tedy v některé zemi co do rozdělení půdy objevily se poměry tak povážlivého rázu, že by z národohospodářských i sociálně politických důvodů náprav a byla nevyhnutelně nutnou a jinou cestou by jí nebylo lze dosíci, pak i tento krajní prostředek by bylo třeba vzíti vážně v úvahu.“⁴⁸⁸

⁴⁸⁸ Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý, c. d., s. 75-76.

3 Cyril Horáček politikem

3.1.1 Počátky politické angažovanosti a členství v Národní straně

Počátky politického působení Cyrila Horáčka lze datovat do 90. let 19. století. Zejména po vzoru otce, který sám byl horlivým staročechem,⁴⁸⁹ případně po vzoru Albína Bráfa,⁴⁹⁰ který měl na Horáčka celoživotní vliv nejen po politické, ale i profesní linii. Horáček oceňoval na staročeské straně její historii, silné osobnosti minulosti jako byl F. Palacký, F. L. Rieger a další, ale i jistou konzistenci myšlenkových názorů a malé změny v politické linii, které souzněly s jeho spíše konzervativní povahou. Neméně důležitým aspektem byla pro něj osobně i intelektuálně-měšťanská složka, která ovlivňovala politiku Národní, tedy staročeské strany.⁴⁹¹

Propad oblíbenosti staročeské strany v závěru 80. let Horáček přisuzoval spíše nestálosti povahy českých voličů, kteří nebyli schopni docenit hmatatelné politické výsledky strany dosažené aktivní politikou a místo toho dali přednost „neúspěšné“ mladočeské politice Národní strany svobodomyšlné.⁴⁹² která svými více radikálními hesly ovlivnila přízeň voličů, aby se sama následně po roce 1899 taktéž přiklonila k oportunní politice.⁴⁹³ Horáček měl též četné výhrady i ke své straně. Vytýkal jí zejména její spolupráci s národnostně nevyhraněnou šlechtou, kompromisy k politice Eduarda Taaffeho,⁴⁹⁴ zanedbávání výchovy budoucích členů strany, málo četné kontakty s voliči a její určitou uzavřenost danou sociální strukturou elitní členské základny. Svoji stranu vinil i z toho, že odmítnutím spolupráce s mladočechy v jednáních okolo tzv. punktací si sama zavinila ostrou kritiku průběhu a výsledků jednání s Němci ze strany mladočeské opozice, což ovlivnilo oblíbenost staročechů u voličů.⁴⁹⁵ Tyto

⁴⁸⁹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 76.

⁴⁹⁰ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 27. 9. 1906, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. č. 382.

⁴⁹¹ Přesný název staročeské strany je Národní strana. Založena r. 1848 a zanikla r. 1918 začleněním do nově vznikající strany České státoprávní demokracie. Pro všeobecnou známost názvu strany je i v textu používán název staročeská strana či staročeši. Pozn. Aut.

⁴⁹² Oficiální název je Národní strana svobodomyšlná. Vznikla odštěpením od Národní strany (staročeši) v r. 1863 z důvodu nesouhlasu s oficiální pasivní politikou strany. Mladočeši hájili aktivní politiku v říšském a českém sněmu. Obě strany v roce 1918 opětovně splynuly v České státoprávní demokracii. Pro všeobecnou známost názvu strany je i v textu používán název mladočeská strana či mladočeši. Pozn. Aut.

⁴⁹³ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 74-77.

⁴⁹⁴ Taaffe Eduard Franz (1833-1895), hrabě, premiér rakouské předlitavské vlády od r. 1879 po dobu 14. let. Pro české prostředí důležitý zejména svými jazykovými nařízeními snažícími se prosadit určitou formu zrovnoprávnění češtiny s němčinou.

⁴⁹⁵ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 75.

jeho výhrady se ale projevují až se značným odstupem let v jeho vlastních „Vzpomínkách“.⁴⁹⁶ Z jeho dřívějších projevů se sice výtky na různých sjezdech zaznívaly, ale jinak byl znám spíše svojí tvrdošjnou obranou politické linie strany, a to i v období, kdy již byl politický vliv strany a její členská základna marginální.⁴⁹⁷

Za počátek jeho politického vystoupení lze považovat rok 1889, kdy se dal zapsat do Jednoty pražských občanů, která zastávala politickou linii staročeské strany na pražské radnici proti politice Juliuse Grégra a jeho mladočechům. Politická váha Jednoty, přestože umožnila Horáčkovi start na pražské radnici, nebyla příliš významná, neboť se jednalo o spolek spíše postarších, málo aktivních měšťanů, kteří nebyli schopni konkurovat aktivní politice mladočechů.⁴⁹⁸ Přes tento členský deficit umožňoval zastaralý pražský obecní řád staročechům zastávat důležitou úlohu na pražské radnici ještě i v dobách, kdy v zemském sněmu, v říšské radě a ve většině dalších měst, již přítomni nebyli. To byl patrně důvod mladočeských útoků proti pražské radnici a zejména proti starostovi JUDr. Jindřichu Šolcovi.⁴⁹⁹ Ostatně Jindřich Šolc, bývalý Horáčkův zaměstnavatel,⁵⁰⁰ byl spíše liberální staročech a měl nepochybně také vliv na politické směřování více konzervativního Cyrila Horáčka.⁵⁰¹ V Jednotě poznal Horáček i starostu JUDr. Vladimíra Srba⁵⁰², který byl v jednotě jednatelem, a tato známost pak Horáčka provázela v prvních letech jeho politické kariéry.⁵⁰³ Horáček vstup do staročeské strany pokládal patrně za rodinnou tradici, neboť v prvním desetiletí politicky aktivní příliš nebyl, zejména pro svou pracovní vytíženost.⁵⁰⁴ Omezená politická aktivita byla dána i prudkým propadem strany u voličů v tomto období.

Volební neúspěch v roce 1891 prakticky utlumil aktivitu staročechů jen na obce a případnou kritiku politiky mladočeské strany.⁵⁰⁵ Staročesi a mezi nimi i Horáček doufali

⁴⁹⁶ Horáček, C: Vzpomínky, c. d., s. 76.

⁴⁹⁷ Po volbách v roce 1889 zejména v souvislosti s tzv. punktacemi strana rychle ztrácela na významu. Pozn. Aut.

⁴⁹⁸ Horáček o předsedovi Jednoty dr. J. Vlčkovi uvádí, že byl advokát a muž trochu pochybné národní minulosti (původně se sám psal jako Vlczek) a jakožto špatný řečník nedokázal odolávat útokům mladočechů. Horáček, C: Vzpomínky, c. d., s. 78.

⁴⁹⁹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 77.

⁵⁰⁰ Horáček jej uvádí jako zasloužilého i když liberálního staročecha. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 74-76.

⁵⁰¹ Šolc mu byl i za svědka na svatbě. Horáček, C: Vzpomínky, c. d., s. 82. A Šolcova manželka zaměstnávala matku Cyrila Horáčka jako kuchařku. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 68.

⁵⁰² JUDr. Vladimír Srb (1856-1916), právník, politik, pražský starosta 1901-1906, poslanec Říšské rady 1907-1909, poslanec Českého zemského sněmu 1901-1913, frankofil. Za jeho působení postaven most Legií, rozhodnuto o asanaci pražského Josefova a realizován pomník Františka Palackého.

⁵⁰³ Původně advokát dr. Vladimír Srb byl synem spisovatelky Věnceszlavy Lužické. Horáček o něm píše, že se jednalo o mladého reprezentativního muže, který se sňatkem na úrovni dostal do výhodné společenské pozice. Pražským starostou se stal r. 1888 po náhlém úmrtí Ferdinanda Vališe. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 78.

⁵⁰⁴ Horáček uvádí, že se věnoval spíše rodině, publikaci odborných témat, habilitaci a nové práci v Městské spořitelně Pražské Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 82.

⁵⁰⁵ Horáček si později uvědomoval, že strana, která omezuje politickou aktivitu, se stává minulostí. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 80.

v posílení strany od tzv. Realistické skupiny soustředěné kolem týdeníku „Čas“, který vedl redaktor Jan Herben, a skládala se z T. G. Masaryka, duše uskupení, a dále z Josefa Kaizla a Karla Kramáře. Tito realisté vážně vyjednávali s Albínem Bráfem o vstupu do staročeské strany. V případě realistů se ale jednalo spíše o uskupení založené na vědecké bázi bez nějaké výraznější popularity u voličstva. Přesto by jejich vzájemná spolupráce byla obohacením staročechů hlavně po intelektuální stránce. Spojení obou stran ale nevyšlo i pro odpor redakce „Politiky“, která inklinovala, zejména profesor Jaroslav Goll⁵⁰⁶, spíše k mladočechům. Realisté byly původně i pro punktace, ale posléze se postavili do opozice a nakonec v roce 1891 obdrželi T. G. Masaryk, Josef Kaizl a Karel Kramář⁵⁰⁷ místo staročeských mladočeské mandáty.⁵⁰⁸

Po tomto intermezzu se Horáček soustředil spíše na kritiku mladočechů v malém týdeníku s názvem Česká stráž, který byl založen pod patronací Severočeské jednoty, a kde Horáček od roku 1892 aktivně působil v redakci. Česká stráž byla věnována národnímu boji za práva české menšiny na poněmčeném území či v etnicky smíšených oblastech. Její obsah nebyl právě kulturně a obsahově na výši a proto její jednatel Václav Hübner⁵⁰⁹ oslovil Horáčka, jeho spolužáka Václava Choce a Eduarda Koernerera.⁵¹⁰ Všichni tři pak několik let psali články, které zejména odsuzovaly mladočeskou politiku a naopak podporovaly národní boj všemi možnými prostředky. Česká stráž pro tuto svoji činnost nebyla příliš oblíbená, a to nejen ze strany mladočechů, ale i staročechů, kteří se jí snažili omezit činnost i odnímáním kauce atd. Jednoho z mála zastánců měl týdeník v dalším periodiku „Hlas národa“.⁵¹¹ Tyto finanční problémy a hádky s vydavatelským družstvem nakonec ovlivnili Horáčkovu rozhodnutí Českou stráž v roce 1895 opustit.⁵¹²

⁵⁰⁶ prof. PhDr. Jaroslav Goll (1846-1929), historik, pedagog, rektor Karlo-Ferdinandovy univerzity 1907-1908, zakladatel pozitivistické historické školy, spoluzakladatel Českého časopisu historického 1885, autor řady významných historických prací například Čechy a Prusy ve středověku (1897).

⁵⁰⁷ JUDr. Karel Kramář (1860-1937), politik, Československý předseda vlády 1918-1919, poslanec Říšské rady 1891-1917, poslanec Českého zemského sněmu 1894-1913, poslanec Revolučního národního shromáždění 1918-1920, poslanec Národního shromáždění 1920-1937, člen mladočeské strany a následně Československé národní demokracie a Národního sjednocení.

⁵⁰⁸ Zatímco K. Kramář se domohl významného postavení za mladočechy, tak Masaryk posléze svůj mladočeský mandát složil, a tím došlo k jeho odcizení od Kaizla s Kramářem. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 80.

⁵⁰⁹ Václav Hübner (1857-1920), novinář, národnostně orientovaný autor, ředitel Národního divadla v Brně, redaktor Času a redaktor a šéfredaktor Národních listů.

⁵¹⁰ S dr. Eduardem Koernerem pojilo Horáčka pevné přátelství až do Koernerova úmrtí v r. 1933. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 84-86.

⁵¹¹ Horáček v České stráži viděl jakéhosi předchůdce Pokrokové strany. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 84-85.

⁵¹² Baloun, P: Časopis Česká stráž (1890-1901) a jeho profilující osobnosti, bakalářská práce zpracovaná v Ústavu českých dějin UK Praha, Praha: 2011, s. 18-20.

Spolupráce staročechů s realisty měla pro Cyrila Horáčka díky známosti s Janem Herbenem⁵¹³ redaktorem týdeníku „Čas“ a profesorem Josefem Kaizlem i nečekané politické konsekvence. Nejen že Horáček začal v devadesátých letech do „Času“ odborně přispívat svými články, ale tato jeho odborná spolupráce měla za následek i dočasné politické sblížení Cyrila Horáčka s realisty. Toto intermezzo bylo patrně způsobeno frustrací Cyrila Horáčka z nečinnosti staročechů v Jednotě, jak to přesně vyjádřil Masaryk na zakládajícím sjezdu nové České strany lidové (realistické) dne 1. dubna 1900, kdy poukázal na úpadek staročeské strany i mladočechů s tím, že je nutno postavit novou realistickou stranu, která ukončí všeobecný úpadek české politiky. Tohoto ustanovujícího sjezdu v novoměstské restauraci „U Štajgrů“ se zúčastnil i Horáček se svým referátem k hospodářskému programu nové strany.⁵¹⁴

Horáček se podílel na založení nové strany nejenom tímto referátem, ale i prací na celém programu strany, jehož národohospodářskou část vypracoval ve spolupráci se svým přítelem Josefem Gruberem. V hospodářské části programu Horáček navrhoval nejenom formální úpravu, ale i obsahovou část, jako byl důraz na stručnost, snaha o oslovení široké vrstvy voličů, hlavní důraz na hospodářské osamostatnění národa bez tehdy obvyklého důrazu na nacionalismus. První část tohoto programového prohlášení strany byla věnována samotnému národohospodářství a druhá část byla sociálně-politická, spíše s obecným zaměřením. V programové části věnované agrární otázce se žádala rozsáhlá ochrana středního a drobného rolnictva a v závěru programu byl obsažen požadavek na pojištění a důchodovou politiku dělnictva.⁵¹⁵

Zatímco s Janem Herbenem probíral vlastně pouze čistě organizační záležitosti, jakou byly například odměny za jednotlivé články v týdeníku „Čas“,⁵¹⁶ tak s dalším spolupracovníkem profesorem Josefem Kaizlem spolupracoval na mnohem širší bázi.⁵¹⁷ S Kaizlem ho pojila odborná kariéra a z jejich vzájemné korespondence lze tušit jistý profesní respekt,⁵¹⁸ jak dokazuje například dopis z 8. prosince 1894, kde Kaizl děkuje Horáčkovi za poslání spisu, opakovaně jej chválí, a uvádí, že v něm má skvělého spolupracovníka a těší se na jejich další

⁵¹³ PhDr. Jan Herben (1857-1936), politik, novinář, spisovatel, Poslanec Revolučního národního shromáždění 1918-1920, senátor Národního shromáždění 1920-1925, novinář Národních listů, Času, Lidových novin, člen Maffie, člen Realistické strany, České státoprávní demokracie, Československé národní demokracie, Národně socialistické strany, autor řady děl s historizující tematikou.

⁵¹⁴ Polák, S.: T. G. Masaryk, Za ideálem a pravdou, 4. díl, Praha: 2005, s. 35.

⁵¹⁵ Horáček, C.: Odůvodnění hospodářského a sociálně-politického programu realistické strany, rukopis, 1900, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 113.

⁵¹⁶ Horáček dostal od J. Herbena, podle podpisového zvyku Času, značku eK. Dopis J. Herbena C. Horáčkovi, nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁵¹⁷ Horáček ve svých „Vzpomínkách“ o Josefu Kaizlovi píše, že byl velmi pracovitý a odborně zdatný a jako jeden z mála „mladočechů“ i rozumný člověk. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 80 a 84.

⁵¹⁸ Horáček, C.: O A. Bráfovi, rukopis 4 s., 1912, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 55.

osobní debatu na odborné téma.⁵¹⁹ V 90. letech si totiž poměrně často dopisovali nejen ohledně článků pro týdeník „Čas“,⁵²⁰ ale posílali si navzájem své odborné spisy, jejichž obsah spolu i konzultovali.⁵²¹ Tento vztah přetrval i po Kaizlově smrti v roce 1901, kdy pomáhal vdově s propagací práce zemřelého manžela v zahraničních sbornících, jak plyne z dopisu ze 4. června 1901, ve kterém Kaizlova manželka prosí o pomoc s publikací odborného článku o vědecké a politické činnosti svého muže v Itálii.⁵²² Horáček měl proti realistům i značné výhrady. Jak sám uváděl, vadil mu nejen způsob odsuzování „rukopisů“, ke kterým měl Horáček spíše kladný vztah,⁵²³ ale i osobně mu byli někteří realisté nepřijemní.⁵²⁴

Často zmiňovaný důvod rozchodu Cyrila Horáčka s realisty pro finanční aféru Jana Herbena v roce 1905 bude evidentně chybný. Sám Horáček se ve svých „Vzpomínkách“ k této aféře vůbec nevyjadřuje a navíc v roce 1905 již dávno s realisty prakticky žádné styky neudržíval, ale naopak byl zaměstnán svoji akademickou dráhou a prací ve Sboru obecních starších za Národní stranu. Hlavní důvod rozchodu je potřeba hledat někde jinde. V případě realistické strany se jednalo za prvé spíše o exklusivní klub intelektuálů než o stranu, která by měla tendenci vykonávat běžnou a každodenní parlamentní politiku a za druhé, realisté v podstatě nepřestávali být frakcí mladočeské strany,⁵²⁵ s níž se nedokázali přes časté roztržky vlastně programově rozejít. To však bylo pro Horáčka málo, neboť Horáček bytostně mladočeskou stranu odmítal, a tak Horáčkově nepřilíš aktivní působení v nové straně bylo jen epizodní.⁵²⁶ V roce 1901 díky spolupráci s Karlem Práškem obdržel dokonce nabídku na mandát z agrární strany, kterou ale po určitém váhání odmítl (viz kapitola 3.1.3). Místo toho

⁵¹⁹ NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵²⁰ Například v dopise z 13. 5. 1893 Kaizl požadoval po Horáčkově článek o úvěrech (rentový úvěr a úvěr spotřební) a uváděl, že pokud by chtěl mít Horáček raději článek uveřejněný v Atheneum, tak aby stejný článek pro „Čas“ více rozvedl a prohloubil. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵²¹ V dopise z 25. 9. 1896 Kaizl Horáčkově děkoval za poslanou práci o „Zásadě“ a vytýkal Horáčkově nějaké obsahové a věcné chyby ve spise. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. V dopise z 3. 2. 1898 Kaizl Horáčka seznamoval se svými novými pracemi, jako byla např. práce „Teorie o rakousko-uherském vyrovnání“ atd. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵²² Horáček se nabídl i k překladu práce do italštiny. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č. Publikaci nakonec s pomocí Cyrila Horáčka zprostředkoval dr. Giovanni Carano z Gioia dal Colle z BARI, viz 4 korespondenční lístky s podrobnostmi o práci prof. J. Kaizla z let 1901-1903 od C. Horáčka. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵²³ Horáček, který nebyl o padělání „rukopisů“ zcela přesvědčen, je nepokládal za nějaké horké politické téma a spíše uznával, že pro českou společnost vykonali mnoho dobrého a oživily českou kulturu. Horáček, C: Vzpomínky, c. d., s. 80.

⁵²⁴ Horáček, C: Vzpomínky, c. d., s. 86.

⁵²⁵ Polák, S: T. G. Masaryk, Za ideálem a pravdou, 4. díl, Praha: 2005, s. 193.

⁵²⁶ Baloun, P: Časopis Česká stráž (1890-1901), c. d., s. 21-26.

přijal ve volbách v roce 1902 kandidaturu za staročeskou stranu do Sboru pražských obecních starších.⁵²⁷

Práce ve Sboru obecních starších Horáčkovi po časové stránce vyhovovala,⁵²⁸ protože jednání byla vedena jen jednou měsíčně, ale po praktické stránce bylo dle názoru Horáčka ztrátou času. Sbor byl totiž rozdělen na řadu frakcí a prosazení jednotlivých návrhu bylo vzhledem k malé politické váze staročeských kandidátů omezené. Jejich návrhy blokoval nejen mladočech a starosta JUDr. Jan Podlipný, ale nečekaně i Horáčkův spolustraníček JUDr. Vladimír Srb, který se obával o své postavení a proto vycházel všemožně mladočechům na úkor staročeských zájmů vstříc. Horáček působil i jeden rok v období 1903-1904 v městské radě, která jednala dvakrát týdně v úterý a ve čtvrtek.⁵²⁹ Schůze byly dlouhé a unavující, což bylo nad Horáčkovy časové možnosti, proto další, poslední rok ve funkci působil již jen opětovně ve Sboru obecních starších.⁵³⁰

Cyril Horáček se během svého tříletého působení ve Sboru obecních starších angažoval v celé řadě otázek. Jednalo se například o odpor proti zavádění různých poplatků občanům, které dle jeho názoru neúnosně finančně zatěžovala obyvatele města. Horáček navrhoval hledání jiných způsobů hrazení poplatků místo přímého výběru.⁵³¹ Vlastní iniciativa jednotlivých zastupitelů však byla omezována nutností najít kompromisní dohodu napříč celým sborem, bez které bylo obtížné jednotlivé návrhy prosadit. Tento systém, daný skoro šedesát let starým Obecním řádem, podvazoval i iniciativu jednotlivých městských částí, které se také z tohoto důvodu nehrnuly do zapojení svých čtvrtí do velké Prahy. Horáček byl členem iniciativy, která měla váhu hlasů jednotlivých pražských částí a jednotlivých zastupitelů posílit.⁵³²

Kromě této problematiky se věnoval i celé řadě dalších otázek, například navrhoval omezit prodejní dobu o svátcích a nedělích nebo se vyjadřoval ke stavbě Obecního domu, kde

⁵²⁷ Na jeho zvolení se podílel staročech dr. Eduard Baštýř majitel „Hlasu národa“. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 109. Starostou byl dr. V. Srb a v zastupitelstvu sedělo kromě místostarosty dr. K. Groše a referentů celkem 87 zastupitelů. Obecní zastupitelstvo Pražské roku 1903, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁵²⁸ Oznámení o zvolení za člena sboru obecních starších hl. města Prahy ze 17. 11. 1902. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵²⁹ Oznámení o zvolení za člena městské rady královského hlavního města Prahy ze dne 9. 11. 1903. Schůze vždy v úterý a v pátek od 16.00 ve staré síni Staroměstské radnice. NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵³⁰ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 109-112.

⁵³¹ Jednalo se například o poplatky pro hřbitovní správu. Redakce: Zprávy ze Sboru obecních starších král. hlav. města Prahy, Národní listy, 10. 10. 1905, č. 279, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁵³² Jednalo se o „Národní jednotu pro Nové město a král. Vyšehrad“, Redakce: Ustanovující schůze Národní jednoty pro Nové město a král. Vyšehrad, Národní politika, 10. 10. 1908, číslo 279, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

nesouhlasil se zbouráním původní historické budovy.⁵³³ V tomto konkrétním případě měl výhrady i k finančnímu zabezpečení nové výstavby, kterou pokládal za skrytý úvěr a nevěřil ani možnosti splácení úvěru vysokým nájemným od pronajímatelů.⁵³⁴ Jeho zájem jakožto národohospodáře se kromě bytové a sociální otázky zaměřoval i na finanční otázky správy města. Příkladem je například schvalování rozpočtu města na rok 1903, kde hájil výdaje 10,7 mil. korun, ale i celkové zadlužení města v celkové výši přes 90 milionů korun s tím argumentem, že zadlužení je oprávněné, neboť jeho hlavní část se skládala z investičních nákladů na dopravu, kanalizace, mosty atd.⁵³⁵

Nicméně z Horáčkova působení ve Sboru obecních starších je patrné, což se bude v jiných kulisách opakovat i později, že vlastně nemá pro praktickou politiku potřebné osobní vlohy. Horáček byl totiž trochu idealista a chyběla mu nejen určitá dravost, ale i schopnost vést zákulisní jednání a dělat kompromisní politiku tam, kde to pokládal za důležité. Z těchto důvodů mu v roce 1905 již Národní strana ani nenabídla další kandidaturu do Sboru obecních starších. Horáčka se toto chladné rozloučení osobně dotklo, a proto obratem složil i všechny své odborné funkce v zastupitelstvu.⁵³⁶

⁵³³ Horáček navrhoval například nedělní prodej jen do 11.00 a o mimořádných svátcích, jako například vánoční svátky navrhoval maximální otevírací dobu od 8.00 do 18.00. Horáček, C.: Návrh na zodpovězení otázky nedělního klidu, rukopis, 6 s., 1903, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 115.

⁵³⁴ Horáček zpochybňuje schopnost spolku Měšťanská beseda platit 30 000 korun ročně za pronájem, který fungoval jako splátka úvěru od Živnostenské banky na stavbu budovy. Redakce: Sbor obecních starších, výstřižek bez názvu periodika, data a čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁵³⁵ Redakce: Sbor obecních starších, Příloha k „Hlasu národa“, cca 1902, výstřižek bez data a čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton 3, bez i. č.

⁵³⁶ Horáček složil všechny své funkce v komisi finanční, právní, stavební, v odboru školním, funkci předsedy statistické komise a v komisi sociálně-humanitní. Dále složil i funkci v dozorčí komisi pro ústav práce, v komisi pro připojení předměstí, v komisi pro pojmenování ulic, pro vystavění pomníku Palackého atd. Dopis sboru obecních starších hl. m. Prahy C. Horáčkovi, 20. 10. 1905, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

3.1.2 Volební neúspěchy

V roce 1906 se zdálo, že členství Cyrila Horáčka v Národní straně je u konce, nicméně v tomto roce došlo v politice této strany ke změně, kdy vedení ve straně převzal dr. Karel Mattuš, který doposud působil v její tzv. mladé frakci. Mattuš, znatelně aktivnější než dosavadní vedení strany, se rozhodl vrátit Národní straně její původní politický vliv. Postupně ovládl vedení Národní strany a na jednání výkonného výboru v květnu 1906 pozval Horáčka do užšího výboru strany, aby byl nápomocen při vytvoření nového programu strany před doplňovacími volbami do Zemského sněmu.⁵³⁷

Cyril Horáček, který by o dva roky dříve podobnou iniciativu uvítal, jak dokládá jeho projev na sjezdu Národní strany v roce 1904: *„Tento sjezd po dlouhém mlčení znamená oživení staročeské strany, která po těžké porážce ustoupila poněkud do pozadí z politického jeviště a držela pozici vyčkávací. Ale nyní je čas opět zaujmout aktivní roli. Nevěřím, že by strana staročeská zemřela, sice lidé stárnou, ale program a zásady nikoliv.“* Horáček na tomto sjezdu v roce 1904 akceptoval, i přes svůj nesouhlas, dohodu s mladočechy, k čemuž uvedl: *„souhlasím i s dohodou, který výkonný výbor uzavřel, ačkoliv postrádá omluvu za křivdy, a zároveň nesouhlasím s žádnými kompromisy, které by bylo nutno kvůli dohodě učinit na úkor programových zásad strany.“* Cyril Horáček byl tedy pro politický vzestup své strany ochoten přijmout politicky nevyhnutelná jednání, přestože si neodpustil výhrady, které již nebyly politicky aktuální.⁵³⁸

V roce 1906, i přes naléhání Karla Mattuše, si již ale Cyril Horáček aktivní stranickou politiku za Národní stranu rozmyšlel. Jeho váhání bylo pravděpodobně zapříčiněno nejen chladným rozloučením s touto stranou v roce 1905 (viz kapitola 3.1.1), ale i zřejmým politickým kalkulem. Horáček si uvědomoval, že Národní strana má zásadní nedostatky v málo aktivní členské základně a v absenci podpory tisku včetně „Hlasu národa“, který byl v hájení politických idejí Národní strany pasivní. Patrně se také Cyril Horáček stále osobně nepřenesl s politikou spolupráce s mladočeskou stranou.⁵³⁹ Nakonec, když mu byla učiněna nabídka kandidatury za Národní stranu v doplňovacích volbách do Zemského sněmu v roce

⁵³⁷ Dopis dr. Karel Mattuš C. Horáčkovi, 9. 5. 1906, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵³⁸ Horáček, C: Projev na sjezdu staročeské strany, rukopis 2 s., 1904, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 117

⁵³⁹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 112-119.

1906, ji po delším rozmyšlení akceptoval, jak tvrdil, s ohledem na potřeby strany.⁵⁴⁰ Vzápětí si ale svoji volební účast rozmyslel,⁵⁴¹ protože však, jak píše v dopise Albínu Bráfovi, jeho odmítnutí volební účasti dorazilo na vedení strany až poté, což ji byla veřejně oznámena, tak ji nakonec přijal.⁵⁴² Na původním odmítnutí kandidatury se zřejmě podílel i Albín Bráf, který svoji volební účast v tomto volebním okrsku sám nejprve odmítl a posléze odmítnutí doporučil i Cyrilu Horáčkovi. To situaci strany při sestavování kandidátní listiny za Pardubicko poněkud zkomplikovalo, neboť pro svoji volební kandidátku neměla dostatek všeobecně známých a aktivních osob.⁵⁴³ Albín Bráf politickou situaci vlastní Národní strany zkomplikoval i přijetím ministerského křesla ve vládě Richarda von Biennertha⁵⁴⁴, čím straně ztížil využití možností opoziční politiky k získání politických bodů.

Cyril Horáček se, i přes počáteční váhání, postavil ke kandidatuře za Národní stranu aktivně a zúčastnil se řady předvolebních setkání například v Chlumci nad Cidlinou či v Pardubicích. Například jeho projev na volební schůzi v Pardubicích je poměrně zajímavý. Dokazuje, že se stále nepřenesl přes postupné slučování s mladočeskou stranou a dokládá i jeho důraz na ekonomické povznesení národa jako na spolehlivou cestu k získání sympatií voličů. Projev zahajuje tím, *„že se omlouvá, že svolává schůzi až nyní, protože měl za to, že rada městská svolá společnou volební chůzi všech kandidátů po vzoru města Chlumce a dodal, že na ní pozval i svého protikandidáta Vojtěcha Horáka“*. Dále posluchačům sdělil: *„oponuji těm, kteří si myslí, proč zde staví strana staročeská svého kandidáta a nepostupuje ve shodě se stranou mladočeskou jako v jiných okresech? K tomu uvádím, že i v Praze ve volbách do říšské rady měla staročeská strana kandidáta svého, který sice nedosáhl praktického výsledku, ale čestný úspěch to byl. A nesouhlasím s obecným názorem, že mezi stranou staročeskou a mladočeskou není co do politických názorů většího rozdílu.“*⁵⁴⁵

⁵⁴⁰ Horáček souhlasil za podmínky, že jeho rozhodnutí schválí Albín Bráf, kterému byla nabídka učiněna nejdříve. Na jeho váhání se podepsalo i vědomí, že pozice strany v Zemském sněmu budou i po úspěšné volbě velmi slabé. Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 27. 9. 1906, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

⁵⁴¹ Horáček píše Bráfovi, že nakonec vše zvážil a napsal Mattušovi, aby od jeho kandidatury upustili. Že sice ví, že se sněmovním mandátem není spojeno mnoho práce, ale přesto je toho názoru že efektivní politické vystoupení je více časově náročné a že snad bude moci straně pomoci jinak a později. Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 29. 9. 1906, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

⁵⁴² Horáček píše Bráfovi, že se omlouvá, ale že jeho odmítnutí kandidatury dorazilo pozdě, protože ji již Baštýř, ač k tomu nebyl pověřen, ve večerním listě oznámil. A že tedy, protože nechtěl straně uškodit, a navíc jej hned včera večer vyhledal dr. Mattuš a prof. Zeithkammer a přemlouvali, takže nakonec bude kandidovat. Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 30. 9. 1906, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

⁵⁴³ Bráf se bál útoků mladočechů na svoji osobu. Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 28. 9. 1906, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵⁴⁴ Richard von Biennerth - Schmerling (1863-1918), předlitavský politik, 1908-1911 předseda předlitavské vlády, ministr kultu a vyučování 1905-1906, ministr vnitra 1906-1908, předseda úřednické vlády, ve funkci se potýkal s obstrukcemi českých poslanců, později místopředsedou Dolních Rakous.

⁵⁴⁵ Horáček, C.: Řeč na volební schůzi v Chlumci nad Cidlinou, rukopis 11 s., 1906, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 118.

Ve svém projevu dále sdělil, že program obou stran sice podobný je, ale politický program mají všechny české strany nakonec totožný, neboť jim jde nakonec o stejný cíl. Právě z důvodu protikandidáta Dr. Horáka se ve svém projevu vymezil proti mladočeské straně tím, že zdůrazňoval skutečnost, že neexistuje rovné hlasovací právo, protože hlas německého voliče platí za dva hlasy českých voličů. Mladočeská strana proti uzákonění této změny neudělala podle Horáčka dost, příliš brzy se vzdala obhajoby českých pozic a nechala se přehlasovat. Mladočeši taktéž podle názoru Horáčka odsouhlasili zastaralý a nerovný způsob volby do Zemského sněmu, který tak bude jen pro vybrané a přirovnává to k protestům staročeských poslanců při zavedení přímých voleb do říšské rady v roce 1872, kde sice nakonec čeští poslanci taktéž prohráli, ale až po tuhém boji. A právě tento přístup je podle názoru Cyrila Horáčka rozdílem mezi programem mladočeské a staročeské strany, která vždy hájila postup důsledné pasivní opozice na rozdíl od mladočechů, kteří dle Horáčka se řídí heslem „*usměvavá tvář ve Vídni a zamračená tvář v Praze*“. Je evidentní, že z důvodu místních aktivit svého mladočeského protikandidáta právě v tomto podnikatelském záměru, zapojil do svého projevu nutnost vybudování Pardubicko-Přerovského vodního kanálu, aby prokázal, že lokálním ekonomickým potřebám rozumí.⁵⁴⁶

Na Horáčkově projevu je patrná absence politických programových cílů Národní strany, když malý rozdíl mezi jejich a v případě těchto voleb konkurenčním mladočeským programem omlouvá tím, že všechny strany mají vlastně stejný program a cíl.

Horáčkovy volební aktivity sledoval i stranický tisk. Nejvíce jej propagovala staročeská Národní politika, která část jeho projevů zveřejnila a vyjádřila názor,⁵⁴⁷ že byl na schůzích „*ze všech nejlepším řečníkem, je rozvážný, důstojný a pokud by byly normální poměry, tak o jeho volbě nemůže být pochyb.*“⁵⁴⁸ Právě tento dovětek, který ve svém článku uvedla Národní politika, byl vyjádřením tehdejšího staročeského problému, neboť politická situace se výrazně změnila. Nejen, že vlastně programový rozdíl mezi staročeskou a mladočeskou stranou vzhledem k jejich stále se utužující spolupráci byl nepodstatný, ale díky silnější politické pozici mladočechů, vlastně volič neměl důvod volit slabší Národní stranu. Navíc se od 90. let se začala objevovat další politická konkurence, která postupně politicky sílila a v roce 1906 již byla mocným politickým protivníkem. Jednalo se zejména o Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou a agrární stranu. A právě dělnické „Právo lidu“ zahájilo proti

⁵⁴⁶ Horáček, C.: Řeč na volební schůzi v Pardubicích, rukopis 8 s., 1906, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 119.

⁵⁴⁷ Redakce: K doplňovací zemské volbě na Pardubicku, Národní politika, 15. 10. 1906, č. 284, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁴⁸ Redakce: K volbě zemského poslance v městské skupině Pardubicko-Chlumecko-Holické, Národní politika, 17. 10. 1906, č. 286, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáčkovi masivní kampaň, ve které jej označovalo jako „zavilého zpátečníka“,⁵⁴⁹ který obhajuje „zpátečnické vážení hlasů podle vzdělání“,⁵⁵⁰ či případně za „reakcionáře“.⁵⁵¹ Přisadil si i Masarykův „Čas“,⁵⁵² či případně „lidově“ zaměřený satirický obrázkový týdeník „Šípy“, který uveřejnil karikaturu zobrazující Cyrila Horáčka jako neúspěšného konzervativního politika v okamžiku pádu z koňského sedla. Na vyobrazení je Horáček stereotypně zobrazen ve fraku s cylindrem, který měl evidentně zdůraznit jeho sociální postavení a příslušnost ke konzervativní staročeské straně. Šípy patrně chtěly vyjádřit radost nad prohrou konzervativního politika vysokého sociálního statusu, což dokládá i obrazové zapojení dalších staročeských politiků. Po obsahové stránce totiž jinak nedává ilustrace velký smysl, vzhledem k podobnosti programu, spolupráci obou stran a k sociálnímu postavení úspěšného mladočeského kandidáta JUDr. Vojtěcha Horáka⁵⁵³ (viz obrázek č. 8).⁵⁵⁴

Negativní kampaň, nevýrazná mediální pomoc vlastní strany, která se k němu ani prostřednictvím místní buňky prakticky nehlásila a skutečnost, že místním protikandidátem byl oblíbený starosta Vojtěch Horák, poznamenaly výsledek voleb.⁵⁵⁵ Nejednalo se vlastně o porážku, ale o politický debakl,⁵⁵⁶ který byl vysmíván tiskem konkurenčních stran a komentován i mladočeskými Národními listy, které ale byly k Horáčkovi překvapivě umírněné, patrně z důvodu vítězství vlastního kandidáta a určitou nevyjasněností postoje k Horáčkovi danou stále výraznější spoluprací obou stran.⁵⁵⁷ Jednalo se o prohru takovým rozdílem hlasů, že se k Horáčkovi někteří členové strany nehlásili,⁵⁵⁸ či si od Horáčka dokonce nechali vystavovat potvrzení, že s jeho kandidaturou neměli nic společného.⁵⁵⁹ Přes tento značný politický neúspěch zřejmě v Národní straně přetrvávalo vědomí, že prohra ve

⁵⁴⁹ Redakce: Politika domácí, Prof. dr. Cyril Horáček, Právo lidu, 16. 10. 1906, č. 286, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁵⁰ Redakce: Politika domácí, Schůze voličů v Chlumci n. C., Právo lidu, 15. 10. 1906, č. 285, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁵¹ Redakce: Politika domácí, Pardubická doplňovací volba, Právo lidu, 23. 10. 1906, č. 293, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁵² Redakce: Z volebního bojiště, Čas, 23. 10. 1906, č. 292, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁵³ JUDr. Vojtěch Horák (1865-1908), právník a politik, mladočech, poslanec Českého zemského sněmu 1906-1908, ředitel Hypoteční banky království Českého, angažoval se v místní politice, pomáhal prosadit výstavbu nádraží v Pardubicích, angažoval se ve výboru Pardubicko-Přerovského průplavu, výkon mandátu v Zemském sněmu nedokončil.

⁵⁵⁴ Šípy, 13. 10. 1906, č. 45, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁵⁵ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 117.

⁵⁵⁶ Redakce: Politika domácí, v Pardubicích – Chlumci - Holicích, Právo lidu, 25. 10. 1906, č. 295, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁵⁷ Redakce: Denní zprávy, Zármutek staro státnických orgánů, Národní listy, 26. 10. 1906, č. 295, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č. Redakce: Různé zprávy, Výsledek doplňovacích voleb zemských poslanců v městské skupině pardubické a v Plzni, Národní politika, 26. 10. 1906, č. 295, s. 3-4, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁵⁸ Dopis JUDr. V. Bouček C. Horáčkovi, 22. 11. 1906, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

⁵⁵⁹ Dopis JUDr. V. Bouček C. Horáčkovi, nedatováno (1906), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

volbách v roce 1906 nebyla zcela Horáčkovou chybou. Je také možné, že staročeši a mladočeši, vzhledem k vítězství mladočecha, politický neúspěch Cyrila Horáčka nepovažovali za významnější problém.

To by potvrdzovala skutečnost, že hned v následujícím roce mu byla ze strany mladočechů nabídnuta kandidatura v okrese Dvůr Králové, Jaroměř, Červený Kostelec, Úpice, Náchod, Hronov a Police, neboť tato oblast byla dle vzájemné dohody obou stran vyhrazena pro staročeského kandidáta.⁵⁶⁰ Podmínkou této kandidatury ale bylo, aby v každém z uvedených měst pořádal volební schůze, a aby pro svůj případný politický úspěch svým politickým programem přesvědčil i maloživnostníky a maloobchodníky, což se Horáčkovi nezdálo reálné a na nabídku nerefletoval. Odmítl i konkurenční nabídku na kandidaturu v okresech Sušice nebo Prachatice od sekretariátu Sdružení českých katolických zemědělců v království Českém, kde byl volební úspěch pravděpodobnější.⁵⁶¹ V odmítnutí nabídky kandidatury ve volbách v roce 1907 hrála hlavní roli patrně nechuť znovu projít nutnou politickou kampaní mimo Prahu, protože si uvědomoval, že proti místním kandidátům je jeho pozice slabá.

Místo toho přijal v následujících volbách v roce 1908 kandidaturu za svoji Národní stranu na Novém městě Pražském,⁵⁶² ve volbách do Zemského sněmu, po boku svého bývalého kolegy ze sboru obecních starších JUDr. Vladimír Srba.⁵⁶³ Oba dva byli na společné kandidátce a pořádali i společné volební schůze například v Měšťanské besedě, kde se v rámci předvolebního boje vyjadřovali k tehdejším pražským problémům. Za nejvíce palčivé otázky pokládali zejména potřebu vytvoření velké Prahy, úpravu školních přírážek, které neměly být nadále financovány jen z městské pokladny a Horáček se dotýkal i tématu bytové výstavby. Důraz přesto kladli především na celostátní záležitosti, jako byl požadavek na jazykové zrovnoprávnění, které vyvolávalo velký odpor německého obyvatelstva a jejich úředníků ve státních službách, kteří nerespektovali vládní nařízení. Případně na přerozdělování finančních prostředků ve prospěch Zemského sněmu, který byl stále v hlubokém finančním deficitu, a to přestože, jak Cyril Horáček poukazoval, byl v roce 1906 rozpočet vídeňského ministerstva financí v přebytku 146 milionu Korun i díky zvyšujícím se poplatkům pražských obyvatel. Na závěr schůze se opět opřeli do mladočechů, přičemž zdůrazňovali rozpor mezi sliby a

⁵⁶⁰ Horáček byl náhradníkem za dr. Eduarda Baštýře, advokáta v Praze. Dopis JUDr. František Jeřábek, advokát z Dvora Králové nad Labem C. Horáčkovi, 28. 3. 1907, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁵⁶¹ Dopis E. Junger a F. Šafránek, předseda sekretariátu Sdružení českých katolických zemědělců v král. Českém C. Horáčkovi, 10. 8. 1907, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁵⁶² Volební leták pro volbu C. Horáčka a V. Srba do zemského sněmu v Praze za Národní stranu ve volbách konaných dne 27. 2. 1908. NM, Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

⁵⁶³ Volby na Novém městě pražském se odehrály 27. 2. 1908 a mimo Prahu 20. 2. 1908. Redakce: Kandidáti Národní strany v Českém klubu o politické situaci, Národní politika, 16. 2. 1908, č. 46, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

skutečností a naopak bránily stranu proti výtkám, že postavením vlastních kandidátů mimo mladočechy oslabují českou věc na úkor německých obyvatel.⁵⁶⁴ Ani v těchto volbách však Cyril Horáček neuspěl. Tento volební neúspěch spolu s jeho neustávající kritikou mladočeské strany, která již vlastně tvořila stálého volebního partnera, zapříčinil ukončení jeho polické činnosti v Národní straně.⁵⁶⁵

Horáčkův rozchod s Národní stranou nabyl již trvalého rázu a jeho logickým vyjádřením byla kandidatura za nový politický subjekt s názvem Neodvislá strana hospodářská, kde byl Horáček ve vedení strany za Prahu a podílel se i na vytvoření jejího politického programu.⁵⁶⁶ Jednalo se však jen o epizodní záležitost, neboť nová strana bez členské základny a tiskových orgánů neměla v Praze šanci oslovit větší počet voličů a politicky se postupně etablovat. Tento další politický volební neúspěch, byť se Cyril Horáček nadále čistě teoreticky o založení nějaké nové strany s národně hospodářským programem zajímal,⁵⁶⁷ znamenal, že se Cyril Horáček na delší časový úsek politicky odmlčel. Tuto delší časovou absenci v politické činnosti nezměnila ani nabídka Přemysla Šámala na kandidaturu do sboru Obecních starších v roce 1911, kterou Cyril Horáček odmítl.⁵⁶⁸

Volební neúspěchy Cyrila Horáčka z let 1906 až 1908 byly logickým vyústěním marginálního významu Národní strany, které již scházela významnější podpora veřejnosti, organizovaná členská základna a politicky aktivní periodika. Svůj vliv na těchto politických neúspěších mělo i tápání v programové náplni strany. Její ideové vyčerpání se podepsalo na nedostatečné programové podpoře jednotlivých kandidátů, což ukazují projevy Cyrila Horáčka, který nedostatky v politickém programu strany relativizoval upozorňováním na podobnost cílů všech českých politických stran. Nicméně ani Cyril Horáček, přes svoji všeobecnou známost u voličů, nedokázal tuto svoji nepochybnou přednost před voliči zúročit. Je také zřejmé, že ani volební taktika nebyla zvolena zcela správně a Cyril Horáček kandidoval proti místním oblíbeným politikům. Jinou věcí bylo, že Národní strana neměla v případě všeobecně známých kandidátů moc na výběr a navíc přerozdělení volebních okrsků bylo dopředu dojednáno mezi mladočeskou stranou a staročeskou stranou. Volebnímu

⁵⁶⁴ Redakce: Posl. dr. Srb a prof. dr. Horáček před svými voliči, Příloha k Hlasu národa, 22. 2. 1908, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁵⁶⁵ Horáček, C: V druhý den voleb, Národní politika, 3. 3. 1908, č. 62, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁵⁶⁶ Redakce: Obecní volby v král. hlav. městě Praze, Národní politika, 23. 10. 1909, č. 293, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

⁵⁶⁷ Horáček, C. (anonymně): Potřeba střední strany národní, Národní politika, 23. 5. 1914, č. 140, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁵⁶⁸ Dopis JUDr. Přemysl Šámal, advokát, C. Horáčkovi, 18. 10. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

úspěchu ale nepřispěl ani Cyril Horáček se svojí neustálou kritikou partnerské mladočeské strany, která již nebyla politicky aktuální a pravděpodobně voliče příliš nezajímala.⁵⁶⁹

⁵⁶⁹ Redakce: Proti nepovolaným mravokárcům, Národní politika, 26. 2. 1908, č. 56, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

3.1.3 Agrární strana

Spolupráce agrární strany s Cyrilem Horáčkem byla logickým vyústěním odborného směřování části Horáckových prací a styků s některými představiteli rolnického hnutí. První spolupráci lze zařadit již do poloviny 90. let 19. století, kdy si Cyril Horáček dopisoval se zakladatelem místního agrárního hnutí Alfonsem Šťastným, který tehdy působil v redakci Selských novin v Táboře.⁵⁷⁰ Alfons Šťastný sám Horáčka kontaktoval poté, co se seznámil s jeho odbornými články a jeho prací „Příspěvek k otázce agrární“ (viz kapitola 2.1.1). Šťastného zaujala v této Horáckově práci myšlenka agrárních reforem a vytvoření agrárních organizací politickým tlakem z vrchu, které by organizovaly střední zemědělský stav a poskytly mu dostatečnou ochranu před konkurencí velkostatků. Druhým bodem, kde se jejich názory setkávaly, bylo právní zakotvení majetkových práv středního zemědělského stavu na okresní úrovni, vyjádřené zřízením tzv. „*Selských desek zemských*“.⁵⁷¹ Tato jistá forma právní ochrany, která je v jejich korespondenci hlavním tématem, měla garantovat základní majetková práva sedláků, zejména nedělitelnost jejich statků a zřízení selského fideikomisu.⁵⁷² Důvodem Šťastného zájmu byla jeho snaha vymanit „svou“ Zemskou selskou jednotu z dosavadního vlivu mladočeské strany.⁵⁷³ Šťastný uvažoval nad samostatnou politikou hájící práva sedláků v Říšské radě, a proto Horáčka vybídl k vytvoření politického programu nového politického subjektu,⁵⁷⁴ se kterým by bylo možné uspět ve volbách.

Ze vzájemné spolupráce však nakonec nic nebylo, protože Šťastný nebyl příliš schopným organizátorem a nedokázal, patrně i pro vlastní povahové rysy, uvést nový politický subjekt do praktické podoby. Přesto nebyla jejich vzájemná spolupráce pro Cyrila Horáčka bezvýznamná, protože právě díky spolupráci s Alfonsem Šťastným se seznámil s celou řadou jeho spolupracovníků, jako byl Karel Prášek⁵⁷⁵ a byl zapojen i do praktického prosazování agrárních zájmů.⁵⁷⁶ Horáček se díky této spolupráci začal věnovat i praktickému vzdělávání rolníků, jak dokládají jeho četné přednášky s tématem „O závazném sdružování

⁵⁷⁰ Jen v roce 1896 napsal Šťastný Horáčkovi 18 dopisů. Pozn. Aut.

⁵⁷¹ Šťastný navrhoval jejich uložení u každého okresního soudu. Dopis A. Šťastný C. Horáčkovi, 2. 5. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵⁷² Dopis A. Šťastný C. Horáčkovi, 26. 2. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵⁷³ Velek, L.: Agrární proud v mladočeské straně v 90. letech 19. století. In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001. s. 22-26.

⁵⁷⁴ Dopis A. Šťastný C. Horáčkovi, 14. 3. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁵⁷⁵ Karel Prášek (1868-1932), politik agrární strany, poslanec Říšské rady 1901-1918, Českého zemského sněmu 1899-1913, Revolučního Národního shromáždění 1918-1920, senátor Národního shromáždění 1920-1925, ministr zemědělství 1918-1920, faktický vůdce České agrární strany, stoupenec konzervativního směru, politický konkurent Antonína Švehly, pro vzájemné rozpory byl v roce 1925 vyloučen z agrární strany.

⁵⁷⁶ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 102-103.

rolnickém“,⁵⁷⁷ „Otázka pojištění v zemědělství“,⁵⁷⁸ případně obraně agrárních zájmů před útoky z jiných politických stran.⁵⁷⁹ Kromě těchto aktivit začal Horáček přispívat i do jiných zemědělských periodik jako bylo například nově založené periodikum s odborným zaměřením,⁵⁸⁰ které šestkrát do roka vydávala Zemědělská rada Markrabství moravského.⁵⁸¹

Tato instituce se sídlem na Moravě a v Čechách, kde její oficiální název zněl Zemědělská rada pro království České, měla v době svého založení v 70. letech 19. století podporu centrální předlitavské vlády, která ji ustanovila jako nástroj centralizačních snah vlády s cílem zprostředkovat vládní politiku a rozhodnutí do místních hospodářských spolků. Vzhledem k nefunkčnosti říšských a zemských zákonodárných orgánů vlivem obstrukcí a bojkotu ze strany poslanců obou etnik, se tato organizace stala postupně přímou součástí výkonné správy. Zemědělská rada časem zastřešila statistický úřad, výzkumné zemědělské ústavy a přímo se podílela na subvenční, vzdělávací a poradenské činnosti pro české hospodářské spolky. Podporovala kontakty českých zemědělců se zahraničím a spolupřádala hospodářské výstavy, a to včetně té jubilejní v roce 1891. Český odbor Zemědělské rady se postupně vyvinul v organizační základ českých zemědělských snah s cílem zvyšovat ekonomický a kulturní potenciál českého venkova.⁵⁸² A proto také tato Zemědělská rada následně řídila i distribuci Horáčkovy práce „Výminek“ po moravských obcích.⁵⁸³

Tyto Horáčkovy odborné aktivity v zemědělství se odrazily i na nabídce členství v České agrární straně, která vznikla 28. září 1900 sloučením Sdružení českých zemědělců a Selské jednoty. Strana mu prostřednictvím Karla Práška nabídla i volební kandidaturu pro rok 1901, což by důsledek Horáčkova podílu na vytvoření nového politického programu strany, jehož autorem byl dr. Josef Pražák, hlavní redaktor Obrany zemědělců, a který Horáček doplnil

⁵⁷⁷ Redakce: o Závazném sdružování rolnickém, přednáška C. Horáčka, Katolické listy, 24. 6. 1902, č. 171, s. 1-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁵⁷⁸ Redakce: Otázka pojišťování v zemědělství, přednáška C. Horáčka, Hlas národa, 18. 5. 1901, č. 136, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁵⁷⁹ Horáček, C.: České hnutí agrární, Obrana zemědělců, 15. 5. 1901, č. 39, s. 339-340, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Glossy k agrárním glossám, Hlas národa, 19. 5. 1901, č. 137, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁸⁰ Dopis Zemědělské rady Markrabství moravského C. Horáčkovi, 24. 11. 1898, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁵⁸¹ Dopis Zemědělské rady Markrabství moravského C. Horáčkovi, 9. 1. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁵⁸² Založena byla sice již v roce 1873, ale pevný organizační statut získala až zemským zákonem v roce 1891. Šamberger, Zdeněk: Význam českého odboru Zemědělské rady (1891-1914). In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001, s. 209-222.

⁵⁸³ V dopise děkují za články a oznamují, že Moravský sněm přidělil na šíření Horáčkovi práce „Výminek“ 4000 Kč, takže práci vydají ve velkém nákladu a pošlou do téměř všech obcí, berních úřadů, knihovnických úřadů, okresních soudů, správ škol, a matrik po celé Moravě. Dopis Zemědělské rady Markrabství moravského C. Horáčkovi, 18. 1. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

především o politicky úderná hesla.⁵⁸⁴ Cyril Horáček nakonec na tuto nabídku, po konzultaci s Albínem Bráfem, nerefletoval, protože si nechtěl zkomplikovat případnou politickou kariéru v Říšské radě za Národní stranu.⁵⁸⁵ A odmítl i následnou volební kandidaturu za agrárníky ve volbách v roce 1903 v okrese Jaroměř, kterou mu nabídl právě Josef Pražák. Pražák asi jednal v tomto případě ze své iniciativy a vedení strany o jeho aktivitách patrně nevědělo, protože psal, že pokud se Horáček vyjádří kladně a rychle, tak to oznámí vedení strany a další dva kandidáti zemští poslanci Otakar Srdínko⁵⁸⁶ a František Chaloupka⁵⁸⁷ z kandidatury odstoupí.

Zákulisní informace o sestavování volební kandidátky, jak je popisuje Josef Pražák, jsou zajímavé, protože dokládají komplikované vztahy a vlivy různých zájmových skupin uvnitř České agrární strany. Josef Pražák například píše, že Chaloupka je preferovaný od vedení strany za odměnu, protože dokázal „přetáhnout“ k agrárikům dosud pravověrného mladočecha poslance Kortauta, který je Chaloupkovým švagrem. A dále Pražák uvádí, že volba Cyrila Horáčka bude určitě odsouhlasena vedením strany, protože Horáček je určitým kompromisem mezi preferovaným Chaloupkou, kterého odmítá místní členská buňka a Srdínkem, kterého pro změnu nechce vedení strany. Josef Pražák píše, že pokud Horáček bude kandidovat za agrárníky, tak bude pravděpodobně zvolen, protože proti němu je jen jeden vážný kandidát, a to hrabě Šternberk, který disponuje podporou zaměstnanců místní Kolowratské správy. Další kandidáti jako je dr. Antonín Hajn, kandidující za místní učitele, a kandidáti národních socialistů a sociálních demokratů mají dle názoru Pražáka šanci na zvolení jen zcela minimální.⁵⁸⁸

Přes toto dvojnásobné odmítnutí kandidatury Cyrilem Horáčkem nebyla vzájemná spolupráce ukončena, ale Horáček se s činovníky agrární strany nadále při různých příležitostech setkával.⁵⁸⁹ Cyril Horáček navíc jako člen výboru českého odboru Zemědělské rady pro království České⁵⁹⁰ hájil zájmy zemědělců i právní cestou a podílel se na vydání několika zákonů Zemského sněmu jako například „O poskytování hypotečního úvěru na

⁵⁸⁴ Rokoský, J.: Rudolf Beran a jeho doba, Vzestup a pád agrární strany. Praha: Vyšehrad 2011, s. 41.

⁵⁸⁵ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 102-104.

⁵⁸⁶⁵⁸⁶ prof. MUDr. Otakar Srdínko (1875-1930), profesor a přednosta Histologicko-embryologického ústavu, politik agrární strany, ministr školství 1925-1926, ministr zemědělství 1926-1929, poslanec Revolučního národního shromáždění 1918-1920, poslanec Národního shromáždění 1920-1930, autor řady prací s lékařskou tematikou.

⁵⁸⁷ František Chaloupka (1869-?), politik za agrární stranu, poslanec Říšské rady 1907-1918, poslanec Českého zemského sněmu 1901-1908, poslanec Revolučního národního shromáždění 1918-1920.

⁵⁸⁸ Dopis Josef Pražák C. Horáčkovi, 23. 12. 1903, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁵⁸⁹ Například 12. 2. 1905 měl Horáček s K. Práškem projev pro zemědělce sdružené v místním Hospodářském společenstvu v Nových Benátkách. Redakce: Projev v Hospodářském společenstvu v Nových Benátkách, Hlas národa, 28. 2. 1905, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁵⁹⁰ Blíže Šamberger, Zdeněk: Význam českého odboru Zemědělské rady (1891-1914), c. d., s. 209-222.

rolnické usedlosti“⁵⁹¹, „O vybavení pozemků z dluhů“⁵⁹², případně „O poskytování hypotečního úvěru na rolnické usedlosti střední velikosti“⁵⁹³.

Další nabídka kandidatury, kterou mu učinil poslanec agrární strany František Udržal⁵⁹⁴, tentokrát do Říšské rady, přišla v dubnu 1911. I tentokrát si Cyril Horáček vyžádal názor Albína Bráfa. Poněkud váhavý Horáček Bráfovi píše, že si uvědomuje protiargumenty přijetí volební kandidatury, zejména poměry rodinné, poměry učitelské, ale že tu jsou i úvahy pro přijetí nabídky. Zejména fakt, že fakulta je nyní lidskými silami zabezpečena, a že by tedy asi neměl odmítat příležitost dělat v silné agrární straně lepší agrární politiku. Horáček dále píše, že je navíc obeznámen s tím, že jeho kandidaturou podmínil tu svoji i dr. František Sitenský: „*tak zatím kandidaturu nezávazně přijal a pokud by byl nakonec i zvolen, tak ji zase může kdykoliv složit.*“⁵⁹⁵ Na základě odpovědi Albína Bráfa si nakonec ale kandidaturu zase úplně rozmyslel.⁵⁹⁶ Bráf mu totiž účast na volební kandidátce za agrární stranu důrazně rozmlouval. Psal mu nejenom, že organizace agrární strany v Říšské radě je zcela v rozkladu, ale zejména se negativně vyjádřil o osobních povahových vlastnostech vedoucích činovníků strany, zejména o Františku Staňkovi⁵⁹⁷, Karlu Práškoví, Antonínu Zázvorkovi⁵⁹⁸ a Josefu Kotlářovi⁵⁹⁹ a doslovně označil agrární stranu „*jako stranu nejhorších živlů českého parlamentu*“. Bráf také Horáčkovi napsal, že si myslí, že se tato strana nedokáže v parlamentu prosadit a navrhuje, aby se Horáček „*alespoň domluvil s Klofáčem*“⁶⁰⁰ na nějakém slabším protikandidátovi“.⁶⁰¹ I přes toto odmítnutí volební kandidatury se spolupráce s agrární stranou začala zintenzivňovat a Cyril Horáček se již účastnil nejen jednání jednotlivých členských

⁵⁹¹ Vydáno Zemědělskou radou pro království České, Český odbor, Praha: 1911.

⁵⁹² Osnova Zákona o vybavení pozemků z dluhů, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁹³ Návrh zákona „O poskytování hypotečního úvěru na rolnické usedlosti střední velikosti“, Praha: 1911, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁵⁹⁴ František Udržal (1866-1938), politik, mladočech, později za agrární stranu, předseda Československé vlády 1929-1932, ministr národní obrany 1921-1925, poslanec Říšské rady 1899-1918, Českého zemského sněmu 1899-1903, poslanec Národního shromáždění 1920-1935, senátor Národního shromáždění 1935-1937, významný politik 1. republiky.

⁵⁹⁵ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 18. 4. 1911, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

⁵⁹⁶ Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 23. 4. 1911, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

⁵⁹⁷ RTDr. František Staněk (1867-1936), politik za agrární stranu, poslanec Říšské rady 1904-1918, Českého zemského sněmu 1901-1907, Národního shromáždění 1920-1936, ministr veřejných prací 1918-1919, ministr pošt 1919-1920, ministr zemědělství 1921-1922, významný parlamentní politik.

⁵⁹⁸ Antonín Zázvorka (1866-1937), politik za agrární stranu, stoupenec konzervativního křídla, poslanec Říšské rady 1901-1911, Českého zemského sněmu 1901-1908.

⁵⁹⁹ Josef Kotlář (1859-1928), politik za agrární stranu, poslanec Říšské rady 1907-1911, Českého zemského sněmu 1901-1908.

⁶⁰⁰ Václav Klofáč (1868-1942), mladočech, později předseda České strany národně sociální a člen strany Národního sjednocení, ministr národní obrany 1918-1920, poslanec Říšské rady 1901-1918, Českého zemského sněmu 1908-1913, senátor Národního shromáždění 1920-1930, významný politik 1. republiky.

⁶⁰¹ Dopis A. Bráfa C. Horáčkovi, 21. 4. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

organizací sdružených ve straně,⁶⁰² ale i okresních sjezdů strany⁶⁰³ a začal taktéž přímo agrární stranu na veřejnosti propagovat.⁶⁰⁴

Vlastní vstup Cyrila Horáčka do České agrární strany oddálila první světová válka, kdy došlo k logickému poklesu možností k aktivní politické činnosti. Do jara 1915 byla zatčena celá řada čelních politických představitelů jako Václav Klofáč, Karel Kramář, Alois Rašín, Jaroslav Preiss a řada jiných politiků emigrovala. To byla případ i T. G. Masaryka, který emigroval do Švýcarska, Edvard Beneš do Francie nebo poslance Josefa Düricha⁶⁰⁵, který emigroval do Ruska. Útěk těchto politických špiček nepřímo zasáhl i Horáčkova přítele Václava Choce. Masaryk před svým odchodem do exilu nedopatřením nezničil své poznámky, jejichž obsah vedl posléze k zatčení několika osob, z nichž jednou byl i Václav Choc. Václav Choc se ve snaze uniknout věznění hájil Masarykovou nevěrohodností, což sice přispělo k jeho bezprostřednímu propuštění, ale po válce pro něj ve výsledku znamenalo jeho vyloučení z Národně socialistické strany a problémy v zapojení do veřejného života vůbec. V létě 1918 se začala, vlivem zhoršující se mezinárodně politické situace monarchie, aktivně projevovat politická scéna v českých zemích, a proto se v tomto období rozhodl Cyril Horáček osobně navštívit Antonína Švehlu⁶⁰⁶, kterému úspěšně nabídl své členství v jeho straně.

Cyril Horáček byl v červenci 1918, se Švehlovou podporou za agrárníky, jmenován do nově reorganizovaného Národního výboru československého, který vedl Karel Kramář. Národní výbor i s Horáčkem zasedal v Obecním domě i v době převratu, kdy se členům Národního výboru podařilo poměrně hladce zorganizovat převzetí Státního obilního ústavu, zemského finančního ředitelství, zemské školní rady, poštovního ředitelství atd. Spolehli se však jen na čestné slovo vojenského velení pražské posádky, které slíbilo se vojensky neangažovat. Tento slib ale nebyl dodržen. Naštěstí rozklad armády dospěl do takové fáze, že

⁶⁰² Redakce: II. zemský sjezd českých hospodářských společenstev konaný v Praze dne 29. 6. 1913 - dokončený s přednáškou Prof. dr. Cyrila Horáčka o výhodách družstevního podnikání, *Zemědělské listy*, 25. 7. 1913, č. 34, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁶⁰³ Redakce: Rolnictvo a inteligence, o přednášce univ. prof. dra. Cyrila Horáčka na valné hromadě okresní agrární organizace pražské, *Venkov*, 5. 3. 1913, s. 6-7, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁶⁰⁴ Redakce: Rozhovor s profesorem národohospodářství na české universitě drem. Cyr. Horáčkem, *O agrární revui, příčinách jejího založení a její důležité úloze, Veliká a významná role české strany agrární v našem národě*. *Český venkov*, 10. 4. 1914, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁶⁰⁵ Josef Dürich (1847-1927), spisovatel, politik, staroček, později agrárník, poslanec Říšské rady 1884-1891, účastník protirakouského odboje, výrazně proruský a konzervativně zaměřený, spolu se R. Štefánikem vyjednával zřízení československých legií v Rusku, pro neshody ohledně formy vlády v poválečném Československu (zastával myšlenku obnovení Českého království) prakticky vyřazen z veřejného života.

⁶⁰⁶ Antonín Švehla (1873-1933), politik agrární strany, předseda Československé vlády 1922-1926 a 1926-1929, ministr vnitra 1918-1920, předseda agrární strany 1909-1933, významným způsobem přispěl k vytvoření samostatného Československa, jedna z nejvýraznějších postav politické scény 1. republiky.

se jednotky na celém území státu nezmohly na praktický odpor.⁶⁰⁷ V Praze byl ustanoven nový Sbor obecních starších dle poměrného zastoupení jednotlivých stran, jehož členem se stal také Cyril Horáček. Vzhledem k tomu, že agrární strana neměla na pražské radnici stranický klub, hlasoval Horáček s národními demokraty až do voleb v roce 1920.⁶⁰⁸

Období mezi lety 1909 až 1918 lze charakterizovat jako postupný příklon Cyrila Horáčka k hájení stranických a ideových zájmů České agrární strany. Horáček se podílel nejen na stranických programech, ale zejména po odborné stránce na praktické práci pro tuto stranu na jejích vnitrostranických sjezdech a prezentaci jejích myšlenek před případnými voliči. To je zřejmě i důvod toho, proč přes Horáčkovu stálou váhání s aktivní politickou angažovaností za tuto stranu, mu byla jeho nerozhodnost vedením České agrární strany tolerována. Je zřejmé, že si agrární strana uvědomovala cenu a odborný přínos Cyrila Horáčka pro praktickou realizaci svých programových cílů, neboť vysokoškolsky vzdělaných odborníků podobného formátu neměla ve svých řadách mnoho.

⁶⁰⁷ Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 69-83, 89-92.

⁶⁰⁸ Peroutka, Ferdinand: Budování státu I-II, c. d., s. 69-83, 89-92. Horáček, C: Vzpomínky, c. d., s. 123-149.

3.1.4 Poslancem a ministrem financí

V polovině listopadu se Národní výbor přeměnil na Revoluční národní shromáždění, ve kterém seděl i Cyril Horáček mezi dalšími padesáti čtyřmi agrárními poslanci. Již na jednom z prvních zasedání Revolučního národního shromáždění Horáček navrhoval měnovou odstavku od rakouské měny a byl jedním z iniciátorů návrhu na provedení pozemkové reformy, protože cítil, že vzhledem k politické situaci je jedinečná možnost provedení rozsáhlé změny v držbě pozemkového fondu ve prospěch středního zemědělského stavu.⁶⁰⁹ Pozemková reforma měla zastánce prakticky ve všech parlamentních stranách a jejich programech a všechny tyto strany akceptovaly nějakou formu omezení vlastnických práv velkostatkářů. Jejich přístup k samotnému provedení pozemkové reformy se však lišil. Například lidovci měli všeobecně problém s omezením vlastnických práv, tak případně národní socialisté kladli na problematiku zemědělství menší důraz a zejména zpočátku hájili pozici vlastnictví veškeré půdy státem. Pro živnostníky byla zase největším problémem ztráta levné pracovní síly na statcích, která by vznikla osamostatněním nájemních zemědělských dělníků.⁶¹⁰

Vypracováním konkrétního návrhu na provedení Pozemkové reformy byl pověřen 32 členný Výbor pro pozemkovou reformu, ve kterém bylo zastoupeno i osm agrárníků, včetně Cyrila Horáčka. Jednání výboru byla komplikovaná, protože strany měly o podobě reformy velmi rozdílné představy. Sociální demokraté, jejichž odborník Josef Macek⁶¹¹ byl faktickým ideovým tvůrcem pozemkové reformy, a jehož teze agrární strana prakticky bezvýtku okopírovala, navrhovali maximální pozemkovou držbu na 50 hektarech. Tyto pozemkové výměry socialisté požadovali, protože pomýšleli u větších statků na družstevní vlastnictví a omezení soukromého vlastnictví půdy, což ale byla pro většinu zemědělců nepřekročitelná hranice.⁶¹² Naproti tomu agrárníci navrhovali maximální limit podstatně vyšší, neboť chtěli zachovat soukromé vlastnictví držby pozemků v maximální míře. Jednání Výboru pro pozemkovou reformu řešila i další otázky jako náhrady bývalým vlastníkům, výši kupní ceny od přidělců, velikost úvěrů na zakoupení půdy, otázku zaměstnanců zabraných

⁶⁰⁹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 165-167.

⁶¹⁰ Doležalová, Antonie: O ukradených myšlenkách aneb Ideologie agrarismu vs. Ekonomicko-politická realita. In: Sborník Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami 13/2008, Uherské hradiště: Slovácké muzeum 2008, s. 127-136.

⁶¹¹ Josef Macek (1887-1972), národohospodář, politik za sociální demokracii, profesor národního hospodářství na Vysoké škole obchodní v Praze, profesor na Pittsburské univerzitě USA, poslanec Národního shromáždění 1928-1939, zastánce Keynesovského ekonomického směru aktivní spoluúčasti státu na praktické hospodářské politice, zemřel v emigraci v Kanadě.

⁶¹² Doležalová, A.: O ukradených myšlenkách, c. d., s. 127-136.

zemědělských podniků atd. Zatímco návrhy sociálních demokratů vedených Františkem Modráčkem⁶¹³ na praktické zestátnění půdy byly víceméně jednotné, tak v agrární straně se utvořily dvě frakce. Jedna v čele s redaktorem Josefem Vraným⁶¹⁴ navrhovala rozdělení na menší jednotky, tak druhá skupina s Horáčkem prosazovala jednotky větší.

Zde je zřejmý omyl v práci Daniela Millera, který osm zastoupených agrárníků člení na dvě části. Z toho čtyři zástupce Švehlovy politické linie, tedy liberály včetně Cyrila Horáčka, kteří prosazovali menší pozemkové výměry a čtyři konzervativce včetně Josefa Vraného, kteří prosazovali velké pozemkové jednotky.⁶¹⁵ Ve skutečnosti to takto není možné definovat, protože například Josef Vraný, ač konzervativního založení, jako zástupce „Domoviny domkářů a maloročníků“, prosazoval malé výměry a Cyril Horáček prosazoval pozemkové celky s podstatně vyšší pozemkovou výměrou, než byla posléze uzákoněná podoba.⁶¹⁶ Z toho je zřejmé, že Cyril Horáček v praktické hospodářské politice zastával poněkud jiné názory, než prezentoval ve svých teoretických pracích. Cyril Horáček se totiž dle svých slov obával, že příliš velkou parcelací budou ohroženy dosavadní zemědělské výnosy a právní základ a mezinárodní pověst Československého státu.⁶¹⁷

Složitost jednání v Národním shromáždění ukazuje i Horáčkem vzpomínaný detail, že socialisté ve spěchu s oznámením záborového zákona zapomněli na písemné vypracování návrhu zákona a zpravodaj František Modráček jej tak přednášel pouze ústně. I projednání dalších návazných pozemkových zákonů jako byly například zákon o přidělu zabrané půdy, úvěrový zákon, náhradový zákon atd., bylo podle Horáčkova názoru kvůli politické roztříštěnosti sněmovny tak komplikované, že zákony nenavazovaly v logickém pořadí, ale tak, jak se na jejich kompromisním znění podařilo politickým stranám domluvit. To je nakonec i případ zákona o zřízení Pozemkového úřadu, který měl být nejvyšším orgánem pověřeným provedením pozemkové reformy.⁶¹⁸ Osnovu zákona na jeho zřízení vypracoval právě Horáček, ale výsledná podoba zákona byla opět značným kompromisem.⁶¹⁹ Například Horáček oproti výsledné zákonné úpravě chtěl, aby byl úřad podřízen Ministerstvu

⁶¹³ František Modráček (1871-1960), politik, sociální demokrat, poslanec Říšské rady 1907-1918, poslanec Národního shromáždění 1920-1925, senátor Národního shromáždění 1925-1939, zastávající socialistického vývoje v Československu, autor řady prací se sociální tematikou.

⁶¹⁴ Josef Vraný (1874-1937), politik, za agrární stranu, poslanec Národního shromáždění 1920-1924, senátor Národního shromáždění 1925-1937, redaktor řady agrárních periodik „Venkova“ a večerníku „Večer“, „Lidového deníku“ a „Domoviny“, konzervativně orientovaný, autor několika lidových románů.

⁶¹⁵ Miller, E. D.: Antonín Švehla, c. d., s. 74.

⁶¹⁶ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 165-167.

⁶¹⁷ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 165-167.

⁶¹⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 165-167.

⁶¹⁹ Horáček na osnově zákona pracoval doma a nejprve jej sepsal ručně a posléze přepsal na stroji a opatřil svými poznámkami. Horáček, C.: Osnova zákona o pozemkovém úřadě, rukopis 3 s., 1919, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č. Stejný text na stroji, 3 s., 1919, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

zemědělství, což ale bylo nepřijatelné pro socialisty, neboť ti se obávali vlivu agrárníků na tomto ministerstvu. Horáček taktéž nenavrhoval zřízení zvláštního dozorčího správního výboru, který pak v praxi podle jeho názoru zbytečně činnost pozemkového úřadu ochromoval, neboť v něm neseděli odborníci, ale političtí zástupci jednotlivých stran. Horáčkovi jako autorovi tohoto zákona bylo nabídnuto místo předsedy tohoto pozemkového úřadu, které však kvůli nesouhlasu se zřízením dozorčího správního výboru odmítl. Místo něj byl tak jmenován agrárník, bývalý mladoček a zástupce Zemědělské rady JUDr. Karel Viškovský^{620 621}.

Výsledná vytvořená podoba byla kompromisem mezi socialisty a agrárníky. Byla uzákoněna tzv. Záborovým zákonem ze dne 16. dubna 1919 a prosadila kompromisní řešení na zabrání, nikoliv konfiskaci statků s více jak 150 hektary zemědělské a 250 hektary lesní půdy.⁶²² Původní návrhy počítaly s výměrou zabrané půdy celkem až s 4,021 mil. ha, tedy 28 procent celkové výměry půdy v Československu, ale výsledný rozsah reformy s 1,801 mil. ha byl nakonec menší, než umožňoval záborový zákon. Rozsáhlým přidělem půdy drobným rolníkům v celkové výměře 644 tisíc ha bylo taktéž oslabeno největší sociální napětí na vesnici, což vlastně bylo hlavním motivem provedení pozemkové reformy.⁶²³ Přitom rolníci museli za přidělenou půdu zaplatit poměrně vysokou cenu, pohybující se podle bonity od 2 do 8 tisíc Kč za hektar.⁶²⁴ Touto cestou tak byli z přidělu prakticky vyloučeni zemědělní dělníci. Drobní rolníci se zadlužili u kampeliček a záložen, které byly částečně ovládány agrární bankou, neboť většina kupních smluv byla hrazena půjčkami. Původním majitelům zůstalo až 250 ha půdy a záborový zákon z 8. dubna 1920 určoval výši náhrady za zabranou půdu. Náhrada se však vypočítávala podle průměrných prodejních cen z let 1913-1915, tedy výhodně pro stát, vzhledem k nižším předválečným cenám. Náhrady byly vypláceny z tzv. Náhradového fondu, kam kromě dotací od státu, plynuly i zisky za prodej pozemků. Zákonů ohledně pozemkové reformy byla celá řada, např. přidělový zákon či zákon o pozemkovém úřadě a byly přijímány v letech 1919-1920.⁶²⁵

Ze záboru bylo také vyjmuto i značné množství hospodářských objektů (pivovary, pily, lihovary atd.) a bylo také vytvořeno 2291 tzv. zbytkových statků o výměře 20-200 ha. Tyto

⁶²⁰ JUDr. Karel Viškovský (1868-1932), politik za mladočeskou a posléze agrární stranu, ministr spravedlnosti 1925-1926, ministr národní obrany 1929-1932, poslanec Říšské rady 1911-1918, Českého zemského sněmu 1902-1918, poslanec Národního shromáždění 1925-1932, předseda Státního pozemkového úřadu 1919-1926.

⁶²¹ Horáček, C: Vzpomínky, c. d., s. 165-168.

⁶²² Olivová, Věra: Dějiny první republiky, Karolinum: Praha 2000, s. 90-93.

⁶²³ Klimek, Antonín: Velké dějiny zemí Koruny České XIII. (1918-1929), Praha: Paseka 2001, s. 285-290.

⁶²⁴ Samotná realizace pozemkové reformy se rozbíhala pomalu až od roku 1922. Lacina, Vlastislav: Formování československé ekonomiky. Praha: Academia 1990, s. 126-127.

⁶²⁵ Lacina, Vlastislav: Agrární strana a pozemková reforma. In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001, s. 290.

tzv. zbytkové statky tvořily nejvýhodněji položené pozemky vzniklé parcelací velkostatků, většinou položené nejbliže k původním hospodářským budovám statku a spojené v jeden celek. Jednalo se tak o samostatné celky, které byly nejvíce rentabilní, a které v období první republiky představovaly nejvýkonnější zemědělské závody. Jejich původní účel spočíval v kompenzaci poškozených majitelů, nájemců či úředníků původních velkostatků. O takto vzniklé lukrativní části bývalých velkostatků byl velký zájem a jejich přidělováním či tzv. volným prodejem obvodovými ústřednami Státního pozemkového úřadu, které ovládala Republikánská strana, si tato strana zavazovala řadu vlivných osob, a to i z jiných stran včetně strany sociálně demokratické.⁶²⁶

Cyril Horáček byl taktéž členem ústavně právního výboru, který měl vypracovat novou ústavu.⁶²⁷ V tomto výboru, ale Horáček moc činný nebyl a s výslednou podobou ústavy nesouhlasil, což bylo nakonec i důvodem odvolání Horáčka vlastní stranou. Horáček měl výhrady zejména k přílišné vázanosti kandidátních listin, které dle Horáčka znemožňovaly vznik sebevědomé opozice, a vytvořily vlastně možnost spekulací s mandáty, které nebyly vázány na konkrétní osobu zvolenou ve volbách, ale na stranu, která tak rozhodovala o jeho předání jiné osobě. Tuto praxi později ještě zdůraznilo zřízení volebního soudu obsazeného opět dle volebního klíče, který umožňoval svou judikaturou za určitých okolností zbavit poslance jeho mandátu. Ve skutečnosti byla práce Ústavního výboru velice plodná a byla řízená řadou odborníků na ústavní právo včetně Františka Weyra.⁶²⁸ Ústavní výbor se dokázal vypořádat s řadou závažných otázek například oddělení církve od státu.⁶²⁹

Vedle těchto důležitých zákonných úprav se Horáček podílel i na řadě dalších dílčích právních opatření, kde ale s jejich prosazením nebyl úspěšný. Navrhoval například prohlášení knihtiskařské živnosti za svobodné povolání, což bylo odmítnuto stranickými tiskárnami. Stejně tak byl odmítnut i Horáčkův návrh na zamezení anonymity v periodickém tisku, což dokládá jeho konzervativní názor na svobodu projevu.⁶³⁰ Horáček se kromě toho neúspěšně pokoušel zamezit návrhu zákona podaného národními demokraty na přesun Nejvyššího soudu do Brna, který neprosazoval osobně Rašín, ale silné brněnské křídlo jeho strany zastoupené Stránským, Englišem a Weyrem. Jejich motivem bylo narušení přílišné centralizace státních institucí.⁶³¹ Toto stěhování se zřejmě soudcům příliš nelíbilo, jak dokládá dopis prezidenta

⁶²⁶ Jana Pšeničková: Zbytkové statky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001, s. 295-314.

⁶²⁷ Weyr, F.: Paměti II., c. d., s. 23.

⁶²⁸ Weyr, F.: Paměti II., c. d., s. 22-23.

⁶²⁹ Miller, E. D.: Antonín Švehla, c. d., s. 82-83.

⁶³⁰ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 168-170.

⁶³¹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 171.

Nejvyššího soudu JUDr. Augustina Popelky⁶³², ve kterém Cyrilu Horáčkovi za jeho iniciativu děkuje.⁶³³

Ve volbách konaných v polovině června 1919 se potvrdil očekávaný posun doleva, který byl signalizován několik měsíců dopředu, kdy se celková nespokojenost obyvatelstva s růstem cen a očekávání dalších sociálních reforem projevily řadou i násilných demonstrací ve větších městech. Těsným vítězem voleb se staly s 47, 5% hlasů socialistické strany nad vládními nesocialistickými, které získaly 38, 4% hlasů⁶³⁴. Předsedou nové vlády byl zvolen Vladimír Tusar, sociální demokrat, dlouholetý čelní funkcionář svazu českých poslanců ve Vídni, který byl osobně i přes svůj tělesný hendikep (silně kulhal) dle názoru Horáčka velmi milý, zdvořilý a schopný četných kompromisů.⁶³⁵

Horáček, který v těchto volbách za agrární stranu v Praze neuspěl, byl 8. července během státní zkoušky na univerzitě navštíven hlavním tajemníkem agrární strany Rudolfem Beranem, který jej odvezl k předsedovi strany. Švehla po přijetí Horáčka vyzval, aby se po abdikujícím ministrovy financí A. Rašínovi ujal jeho úřadu. Horáček i přes svoji výhradu, že nemá možnost vzhledem ke stávající politické situaci vykonávat vlastní politiku a je nucen pokračovat v kurzu svého předchůdce, nabízený úřad přijal. Vymínil si však souhlas prezidenta Masaryka se svou volbou. Audience u prezidenta byla krátká a Masaryk se pouze Horáčka otázal, zda li si na tuto funkci, tak odlišnou od jeho dosavadního předsednictví finančního výboru, troufá. Po jeho kladné odpovědi byla krátká audience u konce a druhého dne se již konala její oficiální část, kde byl Horáčkovi předán jmenovací dekret.⁶³⁶

Horáček si následně vyžádal od Tusara, v předtuše jeho krátkého působení, potvrzení o ponechání místa profesora na právnické fakultě⁶³⁷ a druhý den tedy 10. července 1919 se ujal svého úřadu ministra financí.⁶³⁸ Celý tento názor Cyrila Horáčka na průběh událostí je zajímavý a dokládá, což potvrzuje i Ferdinand Peroutka, že Horáček měl o svých politických schopnostech pochyby. To, že tyto pochyby měli patrně i jiní, dokládá prezidentova otázka při audienci.

⁶³² JUDr. Augustin Popelka (1854-1938), právník, politik, první předseda Nejvyššího soudu ČSR 1918-1930, ministr spravedlnosti 1920-1921.

⁶³³ Popelka děkoval Horáčkovi za jeho názor, který hájil na schůzi sněmovního výboru 17. 1. 1919, kde Horáček oponoval, že hlavní město Moravy má nárok na řadu centrálních institucí, ale mezi ně nepatří Nejvyšší soud. Dopis dr. Popelka C. Horáčkovi, prezident Nejvyššího soudu, 25. 1. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č. Dopis dr. Popelka C. Horáčkovi, prezident Nejvyššího soudu, 9. 2. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁶³⁴ Miller, D. E.: Antonín Švehla, c. d., s. 77.

⁶³⁵ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 171-172.

⁶³⁶ Jmenování ministrem financí, antidatováno, strojopis, 8. 7. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁶³⁷ Oznámení V. Tusara, předsedy vlády, že jmenováním ministrem financí postavení Cyrila Horáčka řádným profesorem politické ekonomie na české univerzitě nedoznává žádné změny. Dopis prezidia ministerské rady, 15. 7. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁶³⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 172-173.

Jeho prvním krokem v nové funkci byla společná návštěva s odstupujícím ministrem Rašínem budovy ministerstva v Clam-Gallasově paláci v Husově ulici (viz obrázek č. 6), kterou si pro své ministerstvo po převratu zabral právě Rašín. Ministerstvo financí, na rozdíl od jiných ministerstev dle Horáčkova názoru disponovalo celou škálou skutečných odborníků, kteří za sebou měli i dlouhé praxe na vídeňských ministerstvech, jako například klíčový úředník a sekční šéf dr. Bohumil Vlasák. Přesto nebyl Horáčekův nástup zcela bez komplikací. Rašín podle Horáčkových Vzpomínek řídil ministerstvo jako svoji advokátní kancelář, tedy převážně ústní formou, případně telefonicky, řídil úředníky a nejdůležitější věci probíral se svým osobním tajemníkem dr. Přimdou. Tajemníkovi však před svým odchodem z ministerstva udělil roční dovolenou a bez jeho přítomnosti některé problémy zůstaly neosvětleny. Horáček byl, jak sám připouští, v této nové funkci odkázán více než dříve na služby referentů jednotlivých oddělení, protože projednávané problematice nerozuměl. To byl logický pozůstatek válečného řízeného hospodářství, kdy Ministerstvo financí provádělo řadu běžných obchodních činností, jako byl prodej cukru v cizině, nákup tabáku do ČSR, udělování různých koncesí, povolení, nákup a prodej valut atd. Ostatně této obchodní činnosti se věnovala i jiná ministerstva, která podle svých oborů působnosti nakupovala ve valutách municí, mouku, potraviny, petrolej, naftu atd. Horáček tak byl pod neustálým tlakem na opatření velkých částek v devizových měnách.⁶³⁹

Cyril Horáček tento tlak a pracovní vypětí špatně zvládal. Stěžoval si, že je zavalen návštěvami různých obchodních společností, které požadovaly povolení k dovozu a vývozu nejrůznějších komodit jako například rýže, prádla, sardinek, ale i pod tlakem importérů, kteří požadovali, aby cena valut stoupala, exportérů, aby cena klesala, dělnických delegací na růst mezd, zástupců průmyslu na jejich snížení: „*k vlastní práci ministra se po řadu dnů vůbec nedostal*“, atd. V případě Horáčkova odmítnutí byl pak Horáček vystaven urgentním intervencím ze strany úřadu ministerského předsedy či kanceláře prezidenta republiky. Tedy kromě neustávajících osobních návštěv vyzváněl v jeho kanceláři takřka nepřetržitě i telefon.⁶⁴⁰

Cyrila Horáčka podle jeho subjektivních Vzpomínek zaskočily i jiné skutečnosti, jako byla jednání ministerské rady, která se konala dvakrát až třikrát do týdne a byla vedena ve značně neformálním duchu s dlouhými stranickými debatami. Ostatně hned ta první byla zahájena čtením již hotového vládního prohlášení, ke kterému se prý Horáček ani nemohl vyjádřit. Cyril Horáček si taktéž stěžuje na jednání vlády, která se konala na Hradě, což vyžadovalo

⁶³⁹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 175-176.

⁶⁴⁰ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 175.

značnou časovou rezervu, podmíněnou navíc Tusarovou nedochvilností. Navíc denní program jednání vlády nebyl distribuován předem, takže se Horáček, nemohl dopředu vybavit podkladovým materiálem. Nepříjemnou skutečností bylo i časté projednávání bodů, které nebyly na pořadu jednání vlády. Většinou se jednalo o různé finanční požadavky ministerských kolegů, které si vynucovaly Horáčkovu neustálou pozornost. Nakonec se dle jeho paměti raději z jednání rady ani nevzdaloval, odcházel jako poslední v pozdních nočních hodinách a pečlivě pročítal všechny shrnující protokoly z jednání rady, aby neobsahovaly body či závěry, které projednány nebyly.⁶⁴¹

Vykonávání svého úřadu se Horáček podle svých slov nicméně ujal s vehemencí a hodlal se věnovat především reformě přímých daní, vzniku monopolů například v lihovarnictví, přesnější evidenci finančních závazků plynoucích z mírových smluv a hodlal i získat velkou valutovou půjčku. Právě za účelem naplnění těchto svých předsevzetí si sebou do úřadu svého bývalého studenta dr. Vladimíra Dědka.⁶⁴²

Z důvodu naplnění těchto představ se podílel na otevření pražské burzy, kterou zamýšlel využít při vypsání druhé státní půjčky, která byla nutná pro stabilizování státních financí. První Rašínova státní půjčka „Národní svobody“ totiž byla dle Horáčkova názoru zbytečně omezena na částku 1 miliardy korun. Horáček dle stavu financí propagoval další půjčku vypsanou formou 4% pokladničních poukázek. Ve výsledku vybrané finanční částky ale nebyla tato druhá státní půjčka úspěšná a do státního rozpočtu přinesla jen něco kolem půl mld. Kč. Kritizovaným důvodem neúspěchu byla její nedostatečná propagace, nicméně je patrné, že za neúspěchem kromě skutečně malé veřejné reklamy stála spíše nepřízeň bankovních ústavů k socialistické Tusarově vládě a nepřízeň Živnobanky k osobě Cyrila Horáčka, který nedovedl s touto bankou udržovat dosavadní Rašínovy nadstandardní vztahy. Horáček se již v tomto případě ocitl na hraně rezignace, neboť vliv bank na finanční řízení nového státu byl dle jeho názoru enormní a Horáček se nemohl rozhodnout k podpoře sociálních demokratů směřovaných na omezení bankovního systému, který by pravděpodobně vedl k hospodářským důsledkům.⁶⁴³

Vážným problémem, se kterým se musel Cyril Horáček, jako ministr financí vypořádat, byl pokles měny na zahraničních burzách zejména v Curychu. Přestože chtěl Horáček původně pokračovat v Rašínově deflační politice, tak odmítl pokračovat v uplatňovaném kurzu ministerstva financí spočívajícím v pravidelném nákupu cizích měn s cílem stabilizovat měnu. Tímto rozhodnutím, kterým se vymykal politice svého předchůdce a vlastně i nástupce,

⁶⁴¹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 175-176.

⁶⁴² Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 177.

⁶⁴³ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 178.

si vysloužil okamžitou negativní pozornost, přestože později byla podobná měnová politika hodnocena kladně. Ostatně vysloužil si za tento svůj přístup i pochvalu ze strany Ferdinanda Peroutky.⁶⁴⁴ V době jeho úřadování za pouhé tři měsíce tak kurz koruny spadl z původních z asi 28 na 20 centimů švýcarského franku. Na tomto kurzovém propadu se samozřejmě nepodílela jen valutová spekulace, ale i schodkový státní rozpočet, výdaje na armádu, převzetí různých podniků a výdaje na pozemkovou reformu.⁶⁴⁵

Kromě běžných úkonů se Horáček jako ministr financí zúčastnil i dvou jednání Bankovního úřadu ministerstva financí,⁶⁴⁶ které dokládají Horáčkovu agendu. Jedná se o schůze z 25. 8. 1919 a 25. 9. 1919 (viz kapitola 4.1.4). Na těchto jednáních se kromě rutinní agendy, jako bylo převzetí 432 zaměstnanců z bývalé rakousko-uherské cedulové banky, řešila zejména pokračující emise okolokovaných bankovek. Dalšími důležitými body jednání bylo stažení části původní měny, které měla být předána reparační komisi takovým způsobem, aby nebylo ze strany Rakouska možné zpochybnit započtení hodnoty stažených bankovek do celkové výše dluhu po bývalé cedulové bance.⁶⁴⁷ Jiným projednávaným bodem bylo případné vrácení nově okolokovaných bankovek jejich zahraničním majitelům, které jim byly zabaveny v důsledku nalezení falešného kolku.⁶⁴⁸ Z těchto dokumentů vyplývá, že cizích státních příslušníků, pravděpodobně pro možné diplomatické komplikace, se zabavování falešných bankovek netýkalo.

Cyril Horáček jako ministr financí čelil tlaku nejen ze strany obchodních organizací a případně z jiných ministerstev, ale zejména ze strany veřejného mínění. Celkem pravidelně se některá negativní poznámka objevovala v opozičním tisku, například v „Národních listech“ či od „Lidových novin“ Karla Engliše. Objevovala se v souvislosti s poskytnutím moratoria německým spořitelnám, kritika i ze strany koaličního tisku, konkrétně od „Českého slova“. Kritika byla podle Horáčka v tomto případě neopodstatněná, protože s nápadem moratoria přišlo Ministerstvo spravedlnosti, tedy vládní rezort Československých socialistů. Horáčkovi se v případě podobné veřejné kritiky vymstila skutečnost, že Ministerstvo financí samo nemělo žádný tiskový orgán. Horáčekův předchůdce, Alois Rašín⁶⁴⁹, jej totiž v praxi

⁶⁴⁴ Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d. 743.

⁶⁴⁵ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 179.

⁶⁴⁶ Poděkování z 8. 10. 1919 od soudních úředníků z prezidia vrchního zemského soudu (podepsán dr. Scherl) za novou úpravu platů, která jim finančně moc pomohla z jejich finanční tísně Dopis dr. Scherl C. Horáčkovi, 8. 10. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁶⁴⁷ Schůze bankovní rady, 25. 8. 1919, NBC, karton č. 0001-004-00002, i. č. 0002-0006.

⁶⁴⁸ Schůze bankovní rady, 25. 9. 1919, NBC, karton č. 0001-0005, i. č. 0003-0007.

⁶⁴⁹ Alois Rašín (1867-1923), národohospodář, politik za mladočeskou a později za Československou národní demokracii, ministr financí ČSR 1918-1919, 1922-1923, poslanec Říšské rady 1911-1917, poslanec Revolučního 1918-1920 a Národního shromáždění 1920-1923, významný politik 1. Republiky, člen odboje, výrazný praktický národohospodář, který byl jedním z hlavních tvůrců měnové reformy, zemřel po atentátu.

nepotřeboval, neboť měl stále nadstandardní vztahy se „svými“ „Národními listy“, Horáček však podobným kontaktem nedisponoval. Mohl se sice v případě reakce na nějakou kritiku obrátit na agrární „Venkov“, ale zveřejnění nějaké případné finanční analýzy v tomto periodiku mělo jen omezený veřejný dopad, protože list byl zaměřen na jiný okruh čtenářů a nedisponoval ve finančních státních záležitostech odborně zdatnými redaktory. Horáček uvádí, že v případě potřeby si tak musel svoji veřejnou odbornou obhajobu psát sám.⁶⁵⁰

Jedna obsahově rozsáhlejší odpověď na veřejnou kritiku se ve „Venkově“ přesto nachází. Jedná se konkrétně o článek z 23. srpna 1919, kde Horáček odpovídá na nařčení ze svévolného rozmnožování inflace. Kritikové ministerstvu financí vyčítali, že nemajetným občanům vrací část jejich peněz zadržovaných při kolkování až do hodnoty 2000 Kč. Odpověď ministra financí byla v tom smyslu, že tímto způsobem není možné inflaci prohlubovat, protože občanům nejsou vráceny přímo zadržované okolkované bankovky, ale jsou jim posílány peníze ze státního rozpočtu. Na podobnou žádost živnostníků, kteří chtěli taktéž vracet bankovky v nominální hodnotě až do výše 10 tisíc Kč, reagoval negativně s vysvětlením, že v jejich případě se nejedná o nemajetné občany. Tento Horáčkův sociální počin s restitucí části zadržovaných peněz v celkové výši 600 milionů Kč, který zmírňoval nekompromisní politiku předchozího ministra financí, byl ale veřejností hodnocen pozitivně, a tedy kritika v tomto směru nebyla oprávněná. Jak doslovně píše Ferdinand Peroutka: „*Více tedy než jeho předchůdce uvědomoval si nový ministr, že stav naší měny je výslednicí celého života hospodářského a že pochybnou dlužno pokládat onu podporu měny, která působí poruchy ve výrobě a oddaluje oživení. Horáček se snažil opustit cesty jednostraného fiskalismu. Ohlásil otevření burzy i úmysl nečinít překážky dovozu surovin.*“⁶⁵¹

Poslední negativní reakce, která si vysloužila v tomto článku Horáčkovu reakci, je ze strany exportérů, kteří požadovali oslabit československou měnu, neboť jim současná kurzová výše měny znemožňovala vývoz zejména do východoevropských zemí. Horáček reagoval na tuto kritiku odmítavě a zdůraznil, že je nucen pokračovat v deflační politice svého předchůdce a není možné všem vyhovět. Zde je nicméně patrné, že v deflační politice svého předchůdce tak zcela nepokračoval, protože měna stále oslabovala až na 20 centimů, a o to je kritika exportérů více zvláštní. Roli patrně hrál fakt, že se jednalo o kritiku teprve z první poloviny srpna 1919.⁶⁵²

⁶⁵⁰ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 176-177.

⁶⁵¹ Peroutka, Ferdinand: Budování státu I-II, c. d., s. 743.

⁶⁵² Horáček, C.: Odpověď ministra financí, 23. 8. 1919, č. 199, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Za důvodem Horáčkovy brzké rezignace na funkci ministra financí stála spíše jeho únava z náročné funkce, na kterou Horáček, pohybující se léta spíše v klidném akademickém prostředí, nebyl zvyklý, což potvrzuje i Ferdinand Peroutka.⁶⁵³ O rezignaci přemýšlel několikrát zejména v souvislosti s neúspěchem jím vypsané státní půjčky. Nicméně jejím „oficiálním“ důvodem se nakonec stala zpráva kanceláře prezidenta republiky z 23. září 1919, která byla poslána předsedovi vlády bez vědomí ministra financí. Jednalo se více méně o anonymní pamflet, který byl pouze přeposlán kanceláří prezidenta republiky a obsahoval poplašnou zprávu o stavu státních financí pro rok 1920. Tato zpráva zdůrazňovala zejména velký pokles měny pod 10 centimů a skutečnost, že v následujícím roce nebude na výplaty státních zaměstnanců a vojska.⁶⁵⁴

Kdo byl skutečným autorem této zprávy, je otázkou. Každopádně se jednalo o poměrně banální intriku, která měla poškodit patrně ministra financí u předsedy vlády a prezidenta. Sám Horáček z jejího sepsání podezřívá nejspíše Rašína, případně Preisse přes prostředníka dr. Šámala. Je skutečností, že každá z těchto zmíněných osob mohla mít zájem na změně osoby ministra financí, ale patrně nejbližší pravdě bude podezření padající na Aloise Rašína, který ztrátu této funkce nesl nelibě a ostatně podobný tlak vyvíjel jen o něco později i na dalšího ministra financí Karla Engliše.⁶⁵⁵ Nicméně Horáček vlivem této události sám rezignoval na svou funkci, kterou 23. září 1919 odeslal v písemné formě prezidentu Masarykovi a druhý den oznámil taktéž písemně předsedovi vlády Tusarovi.⁶⁵⁶ V této záležitosti navštívil i Antonína Švehlu, který změnu na ministerském křesle nijak nekomentoval, ale patrně kreditu Cyrila Horáčka v jeho očích nepřidala. Horáček poslal i jeden obšírnější dopis s vysvětlením důvodu rezignace 26. září 1919 znovu k rukám prezidenta, ale tentokrát se odpovědi nedočkal.⁶⁵⁷ Vzhledem k tomu, že nebyl okamžitě k dispozici jeho nástupce, kterým se stal následně Kuneš Sonntag⁶⁵⁸, vykonával Cyril Horáček funkci ministra financí až do 9. října 1919,⁶⁵⁹ kdy předal funkci do rukou prezidenta republiky.⁶⁶⁰ Cyril Horáček tak byl ministrem financí přesně tři měsíce.

⁶⁵³ Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 742-744.

⁶⁵⁴ Zpráva kanceláře prezidenta republiky, 23. 9. 1919, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

⁶⁵⁵ Spekulovalo se, že předseda vlády dr. Černý, aby nepozbyl přízeň Aloise Rašína, nechal Engliše odstoupit. Redakce: Hlasy novin, Čas, 9. 3. 1921, NM, fond Karel Engliš, karton č. 59, bez i. č.

⁶⁵⁶ Koncept abdikačního dopisu prezidentu Masarykovi, 23. 9. 1919, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

⁶⁵⁷ Dopis C. Horáčka T. G. Masarykovi, ministr financí, 26. 9. 1919, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

⁶⁵⁸ Kuneš Sonntag (1878-1931), národohospodář, politik agrární strany, ministr financí 1919-1920, ministr průmyslu a obchodu 1920, ministr zemědělství 1920, ministr výživy lidu 1920, poslanec Národního shromáždění 1920-1920, předseda Bankovního výboru 1919-1920, prezident Anglo-československé banky 1922-1931.

⁶⁵⁹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 179-182.

⁶⁶⁰ Zproštění úřadu ministra financí, 9. 10. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Výkon významné politické funkce ministra financí Cyrilem Horáčkem v podstatě nebyl zvládnut ani po politické ani po profesní stránce. Cyril Horáček zjevně přecenil své vyjednávací a osobní schopnosti, tak nezbytné pro výkon takovéto funkce v mimořádně exponovaném období. Horáček vlastně již při nástupu do této funkce podle Peroutky působil rezignovaně a unaveně a v podstatě výkonu této funkce nebyl schopen: „*Nepochybně skepticky oceňoval také své vlastní politické schopnosti. Nevěřil, že je pravým mužem, který třeba za cenu lomozu a krizí, dovede vnutit stranám potřebná pravidla šetrnosti. Nebyl jím také. Tomuto profesorovi chyběl všechen politický temperament. Také ho nenaplnovalo uspokojením, že od teorie byl nucen přejít k praxi. Dalo se předvídat, že muž s takovým nedostatkem chuti odejde při prvních vážných překážkách nebo nepříjemnostech.*“⁶⁶¹

Nicméně přestože se jedná o kontroverzní kapitolu jeho profesního života, najdou se i kladná hodnocení jeho dílčí praktické politiky v této funkci. Ostatně právě jednu uvádí i Ferdinand Peroutka, který oceňoval, že se Horáček nestaví pod takový tlak měnových zájmů a díval se s větším porozuměním na pokles koruny: „*nebál by se ani přechodného poklesu hodnoty koruny naší v cizině a že je mu nade vše nejdůležitější, abychom měli co jíst, čím se odívat a abychom měli suroviny, v jich zpracování našlo by dělnictvo svůj výdělek a stát vhodný předmět svého průmyslového exportu.*“⁶⁶²

V případě výkonu poslanecké funkce Cyrila Horáčka lze komentovat zejména jeho podíl na praktickém provedení pozemkové reformy. Zde je ale evidentní rozpor mezi jeho dřívějšími teoretickými názory a touto praktickou politikou. Cyril Horáček totiž, když mu byla dána výjimečná příležitost se podílet na takto důležitém transformačním aktu, začal prosazovat velké pozemkové celky s podstatně vyšší pozemkovou výměrou, než byla posléze uzákoněná podoba. Cyril Horáček se obával, že příliš velkou parcelací budou ohroženy dosavadní zemědělské výnosy a právní základ a mezinárodní pověst Československého státu. V případě pozemkové reformy byl ale příspěvek Cyrila Horáčka patrně menší, než sám uvádí, což dokládá i skutečnost, že ani Ferdinand Peroutka ani Jan Krčmář, ve svých pamětech Cyrila Horáčka v této souvislosti nejmenují, a to se průběhem Pozemkové reformy a jejími aktéry poměrně široce zaobírají.⁶⁶³

⁶⁶¹ Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 743.

⁶⁶² Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 743.

⁶⁶³ Krčmář, J.: Paměti, díl II. A III., c. d., s. 73-77.

3.1.5 Senátorem

Výše zmíněná nová Československá ústava schválená ve své výsledné podobě na konci února 1919 přinesla několik zásadních změn. Jednou z nich bylo zřízení druhé komory parlamentu, tedy senátu, kam mohl být zvolen občan ve věku minimálně 45 let, přičemž volič musel dosáhnout věkovou hranici minimálně 26 let, zatímco volební právo k volbě do parlamentu bylo 21 let. Délka poslaneckého mandátu byla šestiletá a v případě senátora osmiletá. Senát byl vytvořen jako ústavní jištění demokratického systému v Československu a jeho úkolem byla i revize případných nedostatků v zákonných ustanoveních přijatých poslaneckou sněmovnou. Zákonodárnou iniciativu měly obě komory parlamentu a podaný návrh musel projít oběma komorami, načež byl podepsán prezidentem republiky. Ústava obsahovala i opatření, jak případné veto anulovat.⁶⁶⁴ Zavedení nové ústavy znamenalo vypsání nových voleb do parlamentu a senátu na druhou polovinu dubna 1920.

Cyril Horáček v těchto volbách kandidoval za Republikánskou stranu do senátu z druhého místa pražské kandidátní listiny agrární strany za Karlem Práškem.⁶⁶⁵ Výsledek voleb znamenal ale pro agrární stranu zklamání, protože v nich oproti předešlým 281 mandátům získala jen 40 poslaneckých křesel. Z voleb tak opětovně vyšla posílená levice, která obsadila v parlamentu celkem 101 křesel.⁶⁶⁶ Přes tento neúspěch byl Cyril Horáček zvolen do čela senátního⁶⁶⁷ klubu agrární strany⁶⁶⁸ a následně i předsedou senátu Národního shromáždění republiky Československé.⁶⁶⁹

Horáček již před těmito volbami do senátu předpokládal, že se patová politická situace související s roztříštěností politického spektra a neslučitelnými politickými požadavky jednotlivých subjektů volbami nevyřeší, jak dokládá jeho článek ve „Venkovu“ z 18. dubna 1920 s názvem „Před volbami“. V tomto článku Horáček píše, že zatímco dosavadní Národní shromáždění bylo klidné prostředí plné věcných debat, tak nové Národní shromáždění bude plné protichůdných třenic. Vzhledem ke skutečnosti, že jednání budou prvně přítomni i

⁶⁶⁴ Kárník, Zdeněk: České země v éře první republiky (1918-1938), I., Praha: Libri 2000, s. 99-104.

⁶⁶⁵ Redakce: Kandidátní listina Republikánské strany volební kraj Praha, Venkov, 18. 4. 1920, s. 3, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁶⁶⁶ Miller, D. E.: Antonín Švehla, c. d., s. 86-88.

⁶⁶⁷ Ověřovací list opravňující ke vstupu do senátní kanceláře Národního shromáždění pro nově zvoleného senátora. Dopis ministra vnitra Československé republiky C. Horáčkovi, 4. 5. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁶⁶⁸ Horáček byl jednomyslně zvolen předsedou senátního klubu agrárních poslanců. Dopis sekretariátu Republikánské strany československého venkova C. Horáčkovi, 19. 7. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁶⁶⁹ Tajemníkem senátu byl jmenován vrchní zemský rada JUDr. Jindřich Šafařovič, Redakce: Schůze senátu, Venkov, 2. 6. 1920, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

zástupci menšin, je předpokladem, že se bude opakovat situace z parlamentu bývalé monarchie.⁶⁷⁰

Po volbách byl Horáček evidentně z praktického rozložení sil v Národním shromáždění zklamán. Horáček se již tolik nepozastavoval nad politickou roztržičností, jako spíše komentoval dle jeho názoru malé rozhodovací pravomoci a vážnost senátu. Tento jeho názor dokládá článek „Senát“ z 28. prosince 1922, kde napsal, že založit druhou komoru parlamentu i přes všeobecný odpor bylo zbytečné a dodává: „*Pokud již však v souladu s ústavou založen byl, pak odsoudit jej k malé rozhodovací úloze v porovnání s první komorou je politická chyba, pokud je na příkladu Spojených států či Francie patrné, že svojí pozitivní roli může disponovat.*“ Dále Horáček navrhuje vlastně obdobu panské sněmovny z bývalé monarchie, protože píše, že pro posílení jeho rozhodovací role je nutné změnit volební systém do senátu, kde jedna část senátorů by zastupovala volbu živnostenských komor a druhá část by byla jmenována doživotně prezidentem republiky za získané zásluhy.⁶⁷¹

Hlavním problémem druhé komory parlamentu, kde Horáček zasedal, byla skutečná relativně omezená možnost ovlivňovat reálnou politiku. Ostatně omezenou moc senátu lze vztáhnout na celé Národní shromáždění, které bylo limitováno praktickou politikou předválečného Československa, kde se celá řada důležitých rozhodnutí odehrávala na mimoparlamentní půdě.⁶⁷² Horáček si například stěžoval, že vládní návrhy nejsou předkládány senátu na schválení, ale schvalovací proces zůstává v praxi na poslanecké sněmovně,⁶⁷³ což bylo dáno i tím, že všichni předsedové politických stran byly členy sněmovny a socialistické strany měly proti existenci senátu dlouhodobé výhrady.⁶⁷⁴

Přes tato omezení byl Cyril Horáček aktivním senátorem, což dokládá i výkon funkce hlavního zpravodaje, z jehož titulu přednášel před senát návrhy nových zákonů.⁶⁷⁵ Například jako hlavní zpravodaj⁶⁷⁶ rozpočtového výboru senátu vyjádřil jménem senátu nesouhlas s návrhem poslanecké sněmovny na rozpočet pro rok 1922, který byl ve schodku

⁶⁷⁰ Horáček, C.: Před volbami, Venkov, 18. 4. 1920, s. 4, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁶⁷¹ Horáček, C.: Senát, Národní politika, 28. 12. 1922, č. 354, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č. Stejná slova volí i v jiném článku. Horáček, C.: Úkol a postavení senátu, Senátní zpravodaj, (1925), výstřižek bez čísla vydání, s. 194-195, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁶⁷² Jedná se například o tzv. Pětku a její nástupnice. Klimek, A.: Velké dějiny země Koruny České XIII., c. d., s. 227-230.

⁶⁷³ Horáček, C.: Naléhavá interpelace, rukopis, pro ministerského předsedu a vládu, 29. 2. 1920, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁶⁷⁴ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 184-185.

⁶⁷⁵ Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 440.

⁶⁷⁶ Horáček měl oficiálně funkci zpravodaje rozpočtového výboru. Práce finančního zpravodaje sice zahrnovala práci jen 14 dnů v roce před vánočními svátky. Rozpočtový výbor senátu měl navíc omezenou pravomoc, protože projednával rozpočet již navržený a schválený sněmovnou, na kterém nemohl prakticky nic změnit. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 193.

přes 3,5 mld. Kč. Senátu v tomto konkrétním případě ani tak nevadila výše schodku státního rozpočtu 14 mld. Kč., který byl z části odůvodněný mobilizačními výdaji nebo nouzovou výpomocí státním zaměstnancům, jako spíše snaha ministra financí tento státní schodek zakrývat.⁶⁷⁷ Ministr financí tyto výdaje totiž uměle přesunoval mezi mimořádné investice, přestože se jednalo například i o kulturní vyžití vojáků či plánované stavby kasáren. A jako s mimořádnými investicemi s nimi nebylo počítáno při výběru daní.⁶⁷⁸ Ostatně tendence vlády zakrývat skutečnou výši schodku se objevila opakovaně, neboť rok předtím stejná snaha vedla senát dokonce k přijetí rezoluce, která tomu měla zabránit.⁶⁷⁹ Jedním z autorů této interpelace byl právě Horáček, který ministru financí přednesl, že *„rovnováhy státního rozpočtu na rok 1921 bylo dosaženo jen krajním vypětím občanů a místo lepšího a včasějšího výběru již předepsaných stávajících daní je volena metoda předepisování daní vyšších, což má za následek sociální dopady a odchod kapitálu do zahraničí.“*⁶⁸⁰

Kromě členství v rozpočtovém výboru byl Horáček i členem branného a zahraničního výboru, který se dle názoru Horáčka vlastně jen omezoval na schvalování zahraničních smluv. Případně na pohovory s ministrem zahraničí E. Benešem, který celou zahraniční politiku státu vedl sám po dohodě s prezidentem, ale bez praktické účasti vlády a Národního shromáždění.⁶⁸¹

Mimo problematiku státního rozpočtu se Horáček angažoval i v jiných otázkách například v pomoci bankovním ústavům, které postihlo uzavření clearingové smlouvy s Rakouskem,⁶⁸² které v praxi znamenalo, že banky přišly o podstatnou část splátek hypotečních úvěrů od bývalých rakouských občanů.⁶⁸³ Opakovaně se také zasazoval o prosazování finančních

⁶⁷⁷ Redakce: Generální debata o státním rozpočtu, Venkov, 15. 12. 1921, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁶⁷⁸ Redakce: Generální zpravodaj senátor dr. Horáček o státním rozpočtu na rok 1921, Venkov, 11. 12. 1920, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁶⁷⁹ Redakce: Generální debata o státním rozpočtu, Venkov, 15. 12. 1921, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁶⁸⁰ Horáček, C.: Interpelace senátora Dr. Horáčka na ministra financí v příčině politiky daňové, rukopis 1 s., (únor 1921), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁶⁸¹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 193-194.

⁶⁸² Hypotéční banka uvádí, že přišla o 2/3 splátek od dlužníků. Dopis Svazu českých spořitelů C. Horáčkovi, 26. 6. 1925, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁶⁸³ Poděkování od Hypotéční banky za pomoc s tímto jejich problémem hypotečních splátek. Dopis Hypotéční banka C. Horáčkovi, bez datace, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

požadavků různých skupin státních zaměstnanců, kteří tuto jeho činnost bedlivě sledovali,⁶⁸⁴ ať to již byli pracovníci vysokých škol nebo úředníci na státní železnici.⁶⁸⁵

Samozřejmě nejčastější aktivitou senátora byla schvalování či navrhování zákonných úprav a norem. Patrně nebude náhodou, že jeho stopa je nejvíce patrná u předpisů, které se nějakým způsobem dotýkaly života na vesnici. Jednalo se například o zákon o Pozemkové bance,⁶⁸⁶ zákonný návrh úpravy výměnkových právních předpisů,⁶⁸⁷ případně Pozemkového úřadu.⁶⁸⁸

Cyril Horáček se angažoval i několika senátních výborech, jako byl například Ústavní výbor, kde po nějakou dobu působil a menší měrou se podílel se na vypracování nové ústavy.⁶⁸⁹ Kromě Ústavního výboru byl místopředsedou velmi důležitého Stálého výboru Národního shromáždění,⁶⁹⁰ tedy výkonného orgánu parlamentu v době, kdy nezasedal. Samozřejmě byl nadále politický činný i v samotné agrární straně, kde se účastnil různých okresních schůzí.⁶⁹¹ Příkladem je valná hromada okresní agrární organizace v Přibyslavi v květnu 1922, která začala v místním hotelu „Klusáček“ v půl deváté ráno politickou přednáškou Cyrila Horáčka na téma „O politické situaci“ a pokračovala volbami předsednictva této organizace a následnou volnou debatou.⁶⁹² Ostatně právě místní okresní agrární organizace byly důležitou složkou ve stranickém aparátu, protože jejich prostřednictvím strana zjišťovala zpětnou vazbu na svoje politické kroky, což dokládá oběžník z roku 1925, ve kterém jsou žádání místní důvěrníci o průzkum názorů veřejnosti na Horáčkův návrh zákona o výměncích.⁶⁹³

⁶⁸⁴ V dopise spolek děkuje za úspěšné hájení jejich zájmů při projednávání prosincového zákona o úpravě platů státních zaměstnanců. Dopis Spolku asistentů českých vysokých škol v Praze C. Horáčkovi, 13. 5. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁶⁸⁵ V dopise spolek děkuje, že se v článku v Národní politice z 22. 3. 1925 zastal jejich oprávněných finančních požadavků. Dopis Spolku úředníků československých drah C. Horáčkovi, 13. 5. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁶⁸⁶ Horáček, C.: Osnova návrhu zákona o bance pozemkové, rukopis 2. s., nedatováno, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁶⁸⁷ Osnovu zákona připravil na základě požadavku agrární strany, viz příložený dokument. Horáček, C.: Osnova zákona o úpravě výměnkových právních předpisů, rukopis 6 s., 1925, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 128.

⁶⁸⁸ Předběžný referát zpravodaje Horáčka s návrhem rámcového zákona č. 9, jimž se zřizuje úřad pozemkový a banka pozemková, (bez datace), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č. Horáček, C.: Osnova návrhu zákona o zřízení Pozemkové banky a Pozemkového úřadu, rukopis 3 s., bez datace, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁶⁸⁹ Weyr, F.: Paměti II., Za republiky (1918-1938), Brno: Atlantis 2001 s. 22-23.

⁶⁹⁰ Zvolení místopředsedou Stálého výboru Národního shromáždění. Dopis Stálého výboru NSRČ C. Horáčkovi, 10. 7. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁶⁹¹ Redakce: Zpráva o politickém výkladu prof. C. Horáčka na okresní schůzi Agrárních ohledně přidělu půdy zemědělcům, Venkov, 23. 5. 1922, s. 4, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁶⁹² Leták okresní organizace republikánské strany v Přibyslavi, 21. 5. 1922, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁶⁹³ Oběžník žádá kromě tohoto zákona i o zjištění stavu nových odběratelů „Venkova“ a deníků „Svoboda“ a „Lidový deník“. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Cyril Horáček měl zpočátku v agrární straně čestné postavení dané i nedostatkem vysokoškolsky vzdělaných členů strany, což dokládají i drobné detaily, jako například v případě umístění Horáčkova článku v oslavném vydání „Venkova“ při příležitosti padesátých narozenin Antonína Švehly. V tomto vydání je Horáčkův článek řazen hned za úvodní Švehlův medailón z pera redakce,⁶⁹⁴ a teprve poté jsou řazeny články dalších čelních představitelů agrární strany, jako byl František Udržal a další. Jiným případem je oslavný tón textu článku z redakce „Venkova“ při příležitosti Horáčkových šedesátin,⁶⁹⁵ případně skutečnost, že Horáčkovy bilancující články byly celkem pravidelně uveřejňovány ve „Venkově“ na první straně v mimořádné dny typu Silvestra, Nového roku či na vánoční svátky.⁶⁹⁶

Přesto první disharmonie ve vztahu Cyrila Horáčka k agrární straně se objevovaly již brzy po jeho jmenování do politických funkcí za agrární stranu. Předsedou senátu byl Cyril Horáček nakonec jen čtyři týdny, protože bezprostřední volba předsedy senátu po volbách bylo v souladu s ústavou jen provizorium, a teprve po uplynutí této lhůty byl volen stálý předseda. Horáček byl i přes iniciativu socialistických stran vystřídán v této funkci jiným agráříkem Karlem Práškem, a to na přímý zásah Aloise Švehly, který Práškově patrně toto místo nabídl jako odměnu za jeho rezignaci na funkci ministra financí. Karel Prášek byl posléze odvolán na přímý nátlak prezidenta v souvislosti s tzv. lihovou aférou, kdy Prášek zneužil 30 miliónů z lihovarnického fondu na uplácení politických oponentů.⁶⁹⁷ Pokles autority v agrární straně dokládá i skutečnost, že Cyril Horáček nebyl zvolen předsedou senátního klubu agrární strany pro další rok. Horáček měl s agrárními senátory komunikační problém a v jejich straně byl vlastně akademickým unikátem, což se podepsalo na jeho prakticky nulové podpoře na místo předsedy klubu, takže Horáček z volby nakonec sám odstoupil.⁶⁹⁸

Dokladem upadajícího postavení Cyrila Horáčka v agrární straně byla kandidatura při předčasných volbách v roce 1925, které vyvolali sociální demokraté. Horáček se svoji kandidaturou v nastávajících volbách evidentně napevno počítal, nicméně se při sestavování kandidátní listiny za agrární stranu pro pražský volební okrsek ukázalo, že není osobně

⁶⁹⁴ Horáček, C.: Jak jsem poznal Švehlu, Venkov, 15. 4. 1923, č. 87, s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁶⁹⁵ Redakce: Šedesátiny prof. dra. C. Horáčka, Venkov, 7. 11. 1922, s. 3, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁶⁹⁶ Horáček, C.: Obrácený svět, Venkov, 31. 12. 1922, č. 305, s. 1., Horáček, C.: Na prahu druhého výročí republiky, Venkov, 28. 10. 1919, č. 254, s. 1., Na svátek zemědělců: Horáček, C.: Svátek venkova, Venkov, 15. 5. 1921, č. 113, s. 1., Horáček, C.: Čtvrté vánoce republiky, Venkov, 25. 12. 1921, č. 302, s. 1.

⁶⁹⁷ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 208.

⁶⁹⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 187-188.

vybaven politickou průbojností a schopností k vyjednávání v politických záležitostech. Přes jeho původně druhé místo na kandidátní listině byl postupně dalšími kandidáty přeskočen a ocitl se nakonec až na sedmém místě. Toto umístění ale nezaručovalo přímou volbu v prvním kole tzv. skrutinia⁶⁹⁹, ale záviselo na rozhodnutí vedení strany ve druhém skrutiniu. Horáček proto sepsal na vedení strany dopis, na který nedostal odpověď, v němž uvedl, že pokud nemá být zvolen, pak nechce kandidovat vůbec.⁷⁰⁰ Jako odpověď na tento Horáčkův počin bylo jeho jméno z kandidátní listiny vyškrtnuto. Z archivního fondu Cyrila Horáčka lze také usuzovat, že Cyril Horáček nedisponoval osobní podporou významnější části voličů, protože jeho soukromý archív obsahuje jen jeden dopis od voliče agrární strany. Tento dopis vyjadřuje nespokojenost s jeho neúčastí ve volbách, a to je přitom z Horáčkova fondu zřejmé, že si archivoval prakticky veškerou korespondenci.⁷⁰¹ Přístup agrární strany k jeho osobě vedlo Cyrila Horáčka k rozhodnutí z této strany a všech spojených organizací okamžitě vystoupit, což písemně v den zveřejnění kandidátních listin učinil.⁷⁰² Zatímco Antonín Švehla prožíval svůj velký volební triumf,⁷⁰³ tak Cyril Horáček bezprostředně před volbami z agrární strany vystoupil. Nicméně jeho složení stranické legitimace bylo oslabením i pro agrární stranu, neboť ta neměla právních a národohospodářských odborníků Horáčkova formátu nazbyt, což dokládá i jejich prosba z března 1927, kterou žádají Cyrila Horáčka, aby vypracoval nový návrh zákona o výměncích.⁷⁰⁴

Za ukončením spolupráce Cyrila Horáčka s agrární stranou je možné hledat několik příčin. Jednou z nich, i když neprokázanou, je možná začínající spolupráce Antonína Švehly s Karlem Englišem.⁷⁰⁵ Blíže skutečnosti bude ale poznatek, že Antonín Švehla byl politikem velmi činnorodého praktického zaměření, který podobně aktivní osoby vyhledával a prosazoval. To ale nebyl případ Cyrila Horáčka, který byl intelektuálem zcela jiného sociálního původu a mentálně jiný typ, čímž se dostával ve straně do izolace. Cyril Horáček také nebyl praktickým politikem, neměl potřebné politické a osobní vlohy pro vykonávání

⁶⁹⁹ Skrutinium je sčítání hlasů při volbách. Je řízeno matematickým výpočtem potřebného minimálního počtu hlasů k dosažení mandátu. Tento počet hlasů se dělí množstvím platných odevzdaných hlasů. Matematickým modelem ale nejde rozdělit všechny mandáty a použít všechny odevzdané platné hlasy. Zbylé mandáty se pak většinou rozdělovaly na základě rozhodnutí vedení politických stran. Pozn. Aut.

⁷⁰⁰ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 208.

⁷⁰¹ Volič agrární strany C. Papoušek je zděšen, že nenalezl odborníka Horáčkova formátu na kandidátní listině. Dopis C. Papouška C. Horáčkovi, volič agrární strany, 18. 11. 1925, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁷⁰² Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 209-210.

⁷⁰³ Agráři se stali s 46 křesly ve volbách konaných 15. 11. 1925 vítězi voleb a Antonín Švehla se stal předsedou vlády. Miller, D. E.: Antonín Švehla, c. d., s. 170-173.

⁷⁰⁴ Dopis Republikánské strany C. Horáčkovi, 5. 3. 1927, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁷⁰⁵ Engliš byl ve Švehlově vládě ministrem financí. Horáček, D. E.: Antonín Švehla, c. d., s. 173. Vliv Karla Engliše vidí za událostmi i sám Cyril Horáček. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 210.

stranických funkcí, což ostatně i sám Horáček ve svých vzpomínkách mimoděk připouští.⁷⁰⁶ Ostatně na Horáčkův přímý dotaz, zda li s ním počítají ve volbách, Antonín Švehla významně odpověděl „*strana počítá s každým, kdo něco umí*“,⁷⁰⁷ a jistě tím nemyslel jen odborné předpoklady.

Tuto skutečnost ostatně potvrzuje i následující epizoda se stranou Československá národní demokracie, kterou Horáček bezprostředně po svém odchodu z agrární strany oslovil a požádal je o členství. Odpověděl mu sám Karel Kramář, který Horáčkovi poděkoval za vstup do jejich strany a pozitivně hodnotil dosavadní názorovou spřízněnost a dále se Horáčka zeptal se, zda li vstup Cyrila Horáčka do jejich Národně demokratické strany může v „Národních listech“ zveřejnit. Tento pochopitelný požadavek však Cyril Horáček, pro svoji jistou dávkou politické váhavosti, jakou projevil již dříve při vstupu do agrární strany, odmítl.⁷⁰⁸

Ze vzájemné politické spolupráce nakonec, i přes několik Horáčkových článků v „Národních listech“, evidentně z důvodu Horáčkovy pasivity nic nebylo. Cyril Horáček žádal znovu o vstup do Československé národně demokratické strany Karla Kramáře ještě v roce 1929, kdy se již strana významně posunula na pravý kraj politického spektra, což dokládá i myšlenkový posun Cyrila Horáčka. Odpověď Karla Kramáře z října 1929 na vstup do této strany však již byla negativní. Kramář píše, že je mu to velice líto, ale nemůže vyhovět žádosti Horáčka o spolupráci, protože poslaneckých mandátů jeho strany je málo a vhodných kandidátů, kteří se do strany hlásí, velké množství.⁷⁰⁹ Cyril Horáček evidentně v závěru 20. let prodělával jistý myšlenkový posun směrem doprava k ultrakonzervativním kruhům, který se dokonal v průběhu 30. let. Jedním z důvodů tohoto myšlenkového přerodu byla i patrná frustrace plynoucí z jeho upadajícího postavení v agrární straně. Zajímavou výpovědí jsou i reakce Karla Kramáře na žádosti Cyrila Horáčka o členství. Jeho dopisy dokládají, že zatímco v roce 1925, kdy měl Horáček ještě aktuální renomé dané jeho politickými funkcemi, měl o spolupráci s ním eminentní zájem, tak v roce 1929 již si byl vědom Horáčkova malého přínosu pro praktickou politiku „své“ strany.

⁷⁰⁶ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 208.

⁷⁰⁷ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 210.

⁷⁰⁸ Dopis K. Kramář C. Horáčkovi, 29. 10.1925, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁷⁰⁹ Dopis K. Kramář C. Horáčkovi, 10. 10.1929, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

3.1.6 V politickém ústraní

V polovině 20. let se Cyril Horáček ocitl bez politické příslušnosti, aby již ani v budoucnu do aktivní politiky nevstoupil. Nicméně některé politické kontakty i z okruhu vládních stran mu patrně zůstaly, protože v několika případech veřejně a značně zasvěceně komentoval tehdejší aktuální politické změny.⁷¹⁰ To dokládá například jím veřejně probíraný odchod Jana Malypetra⁷¹¹ z funkce předsedy vlády.⁷¹²

Dlouhé období jeho politické nečinnosti, způsobené frustrací z praktické politiky neznamenalo, že by se Horáček zdržel politických projevů, ale právě naopak. Brzy po svém odchodu z agrární strany začal veřejně komentovat politickou situaci v Československu více než doposud a převážně v negativním smyslu. Právě na jeho člancích z tohoto období lze vyzorovat hlavní důvody jeho frustrace z odchodu z aktivní politiky. Tyto články také dokládají jeho názorový přesun na krajní pravici tehdejšího společenského systému a výrazný ultra konzervatismus.

Jedním ze stěžejních motivů jeho negativních ohlasů byl malý důraz kladený na odbornost politických reprezentantů a přílišné vyzdvihování stranického systému. Což je typickým projevem krajní pravice, která demokratický stranický systém nahrazovala právě vládou odborníků bez politické odpovědnosti. To je vyzněním hned několika článků. Například článku s názvem „Ministři stran a ministři státu“,⁷¹³ „Ve znamení politického klíče“⁷¹⁴ nebo „Intelligence a zodpovědnost“.⁷¹⁵

Případně se pozastavoval nad funkcí některých politických institucí, jejichž přínos pro společnost byl dle Horáčka prakticky nulový. Tyto výhrady se týkaly zejména fungování druhé komory Národního shromáždění tedy senátu, jehož funkci kritizoval i v době svého členství (viz kapitola 3.1.5) a disponoval tedy zasvěcenými informacemi o jeho omezené

⁷¹⁰ Horáček, C. (Quidam): Nový ministr financí, Samostatnost, 16. 4. 1936, č. 16, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷¹¹ Jan Malypetr (1873-1947), politik za agrární stranu, předseda vlády ČSR 1932-1935, za 2. světové války spoluzakladatel Ligy proti bolševismu, za což byl po válce souzen a následně osvobozen.

⁷¹² Horáček, C. (anonymně): Jen změna osob nebo něco více?, Samostatnost, 7. 11. 1935, č. 44, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁷¹³ Horáček, C.: Ministři stran a ministři státu, Národní listy, 10. 1. 1926, č. 10, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁷¹⁴ Horáček, C.: Ve znamení politického klíče, Samostatnost, 25. 1. 1929, č. 4, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷¹⁵ Horáček, C.: Intelligence a zodpovědnost, Samostatnost, 30. 12. 1931, č. 52, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

politické moci. Tuto svoji kritiku na adresu senátu vyjádřil opakovaně například v článku „Hospodářský parlament?“⁷¹⁶ nebo „Budoucí senát“.⁷¹⁷

Patrně nejvíce mu však vadily projevy omezující demokratickou svobodu slova zejména skutečnost, že již v průběhu 30. let byly časté cenzorské zásahy do svobody tisku.⁷¹⁸ Tyto cenzorské zásahy byly zdůvodňovány ochranou určitých politicky důležitých subjektů, či naopak snahou otupovat možné politické důsledky zejména vůči německému sousedu po nástupu nacistů k moci. Nevadila mu ani tak existence cenzury jako takové, ale spíše trval na možnosti zvrácení rozhodnutí cenzora soudní cestou.⁷¹⁹ Cenzorské zásahy se osoby Cyrila Horáčka dotýkaly poměrně často, a to přestože se jednalo spíše o odborné články.⁷²⁰ Cenzura byla zdůvodněná poplašným vyzněním těchto zpráv,⁷²¹ které by zvláště v období velké hospodářské krize mohly vést k hospodářským škodám.⁷²² V praxi se jednalo o zákaz tisku celého článku,⁷²³ či většinou spíše o vyškrtnutí jednotlivých vět.⁷²⁴ Přesto se Horáčkovi v několika případech podařilo právě soudním zásahem cenzorský zásah zvrátit a k dodatečnému uveřejnění článku došlo později v plném znění. Dodatečný tisk však měl pochopitelně slabší odezvu vzhledem k již promeškané aktuálnosti článku.⁷²⁵ Kritika cenzury z jeho strany je dlouhodobá a paradoxně postihuje, jak demokratický, tak později autoritativní systém.

Problémem Cyrila Horáčka byl i bojkot zaměřený na jeho osobu vedený redakcí některých periodik v závěru 30. let,⁷²⁶ který měl patrnou souvislost s poklesem jeho odborného renomé

⁷¹⁶ Horáček, C.: Hospodářský parlament?, Národní politika, 8. 4. 1934, č. 96, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷¹⁷ Horáček, C.: Budoucí senát, Samostatnost, 12. 1. 1939, č. 2, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷¹⁸ Horáček, C.: Cenzura hospodářská a finanční, Samostatnost, 26. 11. 1931, č. 47, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷¹⁹ Horáček, C.: Cenzura a svoboda tisku, Národní listy, 8. 7. 1937, č. 184, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷²⁰ Redakce v dopise sděluje, jak to bylo se zabavením čísla 20. a s cenzurou článku C. Horáčka. Dopis Finanční informátor C. Horáčkovi, 27. 11. 1936, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁷²¹ V dopise se šéfredaktor A. Hajn se omlouvá, že nemohli otisknout jeho článek, protože nechtějí více vznášet paniku do řad čtenářů. Dopis A. Hajna C. Horáčkovi, šéfredaktor „Samostatnosti“, 27. 3. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁷²² V dopise se redakce omlouvá za konfiskaci posledního čísla včetně článku C. Horáčka s názvem „50 ti korunové bankovky drobnými?“. Dopis Finanční informátor C. Horáčkovi, 20. 5. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁷²³ V dopise se šéfredaktor Finančního zpravodaje JUDr. A. Friš omlouvá za cenzurní zásah, který zabránil vydání Horáčkova článku o svátku spořivosti a dále uvádí, že cenzura je velmi tvrdá. Dopis A. Friš C. Horáčkovi, šéfredaktor Finančního zpravodaje, 26. 11. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁷²⁴ Redakce: Konečná rozhodnutí o konfiskacích „Národních listů“, Národní listy, 14. 4. 1934, s. 2, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁷²⁵ Redakce: Konečná rozhodnutí o konfiskacích „Národních listů“, Národní listy, 7. 4. 1934, s. 1, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁷²⁶ V dopise se dr. S. Nikolau velmi omlouvá za neschopnost lidí v redakci Národní politiky a souhlasí se stížnostmi Horáčka na práci redakce. Ale prosí Horáčka, aby na Národní politiku nezanevřel, protože šéfredaktor

v tomto období. Jako příklad je možno uvést dopis redakce „Hospodářského kritika“ zastoupeného redaktorem J. Markem z 10. února 1938, kde mu redakce oznamuje, že Horáčkovi vrací článek „Pozdní zmoudření“, neboť všichni redaktoři jsou členem „Klubu českých národních redaktorů“ a nechtějí zpochybňovat přednášky JUDr. Karla Engliše.⁷²⁷ Cyril Horáček však tento důvod patrně neviděl a domníval se, že vůči němu existují nějaké politické výhrady spojené s vrcholovými politickými reprezentanty. A právě v této době na sklonku existence 1. republiky se objevuje i jeho kritika zaměřená proti těmto čelním představitelům státu,⁷²⁸ která je evidentně s těmito myšlenkami Cyrila Horáčka v přičinné souvislosti. Jedná se patrně jen o pocit Cyrila Horáčka, který vlastní význam v této době přeceňuje, protože písemnosti například E. Beneše nic podobného nenaznačují a tato tvrzení nelze nijak doložit. V kritice čelních představitelů státu nebyl ale Horáček zdaleka osamocen, neboť podobně nahlížely redakce krajně pravicových periodik, jako byly například „Samostatnost“⁷²⁹ nebo „Národní obnova“ (viz kapitola 4.1.1).⁷³⁰ Ostatně zahraničně politické směřování státu kritizovala i vládní agrární strana, která měla výhrady v tom smyslu, že zahraniční politika státu neodpovídá hospodářským vazbám Československa.⁷³¹ Obecně známým je také letitý odpor k politice Hradu a jeho představitelům ze strany Karla Kramáře a jeho politických uskupení, jako byla Československá národní demokracie a po roce 1934 Národní sjednocení, k nimž měl Horáček názorově blízko.⁷³²

Cyrl Horáček problémy státu neviděl jen v jeho politických představitelích, ale spíše v principu demokratického zřízení jako takového, protože opakovaně upozorňoval na jeho slabiny, jako byla politická roztržštěnost,⁷³³ která rozhodnutí v některých případech

Národní politiky vidí na rozdíl od zbytku redakce jeho články rád. Dopis dr. S. Nikolaua C. Horáčkovi, 9. 11. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁷²⁷ Dopis redakce Hospodářský kritik C. Horáčkovi, redaktor J. Marek, 10. 2. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁷²⁸ Horáček, C: Zakalený výhled, Národní listy, 2. 1. 1931, č. 2, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷²⁹ Národní demokraté v tomto článku odmítají E. Beneše a prezidenta Masaryka, kterého kritizují a sdělují, že jeho role je již ukončena. Redakce: O poměru k prezidentovi Masarykovi a min. zahraničí Benešovi, Samostatnost, 19. 4. 1929, č. 16, s. 4, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷³⁰ V článku kritizuje pojetí Masarykova humanismu. Redakce: Travičí národa, Národní obnova, s. 10, výstřižek bez data a čísla vydání, (prosinec 1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷³¹ Gebhart, J.: K činnosti středoevropské agrární instituce ve 20. a 30. letech. In: Sborník k dějinám 19. a 20. století, Praha: AV 1989, s. 120.

⁷³² Horáček, C: K akci „Národního sjednocení“, Samostatnost, 7. 3. 1935, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C: K diskuzi o soustředění středostavovské organizace, rukopis 1 s., (1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷³³ Horáček, C: Vady kolektivního vyvlastňování, rukopis 2 s., (1937-1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č. Horáček, C: Nesnáze naší zákonodárné techniky, rukopis 3 s., (1937-1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

komplikovala.⁷³⁴ Tyto názory krajní pravice, která podobné veřejné názory používala jako instrument pro změnu společenského systému, neznamenají, že by si Horáček jako bývalý liberál neuvědomoval výhody demokratického systému. Výhody viděl zejména ve svobodě názorů, tisku a sociálně-ekonomické svobodě jednotlivce. To dokládá například článek s názvem „Demokracie“, kde klady a záporny tehdejšího politického systému konkrétně jmenuje.⁷³⁵

Po mnichovské krizi a šoku z rozpadu státu, který rezonoval celou společností, se tyto krajně pravicové projevy logicky ještě znásobily a přestaly mít onen původně zastřený charakter. To je jak případ i výše zmíněných periodik,⁷³⁶ tak Cyrila Horáčka,⁷³⁷ který byl evidentně ovlivněn dojmem z právě prožívané destrukce státu a jeho politického zřízení. Pod úhlem tohoto svého pohledu se upnul k „nápravě“ tohoto stavu a „očistě“ dosavadního politického zřízení požadavkem na zjednodušení původního stranického systému.⁷³⁸ Tímto se Cyril Horáček vlastně ztotožnil s praktickou politikou Strany národní jednoty a jejím předsedou Rudolfem Beranem. Toto lze doložit například na jeho nepublikovaném rukopisu s názvem „Tudíž učiněn konečně krok k stranickému zjednodušení“, ve kterém navrhuje na konci roku 1938 sloučení ideově příbuzných stran. Strany měly být dle představ Cyrila Horáčka tři, a to dělnická, rolnická a městská, což by prý přineslo nejen ekonomické úspory, ale i větší pružnost v rozhodování. Cyril Horáček viděl přednost tohoto řešení i v tom, že v případě malého počtu velkých stran by byla politická dohoda schůdnější. Jako příklad jmenuje Velkou Británii a Spojené státy, kde byl podobný princip podle jeho názoru dlouhodobě funkční.⁷³⁹

V souvislosti s tímto zjednodušením politického systému se některé jeho požadavky opakují a jsou naopak umocněny.⁷⁴⁰ Cyril Horáček opakovaně vidí příležitost k omezení

⁷³⁴ Horáček, C.: Výhody zjednodušení politických stran, rukopis 4 s., (1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷³⁵ Horáček, C. (Idem): Samostatnost, 21. 1. 1933, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷³⁶ V článku zesměšňuje Rudou armádu a Benešovu orientaci na Sovětský svaz. Redakce: Majoři, Národní obnova, s. 9, výstřížek bez data a čísla vydání, (prosinec 1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. V článku je chválen Franco a kritizována komunistická strana a strana sociálně demokratická. Redakce: Třetí válečné vánoce ve Španělsku, Národní obnova, s. 9, výstřížek bez data a čísla vydání, (prosinec 1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷³⁷ Horáček, C.: Zbavme se národních nectností!, Národní obnova, s. 10, výstřížek bez data a čísla vydání, (prosinec 1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: „Ks...naočkovaný jev z krve národa“, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷³⁸ Horáček, C.: Už zase, rukopis 2 s., (1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷³⁹ Horáček, C.: Tudíž učiněn konečně krok k stranickému zjednodušení, rukopis 3 s., (1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷⁴⁰ Horáček, C.: Neklesejme na mysli!, Nedělní list, 8. 10. 1938, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Čeho je třeba?, Samostatnost, 3. 11. 1938, č. 43, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

činnosti stranického tisku,⁷⁴¹ a zejména možnost k prosazení odborníků na místa profesionálních politiků do státních institucí a organizací.⁷⁴² Tento vlastně charakteristický pravicový požadavek dokládá jeho osobní frustraci z výsledku vlastní politické kariéry.

Horáček vyjádřil soukromě i svůj názor na princip „vůdce“, kde uvádí, že „*bohužel náš stát ve svých moderních dějinách neměl zejména v kritických situacích štěstí na silné vůdce, kteří by dokázali svojí autoritou a rozhodností odvrátit tragédii*“. Nicméně i zde se projevuje jeho demokratická minulost a uvědomuje si i značná úskalí této formy vlády, jako jsou nekontrolovatelnost zneužití moci jednotlivcem a skutečnost, že tyto geny nejsou dědičné.⁷⁴³ Zajímavé je, že se k osobě Rudolfa Berana vyjadřuje spíše jako o „pozůstatku“ praktické agrární politiky, kterou Cyril Horáček vinil z podílu na politické krizi, a jako jednu z příčin politického vývoje vedoucího k Mnichovské dohodě. Naproti tomu značně pozitivně vnímá osobu Emila Háchy, který je dle jeho názoru vybaven pozitivními charakterovými vlastnostmi potřebnými ke změně celé společnosti, které si představoval Cyril Horáček.⁷⁴⁴

Na přelomu roku 1938-1939 se v Horáčkově dosavadním postoji objevují nové prvky, které oceňují výhody prvorepublikového demokratického systému.⁷⁴⁵ I když se určitého pozitivního náhledu na nějakého případného „charakterního vůdce“ zcela nevzdal,⁷⁴⁶ tak je patrný myšlenkový posun oproti období do konce roku 1938. Původní rozhořčení nad mnichovskou krizí se změnilo na určité vystřízlivění patrně související s každodenní realitou života za 2. republiky.⁷⁴⁷ Tato změna neznamenal opuštění myšlenky zjednodušení politického života, v tomto případě spíše naopak, neboť Horáček straně Národní jednoty vyčítal, že přes sloučení stran se vlastně praxe nezměnila, neboť staré politické praktiky se pouze přenesly do nové jednotné strany. Změna je ale evidentní v jeho náhledu na omezení

⁷⁴¹ Horáček, C. (A. Z.): Novinový nadbytek, Národní obnova, výstřižek bez data a čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁴² Horáček, C.: Státní hospodářská rada, Hospodářský archiv s přílohou finančních kritik, 28. 1. 1939, roč. XVIII., č. 4, s. 50, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č. Horáček, C.: Naše diplomacie, Hospodářský archiv s přílohou finančních kritik, 14. 10. 1938, roč. XVII., č. 41, s. 50, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č. Horáček, C.: Časové poznámky, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷⁴³ Horáček, C.: Vůdcovský princip, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č. Horáček, C.: Neudržitelný stav, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č. Horáček, C.: Zklamání ze staronového režimu, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷⁴⁴ Horáček, C.: Pravý muž na pravém místě, Československý Finanční zpravodaj, 8. 12. 1938, č. 29, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁴⁵ Horáček, C.: Náš národ a princip demokratický, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷⁴⁶ Horáček, C. (K. Urbanovský): Ještě pořád diskuze?, Národní obnova, 25. 2. 1939, č. 10, s. 7, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Kam spějeme, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷⁴⁷ Horáček, C.: K novému roku 1939, Finanční informátor, 1. 1. 1939, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

svobody tisku⁷⁴⁸ a zejména na každodenní omezení hospodářské svobody jednotlivce.⁷⁴⁹ Cyril Horáček tak začíná pohlížet na režim autoritativního státu jako na diktaturu.⁷⁵⁰ To je vyzněním hned několika článků a zejména rukopisů, jako například rukopisu s názvem „Z krajnosti do krajnosti“,⁷⁵¹ protože jeho možnost publikace byla tehdy již omezená.

Po okupaci státu v březnu 1939 ve svých posledních veřejných projevech si sice menší kritiku bývalého předmnichovského vedení státu neodpustí, ale pokud přihlédneme k radikální změně v politickém zřízení, kdy je každý veřejný projev zpochybňující novou politickou situaci nebezpečný, pak v tomto kontextu projevená lítost nad nedostatečnými investicemi do obrany státu,⁷⁵² snaha o povzbuzení národního smýšlení,⁷⁵³ případně obhajoba českého jazyka,⁷⁵⁴ se jeví jako osobně statečná.

Dubnem 1939 veřejné projevy Cyrila Horáčka mizí, přestane psát své četné nepublikované rukopisy a ukončí i psaní svého vlastního životopisu. Jako by ukončením existence státu, který pomáhal vybudovat a později kritizoval, se dovršila i jeho vlastní životní etapa. Cyril Horáček zemřel poměrně nečekaně na mrtvici 9. května 1943⁷⁵⁵ a ve čtvrtek 13. 5. 1943 po 10. hodině dopolední byl po obřadu v chrámu sv. Petra a Pavla pochován na vyšehradském Slavíně po boku své manželky (viz obrázek č. 9).⁷⁵⁶

Tato kapitola života Cyrila Horáčka patří k nejkontroverznějším. Postupný názorový posun na pozice krajní pravice je evidentní, i když si nepřestává uvědomovat některé dílčí výhody demokratického systému. Cyril Horáček se vlastně v tomto období druhé poloviny 30. let ocitá v úplné izolaci. Není již dlouhou dobu vhodný ani pro demokraty, ale z důvodu své liberální minulosti není přijatelným a zejména potřebným ani pro krajní pravici a je vlastně obtížně zařaditelným. Na jeho izolaci se evidentně podílí i jeho vysoký věk.

⁷⁴⁸ Horáček, C.: Soumrak tisku, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č. Horáček, C.: O veřejné kritice, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č. Horáček, C.: Teoretická úvaha podmíněného rázu, Samostatnost, 24. 11. 1938, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁷⁴⁹ Horáček, C (Sk): Národní jednota, Finanční reformátor, 2. 12.1938, 4. 23, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁵⁰ Horáček, C.: Vláda a nové volby, Samostatnost, 5. 1. 1939, č. 1, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Autoritativní demokracie, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č. Horáček, C.: Buď – anebo!, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷⁵¹ Horáček, C.: Z krajnosti do krajnosti, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

⁷⁵² Horáček, C.: Konec našich iluzí, Národní Obnova, 25. 3. 1939, č. 11, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁵³ Horáček, C.: Stát a národ, Národní Obnova, 1. 4. 1939, č. 12, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁵⁴ Horáček, C.: Jak jedině se zachráníme, Národní Obnova, 15. 4. 1939, č. 14, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁵⁵ Parte Cyrila Horáčka, AAV ČR, fond NÚ, i. č. 59,

⁷⁵⁶ Smuteční oznámení České akademie věd a umění o úmrtí Cyrila Horáčka, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

3.1.7 Shrnutí

Počátky politické kariéry Cyrila Horáčka lze datovat do začátku 90. let 19. století, kdy se začal po vzoru svého otce a učitele Albína Bráfa, angažovat v komunální politice Národní strany. Principům této strany zůstal věrný i v prvním desetiletí 20. století, kdy již byly její politické možnosti v celostátní politice marginalizovány a strana byla schopná svým stoupencům zajistit jen nemnohá politická místa s politickým vlivem ve větších městech. Horáček se v Národní straně politicky angažoval ve Sboru obecních starších, kde se v praktické politice zabýval především finančními a sociálními otázkami spojenými s přestavbou Prahy na moderní metropoli, které byly právě na přelomu století aktuální.

Postupný útlum politické činnosti Národní strany dovedl Cyrila Horáčka k politické spolupráci s realistickou skupinou, reprezentovanou T. G. Masarykem a Josefem Kaizlem, se kterými spolupracoval již dříve po publicistické stránce zejména ve čtrnáctideníku „Čas“. Rozvinutí této spolupráce i na politické úrovni znamenalo Horáčkovo krátkodobé politické angažmá v nově založené Masarykově České straně lidové, kde se podílel na vytvoření jejího politického programu. Spíše intelektuální zaměření strany, která vlastně nebyla praktickým politickým subjektem jako takovým, neustávající spolupráce tohoto politického uskupení s mladočeskou stranou a osobní rozpory především s Masarykem vedly Horáčka k ukončení spolupráce. Svou roli patrně hrála i skutečnost, že se Horáčkovým odborným názorů, vzhledem k intelektuálnímu zaměření vedení této strany, nedostávalo takové pozornosti, jakou si představoval. Právě spolupráce realistů s mladočeskou stranou, kterou Horáček neakceptoval pro její dle Horáčkova názoru hlavní podíl na marginalizaci významu staročeské strany, vedla k jeho návratu do Národní strany.

Za Národní stranu, v této době již nevýznamný politický subjekt, pak v několika volbách v prvním desetiletí 20. století kandidoval. Horáček se připojil k politické aktivitě mladšího nového vedení Národní strany reprezentované Karlem Mattušem a pokusil se neúspěšně staročeskou stranu obrodit. Dlouhá politická nečinnost staročeské strany, její nevýznamná voličská základna a absence angažovaných tiskových stranických listů však tuto resuscitaci neumožnily. Cyril Horáček tak ve volbách v letech 1906 a 1908 politicky neuspěl stejně jako celá Národní strana. Tyto volební neúspěchy staročeské strany urychlily její stále těsnější spolupráci s Národní stranou svobodomyslnou, což pro Horáčka, vzhledem k jeho odporu k mladočeské straně, znamenalo ukončení jeho činnosti v Národní straně.

V první polovině 20. let 20. století Horáček navázal bližší vztah v té době se slibně se rozvíjejícími agrárními organizacemi, například s Alfonsem Štastným, se kterým ho pojil jeho odborný zájem o povznesení středního zemědělského stavu, který pokládal za důležitou součást národního etnika. Odborná spolupráce s Alfonsem Štastným a Karlem Práškem přerostla v postupnou politickou spolupráci se samotnou agrární stranou. Agrárníci pro Cyrila Horáčka znamenali jistou alternativu ke staročeské straně, přestože svým sociálním původem do této strany příliš nezapadal. Založení samostatného Československa tak znamenalo pro Cyrila Horáčka začátek jeho aktivní politiky v České agrární straně, kterou reprezentoval až do roku 1925. Spolupráce to byla z počátku oboustranně přínosná, neboť Horáčkovi umožnila aktivní politiku na celostátní úrovni a pro agrární stranu byla jeho činnost přínosem po odborné stránce ve formě vypracování několika zákonů se zemědělskou tematikou. Tato politická spolupráce vedla k Horáčkově volbě do Národního shromáždění, posléze ke jmenování ministrem financí v roce 1919 a nakonec k volbě do Senátu Národního shromáždění za agrární stranu, kde působil do roku 1925.

Nicméně se brzy ukazuje, že Cyril Horáček nedokáže s agrárníky na jejich úrovni komunikovat. Cyril Horáček se sice angažuje v agrární straně, která je pro něj jistou profesní vazbou, dává smysl jeho odborným pracím a je naplněním jeho politických ambicí, ale nemá, i přes své odborné renomé, pro politickou kariéru osobní vlohy. Schází mu potřebné schopnosti pro praktickou politickou diplomacii a schopnost vedení zákulisních a kompromisních jednání. Právě absence těchto potřebných politických vlastností vedla k častému střídání politických stran a délce jeho setrvání v jednotlivých politických a odborných funkcích. Na této fluktuaci se podílely i jeho osobní povahové vlastnosti a akademická minulost. Cyril Horáček evidentně vycházel ze svých zkušeností s věcnou a klidnou debatou na univerzitní půdě, kde byly uzavírány dohody na základě společného odborného konsenzu s vědomým vzájemného profesního respektu. Tato praxe se ale od reálné politiky za 1. republiky značně odlišovala a politické dohody často nemývaly dlouhého trvání.

Akademická odborná minulost Cyrila Horáčka sice znamenala, že byl pro různé instituce velmi žádaný a vedla k velké kumulaci jeho profesních funkcí, ale taktéž předznamenala, že si Cyril Horáček se svými politickými partnery intelektuálně příliš nerozuměl a na různé funkce při nastalé krizi rezignoval, což pro politické partnery znamenalo jeho znevěrohodnění. Toto lze doložit, jak na výkonu jeho ministerské funkce, kdy poměrně triviální intrika znamenala jeho abdikaci, tak třeba i na mediální kritice Svazu vlastníků domů (viz kapitola 4.1.2), která vedla k jeho rezignaci na funkci předsedy Poradního sboru pro otázky hospodářské. Je taktéž patrné, že se v některých případech jednalo o unáhlené jednání. To lze dokumentovat na

odmítnutí nabídky jeho kolegy na právnické fakultě Josefa Drachovského, aby i přes odchod do penze zůstal předsedou komise pro Státovědecké zkoušky (viz kapitola 2.1.4). Případně rezignací na funkci ve správní radě „Orbisu“ (viz kapitola 1.1.4), kde je z obdržení dopisu patrné, že je rada překvapena, že Cyril Horáček spojuje výkon této funkce s členstvím v agrární straně. Dalším příkladem je ukončení členství v Národní straně, kterou Horáček spojil s abdikací na funkce v městských organizacích, jako byla Dozorčí komisi pro ústav práce, Komise pro připojení předměstí a pojmenování ulic či Komise pro výstavbu Palackého pomníku.

Dalším povahovým rysem, který se příliš neslučoval s praktickou politikou, byla jistá váhavost Cyrila Horáčka. Z pramenů vyplývá, že Cyril Horáček před politickým rozhodnutím dlouze zvažoval všechny pro a proti, případně rozhodnutí odložil. Tento povahový rys lze doložit na řadě událostí, například na pokusu Karla Mattuše na znovuoživení Národní strany, kdy se Cyril Horáček nejprve politicky angažoval, aby se posléze odmlčel. Jiným příkladem jsou opakované pokusy Karla Práška, který se pokoušel získat Cyrila Horáčka pro agrární stranu. Ten nejprve svoji volební kandidaturu přislíbil, aby si ji vzápětí rozmyslel. Shodným případem je i kandidatura Cyrila Horáčka za Národní stranu ve volbách do Zemského sněmu v roce 1908, kdy ji přijal, aby účast ve volbách vzápětí odmítl a nakonec ji akceptoval.

Tato politická nečitelnost Cyrila Horáčka spolu s nedostatkem osobních vloh pro reálnou politiku vedly postupně k poklesu jeho významu pro agrární stranu, kterou vyřešil rezignací na svoje členství v Republikánské straně a na související funkce v roce 1925. Ukončením členství v agrární straně se vlastně uzavřelo i celé jeho aktivní politické angažmá. Tento relativní osobní neúspěch v aktivní politické kariéře vedl k pocitu zneuznání Cyrila Horáčka a jeho myšlenkovému přesunu na pravou stranu politického spektra, vyjádřený žádostí o členství v Československé národní demokracii Karla Kramáře. Pro Horáčkovu pasivitu se však tento myšlenkový přesun nepromítl do aktivní politické činnosti za tuto stranu a Cyril Horáček se v následujících letech již jen veřejně projevoval jako nestraník. Pocit frustrace z politiky a nastupující stáří se podepsaly i na Horáčkově vnímání stranického systému první republiky a přeneseně i na související demokratický systém Československa, který podroboval zejména v závěru 30. let silné kritice. Horáček kritizoval čelní politické představitele státu a zejména roztříštěný politický systém, který dle Horáčka neumožňoval udržet národní etnikum sjednocené a vedl ke slabosti a postupné politické destrukci státu. Teprve nový autoritativní režim nastolený po mnichovském diktátu způsobil, že se Cyril Horáček částečně navrátil k podpoře politického režimu, který by zaručil větší ekonomicko-sociální svobodu jednotlivce.

4 Cyril Horáček národohospodářem

4.1.1 Nacionalismus v myšlení a díle Cyrila Horáčka

Pro pochopení ekonomických názorů Cyrila Horáčka je prospěšné si jako prvotní informaci přiblížit jeho osobní myšlenkový postoj k národnostní problematice. U Cyrila Horáčka je patrná jistá konzistence názorů v národním cítění. Svě spíše konzervativní názory k této věci převzal po svém otci, který byl taktéž horlivým staročechem a měl na utváření jeho osobnosti v mládí podstatný vliv.

Jak líčí ve svých Vzpomínkách, svědkem prvních národnostních střetů byl během svého studia na akademickém gymnasiu v pražském Klementinu, kdy se studenti tohoto silně pročesky zaměřeného gymnasia dostávali do sporů s pražskými německými studenty. Ve skutečnosti se jednalo spíše o drobné neshody a silná vzájemná animozita byla otázkou až druhé poloviny 90. let. 19. století.⁷⁵⁷ Těchto projevů nacionální příslušnosti se Cyril Horáček, patrně i pro svoji tehdy drobnou postavu, příliš neúčastnil a spokojil se s vnějšími projevy vlastenectví, jakou bylo například nošení české studentské čapky tzv. poděbradky. Případně se účastnil manifestačních národních oslav, jako byl pohřeb Palackého, Sladkovského, Braunera či odhalení pomníku Jungmanna.⁷⁵⁸

Později, kdy již byl aktivní v Národní straně, zapadalo jeho vlastní vlastenecké cítění do kontextu staročeské politiky. Národní strana se, zejména po ztrátě vlastních politických pozic, opírala do více radikální národně-politické rétoriky Národní strany Svobodomyšlné.⁷⁵⁹ Například Cyril Horáček opakovaně kritizoval skutečnost, že pozdější politika mladočechů na Říšské radě byla vlastně obdobná, jako původní nacionalistická politika staročechů. Podle jeho názoru pozitivně orientovaná politika Národní strany přinášela v praxi reálné výsledky jako v případě tzv. jazykových nařízení Karla von Stremayra⁷⁶⁰ nebo v případě založení české univerzity. Oproti tomu více radikální oportunní politika Národní strany svobodomyšlné

⁷⁵⁷ Cohen, B. G.: Němci v Praze, c. d., s. 180-186.

⁷⁵⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 45.

⁷⁵⁹ „Posl. dr. Srb a prof. dr. Horáček před svými voliči“. Příloha k Hlasu národa, 22. 2. 1908, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č..

⁷⁶⁰ K. von Stremayr, 1823-1901, rakouský politik, 1879 předseda vlády, 1879-1880 ministr spravedlnosti, r. 1880 vydal jazyková nařízení, jež v českých zemích od 13. května 1880 zrovnoprávnila češtinu s němčinou ve vnějším úřadování.

nevedla k zrovnoprávnění obou etnik.⁷⁶¹ Cyril Horáček měl názorové výhrady i vůči své vlastní staročeské straně, u které mu vadila zejména její původní spolupráce s národnostně nevyhraněnou šlechtou, která podle jeho názoru stranu oslabovala a nutila ke kompromisům.

Cyril Horáček byl v tomto směru evidentně pod vlivem svého otce a rodinné sociální sítě. Jeho myšlení v této oblasti utvářelo i nacionálně orientované prostředí na právnické fakultě a vliv profesora Albína Bráfa.⁷⁶² Právnická fakulta mu zprostředkovala myšlenky hospodářského nacionalismu v díle Fridricha Lista, německé historické školy a zejména vlastní myšlenkový vývoj českých národohospodářů a profesorů právnické fakulty F. L. Riegra, J. Kaizla a A. Bráfa. Praktické využití hospodářského nacionalismu se těmito osobnostem českého kulturního a politického života jevílo jako důležitý nástroj ke změně dosavadního nepříznivého ekonomického a sociálního poměru Čechů vůči ostatním etnikům. Tyto ekonomické názory se postupně vyvíjely a završily v díle Albína Bráfa a lze je stručně shrnout do několika bodů:

- 1) uživit české lidi na české půdě,
- 2) pěstovat ochotu českého spotřebitele k nákupu českých výrobků a rozšiřovat tak klientelu českých podnikatelů,
- 3) zvyšovat podporu českých úvěrních ústavů českým výrobcům,
- 4) nekupovat výrobky německých výrobců,
- 5) omezovat možnost využití české pracovní síly německými podnikateli a sedláky.⁷⁶³

Horáček si ve shodě s Bráfem uvědomoval, že i přes sociální a ekonomické zlepšení postavení českého etnika v průběhu 19. století, není rozvrstvení společnosti úplné a chybí jí zejména vyšší střední a velkopodnikatelská třída. Tento nedostatek dle jejich názoru bylo možno odstranit reformou školního systému a vytvořením sítě podpůrných podnikatelských, spolkových a odborných organizací s cílem dosažení minimálně rovnováhy obou hlavních etnik v Českých zemích. Horáček osobně přikládal ještě větší důraz než jeho předchůdci na prosazování hesla „Svůj ke svému“.⁷⁶⁴ Tyto jeho názory lze vystopovat prakticky ve všech jeho veřejných projevech a jsou nejvíce patrné v dílech se sociální a agrární tematikou. Základní myšlenkou těchto děl je participace všech vrstev společnosti na sociálně-ekonomickém povznesení národa s cílem odstranit případné odstředivé tendence

⁷⁶¹ „Český klub o projektech česko-německého smíru“. Národní politika, 15. 1. 1908, č. 14, NM, Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁷⁶² Cohen, B. G.: Němci v Praze, c. d., s. 100.

⁷⁶³ Jančík, D., Kubů, E.: Nacionalismus, c. d., s. 69.

⁷⁶⁴ Jančík, D., Kubů, E.: Nacionalismus, c. d., s. 68-69.

v emancipujícím se českém etniku. Jedná se tedy o patrné uvedení myšlenek německé historické školy a katedrového socialismu do českého prostředí.⁷⁶⁵

Hospodářský nacionalismus není přítomný jen v jeho hlavních dílech, ale je obsažen i v novinových článcích, kterými se veřejně prezentoval. Právě na nich lze nejlépe ukázat změny jeho priorit v rámci boje za práva národa na časové ose. Zatímco na přelomu století se snaží poukazovat zejména na nadřazené chování německých bankovních ústavů vůči české klientele,⁷⁶⁶ případně podhalit skryté snahy vídeňské vlády na omezení konkurence českých firem a peněžních ústavů vůči německým společnostem.⁷⁶⁷ Jako národohospodář například konkrétně poukazuje na malou snahu nacionálně českých peněžních ústavů získat zastoupení v radě Rakousko-uherské centrální banky. Veřejně tak upozorňuje na důležitost této instituce pro provádění praktické měnové politiky, které jsou si podle Horáčka vědomy zatím jen nacionálně německé peněžní ústavy.⁷⁶⁸ Druhým přítomným motivem je snaha o propagaci nacionálně českých podnikatelských subjektů,⁷⁶⁹ která je spojena s určitým apelem na ekonomické chování Čechů v běžném denním životě. Případně Horáček naopak varuje před nacionální vlašností v obchodním styku, kterou dokládá na konkrétních případech.⁷⁷⁰

Bezprostředně po vytvoření samostatného státu své myšlenky aktualizuje a varuje před přílišnou hospodářskou provázaností s Rakouskem, jako reprezentantem ekonomických zájmů vlivných hospodářských kruhů z bývalé monarchie.⁷⁷¹ Případně poukazuje na nebezpečí plynoucí ze snah německého obyvatelstva poopravit historický vývoj a výsledky 1. světové války, potvrzené na mírových konferencích.⁷⁷²

V souvislosti s bankovní krizí ve 20. letech je u Cyrila Horáčka patrný další progres, kdy protestuje proti sanaci německých úvěrních ústavů s tím, že si svou hospodářskou situaci

⁷⁶⁵ Holman, R.: Dějiny ekonomického myšlení, Praha, C. H. Beck 2005, s. 500-501,

⁷⁶⁶ Horáček ukazuje poměry v České spořitelně a ukazuje na ní, že její nadřazené chování vůči českým klientům má nyní dopad na její hospodářské výsledky. Horáček, C. (A. Z.): Česká spořitelna, Hlas národa, 1. 3. 1903, č. 59, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁶⁷ Horáček poukazuje na snahy centrální Vídně zvýhodňovat německé banky. Horáček, C. (A. Z.): Varovný hlas z Vídně, Hlas národa, 19. 11. 1904, č. 320, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁶⁸ Horáček, C. (H): K valné hromadě rakousko-uherské banky, Hlas národa, 5. 1. 1902, č. 5, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

⁷⁶⁹ Horáček popisuje historii, vývoj ryze české městské spořitelny, která obstála proti německé české spořitelně a ukazuje včetně podrobných čísel, její současný hospodářský stav. Horáček, C.: Dvacáté páté výročí městské spořitelny, Hlas národa, 1. 5. 1900, č. 120, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁷⁰ Horáček obsáhle rozebírá dosavadní dosažené výsledky, přednosti a nedostatky s upozorněním, že veškerý velký průmysl, banky, obchodní společnosti i burza je v německých rukou a připojuje apel na hospodářské povznesení a růst. Horáček, C.: Emancipujme se hospodářsky, Česká stráž, 26. 11. 1892, č. 48, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

⁷⁷¹ Horáček, C.: Pozor v čas!, Národní listy, 29. 12. 1918, č. 169, s. 5, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁷² Horáček, C.: My a naši sousedé, Venkov, 28. 1. 1919, č. 23, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

zavinily samy, protože se včas nezbavily válečných půjček.⁷⁷³ Přesto, že jako zastávce klasické ekonomie všeobecně kritizuje zásahy státních institucí do soukromého podnikání, tak ojediněle, v případě sanace tradičně českých podniků upozorňuje na nebezpečí odmítnutí státní pomoci. Odmítnutí této pomoci by podle jeho názoru patrně vedlo ke spekulacím s akciemi těchto českých podniků a jejich následnému ovládnutí cizím kapitálem.⁷⁷⁴

Ve 30. letech pak s průběhem velké hospodářské krize kromě dalších opatření (viz kapitola 4.1.6), konkrétně navrhuje i kapitálovou ofenzívu do slovanských zemí. V tomto jeho návrhu nehrají rozhodující úlohu nějaké myšlenky panslavismu,⁷⁷⁵ ale čistě ekonomický kalkul, který počítá s menší konkurencí a náročností těchto trhů.⁷⁷⁶

Poslední změnu u Cyrila Horáčka v této problematice lze datovat do závěru 30. let, která souvisela s upadajícím mezinárodně politickým postavením Československa. V tomto období, provázeném vzrůstem agresivních projevů německé menšiny a sousedního Německého státu, se přesunuje nacionalismus v Horáčkových veřejných projevech z hospodářských myšlenek do politických vyjádření. Horáček ostře odsuzuje politické reprezentanty českých Němců, a při několika příležitostech zveřejňuje poměrně kvalifikovaný odhad následujících událostí.⁷⁷⁷ Prorokuje, že ve sporu nejde jen o větší autonomní práva německého etnika,⁷⁷⁸ ale je schopen i odhadnout, že dosavadní političtí spojenci sledují vlastní zájmy bez ohledu na uzavřené vzájemné smlouvy, což ve výsledku bude znamenat politickou izolaci Československa.⁷⁷⁹ V této souvislosti vyjadřuje lítost nad špatným poměrem vzájemných politických vztahů s Polskem.⁷⁸⁰ V případě tohoto konkrétního návrhu je však patrné, že Cyril Horáček nemá

⁷⁷³ Horáček, C.: Nový experiment na poli spořitelnictví, *Národní listy*, 26. 1. 1927, č. 25, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁷⁴ Článek se týká Pražské paroplavební společnosti. Horáček, C.: Z burzovního zákulisí, *Národní listy*, 19. 2. 1926, č. 50, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁷⁵ Horáček se staví rezervovaně zejména proti Polákům a Rusům. Horáček, C.: My a naši sousedé, *Venkov*, 28. 1. 1919, č. 23, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁷⁷⁶ Horáček, C.: O unikání kapitálu do ciziny, *Daňová a bilanční revue*, 11. 12. 1933, č. 11-12, str. 305-306, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁷⁷ Horáček, C.: Poučení z voleb *Národní politika*, 22. 5. 1935, č. 141, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁷⁷⁸ Horáček prorokuje, že plánované ústupky, kterými uklidňuje vláda veřejnost, nebudou Henlainovi stačit, ale že ve skutečnosti žádné ústupky nepřijme, protože jde o zcela něco jiného. Horáček, C. (A. Z.): Ve vážných chvílích, *Samostatnost*, 25. 8. 1938, č. 32-33, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁷⁷⁹ Horáček na základě stálých návštěv malodohodových spojenců i Poláků v Berlíně předjímá, že jsme sami a dohoda k ničemu nebude. Horáček, C.: Mezinárodní záhady, *Národní politika*, 25. 1. 1938, č. 24, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č. Horáček lituje zejména špatných vztahů s Polskem. A dále rozvíjí úvahu na téma výtek levicových stran z vládního konzervatismu. Horáček podobné úvahy odmítá s tím, že to je obvinění absurdní, protože jsme konzervativní málo, neboť jsme rozbili Rakousko a teď nedokážeme udržet vlastní stát. Horáček, C.: Co nám chybí?, *Národní obnova*, 23. 7. 1938, č. 30, s. 1-2., NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁷⁸⁰ Horáček, C.: Co nám chybí?, *Národní obnova*, 23. 7. 1938, č. 30, s. 1-2., NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

praktickou politickou zodpovědnost, a lze usuzovat, že by byl jedním z kritiků případných nutných územních ústupků, zvláště v případě hospodářsky významných částí státu.

Po vytvoření protektorátu Čechy a Morava pak prorokuje skutečnost, že naše omezená politická autonomie nebude mít dlouhého trvání. Svě čtenáře ale v pozitivním duchu upozorňuje na historické reminiscence, že během dějinných zvratů bylo střídání období vzestupů a pádů celkem pravidelným jevem, bez podstatného vlivu na osud českého etnika.⁷⁸¹

Tyto Horáčkovy veřejné projevy vlasteneckého smýšlení měly odraz i v jeho soukromém životě a jsou patrné na několika konkrétních příkladech. Například vyjadřoval odpor k oslavným průvodům pražských Němců od redakce Prager Tagblattu v Panské ulici k Radeckého pomníku na Malé straně. Tyto průvody se konaly při příležitosti vojenských vítězství během trvání 1. světové války, kdy dle jeho slov: „*zpujnost německo-židovského obyvatelstva neznala tehdy mezí*“.⁷⁸² Jiným příkladem je jím odmítnutá účast na slavnostní schůzi pražské univerzity při příležitosti jubilea rakouského národohospodáře Carla Mengera, která se konala na půdě tzv. Německého kasina (pozdějšího Slovanského domu) v Praze Na Příkopěch. Pro korektní a trochu opatrnou povahu Cyrila Horáčka je ale výstižné, že žádal Albína Bráfa, aby byl v gratulačním telegramu Mengerovi taktéž uveden a měl potřebu Bráfovi v dopise vysvětlit, že by se této slavnostní schůze rád zúčastnil, pokud by se konala v jiných prostorách.⁷⁸³

Je ale nepřesností považovat Cyrila Horáčka za nějakého radikálního nacionalistu, kterým nebyl nejen v této oblasti vlasteneckého smýšlení, ale ani v jiných oblastech. Projevy veřejného radikalismu mu vadily i osobně, například u chování mladočechů na půdě Říšské rady, které opakovaně kritizoval, a které dle jeho názoru nevedly k žádnému praktickému výsledku. Byl si také ve shodě s Albínem Bráfem vědom i nebezpečí plynoucí z přílišného používání nacionalistických nálad a hesel v ekonomických vztazích,⁷⁸⁴ kdy bylo těchto projevů zneužíváno jednotlivými podnikatelskými subjekty z obou stran.⁷⁸⁵ Horáček se

⁷⁸¹ Horáček, C.: Náš poměr k mocnému sousedu v dějinném vývoji, Národní Obnova, 21. 1. 1939, č. 3, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁷⁸² Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 128.

⁷⁸³ V dopise Horáček prosí Bráfa, aby i on Horáček byl uveden v gratulačním telegramu Mengrovi a vysvětluje, že by se býval rád zúčastnil této slavnostní schůze, kde při této příležitosti přednášel dr. Zuckerkandl, pokud by se konala na více neutrální půdě, než je Německé kasino. Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 22. 2. 1910, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

⁷⁸⁴ Jančík, D., Kubů, E.: Nacionalismus, c. d., s. 68-69.

⁷⁸⁵ Balcarová, J.: Jeden za všechny, všichni za jednoho!, Bund der Deutschen a jeho předchůdci v procesu utváření sudetoněmecké identity, Praha: Karolinum 2013, s. 83-99.

například veřejně zaobíral obecným významem slova „Národ“, kdy je toto slovo používáno jen jako zástěrka pro různé třídní oborové spolky, které reprezentují jen malý vzorek etnika.⁷⁸⁶

V otázce postoje Cyrila Horáčka vůči židovskému obyvatelstvu, kdy je některými současnými prameny řazen mezi antisemity,⁷⁸⁷ případně jsou rozebírány jeho antisemitské projevy v jeho pracích,⁷⁸⁸ je situace nejednoznačná. Cyril Horáček k židovskému obyvatelstvu přistupoval spíše jako k nedílné součásti německé populace v českých zemích. Ostatně sám nebyl v oblasti víry nijak horlivým katolíkem a ani se ve věroučných otázkách osobně nijak neangažoval. Sice se celkem pravidelně účastnil bohoslužeb, ale ke katolické církvi měl rozporuplný vztah. Uznával sice její přínos jako strážce morálních hodnot, ale na druhou stranu v ní viděl i průvodce germanizace českého etnika, hlavně v pobělohorském období našich dějin.⁷⁸⁹ Ostatně i v případě své politické angažovanosti dával přednost jiným politickým subjektům, než byli političtí zástupci katolické církve. Odmítl tak i kandidaturu za Sdružení českých katolických zemědělců ve volbách do zemského sněmu Království Českého v roce 1907, a to přesto, že si mohl dokonce vybrat volební okrsek Horažďovice – Sušice, případně Netolice - Prachatice a volební vítězství bylo vzhledem k vlivu této organizace na místní úrovni prakticky zaručeno.⁷⁹⁰ Místo toho zvolil jinou a neúspěšnou variantu.

Nicméně je nutné v této souvislosti zmínit i jeho protižidovské výpady, které se vyskytují zejména v případě jeho prvního díla s názvem „Naše národohospodářské nedostatky“ (viz kapitola 2.1.1). V této brožuře se na několika místech skutečně výpady a zjednodušující informace objevují. Například: „*Obchod jest u nás doménou židovstva. Národ židovský má vrozené vlohy k obchodu, duchapřítomnost, bystrost, vypočítavost, vytrvalost a neodbytnost znamenitě jej k tomu kvalifikují. Poslouchejte rozhovor dvou židů, obchod bude vždy jeho předmětem a i v každém jiném povolání jest žid v první řadě dobrým obchodníkem.*“⁷⁹¹ Z rozboru díla je ale zřejmé, že se jedná v prvé řadě o politickou agitaci a nikoliv vědeckou práci. Jejím hlavním účelem je vyprovokovat českého podnikatele k větší podnikatelské dravosti a jako příklad je mu zde předestírána právě nesporná obchodní zdatnost židovských a německých podnikatelů. To je zřejmé nejenom na celkovém znění práce, ale i na

⁷⁸⁶ Horáček, C. (Knidam): Národní výbor, Krakonoš, 10. 11. 1896, č. 31, s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁷⁸⁷ Bojkot a vyloučení ze společnosti, (bez uvedení autora), citace 5. 2. 2016. Dostupné z: http://www.nasinebocizi/wp-content/uploads/2014/02/3-7_Bojkot_a_vyloucení_ze_spolecnosti.pdf.

⁷⁸⁸ Jančík, D., Kubů, E.: Nacionalismus, c. d., s. 67.

⁷⁸⁹ Horáček, C. (C. Urbanov): Bělohorská trilogie, 238 s., Praha: B. Kočí 1928, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 109.

⁷⁹⁰ Dopis E. Junger a F. Šafránek C. Horáčkovi, rolníci, toho času předseda sekretariátu Sdružení českých katolických zemědělců v král. Českém, 10. 8. 1907, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁷⁹¹ Horáček, C.: Naše národohospodářské nedostatky, rukopis 44 s., s. 14, 1894, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 2.

neaktuálnosti některých závěrů, které mají evidentně za cíl přivodit reminiscence na minulost a přitáhnout pozornost například živnostníků: „*Odborně vycvičený, ale obchodně nezkušený malořemeslník udupán a zničen byl drzou reklamou nesvědomitého žejdíře, řemeslo přestalo být řemeslem a stalo se fabriční velkovýrobou. Prádlo, boty, oděv, klobouky, nábytek atd. vymklo se z ruční výroby řemeslné a stalo se předmětem velkovýroby. Židovský kapitalista, často i akciový podnik, zjednal celou armádu nesamostatných domácích řemeslníků, jimž poskytl látku a kteří za bídnou mzdu odváděli hotové výrobky.*“⁷⁹²

Použití obdobné terminologie je pak charakteristické i pro časopis Česká stráž, jehož byl Cyril Horáček spolu se svým přítelem Václavem Chocem a Eduardem Koernerem redaktorem. Toto periodikum spojené s působením tzv. Národních jednot v etnicky smíšených oblastech se vyznačovalo bojovnou rétorikou snažící se vyburcovat etnické Čechy a dosáhnout hospodářské převahy nad místními příslušníky jiných nacionálních společenství. Tomuto cíli pak byla podřízena i verbální stránka a věcný obsah tohoto časopisu.⁷⁹³

Případné obvinění z nějakých negativně zabarvených rasových názorů ale není v případě Cyrila Horáčka podložené. Z jiných zdrojů a jeho prací není patrné, že by Horáček měl všeobecně nějaké negativní rasové názory na konkrétní osoby, tedy pokud vynecháme jeho velitele německého žida Meitnera, který jej na vojenském cvičení konaném koncem července 1892 v Čáslavi silně šikanoval,⁷⁹⁴ případně ojedinělý odpor ze strany profesora Aloise Zuckera při habilitaci Horáčka pro jeho antisemitské názory (viz kapitola 2.1.2). Zucker měl při svých výhradách k osobě Cyrila Horáčka evidentně na mysli právě výše uvedenou práci.

Cyril Horáček byl zřejmě autorem i některých protižidovských výroků před svými studenty během tzv. hilsneriády. Cyril Horáček se patrně z čirého pragmatismu nechtěl dostat do sporu se svými studenty a vyjadřoval se v souladu se všeobecným názorem společnosti negativně vůči osobě obžalovaného a obhajobě Hilsnera Masarykem. Později ve svých „Vzpomínkách“ k tomu Horáček dodával, že mu sdělil pozdější předseda vlády František Udržal, že Masaryk Horáčka, díky jeho angažovanosti v této věci „*nemůže ani cítit*“. Horáček sám dával ukončení vzájemné spolupráce v Masarykově realistické straně právě do souvislosti s jeho nesouhlasem k veřejným vystoupením Masaryka v této kauze.⁷⁹⁵ V této souvislosti je ale zřejmý časový rozpor, protože ještě v dubnu 1900 psal pro Masaryka hospodářský program této nové České strany lidové a účastnil se i jejího zakládajícího sjezdu. Je také pravděpodobné, že Masaryk znal jeho práci s názvem „*Naše národohospodářské*

⁷⁹² Horáček, C.: Naše národohospodářské nedostatky, c. d., s. 12.

⁷⁹³ Baloun, P.: Časopis Česká stráž (1890-1901) a jeho profilující osobnosti, bakalářská práce zpracovaná v Ústavu českých dějin UK Praha, s. 37-39, 53-54, Praha: 2011.

⁷⁹⁴ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 83.

⁷⁹⁵ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 101.

nedostatky“, alespoň Horáček se jejím autorstvím nijak netajil a zcela určitě četl i Horáčkovy články z České stráže, které taktéž protižidovské výpady obsahovaly. Taktéž při jmenování ministrem financí a opakovaných rozhovorech mezi Masarykem a Horáčkem se podobný antagonismus nijak neprojevil. Tedy lze předpokládat, že pokud by byly pro Masaryka Horáčkovy protižidovské názory tak nestravitelné, pak by vzájemnou spolupráci ukončil patrně dříve. Tento důvod názorového rozchodu s Masarykem, který Horáček ve svých pamětech uvádí, tedy zcela vyloučit nelze, ale je spíše pravděpodobné, že se jedná o Horáčkův až značně pozdější názor. Paměti psal totiž až na konci 30. let, kdy již měl pro pozdější své negativní vztahy k „Hradu“ na Masaryka značně odmítavý názor, který je na několika místech jeho pamětí patrný.⁷⁹⁶

Je nutno ale také zmínit, že ani Masaryk nebyl vůči zjednodušujícím a zkresleným soudům zcela imunní. V některých případech veřejných prezentací je možné o odborném podložení jeho názorů pochybovat,⁷⁹⁷ a lze dokonce Masaryka podezřívát, že jeho někdy okázalý odpor k většinovému názoru ve společnosti byl veden patrně i snahou o osobní zviditelnění.⁷⁹⁸ Ostatně i realisté T. G. Masaryka měli k některým antisemitským názorům blízko, například důrazně upozorňovali na židovský talent pro podnikání v porovnání se schopnostmi většinové společnosti.⁷⁹⁹

Patrně výrazně temnější kapitolou v této otázce je podpis Cyrila Horáčka v otevřeném dopise uveřejněném v deníku Národní politika v listopadu 1938. Mezi padesáti dalšími osobnostmi politického a kulturního života nově vzniklé druhé republiky, které vznášejí na novou vládu celou řadu požadavků na úpravy v politickém životě, je i podpis Cyrila Horáčka. Jedním z uvedených požadavků v tomto otevřeném dopise je i majetková úprava soukromého vlastnictví tzv. arizace židovského majetku.⁸⁰⁰ Cyril Horáček se totiž, evidentně pod dojmem šoku z Mnichovské krize a rozpadu státu, na čas ocitl v táboře, který vládu druhé republiky podporoval a souhlasil se značným omezením demokratického života (viz kapitola 3.1.6).

⁷⁹⁶ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 79.

⁷⁹⁷ Jedná se o problematiku sporu ohledně tzv. „Rukopisu Královodvorského a Zelenohorského“, kdy Masaryk soudil pravost díla bez jeho bližší znalosti a dopouštěl se značných nepřesností a osobních útoků. Ivanov, M.: Tajemství RKZ, s. 349-365, Praha: Mladá fronta 1969. Zde se jedná o spor o významu díla J. Jungmanna, kdy se Masaryk v odsouzení významu J. J. spolehl jen na studium značně tendenčního díla J. Krále. Šak, R.: Josef Jungmann, Život obrozence, s. 233-234, Praha, Vyšehrad 2007.

⁷⁹⁸ Již jako prezident se Masaryk při příležitosti oslav tzv. svatováclavského milénia v roce 1929 postavil negativně proti názoru odborníků ve shodě s většinovým zkresleným názorem veřejnosti k významu Boleslava I. „Vím, že historikové ukazují na to, že bratrovrah Boleslav byl vládcem zdatným, třeba, ale dopustil se násilí a proto nemůže být stavěn na roveň Sv. Václava.“ Což je poněkud v rozporu s jeho dřívějším nekompromisním postojem v morálních otázkách. Masaryk, T. G.: Prezident Masaryk o významu sv. Václava. In: Svatováclavský sborník, Praha 1934, s. 1-3.

⁷⁹⁹ Soukupová, Blanka: Národněpolitické protižidovské stereotypy v české společnosti na konci 19. století. In: Protižidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století, Univerzita Pardubice 2007, s. 27.

⁸⁰⁰ Redakce: Doma, Samostatnost, 3. 11. 1938, č. 43, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Jednalo se však o poměrně krátký časový úsek, než si uvědomil pravou podstatu nového režimu a rozvzpomněl se na svou sice konzervativní, ale značně demokratickou minulost.

Kromě těchto výše vyjmenovaných epizod se nicméně později již nějaké protižidovské výpady s rasovým podtextem ve veřejných projevech Cyrila Horáčka neobjevují, a to dokonce ani v době, kdy již byly protižidovské články poměrně běžnou praxí v celé řadě periodik. Jedny z prvních známek této společenské změny se objevují v týdeníku „Samostatnost“, který sice uvádí ve svém názvu, že se jedná o nezávislý týdeník, ale je spojen s Národními demokraty, kteří podporují již v roce 1933 české ultrapravicové nacionalisty. To dokládá celá řada článků publikovaných v tomto periodiku, které obhajují osobnosti typu Gajdy, Stříbrného a ostře se vymezují proti Komunistické straně, Německu a říšskému kancléři. Kromě těchto dobových jevů, které lze v kontextu doby závěru 1. republiky pochopit, se v nich objevují již i antisemitské názory s rasovým podtextem.⁸⁰¹

Skutečnost, že Cyril Horáček nebyl rasově orientován, dokládá i absence jeho článků s tímto podtextem v době, kdy již to bylo vlastně i vyžadováno, tedy po vzniku druhé republiky a protektorátu. Zde je možné uvést celou řadu osobností českých intelektuálních kruhů, které se již ryze antisemitských rasově zabarvených výpadů nejen nezdržely, ale i se jich na stránkách poněkud problematických periodik typu „Národní obnova“ či „Řád“ aktivně účastnily.⁸⁰² Naopak právě v této vypjaté době se Horáček židovského obyvatelstva, i když svým nyní již poněkud nacionálně archaickým způsobem, zastal. Horáček litoval židovské obyvatelstvo v Německu pro jeho těžký úděl a surovost namířenou proti němu. Zároveň ale jedním hlasem dodal, že je to částečně i jejich chyba, neboť si sami svobodnou volbou vybrali německý jazyk a národnost a celá léta si užívali výhod, které jim germanizace okolního prostředí přinášela, a tedy „nyní sami sklízí, co zaseli“.⁸⁰³

Cyril Horáček si v tomto období spíše nedával pozor, kde své odborné či politické články vlastně publikoval. To je zřejmě způsobeno poklesem zájmu o jeho osobu a jeho odborné názory v závěru 30. let, kdy již Horáček nepatřil k elitě tehdejších národohospodářů. A tedy Horáček, pokud chtěl své názory veřejně prezentovat, vlastně neměl moc na výběr. Jedná se zejména o velmi radikální periodika typu „Řád“ a „Národní obnova“, které prezentovaly fašistické a extrémně katolicko-konzervativní názory. Ostatně pro tyto své názory měly tyto

⁸⁰¹ Redakce: Na ochranu národního cítění a smýšlení, Samostatnost, 6. 4. 1933, č. 14, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Redakce: Zatýkání českých fašistů, Samostatnost, 1. 12. 1932, č. 46, str. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁸⁰² Smutný, Z.: Tzv. Zelená internacionála a politické procesy v Československu po druhé světové válce, bakalářská práce zpracovaná v Ústavu sociálních a hospodářských dějin UK Praha, Praha: 2010, s. 87-91.

⁸⁰³ Horáček, C.: Židovstvo a Němci, Národní politika, 12. 7. 1938, č. 189, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

periodika problémy se státní mocí již i v závěru 30. let.⁸⁰⁴ Tak například v časopise „Znova“ (akce Národní obrody) z 12. listopadu 1938 se vedle článku Cyrila Horáčka s názvem „Jest oprávněn hospodářský a finanční optimismus“ objevují články dr. Josefa Chlubny s názvem „Zjistěte viníka“, který obviňuje Beneše z velezrady, případně článek dr. O. Čiháka s názvem „Židovská otázka“, který volá po omezení práv židovského obyvatelstva.⁸⁰⁵ V „Národní obnově“ z 11. března 1939 je vedle článku Horáčka s názvem „Nedostatek důvěry“ článek Václava Renče s názvem „O TGM, o židech“.⁸⁰⁶ Nebo další příklad z revue „Řád“ z konce roku 1938, kde je vedle celkem neutrálního článku Cyrila Horáčka s názvem „Odmítnutí“, umístěn anonymní článek s názvem „Proč mě mrzí, že jsem žid“. Poslední vybraným příkladem může být „Národní obnova“ z 25. března 1939, kde je vedle článku Cyrila Horáčka s názvem „Konec našich iluzí“ ve kterém, vzhledem k datu expedice, statečně vyjadřuje svoji lítost nad tím, že jsme neinvestovali více finančních prostředků do obrany státu, se nachází článek J. Větrovce hájící státní propojení s Německem s názvem „V nový život“ či anonymní článek s redakční značkou J. P. S. s názvem „Americký rasový boj“.⁸⁰⁷

Z dnešního pohledu, který však nelze uplatňovat na myšlení společnosti 90. let 19. století, kdy vznikla Horáčkova práce „Naše národohospodářské nedostatky“, je tedy spíše problematické Horáčkově používání některých slov a větných spojení s hanlivým nádechem.⁸⁰⁸ V případě Cyrila Horáčka ale nelze hovořit o nějakém myšlení s průvodními výraznými rasovými názory. Je evidentní, že Horáček přistupoval k podnikatelským elitám židovského původu jako k nedílné součásti německých hospodářských kruhů, které dohromady tvořily přímého ekonomického konkurenta českých podnikatelských subjektů. Jejich hospodářské oslabení bylo tak jednou z možných variant k sociálně-ekonomickému povznesení českých podnikatelských vrstev, které prosazoval i Cyril Horáček. Svým přístupem k židovské minoritě navíc Cyril Horáček vlastně nijak nevybočoval z řady a tyto nacionální postoje byly na přelomu století častou součástí projevů většinové společnosti vůči minoritám.⁸⁰⁹

⁸⁰⁴ Smutný, Z.: Tzv. Zelená internacionála, c. d., s. 88-89.

⁸⁰⁵ Znova (akce Národní obrody), 12. 11. 1938, č. 5, r. 1., s. 50, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁸⁰⁶ Horáček, C.: Nedostatek důvěry, Národní obnova, 11. 3. 1939, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁸⁰⁷ Horáček, C.: Konec našich iluzí, Národní Obnova, 25. 3. 1939, č. 11, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁸⁰⁸ Vyznění samotného článku je spíše protimaďarské, ale určitý hanlivý význam lze přičíst Horáčkovu oslovení soudní poroty „Maďarsko-židovská porota odsoudila“. Horáček, C. (anonym): Hurban a my, Česká stráž, 24. 12. 1892, č. 156, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁸⁰⁹ Soukupová, B.: Národněpolitické protizidovské stereotypy v české společnosti, c. d., s. 35.

4.1.2 Odras sociálních myšlenek v díle Cyrila Horáčka

Sociální problém zejména v oblasti bydlení ve větších českých městech byl na přelomu století vážným sociálním a politickým tématem. Kromě Albína Bráfa se mu tak věnovala celá řada odborníků na tuto problematiku. Jedním z nich byl právě Cyril Horáček, v jehož díle má toto téma nezastupitelnou úlohu. První jeho významnou prací, která se věnuje této otázce je kniha s názvem „Počátky českého hnutí dělnického“.⁸¹⁰

Dílo vzniklo pod přímým vlivem Albína Bráfa, který jej k sepsání přímo vyzval a vlastně také úkoloval. Tento dohled poznamenal spíše teoretické zaměření práce, zatímco později se věnoval spíše praktickému řešení existujících problémů souvisejících s bydlením sociálně slabších vrstev městského obyvatelstva. V knize podává Cyril Horáček souhrnný výklad ideového vývoje dělnického hnutí od éry liberálně-národní prezentované prací dr. F. L. Chleboráda. Chleborád byl průkopníkem dělnického družstevnictví formou tzv. svépomoci, tedy, že k prosazení svých práv si pomohou dělníci sami, pod hesly „*pracovitost, střídmost, spořivost a vzájemná soběpřejnost*“, která se v jeho buditelském myšlení ovšem vztahovala i na jiné společenské třídy národa. Práce tedy začíná dobou, kdy hnutí očekávalo, že svůj ideový boj povede v souladu s představami zbytku národa, který jeho potřeby uzná za vlastní. Kniha je dovedená až do roku 1872, kdy české dělnictvo mentálně přijalo program sociálně-demokratický importovaný převážně z německy mluvících zemí. Je to doba prosazení internacionálních zájmů dělníků jako celku bez ohledu na zájmy ostatních vrstev národa.

Cyril Horáček uvádí, že tato změna se odehrála pod vlivem řady událostí, jako byla například stávka dělníků pražských strojírén, kdy na jejich požadavky o omezení pracovní doby z dosavadních 64 hodin týdně bylo reagováno negativně. Zdůvodněním tohoto odmítnutí, jak píše Horáček, byla zřejmý ekonomický kalkul zdůvodněný nutností „*práce pro národ*“. Jiným uvedeným příkladem je deputace pražských podnikatelů na pražské místodržitelství se žádostí, aby vzrůstajícím požadavkům dělníků bylo zabráněno použitím moci výkonné či případně stávka v mělnickém cukrovaru v roce 1872. Správní rada cukrovaru reagovala na tyto sociální požadavky požadavkem povolání četnictva a zveřejněním jmen stávkujících s cílem omezit možnosti jejich budoucího pracovního uplatnění. Tyto události podle Horáčkova názoru vedly hnutí k oddělení politického boje za

⁸¹⁰ Počátky českého hnutí dělnického, rukopis 309 s., 1896, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 4. Horáček, C.: Počátky českého hnutí dělnického, Praha: 1933, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 2, bez i. č.

svá práva od povinnosti k národnímu celku.⁸¹¹ V práci Cyril Horáček také vyjadřuje svůj údiv nad tím, že F. L. Chleborád a české dělnictvo se výrazněji neangažovali v prosazení svých sociálních požadavků a formulování svých postojů.⁸¹² Například Ilona Bažantová k této práci uvádí, že Cyril Horáček v této práci velice detailně až nepřehledně popisuje praktickou družstevní činnost F. L. Chleboráda, včetně některých jeho teoretických úvah, ovšem bez nějakého komplexnějšího zhodnocení. Přesto podle Bažantové tato Horáčkova práce představuje cenný zdroj informací, protože ostatní národohospodáři se nevěnovali družstevnímu hnutí teoreticko-publicistické úsilí po řadu několika dalších desítek let.⁸¹³

Právě na otázce družstevnictví je patrný přístup a rozdíl mezi stoupenci národohospodářské „školy“ jako byl Cyril Horáček a národohospodářskými teoretiky sociální demokracie Josefem Mackem a Františkem Modráčkem. Cyril Horáček sice uznával všechny kladné stránky svépomoci a všemožně ji prakticky podporoval, ale na rozdíl od Modráčka s Mackem nekládal do družstevních a samosprávných koncepcí naději na přeměnu společenského systému.⁸¹⁴ Dílo bylo tištěno opět u J. Pelcla a bylo expedováno kromě klasické distribuce i přes „Národohospodářskou společnost“.⁸¹⁵ Práce se dočkala značného ohlasu v periodikách, a to zejména její druhé upravené vydání v 30. letech, které bylo oproti původní verzi rozšířené a část neaktuálních pasáží vypuštěna.⁸¹⁶ Kniha se dočkala i odborného uznání ve formě udělení Adámkovy ceny ve výši 20.000 Kč od České akademie věd a umění.⁸¹⁷ Je zajímavé, že kromě oficiální distribuce byla kniha autorem na jeho přání přímo expedována význačným osobnostem s věnováním.⁸¹⁸ Pokud Horáčkovo dílo expedoval například spolek „Všehrd“, tak bylo smluvně ošetřeno, že člen výboru „Všehrdu“ Richard Horna knihu po jejím vytištění rozesílal vybraným osobnostem, nebo ji, přes značnou váhu výtisků, osobně doručoval a poté referoval Horáčkovi, kdo jí již obdržel a kdo nikoliv.⁸¹⁹

⁸¹¹ Redakce: Počátky českého hnutí dělnického, Ruch, 27. 5. 1897, č. 17. s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č. Redakce: Počátky českého hnutí dělnického-dokončení, Ruch, 10. 6. 1897, č. 18. s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁸¹² Bažantová, I.: Družstevní a svépomocné koncepce v českém ekonomickém myšlení, Vývoj názorů a pokusů o praktickou realizaci do roku 1948., Praha: Prospektum 2002, s. 154.

⁸¹³ Bažantová, I.: Družstevní a svépomocné koncepce v českém ekonomickém myšlení, c. d., s. 62, 154-155.

⁸¹⁴ Bažantová, I.: Družstevní a svépomocné koncepce v českém ekonomickém myšlení, c. d., s. 11-12.

⁸¹⁵ Pelcl píše, že pro potřebu Národohospodářské společnosti vytiskne 200 exemplářů a pak pošle Horáčkovi obvyklý honorář. Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 14. 9. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁸¹⁶ Autor recenze dílo chválí, ale na závěr autora kritizuje, že oproti prvnímu vydání značně zkrátil ohlas dělnických myšlenek v pracích autorů, jako byl Neruda, Sabina atd. Literární pondělí: Nespokojená poznámka literární, Lidové noviny, 10. 12. 1934, č. 10, s. 5, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁸¹⁷ Dopis JUDr. J. Kapras C. Horáčkovi, 9. 6. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č., Dopis Česká akademie věd a umění C. Horáčkovi, 18. 6. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

⁸¹⁸ E. Beneš gratuluje k druhému vydání a děkuje za knihu. Dopis E. Beneše C. Horáčkovi, min. zahraničí, 1. 10. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č. Děkuje za zaslání knihy. Dopis dr. J. Krčmář C. Horáčkovi, Ministerstvo školství a národní osvěty, 26. 9. 1934, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁸¹⁹ Dopis „Všehrd“ C. Horáčkovi, 22. 9. 1914, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Zajímavá je recenze knihy v Právo lidu z 29. září 1934, kde autor recenze sice Horáčka chválí, nicméně si neodpustí výtku směřující ke konzervatismu Horáčka, který na dělníky v tomto díle nahlíží vesměs pozitivně, ale přesto jako na trvalé nebezpečí pro společnost. Autor recenze pohlíží na Horáčka jako na tzv. katedrového socialistu⁸²⁰.⁸²¹ Myšlenka autora recenze není ojedinělá a má určitou logiku. Objevuje se i dalších jako například u prof. Josefa Drachovského, dalšího předního národohospodáře a studenta Cyrila Horáčka.⁸²² Drachovský v článku k Horáčkovým 50. narozeninám oceňuje jeho přínos k teoretické výuce národohospodářství, jako protiklad poukazuje na „*Kaizlovu nemodernost*“ a rozebírá nosnou Horáčkovu myšlenku hospodářského a nacionálního významu vlastnictví pozemkového fondu. Drachovský tedy ve shodě s autorem recenze řadí Horáčka mezi katedrové socialisty. Ostatně sám Horáček se k tomuto směru, zejména v předmluvě své Národohospodářské učebnice, hlásil.⁸²³

Horáček se skutečně ve velké míře právě sociální otázce u dělníků a rolníků věnuje. Jeho hlavní myšlenkou v této oblasti je praktická realizace zlepšení sociálních a ekonomických poměrů těchto vrstev s cílem národního sjednocení, odstranění odstředivých tendencí ve společnosti a omezení vlivu radikálnějších socialistických teorií. Je tedy možné jej částečně skutečně označit za katedrového socialistu, přestože nadále věřil v principy klasické politické ekonomie a jeho myšlení je tak spíše určitou směsicí několika směrů včetně německé historické školy a rakouské školy mezního užítku. Nicméně katedrový socialismus se stal pro Horáčka metodologickým východiskem pohledu na sociální otázku pracovníků v průmyslu a zemědělství. V pozdějším období po vzniku samostatného státu a zejména pod dojmem nástupu velké hospodářské deprese jeho preference principů klasické politické ekonomie zvítězila.

Cyril Horáček se zabýval sociální tematikou nejen po teoretické stránce opravdu intenzivně. Kromě činnosti směřující k nápravě sociálních problémů zejména pražského

⁸²⁰ Katedrový socialismus je sociálně reformní směr, který obhajoval nutnost zavedení státních sociálních reforem za účelem zlepšení pracovních podmínek, například zavedení některých druhů pojištění, omezením pracovní doby atd. Cílem bylo společenské sjednocení, posílení úlohy státu u všech vrstev obyvatelstva a oslabení vlivu radikálnějších socialistických proudů zejména mezi dělníky. Stoupenci byli například G. Schmoller, L. Brentano, W. Sombart, A. Wagner, J. Kaizl, částečně A. Bráf a C. Horáček atd.

⁸²¹ Kniha a umění: První dějiny dělnického hnutí v Čechách, Právo lidu, 29. 9. 1934, č. 228, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karta č. 9, bez i. č.

⁸²² Drachovský, J.: Dr. Cyril Horáček, Zemědělské listy, 6. 12. 1912, č. 1, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karta č. 14, bez i. č.

⁸²³ Sepsal i její stručnou obranu viz Horáček, C.: Boj proti katedrovému socialismu v Německu, Obzor národohospodářský, r. IV, 1899, s. 67-71.

dělnictva v jeho aktivní politice ve Sboru obecních starších (viz kapitola 3.1.1), je Horáček autorem řady přednášek v různých institucích, z nichž mnohé byly i publikovány.⁸²⁴

Kromě desítek přednášek na toto téma, je autorem mnoha článků s touto problematikou v nejrůznějších periodikách.⁸²⁵

Cyril Horáček v těchto svých člancích nabízel řešení několika základních otázek na téma sociální problematiky v bydlení:

- Problém ochrany nájemníků před nekontrolovaným zvedáním ceny nájemného, tak aby neohrozilo zejména chudší vrstvy obyvatelstva. Horáček v tomto bodě jako řešení navrhoval fixaci výše nájmu, která by se odvíjela podle umístění domu ve městě a jen postupné mírné uvolňování nájemného.⁸²⁶
- Řešení nedostatečné kvality bydlení zejména u dělnických malometrážních bytů. Horáček požadoval zákonné úpravy bydlení zajišťující minimální předepsané velikosti jednotlivých částí bytů, jako byl pokoj, kuchyně, chodba, předepsaná výška místností, velikost oken, umístění na světové strany, samostatné vstupy do bytů, nutné zavedení vody a kanalizace do blízkých prostor, ale i omezení počtu obyvatel v jednotlivých bytech a zákaz bydlení nepříbuzných osob ve stejných bytových prostorách.⁸²⁷
- Možnost výstavby dělnických domů svépomocí a s tím spojený problém s nákupem vhodných a dostupných parcel. Horáček se zabýval praktickou podporou budování bydlení svépomocí pomocí tzv. bytových družstev a probíral i související otázku poskytnutí finančního pokrytí této stavební činnosti.⁸²⁸

⁸²⁴ Horáček, C.: K otázce bytové, Zvláštní otisk z Pražské lidové revue, Praha: 1907, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č., Povšechný význam bytové otázky a řešení její jakožto součásti politiky obecní, referát Prof. Dr. C. Horáčka na 4. sjezdu českým měst, Praha: Merkur 1911, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 2, bez i. č.

⁸²⁵ Redakce: O některých směrech komunální politiky po stránce sociální-přednáška C. Horáčka, Hlas národa, 16. 2. 1904, č. 47, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č. Redakce: Byty ve velkých městech-přednáška C. Horáčka, Hlas národa, 13. 12. 1901, č. 343, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č., Horáček, C.: Bytová otázka (na sjezdu českých měst), rukopis 3 s., 1911, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 123.

⁸²⁶ Horáček, C.: Ochrana nájemníků, Čas, 2. 4. 1922, č. 78, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č., Horáček, C.: K otázce prodloužení ochrany nájemníků, Národní politika, 6. 12. 1921, č. 335, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č., Horáček, C.: K prodloužené ochraně nájemníků, Národní politika, 12. 2. 1923, č. 43, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č., Horáček, C.: Má býti u větších bytů vůbec vyloučena ochrana nájemníků?, Národní listy, 10. 1. 1928, č. 10, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Ochrana nájemníků opět na denním pořádku, Národní politika, 1. 3. 1925, č. 59, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č., Horáček, C.: K opětnému prodloužení ochrany nájemníků, Venkov, 11. 4. 1923, č. 83, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁸²⁷ Horáček, C.: Otázka dělnických bytů a pokusy o její řešení u nás, Hlas národa, 1. 2. 1903, č. 32, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č. - pokračování článku v č. 33+34+35. Pozn. Aut. Horáček, C.: Za reformu bytovou, Národní politika, 28. 10. 1907, č. 298, s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č., Horáček, C.: Bydleme líc-k nápravě bytové otázky, rukopis 7 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 72.

⁸²⁸ Horáček, C.: Právo stavební, Národní politika, 5. 5. 1912, č. 123, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č., Horáček, C.: Ochrana pohledávek stavebních, Hlas národa, 8. 6. 1899, č. 157, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

- Omezení spekulací s pozemky, která se snažila maximalizovat jejich cenu před výstavbou městských obecních bytů. Horáček tuto otázku komentoval a navrhoval opatření směřující k určení maximálních cen parcel, tak aby bylo možné zaručit výstavbu sociálně dostupného bydlení i v širších městských centrech, odkud byla výstavba tohoto bydlení vytlačována vysokou cenou vhodných pozemků.⁸²⁹
- Pomoc nejchudším vrstvám obyvatelstva se zprostředkováním práce v okolí jejich bydliště s cílem ušetřit jejich vysoké náklady na dopravní spojení a zabránit postupnému vystěhování těchto vrstev mimo město. S tím souvisela i ochrana již existujících výrobních provozoven v prostorách bytových domů.⁸³⁰

Sociální otázce se Horáček kromě práce v pražském zastupitelstvu věnoval i organizačně v nově ustanoveném spolku „Pro bytovou otázku“ v roce 1907,⁸³¹ jehož cílem bylo zlepšení bytové situace v Praze. Pro zajímavost je možné z uveřejněné proklamace, jejímž autorem byl Cyril Horáček, tohoto nově ustaveného spolku uvést některé programové body. Na počátku proklamace zdůvodňuje, že založení spolku není pouhou analogií německého bytového spolku v Praze, pobočky vídeňského ústředního spolku pro bytovou reformu, ale bylo vynuceno nevyhovujícími bytovými poměry v Praze a na jejích předměstích. Dále se v proklamaci popisuje stávající nevyhovující bytová situace například, že byty jsou přeplněné s velkým počtem podnájemníků a nocležníků, jejich nevhodné umístění, světelné podmínky a vyskytující se průvodní zdravotní problémy. V prohlášení se konstatuje, že důvodem pro nevyhovující situace je zejména vysoká cena nájemného, která pohlcuje značnou část příjmů nájemníků, s tím, že menší byty jsou z důvodu velkého zájmu dražší než byty velké. Problémem jsou podle této zprávy i průvodní jevy, jako je tuberkulóza a pokles mravních hodnot z důvodu společného bydlení nepřibuzných osob, což „*podkopává život rodinný, svádí k potulce a alkoholismu*“. Na závěr zprávy jsou uvedena i možná řešení spočívající ve svépomocné výstavbě a přijetí právních opatření a konstatování, že právě „*těmto změnám se bude nově ustanovený spolek věnovat*“.⁸³²

⁸²⁹ Horáček, C.: Pozemková spekulace, Národní listy, 4. 10. 1927, č. 273, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č., Horáček, C.: K novému zákonu o podpoře stavebního ruchu, Národní listy, 17. 4. 1927, č. 106, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č., Horáček, C.: K obecní politice pozemkové, Příloha Národní politiky, 13. 3. 1927, č. 71, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁸³⁰ Horáček, C.: O zprostředkování práce, Hlas národa, 7. 1. 1901, č. 7, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č. Horáček, C.: O zprostředkování práce, Národní politika, 7. 1. 1901, č. 7, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č., Redakce: Levné dílny maloživnostníkům, Hlas národa, 7. 7. 1903, č. 182, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁸³¹ Horáček, C.: Projev pro zahajovací schůzi Spolku pro bytovou reformu, rukopis 3 s., 1907, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 121.

⁸³² Horáček, C.: České veřejnosti - svolání o založení spolku pro bytovou reformu, rukopis 3 s., 1907, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 120.

Kromě tohoto spolku Cyril Horáček působil i ve výboru Sociální komise pražské, která měla podobnou náplň. V této komisi spolupůsobil i T. G. Masaryk, který celý výbor vlastně svou osobou zastřešoval. Horáček byl zvolen do představenstva této komise právě v době, kdy Masaryk hodlal pro osobní zaneprázdnění tuto komisi opustit. Horáček se tak, jak je patrné z jeho dopisu T. G. Masarykovi, obával, aby odchod Masaryka nebyl dán do souvislosti s jeho zvolením.⁸³³

Je pochopitelné, že se Horáček vzhledem ke své aktivitě v této oblasti dočkal i negativních reakcí v periodicích ze strany vlastníků domů. Horáčkovi byla negativní medializace natolik nepříjemná, že rezignoval na prestižní funkci předsedy Poradního sboru pro otázky hospodářské, který se potřebnou zákonodárnou úpravou v ČSR zabýval.⁸³⁴ Kromě místní politické úrovně se Horáček věnoval této otázce i na nejvyšší úrovni a zastupoval práva dělníků dokonce i na mezinárodním fóru.⁸³⁵

Na závěr jako zobecnění myšlenek Cyrila Horáčka na sociální politiku je vhodné uvést jeho další práci s názvem „Bytová otázka a městská renta pozemková“.⁸³⁶ Taktéž tato práce se dočkala četných recenzí⁸³⁷ v periodicích a ohlasu u veřejnosti.⁸³⁸ Kniha oplývá značným průvodním statistickým materiálem a věnuje se především praktickému řešení sociálního bydlení v Praze, ale myšlenky a řešení v ní obsažené je možno zevšeobecnit i na další zalitavské městské aglomerace: „*Asanování židovského a starého města vedle pozitivních stránek zlepšení hygienické úrovně přineslo i stinné stránky, totiž ty, že v nových krásných domech není místa pro proletariát a řemeslníky. Nejen, že se rodiny musely na své náklady vystěhovat, ale ztratily i své místní zákazníky. Bydlení v lepší čtvrti si nemohou dovolit a i bydlení v podřadných bytech, které nevyhovují předpisům Rakouské nejvyšší rady zdravotní,*

⁸³³ Horáček dokonce Masarykovi nabízí, aby do komise vůbec nechodil, pokud nemá čas, ale aby ponechal své jméno komisi k dispozici. Dopis C. Horáčka T. G. Masarykovi, 7. 1. 1904, MÚA AV ČR, fond TGM, i. č. KOR I-36-1904.

⁸³⁴ V obou dopisech autoři velice litují útoků majitelů domů sdružených ve Svazu majitelů domů v tisku na adresu Cyrila Horáčka, a z tohoto důvodu tedy neberou jeho rezignaci na vědomí. Dopis předsednictva Poradního sboru pro otázky hospodářské C. Horáčkovi, 6. 6. 1928, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č., Dopis Ministerstva sociální péče C. Horáčkovi, 12. 5. 1928, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁸³⁵ Dopisem je Cyril Horáček, předseda senátu Národního shromáždění ČSR, jmenován do komise ve Společnosti národů k Mezinárodnímu úřadu práce. Dopis ministra sociální péče ČSR C. Horáčkovi, 23. 8. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁸³⁶ Horáček, C.: Bytová otázka a městská renta pozemková, Praha: Bursík a Kohout 1905, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č.

⁸³⁷ Recenze: Bytová otázka a městská renta pozemková od C. Horáčka, Příloha Národních listů, 30. 9. 1905, č. 269, s. 9, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č., Redakce: Bytová otázka velkoměstská a komunální politika, Národní politika, 17. 8. 1905, č. 225, s. 5, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č., Redakce: K otázce bytové – recenze Horáčkovi knihy Bytová otázka a městská renta pozemková, Právo lidu, 30. 8. 1905, č. 238, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁸³⁸ Bráf v dopise píše, aby Horáček určitě jeden výtisk knihy Otázka bytová určitě poslal i místodržiteli, který se o otázku bytovou také zajímá, neboť je dobré na sebe upozorňovat, zvláště když jde o takovýto slušný výkon. Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 5. 10. 1905, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

která požaduje v jejich předpisech pro každou osobu alespoň 10 m³ vzduchu a plochy alespoň 4 m², a v případě bytu minimálně prostor obývací 24 m² a kuchyň 6 m².

To vede podle Horáčka k velkému nárůstu ceny malých bytů, což má za následek, že „*dnes tvoří cena městského nájemného již přes 1/3 důchodů dělníka*“. Řešení nepřináší ani výstavba bytů zaměstnavatelem, „*protože pak se dělník stává rukojmím svého zaměstnavatele*“. Cyril Horáček nepovažuje za zcela ideální řešení ani tzv. svépomocné akce, kdy je například městem věnován pozemek k výstavbě dělnickému bydlení, tak jak je tomu běžné v západních metropolích, protože v Praze je toto nové bydlení zcela na periferii města daleko od možnosti zaměstnání a „*při neexistenci veřejné levné dopravy je pak i vyloučena možnost dopravy dělníka do zaměstnání. Dělnické vesnice na okraji Prahy totiž žádné spojení s Prahou nemají*.“ Například výše nájemného na Starém městě od roku 1870 do roku 1900 stoupla o 47%, na Novém městě o 144 %, na Malé straně o 72%, na Josefově o 10%, v dělnické čtvrti Holešovice - Bubny dokonce o 469%.

Svou roli na tomto růstu nájemného nehraje podle Horáčka ani vzrůstající počet bytů, jichž ve stejném období a na stejném místě v Holešovicích vzrostly o 194% oproti nárůstu obyvatelstva o 184%. Výše nájemného „*je zde v Praze totiž určována cenou pozemku, na kterém dům stojí*“. Navíc cenu pozemku zvedaly i další faktory, jako byly jeho zasíťování, tedy plynovod, vodovod, kanalizace, pouliční osvětlení či dláždění ulic atd. Horáček ve své práci uvádí, že cena pozemku v tomto období stoupla na Starém městě o 200%, na Novém městě o 125%. Dále jsou v knize uvedeny příklady rostoucích cen pozemků ve světových městech. Jedním z možných řešení bylo podle Horáčka napodobit západní metropole, jako byl například Hannover, Mannheim atd., které „*zabírají městskou půdu, na které pak staví obecní byty, jejichž správu má město ve svých rukou a drží cenu nájemného*“. Místo toho Praha, píše Horáček, pozemky uvolněné asanační rozprodává spekulantům a jen jejich nepatrnou část si ponechává ve svých rukou. Cyril Horáček udává i patrný důvod tohoto stavu, když podezírá pražskou radnici z podléhání tlaku vlastníků obytných městských domů, kteří mají pevné vedení v místních spolcích, jejich ústřední radě a mají přímý podíl na moci v městské radě. Touto cestou pak brání provedení potřebných reforem.

Cyrl Horáček v knize uvádí několik možných řešení nápravy nevyhovující bytové situace v Praze. Řešení socialistické, tedy úplné odstranění soukromého vlastnictví půdy ve městech, přes požadavek úplného zdaňování vyššího zisku vlastníků půdy, až po nejschůdnější cestu zobecňování městské půdy jako je tomu v západní Evropě. Horáček i u této třetí podle jeho

názoru nejschůdnější cesty, předpokládá tuhý odpor vlivných kruhů, které si tento postup „budou vykládat za porušení posvátného práva vlastnického“.⁸³⁹

Cyril Horáček svým sociálním původem náležel zcela do jiné společenské vrstvy, než se v případě zlepšení sociálních podmínek nejnižších vrstev společnosti ve městech angažoval. Přesto si byl vědom nebezpečí radikalizace těchto společenských vrstev a právě tyto sociální aktivity měly spolu s dalšími opatřeními případné radikalizaci bránit. Tento motiv byl patrně hlavním motorem jeho aktivit v této oblasti, protože v jiných oblastech jeho preference, podmíněné jeho sociálním původem, náležely spíše středním vrstvám společnosti.

⁸³⁹ Horáček, C.: Bytová otázka a městská renta pozemková, Praha: Bursík a Kohout 1905, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č.

4.1.3 Zavedení nové měny

Po provedené měnové reformě v roce 1892 se rakouská zlatá měna jevila jako vysoce stabilní, ačkoliv její volná směnitelnost za drahé kovy byla jen omezená. Přesto díky aktivní bilanci rakousko-uherské cedulové banky a jejím přísným předpisům stanovujícím 40% kovové úhrady, dokázaly tyto opatření udržet rakouskou měnu na tzv. zlaté paritě, v praxi tedy v kurzu jedné koruny za 1 švýcarský zlatý frank a 5 centimů. Počátek 1. světové války tyto předpisy postupně ovlivnil a stát se v souladu s tehdejší výkladem Knappovy peněžní teorie snažil určovat hodnotu měny bez ohledu na množství vydaných bankovek. Tato praxe přinesla výsledek ve formě znehodnocení měny až na postupných 40 % švýcarského franku v říjnu 1918. Již na konci války se konalo několik neveřejných porad předních odborníků, například u Josefa Scheinera,⁸⁴⁰ kterých se kromě prof. Jana Kolouška z české techniky, prof. Jana Krčmáře, ředitele městské spořitelny dr. Viléma Pospíšila, vrchního ředitele zemské banky dr. Emila Roose a dalších, účastnil i Cyril Horáček. Na těchto sezeních se akademicky řešily problémy s poklesem hodnoty měny a všeobecný nedostatek jakéhokoliv zboží.

Nejvíce pokládanou otázkou bylo nalezení východiska z této situace po vzniku samostatného státu. Převládlo všeobecné mínění na nutné umělé pozvednutí měny. Menšinové názory byly v podstatě dva. Profesor Koloušek hájil provedení velké devalvace této měny v poměru 1:10 bez jakéhokoliv zhodnocení měny a přepočítávání předválečných půjček. Druhý byl návrh Cyrila Horáčka, který požadoval menší devalvaci v poměru 1:4 s valorizací předválečných pohledávek v plné původní hodnotě nebo případně pozvolnou devalvaci, aby nedošlo ke znehodnocení předválečných dluhů. Bezprostředně po vzniku samostatného státu Horáček podle svých Vzpomínek intervenoval v této otázce u předsedy Národního výboru Karla Kramáře a naléhal na okamžité provedení odloučení měny. Kramář jej odkázal na Aloise Rašína, budoucího ministra financí, se kterým však Horáček pro jejich osobní a politickou animozitu odmítl jednat.⁸⁴¹

Tento názor na nutné odloučení měny je možné doložit i z článku Cyrila Horáčka s názvem „Otázka peněz“, který byl uveřejněn 27. října 1918 v „Národním hospodáři“.⁸⁴² V tomto článku Horáček uvedl, že je nutné vzhledem k rozsahu válečných půjček a rozmnožení měny na 27 mld. korun, provést postupné stažení části peněz z oběhu, což přinese

⁸⁴⁰ Šouša, J.: Mezi brázdou a bankovním úvěrem, O agrárních a peněžních dějinách 19. a 20. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2012. s. 49.

⁸⁴¹ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 160-162.

⁸⁴² Horáček, C.: Otázka peněz, Národní hospodář, 27. 10. 1918, č. 250, s. 17, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

zhodnocení válečných půjček s doprovodným finančním přínosem pro válečné spekulanty. Druhým možným řešením bylo podle Horáčka provést sociálně spravedlivější přechod na novou měnu spojenou s devalvací měny a vznikem tzv. přepočítacího kursu, podle kterého by se pohledávky hradily v jejich předválečné hodnotě. Horáček již v tomto návrhu počítá s nutným vznikem vlastní cedulové banky, která by neměla mít akciový základ, aby nedocházelo k nátlaku na vytváření zisku.

Alois Rašín, který se těmito úvahami patrně inspiroval, s pomocí Karla Engliše rozpracoval návrhu na půjčku tzv. „Národní svobody“ ve výši 1 mld. korun na 4% úrok pro pokrytí prvotních nákladů státu.⁸⁴³ Výše této půjčky byla zřejmě podceněna, neboť celkový dluh Československa za utržené válečné ztráty a nucené převzetí dluhu bývalé monarchie, se pohyboval ve výši přes 27 mld. korun.⁸⁴⁴ Podle jiné zprávy Svazu československých průmyslníků byly ztráty dokonce 22 mld. franků.⁸⁴⁵ Ministerstvo financí požádalo Cyrila Horáčka jako odborníka o pomoc při zodpovězení některých otázek o úpravě měny a likvidace válečných břemen. Horáček na základě této žádosti připravil čtyř bodovou anketu pro přední finanční odborníky, jejímž úkolem bylo tyto naléhavé otázky zodpovědět.

Cyril Horáček se ve své odpovědi na svou část ankety vyjádřil,⁸⁴⁶ že případné okolkování bankovek je finančně úspornější než tisk nových bankovek s výhradou, že je technicky nemožné kolky zabezpečit proti padělání,⁸⁴⁷ což se pak v praxi plně potvrdilo zejména u bankovek s nominální hodnotou 100 korun.⁸⁴⁸ Anketa, jejíž výsledky posléze zpracoval a publikoval Karel Engliš,⁸⁴⁹ nicméně nějaký velký vliv na novou měnu neměla a sám Horáček si uvědomoval malý praktický dopad podobných odborných anket.⁸⁵⁰ Alois Rašín totiž nakonec zavedení nové měny provedl jen podle svého plánu ve spolupráci s dr. Emilem Roosem a dr. Vilémem Pospíšilem.⁸⁵¹ Na přípravě se nakonec nepodílel ani Karel Engliš,

⁸⁴³ Šouša, J.: Mezi brázdou a bankovním úvěrem, c. d., s. 49-50.

⁸⁴⁴ Zpráva J. Kolouška s doprovodným referátem J. Preisse, nedatováno, (1919), NM, fond Alois Rašín, karton č. 15, i. č. 889.

⁸⁴⁵ Do této ztráty autor zprávy dr. Hodač počítal ztráty za nenaplněné investice, ušlý zisk, opotřebené stroje i výdaje za válečné akce legií atd. Zpráva dr. Hodač, 3. 4. 1919, NM, fond Alois Rašín, karton č. 16, i. č. 891.

⁸⁴⁶ K vlastní odpovědi na dané otázky byl vyzván 22. 11. 1918. Dopis Ministerstva financí, 22. 11. 1918, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁸⁴⁷ Horáček, C.: Vyjádření k dotazníku o úpravě měny, rukopis 8 s., 1919, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 125.

⁸⁴⁸ Zpráva hovoří o velkém počtu falešných bankovek podlamujících zejména u 100 Korunové bankovky důvěru kupujících. Zpráva finanční kontrolní komise č. 16. 218, 17. 12. 1919, NM, fond Alois Rašín, karton č. 15, i. č. 886.

⁸⁴⁹ Měnový a finanční problém československého státu, zpracoval člen Národního shromáždění prof. dr. K. Engliš, NM, fond Karel Engliš, karton č. 59, bez i. č.

⁸⁵⁰ Horáček, C.: K otázce měnové ankety, České slovo, 29. 11. 1924, č. 283, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁸⁵¹ Pospíšil byl později vyhozen z místa guvernéra Národní banky, protože nesouhlasil s postupem K. Engliše na provedenou deflací. Dopis V. Pospíšil C. Horáčkovi, 28. 2. 1934, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

který byl pro vzájemné spory s Rašínem a Englišovy útoky na Rašína v Lidových novinách z poradního týmu vyloučen.⁸⁵² Mimo tento poradní tým se podrobnosti o chystané reformě dostaly poprvé prostřednictvím schůze finančního výboru Revolučního národního shromáždění, která se konala dne 18. února 1919,⁸⁵³ kde Rašín členy obecně a neurčitě seznámil s chystaným opatřením.⁸⁵⁴ Tato část Horáčkovy výpovědi zřejmě nebude úplně odpovídat skutečnosti, protože například Ferdinand Peroutka píše, že finanční výbor na dvou zasedáních schválil osnovy celé akce v plném rozsahu a pouze si vymínil existenci kontrolní komise.⁸⁵⁵

Před samotným obecně známým projednáním zákona č. 84 z 25. února 1919, který okolkování měny uzákonil, si pozval Rašín Cyrila Horáčka na ministerstvo a sdělil mu podrobnosti celé akce ohledně okolkování bankovek,⁸⁵⁶ zadržetí poloviny bankovek a peněžních vkladů. Rašín po Horáčkovi požadoval, aby prosadil ve finančním výboru posvěcení celé akce, aby ji bylo možné v Národním shromáždění projednat a schválit. Horáček s tímto návrhem vyjádřil svůj nesouhlas, ale protože se neodvážil celou tuto akci zmařit, vypracoval pouze zprávu pro finanční výbor Národního shromáždění, jehož byl členem,⁸⁵⁷ v němž se od celé akce distancoval, neboť se členy finančního výboru nebylo nic konzultováno.⁸⁵⁸ Za pozváním lze patrně hledat i jiné příčiny, které dokumentuje to, že Cyril Horáček následně před Národním shromážděním vládu omlouval za pozdní provedení měnové odluky, které zdůvodňoval technickými obtížemi a nedostatečnou kontrolou státního území.⁸⁵⁹ Ve skutečnosti Cyril Horáček s těmito opatřeními souhlasil, což dokládá skutečnost, že druhý den veřejně ministerstvo za připravovanou akci dopředu pochválil v Národních listech v článku „První krok k nápravě měny“.⁸⁶⁰

Tento článek dokládá, že si ani Horáček v té chvíli neuvědomil sociální důsledky, neboť občany v článku ujistil, že obdrží za jejich zadrženu polovinu bankovek státní nízkou úročnou půjčku a pochválil ministra, že stažením poloviny bankovek se pozvedne hodnota měny. I v tomto článku vyjádřil svůj nesouhlas s částí reformy zejména s 1 % poplatkem za kolkování bankovek, obavy z falšování kolků a nesouhlas s úmyslem nekolkovat 1 a 2 korunové

⁸⁵² Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 446.

⁸⁵³ Šouša, J.: Mezi brázdou a bankovním úvěrem, c. d., s. 51.

⁸⁵⁴ Rašín prohlásil, že chce členy Národního shromáždění překvapit. Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 163.

⁸⁵⁵ Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 441.

⁸⁵⁶ Dopis A. Rašína C. Horáčkovi, 22. 2. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁸⁵⁷ Horáček byl do finančního výboru jmenován 12. 11. 1918. Jmenování za člena odborné finanční komise při úřadu pro finanční správu zřízenou u Národního výboru československého, 12. 11. 1918, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁸⁵⁸ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 163-164.

⁸⁵⁹ Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 440.

⁸⁶⁰ Horáček, C.: První krok k nápravě měny, Národní listy, 23. 2. 1919, č. 47, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

bankovky. Horáček veřejnosti sdělil i své pochyby, zda se úročné stvrzenky nestanou náhradním platidlem.

Samotné provedení okolkování bankovek ve dnech 3 až 9. března 1919 přineslo několik technických komplikací,⁸⁶¹ protože Alois Rašín na provedení spěchal a tím dostal odpovědné instituce do problémů s praktickým provedením. Vyrobeno bylo celkem 244 milionů technicky nedokonalých kolků, protože kolky zhotovené kamenotiskem tisklo 6 různých strojů a tiskárny ani nevěděly, k čemu jsou kolky určeny. Například 10 a 100 korunové bankovky měly tři různá barevná provedení a na 20, 50 a 1000 korunových bankovkách bylo dokonce 6 různých barevných variant těchto kolků.⁸⁶² Ministerstvo předpokládalo, že bude nutné okolkovat asi 14 mld. korun, což se posléze ukázalo jako nadsazené číslo.

Při kolkování se myslelo i na možnost, že se některé osoby nemusejí dostavit pro uzávěru hranic v termínu, jako se například stávalo u legionářů. Ve zdůvodnitelných případech se pak bankovky měnily nejprve za 60 a později 50 % své nominální hodnoty.

Kolkovací akce kromě pozitiv spočívajících v redukci objemu měny v oběhu asi o 2, 5 mld. korun, přinesla i několik finančních dopadů na rozpočet státu.⁸⁶³ Jednalo se o důsledek rozhodnutí neokolkovat 1 a 2 korunové bankovky. Jak Horáček v tomto případě správně předjímal, zejména z Polska a Rakouska se dopravovaly bankovky této nominální hodnoty ve velkém množství. K nápravě této situace bylo nutno urychleně přijmout dodatečná vládní nařízení č. 113, čl. 3 z 6. března 1919 a č. 311, § 2 z 10. června 1919, která omezila osobní držení drobných bankovek z 50 na 20 korun.⁸⁶⁴ Druhým negativním dopadem, jak předvídal Horáček, byl značný rozsah padělání technicky nedokonalých kolků. Celková výše škody způsobená padělatelskou činností byla odhadována na 250 mil. korun.⁸⁶⁵ Nejvíce byly padělány 100 korunové bankovky, což znejistělo důvěru veřejnosti k této bankovce a bylo důvodem k urychlené výměně provizorně okolkovaných bankovek za zcela nové bankovky, které se distribuovaly od července 1919 do února 1920.

Tiskem nových bankovek menších hodnot bylo pověřeno několik tuzemských soukromých tiskáren. Například 100 korunové bankovky se zhotovovaly v knihtiskárně Politika, které dal Rašín na tisk omezenou lhůtu do 5. července 1919. Návrhem vzorů na nových bankovkách byl pověřen Alfons Mucha, který připravil vzory dívčích postav, a na jeho podkladě byly

⁸⁶¹ V Čechách. Na Slovensku trvalo až do 12. 3. 1919. Šouša, J.: Mezi brázdou a bankovním úvěrem, c. d., s. 52.

⁸⁶² Zpráva finanční kontrolní komise prezidiu Ministerstva financí č. 16. 318, 17. 12. 1919, NM, fond Alois Rašín, karton č. 15, i. č. 886.

⁸⁶³ Podrobněji viz Šouša, J.: Mezi brázdou a bankovním úvěrem, c. d., s. 50-58.

⁸⁶⁴ Zabavením drobné hotovosti bylo pověřeno několik institucí, ale nejúčinnějším prostředkem byla slíbená odměna celním orgánům ve výši 5, později 10 % ze zabaveného obnosu. Zpráva finanční kontrolní komise prezidiu Ministerstva financí č. 16. 318, 17. 12. 1919, NM, fond Alois Rašín, karton č. 15, i. č. 886.

⁸⁶⁵ Šouša, J.: Mezi brázdou a bankovním úvěrem, c. d., s. 54.

zhotoveny tiskařské plotny. I při tisku nových bankovek se objevily technické obtíže spočívající v absenci číslovačů nebo s dostupným silnějším papírem, původně určeným pro pokladniční poukázky. Z tohoto důvodu se nepoužila metoda hlazení jemných kreseb, ale metody tzv. lvíčkového podtisku a barev na pokladniční poukázky,⁸⁶⁶ což způsobilo i pokles rychlosti tisku bankovních archů.⁸⁶⁷ Bankovky větší hodnoty, kde byl tlak na jejich lepší technické provedení, byly objednány v New Yorku v American Banknote company, odkud první várka 1000 korunových bankovek dorazila v prosinci 1919. Problémem se ukázala i platební neschopnost Československa, jejíž devisová ústředna neměla dostatek valut, což komplikovalo směnu nové československé měny za valuty v zahraničí.⁸⁶⁸

Při distribuci nových bankovek bylo rozhodnuto i o postupném stažení okolkovaných bankovek, které se shromažďovaly v prostorách Bankovního úřadu nebo v pronajatých trezorech Zemské banky. Bankovky v hodnotě 100 korun byly staženy do 15. listopadu a bankovky v hodnotě 1000 korun do konce roku 1919. Stažení bankovek v hodnotě 1 a 2 korun ve funkci ministra financí podepsal Cyril Horáček, který tak učinil v září 1919 zákonem č. 505.⁸⁶⁹

Celá velice úspěšná akce s kolkováním a zavedením nové měny, která pozvedla prestiž státu v zahraničí, nebyla podle subjektivního názoru Cyrila Horáčka nutná.⁸⁷⁰ Cyril Horáček navrhoval možné řešení formou legální devalvace koruny na 1/4 hodnoty s možností valorizace. Horáčkův návrh by podle jeho názoru znamenal odpadnutí složitého kolkování, protože faktický pokles na 1/3 hodnoty, tedy asi na 20 centimů, by po měnové odluce vedl k odlivu původní znehodnocené měny do ciziny. Toto opatření by poskytlo čas na tisk nových bankovek, dokud by pokles nedospěl k 1/4 původní hodnoty měny. Horáček se domníval, že by sice jím navržená legální devalvace měny taktéž způsobila veřejný odpor, ale patrně menší než realizované násilné zadržení bankovek, které přineslo některé negativní sociální dopady.⁸⁷¹ Ostatně Horáčkův negativní názor k zadržení části bankovek potvrzuje i Ferdinand

⁸⁶⁶ Zpráva ředitele knihtiskárny Národní politika A. Rašínovi, 4. 7. 1919, NM, fond Alois Rašín, karton č. 15, i. č. 887.

⁸⁶⁷ Pokles byl z 8000 na 3500 archů za pracovní směnu. Zpráva finanční kontrolní komise prezidiu Ministerstva financí č. 16. 318, 17. 12. 1919, NM, fond Alois Rašín, karton č. 15, i. č. 886.

⁸⁶⁸ Valuty byly obchodníky tezaurovány nebo častěji se obchod v zahraničí prováděl kompenzací za cizí zboží. Zpráva uvádí i neloajlnost pracovníků devisové ústředny s návrhem na její reorganizaci. Zpráva finanční kontrolní komise prezidiu Ministerstva financí č. 16. 318, 17. 12. 1919, NM, fond Alois Rašín, karton č. 15, i. č. 886.

⁸⁶⁹ Vládní návrh zákona, tisk č. 1592, NM, fond Alois Rašín, karton č. 15, i. č. 888.

⁸⁷⁰ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 159-165.

⁸⁷¹ Zbytečnost celé akce se zadržením části bankovek zastává i Ferdinand Peroutka. Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 453.

Peroutka,⁸⁷² nehledě na skutečnost, že se sám Cyril Horáček postaral o vrácení části zadržovaných peněz (viz kapitola 3.1.4).

Cyrl Horáček se vlastně na realizaci zavedení nové měny nijak prakticky nepodílel. Je ale zřejmé, že jeho názory byly zejména zpočátku brány v potaz, jak dokládá iniciativa ministerstva financí, aby zjistil odborné názory svých národohospodářských kolegů na technické provedení měnové reformy. Nicméně i přes tuto jím připravenou anketu je jeho podíl na zavedení nové měny minimální, a vlastně spočívá jen ve třech jeho teoretických iniciativách. Z tohoto minimálního podílu na praktickém provedení, zřejmě plyne i negativní názor Cyrila Horáčka na její provedení, které uvádí ve svých „Vzpomínkách“.⁸⁷³ Přesněji řečeno, Horáček uznává nevyhnutelnost zavedení nové měny, ale má silné výhrady k prakticko-technickému provedení měnové reformy. Skutečností nicméně zůstává fakt, jak upozorňoval Horáček, že hodnota nově zavedené měny spadla během roku 1919 postupně až na 20 centimů švýcarského franku a později dále klesala. Prudký pokles hodnoty měny, ale nebyl zaviněn měnovou reformou nebo souvisejícími opatřeními, ale vnějšími vlivy, které Alois Rašín nemohl očekávat. Těmito objektivními důvody byla následná mobilizace, vysoké rozpočtové schodky a všeobecný odpor proti růstu nezaměstnanosti, který znamenal omezení možností intervencí ministerstvem financí Aloise Rašína ve prospěch posílení měny. Tento pokles nemohlo zastavit ani Rašínem prosazované zadržování části bankovek, protože bylo staženo z oběhu pouze 2, 5 mld. korun místo původně požadovaných 11 mld. korun. Navíc plánované stažení celých 11 mld. Kč, tedy více jak 1/3 peněz v oběhu, bylo nereálné pro své hospodářské a sociální dopady. V tomto je patrné, že opatření Aloise Rašína jako zastávce kvantitativní teorie peněz, tak jak ji chápala klasická politická ekonomie, nebyla pro své hospodářské dopady správná. Větší pochopení pro hospodářské potřeby státu, v této dílčí problematice poklesu hodnoty peněžní jednotky, projevil Cyril Horáček. Ten jako ministr financí nařídil vrácení části zadržovaných peněz ve výši 620 mil. Kč, čímž projevil i sociální citění s nejnižšími vrstvami společnosti.

⁸⁷² Peroutka, F.: Budování státu I-II, c. d., s. 458.

⁸⁷³ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 159-165.

4.1.4 Bankovní výbor

V souvislosti se zavedením nové měny je nutno zmínit instituci, na jejímž fungování se Cyril Horáček významně podílel, a která se na praktické měnové politice státu spolupodílela. Jednalo se o Bankovní úřad Ministerstva financí, předchůdce Národní banky, jehož vrcholným orgánem byl tzv. Bankovní výbor. Bezprostředně po vytvoření samostatného státu podal Cyril Horáček tehdejšímu Revolučnímu národnímu shromáždění ucelený návrh na vytvoření vlastní státní cedulové banky s rozpisem úkolů této nové instituce.⁸⁷⁴

Jeho návrh nebyl přijat z iniciativy Aloise Rašína, který prosadil místo vytvoření Národní banky vznik tohoto Bankovního úřadu při ministerstvu financí, který na nespecifikovanou dobu převzal úkoly cedulové banky. Důvodem založení Bankovního úřadu nebyly jen technické problémy se zřízením cedulové banky, ale i zřejmá nevyjasněnost formální podoby této případné instituce, kde po delší dobu převládaly odlišné postoje na její organizační formu. Zatímco řada odborníků předkládala výhody akciového základu jejího zřízení, které spočívaly v její nezávislosti na politické reprezentaci státu, tak Cyril Horáček po celou dobu kontinuálně prosazoval státní kontrolu,⁸⁷⁵ což zdůvodňoval nejen zaběhlou odzkoušenou praxí za bývalé monarchie, ale zejména snahou o vyloučení ekonomických tlaků při jejím provozu. Druhý argument, který Horáček předkládal proti akciové společnosti, bylo pravděpodobné postupné ovládnutí cedulové banky cizím kapitálem.⁸⁷⁶ Zde ale není zcela jasné, jak si Cyril Horáček návrh v praxi představoval, protože zamýšlel omezit vytváření zisku a pravomoc banky omezit jen na emisi bankovek.⁸⁷⁷ To by ale v praxi znamenalo ztížení možnosti měnových intervencí ze strany cedulové banky, nehledě na skutečnost, že i Rakousko-uherská banka měla akciovou formu, přestože řízenou zvláštními předpisy.

Členem Bankovního úřadu zřízeného nařízením vlády č. 119 /1919 z 6. března 1919 se Cyril Horáček stal formálně 16. března 1919.⁸⁷⁸ Samotný Bankovní výbor jako vrcholný orgán tohoto Bankovního úřadu byl ustanoven 12. května 1919 podle zákona č. 246, § 17 a první zasedání proběhlo 25. května 1919. Na prvním zasedání byl zvolen předsedou vrchní

⁸⁷⁴ Horáček, C.: Návrh na zřízení československé národní banky (předběžný referát), rukopis 15 s., 1918, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 124.

⁸⁷⁵ Redakce: Stanovisko výboru českého oboru Zemědělské rady k otázce zřízení cedulové banky, Venkov, 5. 4. 1925, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁸⁷⁶ Horáček, C.: K návrhu zákona o cedulové bance, Slávie, 4. 4. 1920, s. 6, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

⁸⁷⁷ Horáček, C.: Má býti naše banka cedulková státní neb akciovou, Obzor Národohospodářský XXV., r. 1920.

⁸⁷⁸ Jmenování za člena bankovního výboru při Ministerstvu financí s úkolem vybudování cedulového bankovnictví, 16. 3. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

ředitel Augustin Novák⁸⁷⁹, místopředsdou zvolen Cyril Horáček a proběhl slib mlčenlivosti všech členů výboru.⁸⁸⁰ Jednání výboru se účastnil jako předsedající ministr financí a mimo něj i předseda výboru, který v případě nepřítomnosti ministra vedl jednání. Dále se schůzí výboru účastnilo jeho 7 členů a jeden zástupce Národního shromáždění. Složení výboru se neměnilo, neboť se jednalo o čestnou do odvolání trvající funkci. Později byl naopak výbor rozšířen na 11 členů. Vlastní personální změny probíhaly zejména v osobě ministra financí, kterým byl na dvou schůzích i Cyril Horáček (viz kapitola 3.1.4) nebo v případě úmrtí člena výboru.⁸⁸¹

Bankovní výbor se scházel okolo pětadvacátého dne v měsíci a jednání obvykle začínala mezi pátou a šestou hodinou odpolední a trvala podle potřeby dvě až tři hodiny. Cyril Horáček byl pravidelným účastníkem jednání výboru od jeho založení do schůze konané 25. září 1919, kdy se po své rezignaci na funkci ministra financí přestal schůzí Bankovního výboru zúčastňovat. Do výboru se vrátil v dubnu 1922, kdy byl jmenován do výboru Národním shromážděním.⁸⁸² Činnost výboru akcentovala tehdejší politické a zejména ekonomické události, ke kterým, v případě souhlasu členů výboru, uváděla preventivní nebo následná ekonomická a právní opatření. Bankovní úřad tedy kromě samotné emise oběživa uděloval různá oprávnění,⁸⁸³ kontroloval činnost bankovních institucí, sledoval vývoj československé měny a národního hospodářství. V případě potřeby pak zaváděl taková opatření, která pokládal při stupni tehdejších znalostí ekonomických zákonitostí za vhodné varianty intervencí, s cílem optimalizovat potřeby československého hospodářství. Zápisy z jednání výboru dokládají, že Bankovní úřad generoval značné finanční prostředky jako státní garant velkých obchodních subjektů, například při cukerné kampani⁸⁸⁴ nebo případně jako věřitel bankovních ústavů při jejich žádostech o úvěr.⁸⁸⁵ Takto získané finanční prostředky následně používal zejména pro finanční intervence ve prospěch měny nebo ke krytí potřeb obchodních a finančních subjektů. Například bylo běžnou praxí, že bankovní ústavy

⁸⁷⁹⁸⁷⁹ Augustin Novák (1872-1951), národohospodář a politik, ministr financí 1921-1922, ředitel Zemské banky království Českého, vrchní ředitel Bankovního úřadu ministerstva financí 1919-1921, 1922-1925, vrchní ředitel Národní banky Československé 1926-1934.

⁸⁸⁰ ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 1, i. č. 2.

⁸⁸¹ Cyril Horáček byl členem výboru s přestávkami 7 let. Dopis ministra financí C. Horáčkovi, 20. 4. 1926, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁸⁸² ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 7, i. č. 4.

⁸⁸³ Například pro udělení finančního úvěru bankovnímu subjektu v zahraničí byl nutný souhlas Bankovního úřadu. Příkladem zpráva z jednání z 28. 11. 1923 uvádí, že se stále častěji objevují žádosti o povolení bankovního úvěru do zahraničí, jako v případě společnosti Krup Essen, která požádala banku Union o provozní úvěr ve výši 10 mil. Kč. Zpráva Bankovního výboru, 23. 11. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28, i. č. 5.

⁸⁸⁴ Zpráva uvádí, že volné finanční prostředky byly investovány pro krytí cukerné kampaně. Zpráva Bankovního výboru, 23. 11. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28, i. č. 5.

⁸⁸⁵ Zpráva uvádí, že 1 mld. Kč v devizách byla udělena dovozním společnostem jako úvěr na podporu dovozu. Tyto finanční prostředky budou podnikatelské subjekty splácet dodatečně. Zpráva Bankovního výboru, 23. 11. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28, i. č. 5.

používaly Bankovní úřad pro vylepšování ročních hospodářských zpráv s cílem ukázat dostatečné množství disponibilních zůstatkových prostředků, které si pravidelně na konci roku od úřadu půjčovaly a po novém roce vracely.⁸⁸⁶

Konkrétní harmonogram schůze Bankovního výboru je možné představit například na jednání výboru z 25. března 1920.⁸⁸⁷ Všechna jednání byla rozdělena do několika bodů. Programovým bodem číslo 1. bylo vždy čtení zápisu z poslední schůze a posléze následovaly jednotlivé položky. V tomto konkrétním příkladu byla bodem č. 2. zpráva z období od 25. února do 25. března 1920, která přehledně uváděla výkaz výskytu falzifikátů bankovek, pohyb vkladů, měnové poměry v oblastech, kde neproběhlo kolkování, nákupy zlata od legionářů a snižování zlatého pokladu Rakousko-uherské banky.

Bod č. 3 projednával úvěrové záležitosti, zásady pro vyměřování, úvěr pro umělá hnojiva pro Moravský zemský výbor. Bod č. 4 byla zpráva o tisku státovek, objednávka nové série 500 korunových bankovek a výsledek soutěže výběru bankovek a mincí. Bod č. 5 obsahoval dosavadní výsledky prémiové půjčky. Bod č. 6 se zabýval správními záležitostmi devisové ústředny, rozšířením tresoru, stavební přístavbou a žádostí o přidělení nákladního auta na převoz cenností. Posledním bodem č. 7 bývaly obvykle personální otázky.

V obecné rovině po kontrole zápisu z minulé schůze, následovala obchodní zpráva za minulý měsíc, kterou zpravidla četl vrchní ředitel Augustin Novák nebo sekční šéf ministerstva JUDr. Bohumil Vlasák⁸⁸⁸ a schůze končila personálními nebo správními otázkami Bankovního úřadu včetně takových podrobností, jako byly stavební úpravy budovy, tresorů, získání potřebných dopravních prostředků na převoz cenností po budově i mimo ni. Z jednotlivých zápisů lze taktéž vyvodit aktivní účast jednotlivých členů výboru. Kromě logicky nejaktivnějších Augustina Nováka a Bohumila Vlasáka, kteří jednotlivé referáty přednášeli, byl až do své smrti patrně nejaktivnějším účastníkem jednání Alois Rašín. Aktivita Cyrila Horáčka v roce 1919 jako stálého člena výboru nebyla příliš vysoká. Jeho osobní angažovanost se výrazně zvýšila po jeho jmenování za kontrolního člena výboru Národním shromážděním. Aktivity Bankovního výboru lze ukázat na projednávaných bodech v jednotlivých letech.

Například v roce 1919 byl stěžejním tématem tisk oběživa včetně projednávání podrobností o souvisejících technických náležitostech, jako byly objednávky potřebného papíru atd. Následovaly zprávy o počtu zadržených falešných bankovek, které byly

⁸⁸⁶ Zpráva Bankovního výboru, 26. 1. 1925, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 32, i. č. 1.

⁸⁸⁷ Program jednání Bankovního výboru, 25. 3. 1920, NM, fond Alois Rašín, karton č. 16, i. č. 917.

⁸⁸⁸ JUDr. Bohumil Vlasák (1871-1945), národohospodář, politik, ministr financí ČSR 1928-1929, úředník ministerstva financí 1898-1918, dlouholetý přednosta odboru na ministerstvu financí ČSR.

průvodním jevem zavedení měny po dobu několika let. Praktickým problémem bylo i řešení převodu části rezerv a zaměstnanců bývalé Rakousko – uherské cedulové banky z Vídně do Prahy. Bankovní úřad, který tyto zaměstnance převzal, se totiž zavázal zaplatit všechny náklady s jejich přestěhováním, a to i za jejich rodinné příslušníky.⁸⁸⁹ Dalšími podstatnými body jednání v tomto roce bylo předání znehodnocených rakouských bankovek reparační komisi, upisování 4% státní půjčky,⁸⁹⁰ případně odvod peněz armádě v době bojů na Slovensku.⁸⁹¹ Důležitý problém se vyskytl s úhradou daní ve východních částech státu v důsledku častého výskytu falešné měny. Důvodem potíží byla uměle šířená zpráva, že si státní úřady, z důvodu zachování daňové morálky, přejí raději vybírat daně ve falešných bankovkách než vůbec. Zpráva rozebírá, že důvodem tohoto chování jsou židovští daňoví poplatníci a personální obsazení místních berních úřadů maďarskými úředníky.⁸⁹²

Podstatnými body, které byly řešeny výborem v roce 1920, byl neuspokojivý stav státních financí, nutný časový posun ve výběru daní,⁸⁹³ měnová anarchie ve východních částech státu a nákup drahých kovů od legionářů.⁸⁹⁴ Významným bodem několika jednání byl neoprávněný neustávající prodej drahých kovů z rezerv Rakousko – uherské banky, jejíž podílová část měla být předána Československu. Zajímavým důvodem je i vynucená stavba dalších tresorů Bankovního úřadu, které byly potřebné pro úschovu svěřených hodnot. Tyto stavební úpravy byly vynuceny naplněním stávajících tresorových místností drahými kovy ruských legionářů. Zpráva uvádí, že se jednalo minimálně o 26 tun stříbra a dalších 26 tun mědi.⁸⁹⁵

V roce 1921 byl projednáván zejména nákup drahých kovů v zahraničí a pokles úrokové míry pro snížení provozních kapitálů,⁸⁹⁶ které měly přispět k překonání hospodářské krize.⁸⁹⁷

⁸⁸⁹ Jeden nábytkový vůz stál při cestě z Vídně do Prahy až 2000 Korun. Zpráva Bankovního výboru, 25. 7. 1919, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 1, i. č. 3.

⁸⁹⁰ Dle zprávy byl celkový výsledek půjčky svobody 1 045 mil. Kč, z nichž české spořitelny se upsaly částkou 200 mil. Kč a žádaly, aby to bylo Bankovním výborem vzato na vědomí. ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 1, i. č. 9.

⁸⁹¹ Zpráva konstatuje, že jen v posledních dnech bylo za armádou na Slovensko posláno 100 mil. Kč a žádné peníze se nevrátily. ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 1, i. č. 4.

⁸⁹² Zpráva konstatuje, že stav falzifikátů se prudce zvyšuje již na 73 mil. Kč, zejména kvůli situaci na Slovensku, kde se rozšířila výše uvedená zpráva. Zpráva Bankovního výboru, 22. 12. 1919, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 1, i. č. 9.

⁸⁹³ Splatnost daní se posunula o několik měsíců dozadu, protože většina lihovarů a souvisejících podniků stála pro nedostatek uhlí. Zpráva Bankovního výboru, 7. 2. 1920, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 1, i. č. 11.

⁸⁹⁴ Během měsíce března 1920 bylo zakoupeno od legionářů 71, 5 kg zlata v ceně 40. 000 Korun za Kg, čímž se ušetřilo asi 10. 000 Korun na kile. Zpráva Bankovního výboru, 26. 3. 1920, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 1, i. č. 13.

⁸⁹⁵ Referát uvádí, že množství drahých kovů legionářů v místnostech Bankovního úřadu je minimálně 26 tun stříbra, zejména v mincích a dále minimálně 26 tun mědi. Zpráva Bankovního výboru, 26. 4. 1920. ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 1, i. č. 14.

⁸⁹⁶ Zpráva nákup od Deutsche bank doporučuje, ale obává se, že jde o odcizené ruské zlato a požaduje od Deutsche bank prohlášení, že jde o její výhradní majetek. Zpráva Bankovního výboru, 24. 3. 1921, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 4, i. č. 3.

⁸⁹⁷ Zpráva Bankovního výboru, 24. 3. 1921, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 4, i. č. 3.

Nepříjemným bodem pro členy výboru bylo šetření nuceného odchodu zapisovatele jednání Bankovního výboru dr. Altmana, který utajované informace z jednání výboru soukromě využíval k valutové spekulaci na burze. Toto své jednání prováděl ve spolupráci se společností Fuchs, která informace získané touto cestou patrně poskytovala bankovním subjektům v Německu, které na základě těchto informací nabízely k prodeji větší množství československé měny před plánovanou změnou úrokové míry.⁸⁹⁸ Zajímavým dokladem jsou i informace o množství drahých kovů od legionářů a zejména vztahy s Deutsche Bank. Bankovní úřad, který se snažil rozmnožit zlaté zásoby státu, vyměnil postupně s touto bankou 6 vagonů stříbrných slitků a peněz od ruských legionářů za zlato v hodnotě 1:35. K této transakci přistoupil i přes to, že tušil, že dodané zlato německou stranou je zcizené na ruském území, bylo přetaveno a vybaveno z důvodu zlegalizování holandskými certifikáty. Jako právní pojistku si pak Bankovní výbor nechal od Deutsche bank vystavit potvrzení, že se jedná o její výhradní majetek.⁸⁹⁹

Roku 1922 se výbor zabýval výsledky Janovské konference, která řešila mezinárodní paritu měn a jejich stabilizaci. Při této příležitosti na jednání výboru hájil Cyril Horáček důsledně metalistické pojetí.⁹⁰⁰ Výbor se zabýval i tiskem stříbrných dukátů, které prosazoval ministr financí Alois Rašín.⁹⁰¹ Dalšími body jednání byla nucená sanace bank, která za rok 1922 odčerpala Bankovnímu úřadu finanční prostředky ve výši 622 mil. Kč.⁹⁰² Důležitým bodem několika jednání bylo řešení nastalé hospodářské krize, kde se projevil rozdílné názory členů výboru. Cyril Horáček se v tomto roce na jednání výboru aktivně angažoval dvakrát. Poprvé v dubnu, kdy požadoval proplácení zadržovaných bankovek občanům a⁹⁰³ podruhé v červnu, kdy Alois Rašín odmítal i přes názor většiny členů výboru navrhovaná inflační opatření.⁹⁰⁴ Cyril Horáček se proti názoru Aloise Rašína zasazoval pro oslabení kurzu měny a související růst cen.⁹⁰⁵ Touto svou pozicí prokázal jistou formu odvahy a hlavně pochopení pro nutné hospodářské změny. Vlastně prokázal, že jde v tomto dílčím ekonomickém opatření s dobou.

⁸⁹⁸ Zpráva Bankovního výboru, 22. 12. 1921, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 4, i. č. 13.

⁸⁹⁹ Bankovním výborem dodány do Německa 3 vagony stříbrných slitků od legionářů. Stříbrné mince se prodávají hůře a bude je nutno přetavit. Zpráva Bankovního výboru, 24. 6. 1921, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 4, i. č. 6. Přetavené stříbrné mince byly dodány posléze v počtu dalších 3 vagonů německé Deutsche bank výměnou za pravděpodobné ruské zlato s holandskými certifikáty. Zpráva bankovního výboru, 15. 7. 1921, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 4, i. č. 7.

⁹⁰⁰ Zpráva Bankovního výboru, 24. 5. 1922, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 7, i. č. 5.

⁹⁰¹ Zpráva Bankovního výboru, 25. 10. 1922, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 7, i. č. 10.

⁹⁰² Zpráva uvádí, že v roce 1922 bylo na sanaci bank poskytnuto přes 620 mil. Korun. Zpráva Bankovního výboru, 19. 12. 1922, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 7, i. č. 13.

⁹⁰³ Zpráva Bankovního výboru, 25. 4. 1922, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 7, i. č. 4.

⁹⁰⁴ Zpráva Bankovního výboru, 19. 12. 1922, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 7, i. č. 13.

⁹⁰⁵ Zpráva Bankovního výboru, 26. 6. 1922, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 7, i. č. 6.

Rok 1923 byl věnován projednáváním likvidity bankovních ústavů, například banky Bohemie, Řeznicko-uzenářské banky nebo České banky.⁹⁰⁶ Dále se projednávalo dokončení odkupu zásob drahých kovů Rakousko-uherské banky a Horáčkem prosazované snižování množství oběživa.⁹⁰⁷ Závažným měnovým problémem byl hluboký propad hodnoty německé marky s průvodním kolísáním kurzů evropských měn⁹⁰⁸ a následně přijaté zvýšení úrokové míry pro stabilizaci kurzu Kč.⁹⁰⁹ S tímto opatřením Horáček vyslovil souhlas, pokud by mělo jen dočasný charakter a dojde,⁹¹⁰ jakmile situace dovolí, k jejímu opětovnému snížení.⁹¹¹ V tomto roce se také projednávaly možnosti úschovy státních zlatých rezerv v Bank of England, které by následně bylo možno v souladu s běžnou praxí ostatních cedulových bank využít jako protiváhu pohybu měnového kurzu,⁹¹² s čímž Horáček nesouhlasil,⁹¹³ protože se obával negativního ohlasu veřejnosti na uložení zlatých rezerv mimo území státu. Názorový rozpor byl nakonec vyřešen kompromisem a nakoupených 5 tun zlata bylo uloženo u Bank of England. V následné tiskové zprávě se tato informace, že je zlato prozatímně uloženo v zahraničí, objevila jen jako poznámka pod čarou.⁹¹⁴

V následujícím roce 1924 pak skutečně Horáček prosazoval snižování úrokové míry,⁹¹⁵ na jejímž vlivu na cenovou hladinu se s kolegy neshodl. Vilibald Mildschuh poukazoval na skutečnost, že zvýšení úrokové míry má vliv na snižování cenové hladiny, naopak Horáček prokazoval, že má vliv jen na cenu již vytvořených zásob.⁹¹⁶ Zde se tak projevil spor zastánce klasické politické ekonomie a modernějšího neoklasického ekonomického směru. Nicméně požadavek Cyrila Horáčka na snížení úrokové míry byl oprávněný, protože tímto opatřením chtěl pozvednout domácí spotřebu, zvýšit inflaci a snížit nezaměstnanost. Kromě této záležitosti byly řešeny každoroční problémy s financováním cukerní kampaně⁹¹⁷ a půjčka

⁹⁰⁶ Česká banka díky sebevraždě prezidenta Rosenkanze čelila výběrům peněz od občanů v celkové výši přes za 30 mil. Kč. Situaci se podařilo uklidnit a dlužná pohledávka České banky u prezidenta Rosenkranze bude vymožena, vzhledem k velikosti jeho jmění. Zpráva Bankovního výboru, 26. 9. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28, i. č. 3.

⁹⁰⁷ Zpráva Bankovního výboru, 26. 9. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28, i. č. 3.

⁹⁰⁸ Zpráva uvádí, že neklid vyvolaný pádem německé marky způsobil vzestup hodnoty dolaru, pokles evropských valut o 3 % a pokles Koruny o 1 %. Zpráva Bankovního výboru, 24. 10. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28, i. č. 4.

⁹⁰⁹ Zpráva Bankovního výboru, 21. 12. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28, i. č. 6.

⁹¹⁰ Zpráva Bankovního výboru, 23. 11. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28, i. č. 5.

⁹¹¹ Vrchnímu řediteli dr. Novákovi byla dána plná moc na snížení úrokové sazby, jakmile to situace po novém roce dovolí. Zpráva Bankovního výboru, 21. 12. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28, i. č. 6.

⁹¹² Zpráva Bankovního výboru, 26. 2. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 36, i. č. 3.

⁹¹³ Zpráva Bankovního výboru, 26. 2. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 36, i. č. 3.

⁹¹⁴ Zpráva Bankovního výboru, 27. 4. 1923, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 36, i. č. 5.

⁹¹⁵ Zpráva Bankovního výboru, 26. 3. 1924, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 47, i. č. 3.

⁹¹⁶ Zpráva Bankovního výboru, 25. 6. 1924, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 47, i. č. 6.

⁹¹⁷ Zpráva Bankovního výboru, 25. 7. 1924, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 47, i. č. 7. Zpráva Bankovního výboru, 25. 11. 1924, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 47, i. č. 11.

Bankovního výboru u newyorské Nacional City bank. Půjčka byla dojednána ve výši 10 mil. dolarů na 5 % úrok a ½ % provizi.⁹¹⁸

V lednu 1925 se objevily spekulace o chystané devalvaci koruny, čemuž se snažil Bankovní výbor zabránit. Například Horáček z poskytování zavádějících informací obviňoval tisková média a navrhoval krátkodobé posílení měny a zavedení tzv. zlaté klauzule u uzavíraných smluv. Tedy vlastně záruku dlužníka o vyplacení ekvivalentu zlata v hodnotě platné k datu uzavření smlouvy bez ohledu na pozdější výkyvy v hodnotě peněz. S tímto Horáčkem navrženým řešením ostatní členové výboru nesouhlasili pro předpokládané rizikové obecné preferování plateb ve zlatě před korunovou měnou.⁹¹⁹

Probírala se také otázka zřízení cedulové banky. Členové výboru včetně Horáčka došli k závěru, že její zřízení není vlastně po praktické stránce potřebné, neboť její úlohu plně zastane Bankovní úřad, nicméně s ohledem na prestiž v zahraničí bude její zřízení vhodné.⁹²⁰ Z tohoto důvodu byl členy výboru za aktivní účasti Cyrila Horáčka podrobný návrh na zřízení cedulové banky podán a následně vládou a Národním shromážděním schválen.⁹²¹ Jejím praktickým zřízením byl posléze pověřen Bankovní výbor za aktivního přispění Cyrila Horáčka,⁹²² který byl oficiálně požádán o spolupráci na praktickém vytvoření cedulové banky v říjnu 1925.⁹²³

Zajímavý je také případ bankovního ústavu Kreditanstalt der Deutschen projednávaný v dubnu 1925, který poodhaluje nutnou pozitivní politickou diskriminaci sudetoněmeckého obyvatelstva československými státními institucemi za první republiky. Tomuto ústavu s půlmiliardovými korunovými vklady, přes jeho negativní postoj k československým zájmům, byla výborem poskytnuta částka 10 mil. korun, čímž byl zažehnán „run“ na tuto banku z důvodu nedostatečné hotovosti. Charakteristické je, že ústav nemohl využít nabídku výboru na lombardní úvěr, neboť československými státními papíry vůbec nedisponoval.⁹²⁴

Dalším bodem jednání bylo navrhované zvýšení délky pracovní doby po německém vzoru na 9 hodin.⁹²⁵ Nebo případný postih Poštovního úřadu šekového, který bez potřebného oprávnění, poskytoval úvěry občanům, které byly v jiných bankovních ústavech zamítnuté.⁹²⁶

⁹¹⁸ Zpráva Bankovního výboru, 26. 3. 1924, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 47, i. č. 3.

⁹¹⁹ Zpráva Bankovního výboru, 26. 1. 1925, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 32, i. č. 1.

⁹²⁰ Zpráva Bankovního výboru, 9. 2. 1925, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 32, i. č. 2.

⁹²¹ Horáček měnil texty některých paragrafů. Zpráva Bankovního výboru, 27. 2. 1925, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 32, i. č. 4.

⁹²² Zpráva Bankovního výboru, 24. 4. 1925, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 32, i. č. 6.

⁹²³ Dopis Ministerstva financí C. Horáčkovi, 27. 10. 1925, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

⁹²⁴ Kreditanstalt měl naopak pro tento účel bezcenné říšsko-německé cenné papíry v hodnotě přes 3 mil. Kč. Zpráva Bankovního výboru, 24. 4. 1925, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 32, i. č. 6.

⁹²⁵ Zpráva Bankovního výboru, 25. 5. 1925, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 32, i. č. 7.

⁹²⁶ Zpráva Bankovního výboru, 25. 2. 1925, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 32, i. č. 3.

V roce 1926 proběhly již pouze tři schůze Bankovního výboru, poslední 26. února 1926, přičemž na té první schůzi v lednu byl dosavadní místopředseda výboru JUDr. Vilém Pospíšil jmenován guvernérem nově ustanovené Národní banky.⁹²⁷ Nově zřízená Československá národní banka přebírala povinnosti Bankovního úřadu bez finančních závazků, protože se podařilo do tohoto data všechny finanční závazky za intervenční měnovou politiku uhradit.⁹²⁸ Nicméně ještě v únoru 1926 na poslední běžné jednacím schůzi výboru se Horáček ohrazoval proti chystané sanaci bank. Sanace byla zapříčiněna nedostatkem hotovostních finančních prostředků v bankovních ústavech, které se z rezerv vydaly obchodními transakcemi během tzv. nostrifikace. Nápravě tohoto stavu ve formě ukládání peněz klientů nepomáhaly ani záměrné pohyby úrokové sazby, neboť občané byly o chystané sanaci bank informováni.⁹²⁹

Ukončením aktivního působení Cyrila Horáčka v Bankovním výboru Bankovního úřadu ministerstva financí nekončil jeho zájem o problematiku bankovních ústavů, což dokazuje řada jeho článků v tehdejších periodikách. Například v roce 1927 se negativně vyjádřil ke zřízení státní Poštovní spořitelny s tím, že její existence je zbytečná, neboť na poskytování úvěrových operací ve velkých finančních objemech má stát již dvě instituce a na úvěry o malém objemu existují stovky soukromých záložen.⁹³⁰ K tomuto tématu se vrátil i později, kdy kritizoval překrývání činnosti těchto dvou úvěrových institucí Hypoteční banky, poskytující dlouhodobé hypoteční úvěry a Zemského úvěrního ústavu, poskytujícího krátkodobé úvěry.⁹³¹

Činnost Cyrila Horáčka v řídicím orgánu Bankovního úřadu ministerstva financí, který suploval úlohu Národní banky, patří vlastně k jeho nejúspěšnějším činnostem v praktické národohospodářské politice. Oproti své činnosti například na ministerstvu financí, vystupoval v této instituci racionálně a prosazoval, i přes odpor některých svých kolegů, použití relevantních prostředků pro naplnění potřeb československého hospodářství. Také jeho osobní podíl na následném vytvoření Národní banky je hmatatelný.

⁹²⁷ Zpráva Bankovního výboru, 25. 1. 1926, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 25, i. č. 6.

⁹²⁸ Všechny dluhy byly do října 1925 výborem uhrazeny. Zpráva Bankovního výboru, 24. 10. 1925, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 25, i. č. 3.

⁹²⁹ Zpráva Bankovního výboru, 25. 2. 1926, ANBC, fond Bankovní výbor, karton č. 25, i. č. 7.

⁹³⁰ Horáček, C.: Ke zřízení poštovní spořitelny, Národní listy, 19. 10. 1927, č. 288, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹³¹ Horáček, C.: Experimentování se zemskými úvěrními ústavu, Národní listy, 27. 2. 1931, č. 58, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Mají zemské úvěrní ústavy splynout?, Národní listy, 21. 1. 1928, č. 21, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

4.1.5 Deflace nebo inflace?

Jak již bylo uvedeno v kapitole „Zavedení nové měny“ emise velkého množství bankovek během 1. světové války vedla k postupnému propadu rakouské měny do října 1918 na hodnotu 40 centimů švýcarského franku za 1 rakouskou korunu. Stálý pokles hodnoty měny pokračoval i po úspěšném zavedení československé měny a nezastavilo jej ani zadržení části oběživa v hodnotě 2, 5 mld. Kč. K postupnému poklesu hodnoty měny až na 6 centimů švýcarského franku v roce 1921 přispěl následný opačný trend v pozvolném rozmnožování oběživa.⁹³² Tento trend byl zapříčiněn zejména politickými událostmi, jako například převzetí části dluhu bývalé monarchie, výdaje na armádu, náklady na zavedení měny, pozemkovou reformu, nostrifikaci atd., které se projevovaly na výdajové straně státního rozpočtu. Například zpráva ministerské rady ke státnímu rozpočtu uvádí, že náklady na státní správu vzrostly oproti předešlému roku o 4 mld. na celkových 9, 426 mld. Kč, což představovalo 45% celého státního rozpočtu, který tak na rok 1922 skončil v deficitu 8,5 mld. Kč.⁹³³

Postupný propad hodnoty měny se podařilo zastavit na přelomu let 1921-22, kdy byla nastoupena cesta k deflační politice, a to nikoliv přes restrikcí části oběživa vyvolávající všeobecný odpor (viz kapitola 4.1.3), ale přes devizový kurz a postupnou stabilizaci státních financí. Díky uplatňování důsledné finanční politiky škrťů na výdajové straně se podařilo stáhnout deficitní rozpočet na rok 1923 již jen na 563 mil. Kč.⁹³⁴ Z pohledu stability státních financí bylo důležité, že trend vyrovnaných státních rozpočtů byl prosazován předchůdci i následovníky Aloise Rašína na místě ministra financí. Například Karel Engliš o rok dříve odstoupil, protože nesouhlasil s dodatečnými výdaji na zvýšení mezd státních zaměstnanců, jejichž mzdové požadavky způsobily deficit státního rozpočtu na rok 1921.⁹³⁵ Ostatně v případě Karla Engliše je obecně známé, že měl velkou podporu Hradu a patřil k osobám,

⁹³² Horáček, C.: Dvojitá měna papírová a zvýšení peněžní jednotky, *Obzor národohospodářský*, r. XXVI, 1921, s. 385-388.

⁹³³ Příjmy rozpočtu byly 15, 3 mld. a výdaje 23, 9 mld. Kč. Zpráva prezidia Ministerské rady ke státnímu rozpočtu na rok 1922, 8. 9. 1921, NM, fond Alois Rašín, karton č. 15, i. č. 883.

⁹³⁴ V rozpočtové zprávě na rok 1923 byly příjmy státu 18, 812 mld. Kč a výdaje 19, 377 mld. Kč. Pozn. Aut.

⁹³⁵ Engliš navrhoval vyrovnaný státní rozpočet na rok 1921 ve výši 14, 04 mld. Kč a souhlasil s případným navýšením mezd státních zaměstnanců ve výši 1,2 mld. Kč. Sociální demokraté prosadili zvýšení této částky o nekrytých 400 mil. Kč. K tomu se připojila nutná sanace samosprávných korporací, jimž hrozil zánik. Redakce: *Daně, Český deník*, 15. 12. 1920, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 59, bez i. č.

kteře prezident podporoval a požíval jeho důvěry.⁹³⁶ Tento vzájemný respekt narušily až opakované demise podávané Karlem Englišem právě na funkci ministra financí.⁹³⁷

Takto realizovaná deflační politika státu však nepřinesla, jak Rašín očekával, racionalizaci výrobních nákladů při srovnání se zahraniční konkurencí, ale naopak vedla k oslabení exportu, které ve spojení se změnou v cenové hladině přispělo k vyšší nezaměstnanosti a vyčerpání státních devizových úspor.⁹³⁸ K této tzv. deflační krizi se připojila kapitálová nedostatečnost finančních ústavů, které poválečnou nostrifikací zahájily etapu budování sítě koncernových podniků.⁹³⁹ Finanční potřeby těchto vlastních podniků byly uspokojovány přednostně, což vyvolalo nedostatek volné finanční hotovosti pro jiné bankovní klienty. Následná nezbytná sanace soukromých bank (viz kapitola 4.1.4), bez níž by došlo k vážným otřesům na finančním trhu, byla zahájena v roce 1922 a dobíhala v druhé polovině 30. let.

Sanace takto postižených peněžních ústavů, ošetřená zákony č. 237 až 241/1924 Sb., přinesla další finanční ztráty, a to jak pro státní rozpočet, tak pro banky, kterých se nedostatek finanční hotovosti netýkal.⁹⁴⁰ S postupem vlády při prováděné bankovní sanaci a se zřízením tzv. Sanačního fondu Cyril Horáček,⁹⁴¹ v souladu s učením klasické ekonomie, opakovaně nesouhlasil.⁹⁴² Uváděl, že právě bankovní krize je prostředkem pro rozlišení kvality jednotlivých bankovních ústavů. Zastával názor, že je nutné této situace využít k očištění a redukci příliš rozšířeného bankovního trhu.⁹⁴³ Toto stanovisko zastával bez ohledu na nacionální příslušnost⁹⁴⁴ nebo zájmy jednotlivých vkladatelů.⁹⁴⁵ Horáček argumentoval skutečností, že si vkladatel musí být vědom vyššího rizika u vkladu s nadprůměrným úročením. Druhým jeho argumentem proti sanaci bank bylo pokřivení tržního prostředí, kde

⁹³⁶ Jančík, Drahomír, Kubů, Eduard: Bankéř a finančník, případ Karla Engliše. In: Člověk na Moravě v první polovině 20. století. Brno: CKD 2006, s. 135.

⁹³⁷ Jančík, D., Kubů, E.: Bankéř a finančník, případ Karla Engliše, c. d., s. 139.

⁹³⁸ Vencovský, F.: Dějiny českého ekonomického myšlení do roku 1948, Brno: Masarykova univerzita 1997, s. 189.

⁹³⁹ Horáček se domníval, i přes možnou vyšší míru racionalizace, že koncernové podniky ve vlastnictví finančních ústavů povedou k urychlení vzniku monopolů. Horáček, C.: Banky, Obzor národohospodářský, r. XXIV, 1919, s. 49-52.

⁹⁴⁰ Jančík, D., Kubů, E.: Nacionalismus, c. d., s. 413-420.

⁹⁴¹ Horáček, C.: Návrh, s nímž lze sotva souhlasit, Spořitelní obzor, 23. 1. 1932, č. 1, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁴² Horáček, C.: Návrhy na zajišťovací a sanační fond, Národní politika, 5. 9. 1924, č. 246, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁴³ Horáček, C.: Nesprávně chápaná solidárnost, Samostatnost, 19. 4. 1929, č. 16, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁴⁴ Horáček protestoval proti sanaci německých spořitelien od českých a uváděl, že vlastní vinou se nezbavily válečných pohledávek. Horáček, C.: Nový experiment na poli spořitelnictví, Národní listy, 26. 1. 1927, č. 25, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁴⁵ Horáček, C.: K sanační akci peněžních ústavů, Samostatnost, 23. 4. 1926, č. 17, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

klient a bankovní ústav postupující s odpovědností řádného hospodáře nesou náklady subjektů, které takto nejednají.⁹⁴⁶

Mezi Cyrilem Horáčkem a Aloisem Rašínem v pohledu na měnovou politiku státu přece jenom patrný rozdíl existuje. Přestože jsou oba zastánci kovového podkladu oběživa, tak Horáček nevyznával bezvýhradnou deflační politiku,⁹⁴⁷ ale byl spíše zastáncem stabilní měny. Tedy té finanční politiky, kterou prováděla Národní banka až do demise Viléma Pospíšila v roce 1934. To se projevilo například v roce 1922, kdy Horáček navrhoval, přes Rašínovu negativní reakci, snížení úrokové míry ve snaze pomoci exportu (viz kapitola 4.1.4). Ostatně právě kolísání úrokové míry pokládal za jednu z hlavních příčin krizových období,⁹⁴⁸ tedy i bankovní krize v letech 1923-24.⁹⁴⁹ A jako hlavní recept na kolísání kurzu měny viděl její navázání na kovový základ, který dle názoru Horáčka umožňoval kolísání jen v ceně přepravních nákladů, tedy jen v rozmezí mezi tzv. horním a dolním zlatým bodem.⁹⁵⁰

Cyril Horáček zastáncům opačné inflační politiky oponoval, že v případě papírové měny bez kovového krytí lze stabilizaci měny směrem nahoru nařídit zákonem, který pověří cedulovou banku nákupem cizích valut za určenou cenu. V opačném případě poklesu měny je reakce složitější,⁹⁵¹ protože cedulová banka musí mít dostatečné zásoby zlata nebo valut k vykupování vlastní měny na cizích trzích.⁹⁵² Ostatně sám Horáček, jako ministr financí, tyto zásahy ve prospěch stabilizace dolní hranice poklesu měny odmítal jako neúčinné, které vedou jen k vyčerpání finančních rezerv státu (viz kapitola 3.1.4).

Přes tyto rozdíly se Alois Rašín i Cyril Horáček shodli v jedné zásadní otázce, a tou je navázání měny na kovový základ tzv. metalismus.⁹⁵³ Horáček navrhoval několik možností, jak kovového krytí docílit. Za prvé navrhoval k poválečné znehodnocené měně vytvořit druhou vyšší peněžní jednotku (frank), která by měla pevně stanovený směnný kurz s nižší korunovou měnou například v poměru 1:10. Tato nová měna, která by byla taktéž měnou

⁹⁴⁶ Horáček, C.: K otázce fondu pro ztráty vkladové, Národní listy, 27. 2. 1924, č. 57, s. 5, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁴⁷ Horáček, C.: O takzvané produktivní inflaci, Obzor národohospodářský, r. XXVIII, 1923, s. 1-3.

⁹⁴⁸ Horáček, C.: Devalvace a revaluace, Finanční informátor, 7. 6. 1937, č. 11, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁴⁹ Horáček, C.: K posledním zjevům bankovním, Národní listy, 1. 4. 1923, č. 89, s. 21, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č. Horáček, C.: Drahota a kurs koruny, Národní listy, 14. 11. 1923, č. 313, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁹⁵⁰ Horáček, C.: Dvojitá měna papírová a zvýšení peněžní jednotky, Obzor národohospodářský, r. XXVI, 1921, s. 385-388.

⁹⁵¹ Horáček, C.: Spor o kurs koruny, Národní listy, 22. 8. 1922, č. 229, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁹⁵² Horáček, C.: K posledním událostem měnovým, Národní listy, 20. 3. 1924, č. 79, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

⁹⁵³ Horáček, C.: Stinné stránky devisové zlaté měny, Národní listy, 6. 11. 1931, č. 71, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

papírovou a vázanou na původní znehodnocenou měnu, ale její vyšší směnná hodnota by zaručovala pozitivní psychologický dopad tuzemských uživatelů i cizích trhů bez nějakých zvláštních nákladů.⁹⁵⁴ Druhým a vlastně trvalým Horáčkovým návrhem, bylo navázání na zlatý podklad v určitém, ideálně 1/3 nebo případně 2/5 zlatém krytí, jako tomu bylo u bývalé rakousko-uherské měny.

Nicméně Cyril Horáček navrhoval, aby se zmírnily případné negativní dopady na exportní podnikatelské subjekty, sice její kovový podklad, ale ve značně sníženém poměru 1kg zlata na 32800 Kč (tedy 1/10 hodnoty bývalé rakouské měny). Tento návrh by podle Horáčkova názoru znamenal stabilní měnu v poměru asi 10 centimů švýcarského franku.⁹⁵⁵ Toto je druhý rozdíl mezi Cyrilem Horáčkem a Aloisem Rašínem, neboť Horáček nepožadoval měnu trvale silnou, protože si byl vědom dopadu na export, ale pouze kovem podloženou s cílem dosáhnoutí maximální možné stability měny.

Právě psychologickým momentem důvěry ve zlatou měnu vedoucí zprostředkovaně k vyšší platební morálce, šetrnosti, pracovitosti atd. Rašín a Horáček argumentovali při její obhajobě.⁹⁵⁶ Ostatně oba dva se podíleli přímo na návrhu kurantní mince tedy stříbrných a zlatých mincí (viz kapitola 4.1.4). Horáček se na návrzích jejich zavedení podílel i jako poslanec, kdy připravoval zákonnou úpravu ražby zlatých dukátů⁹⁵⁷ a stříbrných pětikorun.⁹⁵⁸ Jedním z Horáčkem uváděných hlavních pozitiv zavedení kovových dukátů patřila stabilita vztahů mezi dlužníkem a věřitelem, neboť hodnotu těchto mincí nemohl stát tak snadno ovlivnit jako u oficiální měny, kde stálým pohybem měny dochází k reálnému růstu či poklesu dluhu, což jednu nebo druhou stranu poškozují.⁹⁵⁹ Názor těchto dvou osobností na nutný kovový podklad měny nebyl vůbec ojedinělý spíše naopak, jak o tom svědčí přijetí zákona 166/1929 Sb., který v roce 1929 zavedl tzv. zlatou devizu, tedy zlatý podklad měny bez dokončené volné směnitelnosti.⁹⁶⁰

Cyril Horáček stejně jako Alois Rašín zastávali v tomto období již neaktuální myšlenky klasické politické ekonomie nutnosti navázání měny na kovový podklad tzv. metalismus. Tento jejich přístup k ekonomickým teoriím se projevil zejména na jejich podílu na vytvoření

⁹⁵⁴ Při nucené obměně oběživa by se pak hodnotově nižší měna postupně stahovala z oběhu. Horáček, C.: Dvojitá měna papírová a zvýšení peněžní jednotky, *Obzor národohospodářský*, r. XXVI, 1921, s. 385-388.

⁹⁵⁵ Horáček, C.: Stabilizace měny, *Obzor národohospodářský*, r. XXVII, 1922, s. 97-99.

⁹⁵⁶ Redakce: O ražbě stříbrných desetikorun, *Národní listy*, 27. 7. 1927, č. 205, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: K zavedení zlaté měny, *Národní listy*, 8. 4. 1928, č. 99, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁵⁷ Zpráva NS č. 1587, 14. 3. 1923, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁹⁵⁸ Zpráva NS č. 1910, 23. 6. 1924, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

⁹⁵⁹ Dopis J. Sedláček C. Horáčkově, 14. 2. 1925, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

⁹⁶⁰ Vencovský, F.: Dějiny českého ekonomického myšlení, c. d., s. 151-152.

tzv. kurantní mince v podobě zlatých dukátů a stříbrných pětikorun. Oba zastávali názor, že jenom kovová mince je garantem stabilní peněžní jednotky a základem morálky ve vnitřních ekonomických vztazích tržního prostředí. Tato stabilita podle jejich názoru povede k důvěře zahraničních investorů v československou peněžní jednotku a přeneseně i na politickou a hospodářskou důvěryhodnost Československa na zahraničních trzích. Do tohoto obrazu lze zařadit i jeho nereálné návrhy na vytvoření druhé souběžné měnové jednotky. U této měny totiž sice navrhoval v podstatě stejný kurz jako u oficiální měny, ale kovový základ, který měl zajistit její stabilitu na peněžním trhu.

Nicméně patrný rozdíl v jejich pojetí hodnoty měny přece jenom existuje. Cyril Horáček byl na rozdíl od Aloise Rašína stoupencem aktivnější měnové politiky a odmítal intervence ve prospěch posilování měny na zahraničních trzích. Tím prokázal, že chápe dílčí aktuální potřeby hospodářských subjektů. Cyril Horáček tedy nepožadoval měnu silnou, ale zásadně stabilní, což pokládal za základ pro plánování hospodářských subjektů. V jiných dílčích potřebách již takovou míru pochopení pro potřeby společnosti neprokazoval. Do tohoto kontextu je možno zařadit jeho protesty proti opatřením zavedeným v souvislosti s bankovní krizí, a naopak jeho názory na využití očišťujících vlivů krize na bankovní ústavu. Cyril Horáček tento názor zastával i přes výrazné případné sociální a hospodářské následky, které by vlastně přeneseně znejistily důvěru mezinárodních trhů. Tento jeho přístup je plně v intencích úplného liberálního tržního prostředí.

4.1.6 Boj s krizí

Příčinám vzniku Velké hospodářské krize z let 1929 až 1934 bylo věnováno velké množství odborných studií a literatury, které se liší úhlem pohledu na tzv. „velkou depresi“ v jednotlivých zemích a rozdíly jsou patrné i v odborném diskursu jednotlivých autorů. Například John Maynard Keynes⁹⁶¹ důvody připisoval vnitřní nestabilitě tržních ekonomik a rostoucí neschopnosti hospodářsky vyspělých států proinvestovat stále větší úspory. Jiní jako Milton Friedman⁹⁶² za jejím vznikem viděl spíše neadekvátní reakci americké centrální banky, která včas nepřistoupila k monetární expanzi.⁹⁶³ Z významných českých národohospodářů je možné uvést příklad Josefa Macka, který kromě mezinárodních příčin, viděl za jejím vznikem i domácí nadvýrobu, nedostatečnou koupěschopnost, případně zlaté krytí měny a růst zlata na světových trzích v závěru 30. let.⁹⁶⁴

Podobný názorový rozpor v odborném diskursu lze nalézt i u časového rozpětí trvání hospodářské krize. Je to logické, protože například v Československu se náznaky zlepšení hospodářské situace objevují v podstatě až na přelomu let 1936 a 1937, a stejně tak i samotný počátek hospodářské nestability lze dát do souvislosti se zemědělskou krizí v letech 1928 až 1929.⁹⁶⁵ Mezi důvody počátku zemědělské krize patří dovoz levných zemědělských komodit z mimoevropských trhů. Tyto zámožské státy se poválečné depresi v zemědělství přizpůsobily mimo jiné i racionalizací výroby a produkce. Následnou velkou nadprodukcí komodit, především obilovin, řešily vývozem do evropských států, jimž místní produkce se svým jiným pojetím zemědělských vazeb, jako byl například tradiční vztah k půdě, a z toho plynoucí vyšší cenové náklady, nemohla konkurovat.⁹⁶⁶

Přesto je patrné, že jeden z hlavních uváděných mezinárodních důvodů vzniku Velké hospodářské krize, tedy zavedení zlaté měny, v případě Československa zavedení tzv. zlaté

⁹⁶¹ John Maynard Keynes (1883-1946), britský ekonom, profesor na univerzitě v Cambridgi, guvernér Bank of England, jeden z nejvýznamnějších ekonomů 20. Století, který ovlivnil řadu následovníků, zastával politiku aktivní hospodářské spoluúčasti státu na hospodářském trhu, autor řady známých prací jako např. „The Economic consequences of Peace“ (1919), „The General Theory of Employment Interest and Money“ (1936).

⁹⁶² Milton Friedman (1912-2006), americký ekonom, profesor na univerzitě v Chicagu, zastávce liberálního směru omezujícího vměšování státních institucí do hospodářského prostředí, nositel Nobelovy ceny za ekonomii (1976), autor řady známých prací jako např. „Capitalism and Freedom“ (1962).

⁹⁶³ Hindls, R, Holman, R, Hronová S.: Ekonomický slovník, Praha: C. H. Beck 2003, s. 449.

⁹⁶⁴ Bažantová, I.: Čeští keynesiánci a jejich teoretický pohled na hospodářskou krizi 30. let 20. století. In: Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2015, s. 118.

⁹⁶⁵ Redakce: Zemědělská krize otrásá hospodářským pilířem republiky, Lidové listy, 20. 12. 1929, č. 293, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karta č. 9, bez i. č.

⁹⁶⁶ Harna, J.: Republikánská strana ve vládách a v parlamentu první Československé republiky, Konflikt partikulárních a obecných zájmů. In: Sborník agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami 13/2008, Uherské hradiště: Slovácké muzeum 2008, s. 13.

devizy (viz kapitola 4.1.5), svůj podíl na vzniku deprese mělo i v Československu. Cena zlata na mezinárodních trzích skutečně v uvedeném období neustále stoupala a v podobných hospodářských potížích jako Československo se ocitly všechny státy s měnou vázanou na zlato. Nárůst ceny zlata způsobil deflační tlak na hodnotu měny a přeneseně způsobil výrobní a odbytovou krizi, tlak na mzdy a následný prudký růst nezaměstnanosti. Tento deflační trend postihl se zpožděním i Československo, kde mezi lety 1929 až 1934 došlo k poklesu průmyslové výroby zhruba o 1/3, exportu skoro o 2/3 a k prudkému růstu nezaměstnanosti ve výši cca 1 mil. osob.⁹⁶⁷ Počet nezaměstnaných byl vzhledem k zaměření průmyslové výroby znatelně vyšší v pohraničních oblastech a měl přeneseně závažné budoucí politické konsekvence na integritu státu.⁹⁶⁸ Jedním z nekoncepčních a všeobecně kritizovaných opatření řešení nezaměstnanosti byla tzv. státní stravovací akce, tedy rozdělování potravinových poukázek tzv. žebračenek nezaměstnaným, kteří neměli nárok na řádnou podporu, tedy těch, kteří nebyli zahrnuti do tzv. gentského systému uplatňovaného v Československu.⁹⁶⁹

Dobu trvání krize v Československu prodlužovalo několik zásadních faktorů jako proexportní zaměření průmyslové výroby, orientace zejména na lehký spotřební průmysl, vývoz na podobně postižené trhy, případně neexistence politicky závislých trhů s funkčním mimoekonomickým propojením. K důvodům dlouhého časového rozpětí deprese v Československu, které se z jejích následků v podstatě až do vzniku 2. světové války nevzpamatovalo, lze zařadit i řadu dalších faktorů, jako bylo vysoké zadlužení zemědělské půdy. Toto zadlužení se v roce 1930 odhadovalo na 20 mld. Kč, což představovalo průměrný dluh 1965 Kč na hektar.⁹⁷⁰ Jedním ze zásadních důvodů bylo zavedení zemědělských a preferenčních cel na ochranu jednotlivých trhů před dovozem zemědělských produktů do jednotlivých států nad domluvený rámec.⁹⁷¹ Výši vzájemných celních bariér se přes značné mezinárodní úsilí nepodařilo vzájemně doladit a ve výsledku jejich zavedení omezilo podstatnou část vývozu československých komodit.⁹⁷² Zavedení těchto zemědělských a preferenčních cel, jejichž výši se pro odpor agrární strany nedařilo snižovat, vyvolalo reciproční kroky na vývoz československého zboží do zahraničí, což hospodářskou krizi prohlubovalo. Navíc znamenalo i závažnou komplikaci v politické orientaci Československa, protože vývoz průmyslových surovin směřoval zejména do agrárních států, které z důvodu

⁹⁶⁷ Klímek, Antonín: Velké dějiny zemí Koruny České XIV. (1929-1938), Praha: Paseka 2002, s. 16.

⁹⁶⁸ Jančík, D., Kubů, E.: Nacionalismus, c. d., s. 469.

⁹⁶⁹ Jančík, D., Kubů, E.: Nacionalismus, c. d., s. 473-480.

⁹⁷⁰ Zpráva Ministerstva zemědělství za rok 1934, NA, ÚAV NF 1948-1955, karton č. 105, bez i. č.

⁹⁷¹ ZPK, MAB, 1935, C 10. 094/1935.

⁹⁷² Gebhart, J.: K činnosti středoevropské agrární instituce, c. d., s. 116-124.

nedostatku finančních prostředků dávaly přednost clearingovému obchodu. Zavedením agrárních cel se tento vzájemný obchod prudce snížil a roli jejich hlavního obchodního partnera převzalo Německo. Tento pokles v případě tzv. Malé dohody znamenal zlom ve vzájemných obchodních vztazích a byl jedním z hlavních důvodů postupného politického omezení jejího významu.⁹⁷³ Symptomem boje s krizí v Československu se tak staly jiné procesy, vzhledem k politické váze domácí agrární strany,⁹⁷⁴ než snižování dovozních cel,⁹⁷⁵ jak navrhoval Josef Macek.⁹⁷⁶

Jedním z opatření, která prošla politickou dohodou koaličních vládních stran, se tak staly například státní půjčky. Jednalo se zejména o tzv. státní investiční půjčku určenou ke krytí státních zakázek a k podpoře investic do infrastruktury v roce 1931 a tzv. půjčka práce určená na finanční pokrytí sociální sféry a zadaných státních prací za účelem zmírnění dopadů nezaměstnanosti v roce 1933.⁹⁷⁷ Došlo taktéž na postupnou změnu v politice Národní banky, která v prvopočátcích odmítala poskytovat úvěry podnikatelským subjektům napřímo bez prostřednictví obchodních akciových bank, které tyto finanční toky vnímaly jako nekalou hospodářskou soutěž. Negativní postoj Národní banky k jejich poskytování se postupem času změnil a cedulová banka přidělila postupně mezi lety 1929 až 1937 velké množství vyšších finančních úvěrů řadě renomovaných průmyslových podniků na podporu investic. Podniky na těchto úvěrech oceňovaly především jejich nižší úrokovou sazbu oproti obvykle poskytovaným úvěrům.⁹⁷⁸

V roce 1933 v době nejhlubší krize v Československu byla na základě tzv. zmocňovacího zákona č. 95/1933 Sb. přijata celá řada hospodářských opatření, která znamenala faktické odvrácení od liberální ekonomie. Tato změna vedla k přijetí jistých dočasných demokratických omezení formou řízeného hospodářství, jako například zřízení obilního a posléze živočišného syndikátu a zejména tzv. obilního monopolu v červenci 1934. Tento obilní monopol soustředil do rukou tzv. Československé obilní společnosti výlučné právo odkupu, prodeje, dovozu a vývozu obilí, mlýnských výrobků a krmiv.⁹⁷⁹ Dalšími přijatými opatřeními byly například státní subvence, podpora družstevnictví, podpora meliorací,

⁹⁷³ Harna, J.: Republikánská strana ve vládách a v parlamentu, c. d., s. 14.

⁹⁷⁴ Redakce spekuluje, že omezení cen neprojde přes agrární stranu a předsedu vlády J. Malypetra. Redakce: Pravé příčiny nemožnosti našeho vývozu, Národní listy, 1. 2. 1934, NM, fond Karel Engliš, karton č. 65, bez i. č.

⁹⁷⁵ Redakce: Dr. Engliš guvernérem, Ranní noviny, 24. 2. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 65, bez i. č.

⁹⁷⁶ Macek hovoří o tom, že pravá příčina nemožnosti vývozu nejsou nějaké vývozní prémie, ale cla v cizině na dovoz československého zboží. Macek, J.: Nechtěné následky Englišova plánu, Národní osvobození, 31. 1. 1934, /výstřížek bez čísla vydání/, NM, fond Karel Engliš, karton č. 65, bez i. č.

⁹⁷⁷ Novotný, J., Šouša, J.: Banka ve znamení zeleného čtyřlístku, Agrární banka 1911-1938 (1948), Praha: Karolinum 1996, s. 345.

⁹⁷⁸ Šouša, J.: Mezi brázdou a bankovním úvěrem, c. d., s. 539-546.

⁹⁷⁹ Rokoský, J.: Rudolf Beran a jeho doba, c. d., s. 146.

elektrifikace venkova,⁹⁸⁰ omezení osevních ploch obilí, omezení chovu prasat nebo odklady exekucí na majetkovém fondu zemědělců atd.⁹⁸¹ Řada těchto opatření vyvolávala vleklé vládní koaliční krize, protože státní zásahy do cenové politiky, případně návrhy na umělé zvyšování cen vyvolávaly odpor spotřebitelů a jejich politických reprezentantů jako byli sociální demokraté, národní demokraté, živnostníci, a taktéž odpor celé řady předních českých národohospodářů jako byl Cyril Horáček.

Dobový odborný diskurs na řešení prohlubující se hospodářské deprese lze charakterizovat na střetávajících se názorech tehdejších předních národohospodářů. Ty lze rozčlenit s určitou mírou nepřesnosti do čtyř názorových proudů. Za představitele již od první světové války ustupujícího liberálně ekonomického směru lze označit Cyrila Horáčka preferujícího původní klasickou ekonomii.

Za v Československu v době krize dominantní směr, vzhledem k funkci guvernéra Národní banky, lze vnímat Karla Engliše, případně jeho názorového stoupence Jana Loevensteina⁹⁸² a Vladimíra Vybrala⁹⁸³. Englišova praktická teleologická teorie spočívající v hledání noetického pohledu na racionální chování ekonomických subjektů se s názorem Cyrila Horáčka v několika zásadních pohledech lišila. Jedním z těchto názorových střetů byl pohled na peněžní jednotku, za kterou Engliš sice vývojově vnímal původní kurantní minci, ale měna se podle jeho názoru následným vývojem ekonomických subjektů a vztahů odpoutala od svého původního hmotného základu.⁹⁸⁴ Karel Engliš se v tomto problému, ve shodě s Horáčkem, jako zastávce stabilní peněžní jednotky lišil od názoru dalších českých národohospodářů především zastánců nastupujícího keynesiánského směru.

Za keynesovce můžeme označit kromě dalších například Jiřího Hejdu⁹⁸⁵,⁹⁸⁶ Theodora Pistoriuse a zejména předního levicového národohospodáře, spojeného se sociální demokracií, Josefa Macka.⁹⁸⁷ Keynesovci, přesněji stoupenci části teorií především J. M.

⁹⁸⁰ Harna, J: Republikánská strana ve vládách a v parlamentu, c. d., s. 13.

⁹⁸¹ Lacina, V.: Změny priorit v programových dokumentech české agrární strany. In: Sborník agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami 13/2008, Uherské hradiště: Slováké muzeum 2008, s. 90.

⁹⁸² Jan Loevenstein (1886-1932), národohospodář, profesor na České vysoké škole technické v Brně, stoupenec a později kritik Karla Engliše, autor několika prací s ekonomickou tematikou např. „Velká teleologie“ (1934).

⁹⁸³ Vladimír Vybral (1902-1980), národohospodář, právník, politik za lidovou stranu, profesor na Masarykově univerzitě v Brně, autor řady prací s právní a národohospodářskou tematikou.

⁹⁸⁴ Vencovský, F.: Dějiny českého ekonomického myšlení, c. d., s. 221-222.

⁹⁸⁵ Jiří Hejda (1895-1985), národohospodář, politik za Československou stranu národně socialistickou, člen odbojového hnutí ÚVOD, člen Ústřední plánovací komise, která se podílela na vypracování Douletého hospodářského plánu, odsouzen v procesu s Miladou Horákovou, propuštěn v roce 1962.

⁹⁸⁶ Kubů, E, Šouša, J.: Hospodářská krize v českých zemích/Československu jako historiografický problém. In: Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2015, s. 65.

⁹⁸⁷ Macek nepřijal Keynesovo učení bezvýhradně, a navíc ho v řadě případů názorově předešel. Bažantová, I.: Čeští keynesiánci, c. d., s. 111-114.

Keynese a G. Cassela, tehdy prosazovali přechod od liberálního k regulovanému kapitalismu s významnou úlohou státu, který by měl dohlížet na vyvážený poměr mezi výrobou a spotřebou s cílem stabilizace hospodářské situace. S keynesovci, kteří však neměli na provádění faktické hospodářské politiky státu významnější vliv,⁹⁸⁸ se Karel Engliš ve shodě s Horáčkem rozcházel v názoru na peněžní jednotku jako instrument výrobní a strukturální politiky. Tedy oba dva shodně odmítali názor Josefa Macka a dalších na použití inflační politiky k urychlení hospodářského růstu. Englišovým hlavním argumentem byla sociální nespravedlivost tohoto přesunu značných investic z reálných důchodů, se všemi průvodními dopady na životní úroveň, na stranu příjemců úvěru.⁹⁸⁹

Čtvrtým směrem byl neoklasický směr ovlivněný rakouskou školou mezního užítku Vilibalda Mildschuha, později ve formě tzv. ekonomie hlavního proudu, dominující směr. Tehdy tento názorový proud tvořil jakýsi přechodový názorový most mezi výše zmíněnými směry, zejména v pohledu na bankovní deposita emisní jednotky, která nemusí být za normální stabilní situace kryta novými statky, ale v případě nestabilní situace, jako je právě případ krize, připouštěla státní zásahy do ekonomiky.⁹⁹⁰

Samotný Cyril Horáček, jako stoupenec liberální klasické ekonomie, většinu těchto zásahů do tržní ekonomiky odmítal, ať se jednalo o zřízení tzv. Obilního monopolu,⁹⁹¹ zvýšení podílu zaměstnanců na rozhodovacích procesech v podnicích,⁹⁹² pozastavení exekucí zemědělců,⁹⁹³ zásahy do bankovního systému jako v případě sanace bank (viz kapitola 4.1.5). Zvýhodnění odmítal i v případě družstevních organizací (viz kapitola 4.1.2), které dříve pozitivně vnímal jako možný nástroj trhu na ekonomické povznesení národa a na omezení kapitálového významu velkých firem. Dle Horáčka se však tento způsob podnikání vymknul kontrole nejen svým počtem⁹⁹⁴ a rozdrobením jejich významu velkým množstvím těchto organizací,⁹⁹⁵ ale zejména pokřivením tržních mechanismů při jejich podpoře,⁹⁹⁶ která se navíc dle jeho názoru

⁹⁸⁸ Bažantová, I.: Čeští keynesiánci, c. d., s. 111-114.

⁹⁸⁹ Vencovský, F.: Dějiny českého ekonomického myšlení, c. d., s. 223-224.

⁹⁹⁰ Vencovský, F.: Dějiny českého ekonomického myšlení, c. d., s. 316-320.

⁹⁹¹ Horáček, C. (Omega): Nebezpečí, které stále ještě není zažehnáno, Samostatnost, 7. 12. 1933, č. 49, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: K návrhu na národní hospodářskou konferenci, Národní listy, 6. 5. 1932, č. 124, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁹² Horáček, C.: Hospodářská demokracie?, Národní hospodář, 22. 2. 1936, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Trochu skutečnosti, Národní politika, 28. 2. 1935, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁹³ Horáček, C.: Dluhová otročina, Příloha Národní politiky, 1. 1. 1936, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁹⁴ Horáček, C.: Degenerované družstevnictví, Obchod, 18. 11. 1938, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁹⁵ Redakce: V naší republice je 14000 dělnických, zemědělských a živnostenských družstev, Národní listy, 3. 3. 1926, č. 62, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁹⁶ Horáček, C.: Rozčarování s ilusí družstevnických, Příloha Národní politiky, 1. 1. 1935, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

přes daňovou podporu⁹⁹⁷ a dalších opatření pro jejich neživotaschopnost většinou mýjela účinkem.⁹⁹⁸

Na krizi Cyril Horáček nahlížel jako na vychýlení rovnováhy mezi spotřebou a výrobou, případně jako na poruchu v měnovém systému vyvolanou poklesem hodnoty papírových peněz (viz kapitola 4.1.5).⁹⁹⁹ Právě poruchy mezi nabídkou a poptávkou¹⁰⁰⁰ a inflaci oběživa viděl jako na hlavní příčinu této „velké deprese“.¹⁰⁰¹ V souladu s názory klasické ekonomie věřil na silnou samoregulační schopnost ekonomiky, která si s těmito krizovými anomáliemi nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou sama poradí.¹⁰⁰² K napravení již postiženého hospodářského systému během probíhající krize navrhoval úsporná opatření na straně státních výdajů,¹⁰⁰³ zvýšení vývozu do slovanských států,¹⁰⁰⁴ racionalizaci výroby bez doprovodného dopadu na snižování mzdového fondu,¹⁰⁰⁵ který vede k poklesu domácí poptávky.¹⁰⁰⁶ Hlavním prostředkem k potlačení krize se měla stát zvýšená pracovní výkonnost, morálka a úspory obyvatel,¹⁰⁰⁷ tedy stejná hesla, která zastával již Alois Rašín.¹⁰⁰⁸

Na příkladu úspor domácností je patrný názorový rozdíl mezi stoupenci Bráfovy národohospodářské školy¹⁰⁰⁹ a novějšího keynesiánského přístupu,¹⁰¹⁰ kteří se snažili úsporám bránit a naopak je použít k nastartování ekonomiky. Dalším všeobecným názorovým rozdílem

⁹⁹⁷ Horáček, C.: Před novelizací zákona o dani z obratu, Obchod, 18. 11. 1938, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁹⁸ Horáček, C.: Družstevnictví kouzla zbavené, Samostatnost, 6. 4. 1933, č. 14, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

⁹⁹⁹ Krameš, J.: Hospodářské krize v českém ekonomickém myšlení, c. d., s. 86-91.

¹⁰⁰⁰ Horáček uvádí, že pro výrobce je nejdůležitější cena produktu, protože nevyrobí pro vlastní spotřebu, ale pro prodej. Tento tlak na co nejvyšší cenu, bez ohledu na potřebu spotřebitelů, pokud této nejvyšší ceny není dosaženo, vede k ničení již vyrobených statků, omezení produkce a kartelizaci. Horáček, C.: Hospodářské záhady, Národní politika, 13. 3. 1935, č. 72, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

¹⁰⁰¹ Horáček, C.: Poznámky k bankovnímu zákonu, Samostatnost, 3. 3. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁰² Horáček, C.: Umělé stlačování míry úrokové, Národní politika, 10. 9. 1935, č. 249, s. 9, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁰³ Horáček, C.: Noli me tangere!, Samostatnost, 15. 12. 1932, č. 48, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Příčiny a náprava dnešní finanční krize státu, Samostatnost, 25. 2. 1932, č. 8, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁰⁴ Horáček uváděl, že výhodou tohoto exportu je i skutečnost, že cílovou zemi činíme kapitálově závislou. Horáček, C.: O unikání kapitálu do ciziny, Daňová a bilanční revue, 11. 12. 1933, č. 11-12, s. 305-306, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁰⁵ Horáček, C.: Dnešní krize státních financí, Samostatnost, 29. 9. 1932, č. 37, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁰⁶ Horáček, C.: Drahota a životní míra, Lidové listy, 20. 12. 1929, č. 293, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁰⁷ Horáček, C.: Pracovat a šetřit, Vinohradský zpravodaj, 28. 10. 1930, č. 6, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Dnešní světový finanční rozvrat, Národní listy, 16. 10. 1931, č. 283, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁰⁸ Horáček, C.: Významné gesto, Národní listy, 22. 1. 1931, č. 22, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁰⁹ Horáček, C.: Význam spořivosti, Jest spoření prospěšným nebo škodlivým?, Finanční informátor, 2. 11. 1937, č. 5, s. 33, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰¹⁰ Horáček, C.: Úvěr a zákonodárství, Samostatnost, 14. 4. 1932, č. 15, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

byl odlišný pohled na státní intervence k podpoře podnikání, a to jak ve formě státních zakázek na podporu nezaměstnanosti, tak ve formě proexportních premií,¹⁰¹¹ případně zdanění importu. Rozdílů oproti keynesiánskému přístupu je samozřejmě více, například Cyril Horáček neuznával tezi, že úvěr je kapitálem.¹⁰¹²

To, že s touto formou podpory exportních podnikatelských subjektů nesouhlasil Cyril Horáček, který to považoval za zásah do soukromého podnikání, je celkem pochopitelné,¹⁰¹³ ale na jejich podpoře se neshodly ani další názorové proudy. Například keynesovci kritizovali Karla Engliše, že merkantilistické pojetí aktivní obchodní bilance je již překonanou tezí, která nebere v úvahu vliv importu na reciproční opatření v zahraničí a udržování cenové hladiny na místním trhu.¹⁰¹⁴ Například Theodor Pistorius¹⁰¹⁵ viděl zvláštní zdanění vývozu prostředkem pro zvýšení cen zboží, kterému se domácí výroba přizpůsobí.¹⁰¹⁶ A místo těchto Englišem zaváděných opatření navrhoval například Josef Macek snížení celních přírážek.¹⁰¹⁷ Naproti tomu Karel Engliš uváděl, že premie pouze dorovnájí cenu měny na domácím trhu k její ceně v zahraničí.¹⁰¹⁸

Ostatně podobné rozpory panovaly i přímo uvnitř názorových proudů, například Jan Loevenstein, viděl příčinu krize v nízké spotřebě domácností, který ovlivňoval výrobu a měl tedy dopad na mzdový fond a zprostředkovaně i na státní rozpočet. Tedy zastával názor, že důležitým opatřením na zmírnění projevů krize je podpora konsumního jednání spotřebitelů.¹⁰¹⁹ V tomto svém odmítavém stanovisku nebyl rozhodně osamocen a kritika skutečnosti,¹⁰²⁰ že se snížením cen nemůže přijít ve stejném poměru zároveň i snížení mezd

¹⁰¹¹ Redakce: Reeskontní ústav zahájil včera činnost, Národní politika, 3. 5. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰¹² Horáček, C.: Úvěr a zákonodárství, Samostatnost, 14. 4. 1932, č. 15, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰¹³ Horáček, C.: Otázka vývozu, Národní hospodář, 10. 9. 1936, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰¹⁴ Redakce: Profesor dr. Macek proti hospodářským pověrám, Národní osvobození, 16. 1. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰¹⁵ Theodor Pistorius (1894-1969), národohospodář, politik za Československou stranu sociálně demokratickou, redaktor „Práva lidu“, ředitel Exportního ústavu 1935-1939, autor několika prací s národohospodářskou tematikou např. „Švédská cesta z krize“ (1934).

¹⁰¹⁶ Pistorius, T.: Vývozní premie?, Právo lidu, 22. 11. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰¹⁷ Macek, J.: Engliš nebo Preiss?, Národní osvobození, 21. 1. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰¹⁸ Engliš, K.: Dumpingová námitka proti měnovým příplatkům, Lidové noviny, 17. 1. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰¹⁹ Redakce: Loevenstein polemizuje s Englišem, Právo lidu, 8. 1. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰²⁰ Redakce: Dr. Engliš a hospodářský pokrok, Právo lidu, 13. 1. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

státních zaměstnanců, přicházela zejména ze strany keynesovců, jako byl Jiří Hejda,¹⁰²¹ Theodor Pistorius a Josef Macek.¹⁰²² Tito keynesovci nesouhlasili s pohledem Engliše na vznik krize spočívající na změně ceny statků,¹⁰²³ ale naopak upozorňovali na skutečnost, že je to důsledkem krize a jako vhodné opatření je tedy nutno naopak podpořit domácí konsumní jednání růstem mezd. Je možné říci, že přes jednotlivá dílčí opatření a odborný diskurs na zmírnění dopadů hospodářské krize panovala určitá bezradnost nad jejím průběhem a je nutné taktéž dodat, že zastánci opačných názorů neměli politickou odpovědnost při jejím řešení.¹⁰²⁴

Jedním zcela konkrétním návrhem Cyrila Horáčka, kterým se věnoval problematice řešení dopadů hospodářské krize, bylo navržení úsporných opatření v železniční dopravě. V případě problematiky dopravy v období velké hospodářské krize za první republiky mluvíme o již bezmála dokončené, i když kvalitou a zejména průchodností, jen částečně vyhovující železniční síti a nově se rozvíjející automobilové dopravě. Dne 25. února 1932 Cyril Horáček na stránkách deníku Samostatnost v článku s názvem „Příčiny a náprava dnešní finanční krize státu“¹⁰²⁵ uvádí jako jednu z příčin krize neustále se zvyšující daňovou zátěž obyvatel, k čemuž se dle Horáčka přidává několik faktorů. Jedním z těch nejdůležitějších, píše Horáček: *„je nevyužití očištných dopadů krize a naopak ohromné státní intervence, které ve svém důsledku vedou k tomu, že podnikatelé hospodařící dobře mají velkou daňovou zátěž, a podnikatelé hospodařící špatně se ničeho bát nemusejí, protože za ně jejich hospodářské ztráty ve výsledku zaplatí stát. Přes ohromné schodky ve státním rozpočtu se tak stát dále vydává ze stovek miliónů korun ročně, kterými sanuje monopoly finanční, zachraňuje družstva a zejména pak státní železnici.“*

Železnice je dle Horáčka klasickým případem teze, že podnikání v režii státu má výrazné meze, a jsou obory, ve kterých těžkopádnost, nehybnost a byrokratičnost státního aparátu *„jej činí nezpůsobilým přijímat podnikatelské riziko a soutěžit úspěšně s podnikáním soukromým.“* Z těchto důvodů sice nenavrhuje zrušení státní železnice a její přenechání soukromému podnikání, jako tomu bývalo *„kdysi za Rakousko – Uherska a jako je tomu ještě*

¹⁰²¹ Hejda, J.: Englišův lék proti krizi, České slovo, 10. 1. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰²² Macek, J.: Nový objev a starý omyl, Právo lidu, 21. 8. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰²³ Englišův názor na vznik krize obhájí Vladimír Vybral, který uvádí, že za příčinou krize je nutno hledat mimoekonomické prvky. Vybral, V.: K otázce definice hospodářského jednání, Hospodářská politika, 4. 3. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰²⁴ Engliš kritizuje ekonomické odborníky, že nejsou schopni poradit praktická a průchozí protikrizová opatření. Engliš, K.: Demokracie na rozcestí, Lidové noviny, 14. 12. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰²⁵ Horáček, C.: Příčiny a náprava dnešní finanční krize státu, Samostatnost, 25. 2. 1932, č. 8, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

i nyní“, píše Horáček, „v řadě zemí například ve Spojených státech“. Ale je nutné minimálně vážně uvažovat o možnosti jejího dlouhodobého pronájmu do soukromých rukou. Samotný prodej nepřipadá, dle C. Horáčka, asi v úvahu, protože by „zákonitě došlo k promrhání miliardových investic vložených do železniční přepravy v poslední dekádě.“ Tuto nelichotivou bilanci podporuje skutečnost, jak uvádí Horáček, že železnice je v tomto období třicátých let sanována ročně několika sty až miliardou ročně, aby se udržel ve státních drahách provoz a přezaměstnanost.¹⁰²⁶

Výše ztrát v hospodaření ČSD bez refundované dopravní daně¹⁰²⁷

	1930	1931	1932	1933	1934
mil. Kč	196	104	892	835	669

Počet zaměstnanců na km provozní délky v roce 1936¹⁰²⁸

dráhy	1936
ČSD	10,8
Rakouské dráhy ÖBB	9,65
Švýcarské dráhy SBB	9,54
francouzské dráhy SNCF	8,21
německé dráhy DRG	12,14
polské dráhy PKP	8,11
belgické dráhy SNCB	15,82

Tyto názory Horáčka na nevyrovnané hospodaření českých drah a na přezaměstnanost nejsou jen jeho názorem z roku 1932, ale jsou konstantními po celou dobu trvání krize.¹⁰²⁹ Naopak v roce 1934 svůj názor na stránkách denního tisku ještě nadále rozvíjí a specifikuje.¹⁰³⁰ Uvádí, že pokud „bylo dříve pokrokem, jestli stát soukromé železnice postátňoval z důvodu jejich významu, neboť se jednalo o nejdokonalejší dopravní prostředek.“ V této době se však dle Horáčka situace již silně změnila a „nákladní doprava silniční především na krátké vzdálenosti činní železniční dopravu nerentabilní“ a v budoucnosti je stále více patrné, že železniční doprava se stane čím dál větším břemenem státního rozpočtu, neboť rozvoj automobilové dopravy v této době již převyšuje možnosti rozvoje dopravy

¹⁰²⁶ Horáček, C. (Omega): Nebezpečí, které stále ještě není zažehnáno, Samostatnost, 7. 12. 1933, č. 49, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰²⁷ Lacina, V.: Velká hospodářská krize v Československu 1929-1934, Praha: 1984, s. 104.

¹⁰²⁸ Kubů, E., Pátek, J.: Mýtus a realita, c. d., s. 312.

¹⁰²⁹ Horáček, C. (Quidam): Nový ministr financí, Samostatnost, 16. 4. 1936, č. 16, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰³⁰ Horáček, C.: Pro ozdravení státních financí, Národní listy, 14. 3. 1934, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

železniční. To je, jak píše Horáček, zákon technického pokroku, který pro mnohé bude bolestný, ale se kterým je nutné počítat. Cyrila Horáčka přitom přes tyto slova rozhodně nelze počítat k nějakým nepřátelům železniční dopravy, spíše naopak. Jako bývalý člen Státní železniční rady navrhoval celou řadu nových tratí, případně přišel s řešením problému s ústředním nádražím v Praze (viz kapitola 1.1.5). Navíc se Horáček z titulu své poradní funkce ve Státní železniční radě zasazoval i o další modernizaci tratí, které zejména z důvodu jejich nedostatečné průchodnosti chtěl urychleně modernizovat. Jednalo se zejména o dvojkolejné tratě v hlavních směrech z Chebu na Košice přes Prahu a Olomouc, trať z Prahy přes Hradec na Opavu, trať z Brna na Bratislavu a v případě Slovenska, kde je železniční síť s výjimkou Bohumín - Košice směřována na Budapešť, navrhoval nové tratě směřované vodorovně na Čechy.¹⁰³¹

Cyrila Horáčka lze totiž z důvodu jisté konzervativnosti spíše řadit k výrazným odpůrcům automobilové dopravy, jak tomu svědčí celá řada článků, přičemž jeho fobie z aut s věkem spíše sílila.¹⁰³² Je například autorem článku s názvem „Nesnáze pražské dopravy“¹⁰³³, kde vyslovuje několik konkrétních požadavků, které jsou dnes vlastně zcela samozřejmé například: omezit vjezd aut jen do ulic s určitou šířkou, zmírnění maximální povolené rychlosti v obcích, na širších ulicích jeden směrem pro cestu tam a druhý nazpět, stanovení minimálního věku pro získání řidičského oprávnění, fyzickou a duševní způsobilost pro získání oprávnění, přísnější řidičské zkoušky, hodnocení opilosti za volantem a stejně tak jízdu bez oprávnění vždy jako přečinu, zákaz používání klaksonů kvůli klidu v ulicích a hlavně požadavek na kontrolní policejní hlídky v ulicích, kde kromě strážníků regulujících dopravu na křižovatkách žádní nejsou. A naopak je v roce 1927 toho názoru, že vzhledem k malé hustotě provozu není potřeba oddělovat auta v ulicích od chodců.

Přes tyto osobní antipatie k automobilové dopravě již na konci 20. let vidí i její přednosti,¹⁰³⁴ bez ohledu na špatný stav tehdejší silniční sítě, které nebyly pro automobily koncipovány. Horáček taktéž řešil obecnou otázku, kde vzít potřebnou 1 mld. Kč, která byla odhadována jako minimální investice. Horáček odmítal všeobecný poplatek z daní na chystaný silniční fond, ale naopak požaduje, aby si řidiči náklady na vybudování silniční sítě

¹⁰³¹ Horáček, C.: K novému jmenování státní železniční rady, *Národní hospodář*, 13. 3. 1926, č. 72, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰³² Je dokonce autorem anonymní básně s názvem „Autosmrtiči“ s tématem hrůzostrašného líčení řidičů, kteří se nezastaví před ničím a přirovnává majitele rychlých aut k cynickým spekulantům za války. Horáček, C. (A. Záhora): Autosmrtiči, *Příloha Národní politiky*, 18. 7. 1926, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰³³ Horáček, C.: Nesnáze pražské dopravy, *Příloha Národních listů*, 13. 12. 1927, č. 343, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰³⁴ Horáček, C.: Metla dvacátého století, *Samostatnost*, 10. 6. 1927, č. 23, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

platili sami prostřednictvím mýta. Tuto myšlenku sice posléze pro její neblahý hospodářský dopad pro volnou přepravu v rámci státu opouští, ale i tam požaduje, aby si poplatky do silničního fondu platili jen sami automobilisté.¹⁰³⁵

délka silniční sítě v Československu v Km¹⁰³⁶

	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Km	67123	67479	68475	68987	69474	69665

Přesto právě na člancích Cyrila Horáčka je patrný ohromný rozvoj automobilové dopravy během pouhých několika let. Pokud ještě v polovině dvacátých let vidí jako možnou budoucnost nákladních automobilů pouze jako doplněk k železniční přepravě při pohybu zboží od železniční stanice do centra města a zpět. Pak za pouhých několik let již navrhuje řadu tratí zcela uzavřít a zbývající předat do rukou soukromým dopravcům s tím, že v blízké budoucnosti bude železnice patrně zcela beznadějně ztrátová a rozhodující boj s automobilismem nenávratně prohraje. A naopak se velmi kriticky staví k pokusům státní železnice a jejího řídicího orgánu Ministerstva železnic ovládnout a převzít i nákladní automobilovou dopravu od poštovní správy. Kritika Horáčka je myšlena v tom smyslu, že pokud státní železnice, jakožto zcela nepružný a ztrátový podnik, převezme i automobilovou přepravu, pak je pravděpodobné, že dopadnou obě stejně.¹⁰³⁷ Objektivně je nutno dodat, že nárůst počtu nákladních automobilů byl v ČSR vysoký. Zatímco ještě v roce 1928 bylo v Československu evidováno 10100 nákladních automobilů a 1377 autobusů, tak v roce 1933 to již bylo 28689 nákladních automobilů a 3797 autobusů. Oproti západní Evropě přesto stále v těchto ohledech Československo zaostávalo.¹⁰³⁸

Horáček se zamýšlel i nad budoucností železniční nákladní přepravy a píše, že možná budoucnost, samozřejmě po provedení celé řady úsporných a reorganizačních kroků bude patrně jen v dopravě dálkové.¹⁰³⁹ Přesto je nutno podotknout, že likvidace státní železnice, tak jak ji navrhoval Cyril Horáček, nebyla v době hospodářské krize reálná zejména po sociální stránce. Soukromí dopravci by museli, pokud by tedy měli vůbec zájem, přistoupit obratem k velké reorganizaci a zeštíhlení množství zaměstnanců na železnici. Tato restrukturalizace by

¹⁰³⁵ Horáček, C.: K znovuzřízení našich silnic, Národní listy, 29. 6. 1927, č. 177, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰³⁶ Lacina, V.: Velká hospodářská krize, c. d., s. 103.

¹⁰³⁷ Horáček, C.: Krize železnic, Národní listy, 10. 6. 1931, č. 159, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰³⁸ Lacina, V.: Velká hospodářská krize, c. d., s. 91.

¹⁰³⁹ Horáček, C.: Železnice, Samostatnost, 1. 12. 1932, č. 46, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

v době krize přinesla velké sociální problémy, neboť železnice byla prakticky největším zaměstnavatelem v zemi.¹⁰⁴⁰ Nehledě na skutečnost, že většina železničních tratí byla vedena jako bankovní zástava, tedy k jejich dlouhodobému pronájmu by byl patrně nutný souhlas věřitele. Privatizace by pravděpodobně navíc znamenala uzavření nerentabilních tratí s malým pohybem zboží a osob, což by v kombinaci se stále ještě málo rozvinutou nákladní a i osobní silniční přepravou přineslo velké sociální a ekonomické komplikace statisícům občanů zejména v málo rozvinutých či řídko osídlených oblastech. V těchto oblastech by uzavření tratí způsobilo pravděpodobně vážné politické dopady, případně nutnost opětovně ze státního rozpočtu soukromé provozovatele dotovat, čímž by odpadl hlavní argument pro odstátnění železniční přepravy.

Na teoriích, které zastával Cyril Horáček v době krize, je nejzřetelněji patrné jeho myšlenkové zaostávání za ekonomickým vývojem. Cyril Horáček v této době zastává teorie, které již nejsou reálné pro hloubku a dobu trvání „velké deprese“. Krizový vývoj přinesl i zásadní psychologický obrat v myšlení společnosti a Horáčkovy návody, které vlastně znamenaly pasivní jednání, ho vymezily z okruhu respektovaných odborníků, od kterých společnost očekávala zásadní příspěvky k řešení aktuálních problémů. Návrhy Cyrila Horáčka tak byly pro společnost v tehdejší hospodářské situaci nepřijatelné, i když některé jeho dílčí názory byly svou podstatou správné.

¹⁰⁴⁰ Horáček sám uvádí, že v roce 1932 železnice přímo zaměstnávala 150 tisíc lidí. Horáček, C.: Železnice, Samostatnost, 1. 12. 1932, č. 46, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

4.1.7 Devalvace měny

Jedním z hlavních prostředků boje s tzv. „velkou depresí“ se stala dvojitá devalvace československé měny provedena v roce 1934 zákonem č. 25/1934 Sb., kdy byl snížen zlatý kurz koruny o 1/6 z 0, 04458 na 0, 03715 gramu a v roce 1936 snížen o další 1/6 na 0, 03121 gramu zlata zákonem č. 263/1936 Sb. K této dvojitá devalvací měny bylo přistoupeno poté, co se dosavadní dominantní národohospodářské teorie prosazované faktickou politikou Národní banky zdůrazňující stabilizační politiku měny postupně měnila pod dojmem důsledků hospodářské deprese. Ta byla dříve prezentována jako porucha ekonomické rovnováhy mezi výrobou a spotřebou, spojená s poklesem ekonomické aktivity a deflačním tlakem a naopak rovnováha v ekonomice byla spojována se stabilitou kupní síly oběživa. Tento dosavadní názor převažující skupiny národohospodářů včetně Karla Engliš se změnil právě jako reakce na prohlubující se důsledky hospodářské krize, kdy byl postupně nahrazen úsilím o dosažení plné zaměstnanosti. Z těchto důvodů se jedním z hlavních prostředků proti „velké depresi“ stala hospodářská politika ovlivňující hodnotu peněžní jednotky.¹⁰⁴¹

Výše zmíněným devalvačním krokům předcházela dlouhodobá soudobý diskurs o příčinách hospodářské deprese. Tento diskurs nenašel jednotné řešení a státní hospodářská byla odrazem více méně nahodilých faktorů, které se navzájem křížily. Zatímco Karel Engliš obhajoval teorii, že za krizí je nutno vidět zhodnocení světových zásob zlata,¹⁰⁴² tak jiní, jako například Horáček hájily opačný názor, že světových zásob zlata je k dispozici velké množství, a tedy za důvody krize není možné hledat za jeho zhodnocování.¹⁰⁴³ Probíhala také četná diskuze nad hospodářskými kroky v zahraničí. Především kroky amerického prezidenta Roosevelta, jako byla devalvace dolaru, nucená syndikalizace průmyslu, zvyšování mezd a zkracování pracovní doby, byly široce komentovány. Například Karel Engliš na těchto opatřeních kvitoval především snižování zlatého krytí dolaru a syndikalizaci průmyslu, který sice nemůže podle jeho názoru odstranit již existující nadvýrobu, ale může zabránit nadvýrobě budoucí, povede k růstu reálných mezd a zkrácení pracovní doby. Engliš však s některými kroky prezidenta Roosevelta nesouhlasil. Zejména se skutečností, že dolar nebyl na nižší hranici fixován, a dále s tezí, že zvýšení mezd má vliv na vyšší kupní sílu

¹⁰⁴¹ Krameš, J.: Hospodářské krize v českém ekonomickém myšlení do roku 1948. In: Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2015, s. 89.

¹⁰⁴² Engliš, K.: Je zhodnocení zlata příčinou krize?, Lidové noviny, 17. 12. 1933, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰⁴³ Horáček, C.: O tzv. světové inflaci, Národní listy, 23. 12. 1930, č. 70, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

obyvatelstva. Engliš se domníval, že toto opatření bude mít negativní vliv na konkurenceschopnost podnikatelských subjektů.¹⁰⁴⁴

Karel Engliš, který devalvaci měny hájil již delší dobu před jejím provedením,¹⁰⁴⁵ kdy kritizoval Národní banku za malou aktivitu v emisi bankovek, jejichž počet se snižoval vlivem tezaurace.¹⁰⁴⁶ Po svém jmenování guvernérem Národní banky se devalvaci, veřejně značně nepopulární pro předchozí značné finanční oběti při hájení deflační politiky,¹⁰⁴⁷ pokusil obejít zavedením valutových vývozních premií. Dovošní premie vlastně znamenaly skryté znehodnocení měny,¹⁰⁴⁸ protože dvojitý kurz koruny, jiný v Československu a jiný v zahraničí, byl dlouhodobě finančně neudržitelný a je pravděpodobné, že by došlo k zavedení jednotné znehodnocené měny. Pod vlivem veřejného odporu proti tomuto opatření přistoupil na přímé zavedení devalvace měny, které zdůvodňoval nutností podpory vývozu a snížením nezaměstnanosti.¹⁰⁴⁹ Zatímco tato první devalvace byla naplněním těchto představ o srovnání kupní síly koruny doma a v zahraničí, pak podle kritiků jako byl Josef Macek, bylo znehodnocení nedostatečné. Macek argumentoval tím, že nedošlo k odpoutání od zlatého standartu,¹⁰⁵⁰ což se projevilo paradoxně následným zpevněním kurzu koruny, protože zlatá parita amerického dolaru byla snížena ještě více.

V pořadí druhá devalvace z roku 1936, se kterou již Engliš nesouhlasil a považoval ji za zbytečnou,¹⁰⁵¹ byla vyvolána obdobnými kroky zemí tzv. zlatého bloku, tedy Francií, Itálií, Nizozemím a Švýcarskem, na které československá vláda byla nucena reagovat devalvačními kroky.

Cyril Horáček, jako zastávce stabilní měny, se žádnou z těchto devalvací zásadně nesouhlasil.¹⁰⁵² Jeho zásadní výhrady k tomuto opatření byly dlouhodobé a uváděl řadu

¹⁰⁴⁴ Redakce: Engliš o Rooseveltových opatřeních, Lidové noviny, 7. 9. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č. Engliš, K.: Směrnice Rooseveltových opatření, Hospodářská politika, 7. 10. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰⁴⁵ Engliš, K.: Trojí snížení cen ve zlatě, Lidové noviny, 13. 5. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰⁴⁶ Engliš, K.: Nedostatek oběživ, Lidové noviny, 30. 7. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰⁴⁷ Redakce: Demagogie s vítězstvím devalvace, Národní listy, 6. 5. 1932, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Redakce: Jen s rozvahou, Samostatnost, 25. 1. 1934, č. 4, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁴⁸ Redakce: Oklikou ke znehodnocení měny?, Národní listy, 5. 1. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰⁴⁹ Engliš, K.: Devalvace československé koruny, Praha: NBC 1934, NM, fond Karel Engliš, karton č. 43, i. č. 139.

¹⁰⁵⁰ Bažantová, I.: Čeští keynesiánci, c. d., s. 119.

¹⁰⁵¹ Vencovský, F.: Dějiny českého ekonomického myšlení, c. d., s. 153-154.

¹⁰⁵² Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 159-165.

důvodů proti tomuto kroku.¹⁰⁵³ Jeho důvody proti devalvaci byly zejména pokles mzdových důchodů, pokles kupní síly obyvatelstva závislého na stabilních mzdách, zvýšení cen, znehodnocení dlouhodobých cenných papírů,¹⁰⁵⁴ případně zvýhodnění dlužníka před věřitelem. Devalvací dolaru se objevily nečekané zahraničně ekonomicko-politické komplikace, především u půjček, které byly vázány na původní hodnotu dolaru ve zlaté měně, což vedlo k řadě soudních jednání v jednotlivých evropských zemích.¹⁰⁵⁵ Taktéž Cyril Horáček, stejně jako Karel Engliš, pozorně hospodářská opatření zejména ve Spojených státech sledoval a veřejně negativně hodnotil. Zatímco v roce 1933 viděl Cyril Horáček za příčinami americké hospodářské deprese především skutečnost, že se v důsledku 1. světové války evropské finanční rezervy a drahé kovy přesunuly z Evropy do USA, což mělo vliv podle jeho názoru na vysokou životní úroveň ve Spojených státech a přeneseně způsobilo i racionalizaci výroby a všeobecnou spekulaci. Tento trend se ale následně vlivem stabilizace evropských států zastavil a finanční rezervy se přesunuly nazpět do Evropy, což bylo podle Horáčka hlavním důvodem vzniku americké deprese.¹⁰⁵⁶ Toto tvrzení Cyrila Horáčka je ale chybné, protože k žádnému přesunu větších finančních rezerv ze Spojených států nazpět do Evropy nedošlo.

V roce 1934 již negativně hodnotil přijatá opatření jako zavedení nových daní, pokles úrokové míry u cenných papírů a oddlužování bez zkoumání jejich příčiny. Podivuje se dále nad popularitou amerického prezidenta Roosevelta a přičítá jí fakt, že i přes protichůdná a nekonceptní řešení je v boji s krizí aktivní na rozdíl od jeho předchůdce.¹⁰⁵⁷

V roce 1936 již poukazoval na chabé výsledky přijatých opatření, jako byla devalvace dolaru, zrušení zlaté měny, zavedení tzv. kódů pro různé průmyslové obory mající zaručit protichůdné snížení cen a zavedení vyšších mezd, omezení obilní produkce, subvence z veřejných zdrojů, rozmnožení oběživa, kontrolu soukromých bank, zákaz tezaurace drahých kovů, případně vysoký růst státního dluhu. Horáček uvádí, že přes všechna tato opatření pokles úrovně hospodářské deprese a nezaměstnanosti neodpovídá vynaloženým prostředkům

¹⁰⁵³ Horáček, C.: Hospodářská demagogie, Samostatnost, 25. 1. 1934, č. 4, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C.: Důsledky mylných teorií proti měnové inflaci, Samostatnost, 22. 12. 1932, č. 49-50, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Horáček, C. (Amicus): Kam spějeme?, Finanční informátor, 3. 12. 1936, č. 23, s. 215, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁵⁴ Horáček, C.: Vzpomínky, c. d., s. 237-239. Horáček, C. (Justus): Sirotčí jistota, Národní politika, 2. 11. 1935, č. 300, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁵⁵ Redakce: Zlatá doložka v Norsku uznána, Finanční informátor, 3. 12. 1936, č. 23, s. 215, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č. Redakce: Pražské dolarové půjčky, Finanční informátor, 3. 12. 1936, č. 23, s. 217, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

¹⁰⁵⁶ Horáček, C.: Odvážná hra americká, Národní politika, 27. 9. 1933, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

¹⁰⁵⁷ Horáček, C.: Hospodářsko-politický diletantismus, Národní listy, 7. 12. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

a připomíná čtenářům zákaz některých opatření Nejvyšším soudem a doufá, že se podobná situace s odmítnutím těchto názorových proudů bude opakovat i v Československu.¹⁰⁵⁸

Zavedená hospodářská opatření přinesla i jeden nečekaný drobný následek, a to zhoršení mezilidských vztahů mezi Cyrilem Horáčkem a jeho bývalým žákem Karlem Englišem. Původně jen názorové rozdíly nad progresí výnosových daní,¹⁰⁵⁹ inflací atd.¹⁰⁶⁰ atd., se postupně přenesly z obou stran i do osobní roviny.¹⁰⁶¹ Zásadní vliv na těchto vztazích mělo jednání valné hromady Národní banky, kde se Horáček neudržel osobní kritiky Karla Engliše a pokusil se vyvolat jeho odvolání z místa guvernéra za jeho podíl na zavedení devalvace měny. Engliš však jednání valné hromady ustál a naopak Horáček, když se hospodářská situace nevyvinula tak, jak předpovídal,¹⁰⁶² sklidil ze strany některých periodik výsměch nad svými „zastaralými“ názory.¹⁰⁶³ Tento nový postoj některých redakcí zřejmě negativně ovlivnilo i jeho veřejné odborné renomé.¹⁰⁶⁴ Za rozpory je možné hledat patrně i skutečnost, že Karel Engliš byl stoupencem Hradu, který oceňoval jeho sociální cítění,¹⁰⁶⁵ na rozdíl od pozice Cyrila Horáčka, který měl s Hradem negativní vztahy.

Na výše uvedených odborných člancích je patrný hluboký názorový odstup Cyrila Horáčka od modernějších ekonomických názorových proudů, které připouští omezení tržních principů státními zásahy v krizovém období.¹⁰⁶⁶ Tento rozpor v případě Cyrila Horáčka však nebyl

¹⁰⁵⁸ Horáček, C.: Konec experimentování v Americe!, Národní politika, 29. 1. 1936, č. 29, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

¹⁰⁵⁹ Engliš, K.: Je progresse při výnosových daních fiskalismem?, Obzor národohospodářský, r. XXXII, 1927, s. 129-140.

¹⁰⁶⁰ Engliš, K.: Strašidlo inflace, Lidové noviny, 14. 12. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰⁶¹ Engliš kritizuje národohospodáře ze staré školy. Engliš, K. (anonymně): Proč po devalvaci koruny nestouply ceny, Lidové noviny, 1. 4. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č. Na přímý dotaz redaktora „Cesty“ J. Matouška Horáček uvádí, že nechce být jakýmkoliv způsobem spojován s K. Englišem. Dopis J. Matoušek C. Horáčkově, redaktor Cesty, 26. 4. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č. Dopis C. Horáček J. Matouškovi, 30. 4. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

¹⁰⁶² Redakce: Profesor Dr. C. Horáček O svém boji proti měnovým zákonům a o Reeskortnímu ústavu, Hospodářská Volnost, 22. 3. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č. Redakce: Druhý krok v měnové reformě, Venkov, 2. 6. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰⁶³ Redakce: Pro podporu soukromého podnikání proti politice autarkie, Národní listy, 1. 3. 1935, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č. Redakce: Další politika Národní banky, Lidové noviny, 1. 3. 1935, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č. Redakce: Řádná valná hromada Národní banky Československé, Právo lidu, 1. 5. 1935, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰⁶⁴ Redakce: Nač ještě ty řeči proti devalvaci, Venkov, 1. 3. 1935, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č. V článku se redakce opírá do odborných názorů z doby Rašína, které již nejsou v této době věcným argumentem. Redakce: Aby bylo jasno, Právo lidu, 20. 1. 1934, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

¹⁰⁶⁵ Jančík, D., Kubů, E.: Bankéř a finančník, případ Karla Engliše, c. d., s. 135.

¹⁰⁶⁶ Horáček, C.: Vědecký pokrok a národní hospodářství, Lidové Listy, 17. 11. 1929, č. 265, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

založen na nějaké neznalosti například keynesovských odborných názorů,¹⁰⁶⁷ ale na vnitřním přesvědčení nesprávnosti jimi zvolených postupů. Zdá se, i když to minimálně z jednoho výše uvedeného článku vyplývá, že Horáček dostatečně nedocenil pozitivní psychologický vliv jakýchkoliv zavedených opatření na spotřebitele. Zřejmě nevzal v potaz skutečnost, že dlouhodobé projevy velké hospodářské deprese si prostě vyžadovaly, vzhledem k síle tlaku veřejného mínění, jakákoliv i nekoncepční opatření, v jejichž moci bylo povzbudit ekonomické vztahy a důvěru v budoucnost. Tedy vlastně to, co Alois Rašín a Cyril Horáček svými ekonomickými názory dlouhá léta obhajovali.

¹⁰⁶⁷ Horáček, C.: Devaluace a revaluace, Finanční informátor, 7. 6. 1937, č. 11, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

4.1.8 Shrnutí

Z hlediska ekonomických teorií prodělal Cyril Horáček ve svém díle a myšlenkách postupný pozoruhodný vývoj, který se vyznačoval jistými návraty. Do první světové války byl stoupencem tzv. katedrového socialismu zprostředkovanou mu německou historickou školou, jejíž myšlenky rezonovaly na pražské univerzitě i u jeho předchůdců. Jednalo se zejména o ochranu českých národohospodářských zájmů, kdy se přikláněl k myšlenkám Friedricha Lista, tedy neformální ochrany průmyslu. Později po vzniku samostatného státu a zejména pod dojmem nastupující krize převládly u Horáčka liberální myšlenky klasické ekonomie Adama Smithe a Davida Ricarda, z jejichž díla převzal zejména principy omezení intervencí do hospodářského života a ekonomického vývoje.

Po vytvoření samostatného státu se role Cyrila Horáčka výrazně změnila. Z původně teoretického národohospodáře se stal národohospodářem praktickým, jehož úkolem bylo provádět aktivní hospodářskou politiku státu. Do tohoto kontextu je nutné začlenit nejen jeho vysoké politické funkce ministra financí, případně senátora, ale i jeho působení v různých senátních výborech a ve vrcholném orgánu Bankovního úřadu. Zatímco jeho příspěvek praktické politice státu ve funkci ministra financí byl velmi omezený, tak v případě jeho činnosti v Bankovním výboru Bankovního úřadu lze hovořit jako o úspěšném. Cyril Horáček se nejen podílel na vytvoření Národní banky, ale v tomto Bankovním úřadu prokazoval cit pro dílčí ekonomická opatření. Příspěvek Cyrila Horáčka lze vystopovat i na zavedení nové Československé měny, byť pouze v teoretické rovině. Aktivní činnost v těchto institucích přirozeně vyústila ve spolupráci s tehdejšími předními tvůrci státní měnové politiky Aloisem Rašínem. Cyril Horáček se s Aloisem Rašínem shodovali v pohledu na nutný kovový základ oběživa, ale lišili se v pohledu na deflační politiku, kterou Alois Rašín zastával. V této otázce se Horáček názorově spíše blížil k měnové politice zastávané Národní bankou za jejího guvernéra Viléma Pospíšila, kdy oba zastávali stabilizační měnovou politiku a aktivní měnovou politiku pohybů úrokové míry.

V závěru 20. let v době nastupující „velké deprese“, kdy se již Cyril Horáček aktivně na hospodářské politice státu nepodílel, se Cyril Horáček přiklonil k liberálním myšlenkám klasické ekonomie. Tento jeho vývoj je charakterizován jeho negativním postojem k tehdy přijímaným protikrizovým opatřením, jako byly tzv. Obilní monopol, účast zaměstnanců na řízení podnikatelských subjektů, pozastavení exekucí, proexportní prémie, ale i podpora státní železniční dopravy. Podobně se stavěl i k sanaci peněžních ústavů bez ohledu na ekonomický

dopad na klienty, případně ke zvýhodnění družstevních organizací, jejímž byl původně zastáncem a zejména k jednomu z hlavních opatření, kterým byla dvojí devalvace československé měny. Na přijatých opatřeních mu vadilo pokřivení tržních mechanismů při státní podpoře podnikatelských subjektů z peněz daňových poplatníků. Tento postoj Cyrila Horáčka, který si osobně mohl dovolit, protože nezastával politické funkce, vycházel z jeho pohledu na ekonomické krize, za kterými spatřoval změnu rovnováhy mezi spotřebou a výrobou, případně poruchu v měnovém systému vyvolanou poklesem hodnoty papírových peněz. Právě poruchy mezi nabídkou a poptávkou a inflaci oběživa viděl Cyril Horáček jako na hlavní příčinu „velké deprese“ a v souladu s názory klasické ekonomie věřil v silnou samoregulační schopnost ekonomiky, která si s těmito krizovými anomáliemi sama poradí, případně očistí hospodářství od ekonomicky nezdravých podnikatelských subjektů.

K napravení již krizí postiženého hospodářství navrhoval jen omezená opatření jako úspory na výdajové straně státního rozpočtu, racionalizaci výroby bez dopadu na výši mzdového fondu a zejména zvýšenou pracovní výkonnost, morálku a úspory obyvatel. Právě na příkladu úspor domácností je patrný názorový rozdíl mezi Cyrilem Horáčkem a novějšího keynesiánského přístupu, který se snažil úsporám bránit a použít je k nastartování ekonomiky.

Za v Československu v době hospodářské deprese dominující ekonomický směr, lze vnímat Karla Engliše, případně jeho názorového stoupence Jana Loevensteina a Vladimíra Vybrala. Englišova praktická teleologická teorie se s názorem Cyrila Horáčka neshodovala zejména v pohledu na peněžní jednotku, za kterou Engliš sice také vnímal původní kurantní minci, ale měna se dle jeho názoru následným ekonomickým vývojem odpoutala od svého původního hmotného základu. Nicméně přes tento rozpor byli Engliš s Horáčkem zastánci stabilní peněžní jednotky, čímž se vymezovali od názoru dalších českých národohospodářů především zastánců nastupujícího keynesiánského směru. Za keynesovce můžeme označit kromě dalších například Jiřího Hejdu, Theodora Pistoriuse a zejména Josefa Macka. Keynesovci, tedy stoupci teorií především J. M. Keynesa a G. Cassela, prosazovali přechod od liberálního k regulovanému kapitalismu s významnou úlohou státu, který měl dohlížet na vyvážený poměr mezi výrobou a spotřebou s cílem stabilizace hospodářské situace. S keynesovci, kteří však neměli na provádění faktické hospodářské politiky státu významnější vliv, se Engliš ve shodě s Horáčkem rozcházel v názoru na použití inflační politiky k urychlení hospodářského růstu. Hlavní výhradou Karla Engliše k tomuto keynesiánskému inflačnímu přístupu byla sociální nespravedlivost přesunu značných investic z reálných důchodů, se všemi průvodními dopady na životní úroveň, na stranu příjemců úvěrů. Jiný pohled na hospodářská opatření měl neoklasický směr zastávaný Vilibaldem Mildschuhem,

který tvořil jakýsi přechod mezi výše zmíněnými směry, zejména v pohledu na bankovní depozita emisní jednotky, která nemusí být za normální stabilní situace kryta novými statky, ale v případě krize, připouštěla státní zásahy do ekonomiky.

Je tedy zřejmé, že Cyril Horáček byl odpůrcem aktivnějšího boje s krizovými projevy v hospodářství, které byly základem nových ekonomických teorií. Horáček tyto ekonomické směry a jejich závěry negativně komentoval ve svých článcích i přes to, že si uvědomoval, že aktivní hospodářská politika přináší pozitivní morální dopad na společnost. Přes toto jeho konstatování Cyril Horáček neakceptoval nutnost významnějších, byť nekonceptních protikrizových opatření, z důvodu změny v myšlení obyvatelstva, které přinesla dlouhotrvající hospodářská krize. Právě neakceptováním těchto nutných změn v přístupu k hospodářské politice státu se Cyril Horáček vlastně odborně z hlavního směru ekonomického myšlení vzdálil a stal se ve své době prakticky jediným českým národohospodářem, který ještě preferoval původní klasickou ekonomii ve smyslu hesla „šetři a pracuj“.

5 Závěr

Předložená diplomová práce je výrazem porozumění a pohledem autora na osobnost Cyrila Horáčka, který byl nedílnou součástí české národohospodářské vědy přelomu 19. a 20. století. Cyril Horáček byl nepochybně významnou postavou české právní a národohospodářské vědy, která vstoupila nejen do dílčího teoretického, ale i do praktického diskursu. Tento praktický diskurs Horáček ovlivňoval nejen z titulu své funkce ministra financí a senátora, ale z celé řady dalších institucí, které ovlivňovaly hospodářskou politiku státu. Osobní přínos Cyrila Horáčka jeho působení na Právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity může být sotva zpochybňován. Jako pedagog byl schopen předávat nabyté vědomosti a za tuto svoji činnost se mu od jeho současníků dostávalo uznání. Svým přístupem, který byl inspirován jeho učitelem Albínem Bráfem, ovlivnil odborný a osobní růst celé řady nastupujících českých národohospodářů. V případě jeho politického angažmá již ale takový osobní význam patrný není.

Cyril Horáček pocházel z živnostnicko-měšťanské rodiny, která náležela svými finančními možnostmi a sociálními vazbami k elitě tehdejší pražské společnosti. Tato sociální síť sice nedokázala zabránit postupnému zhoršení životní úrovně rodiny, která nastala vlivem nemoci otce s trvalými následky, ale umožnila ve spojení s důrazem tehdejších měšťanských na vzdělání, aby se Cyril Horáček postupně mezi elitu tehdejší pražské společnosti vrátil. Sociální vazby a původ dovedly Cyrila Horáčka k aktivní politické činnosti v Národní straně, která však již měla v závěru 90. let 19. století jen omezený vliv na společnost a praktickou politiku. Jeho přechod do agrární strany je tak logickým politickým kalkulem a odborného směřování části jeho dosavadní odborné práce, která byla zaměřena na porozumění sociálních potřeb českého venkova. Horáčkově chápání agrární problematiky cílené na sociálně spravedlivější předpoklady rozvoje venkova se projevuje nejen v jeho pracích s názvem „Příspěvek k otázce agrární“, „Výminek“, „Národohospodářská učebnice“, ale také celou řadou absolvovaných přednášek určených pro veřejnost a místní agrární stranické organizace.

V agrární straně, která měla vysokoškolsky vzdělaných odborníků v oblasti práva a národohospodářství jen omezené množství, je poměrně záhy katapultován do širšího vedení strany. Nicméně se již brzy ukáže, že jeho možný politický přínos pro agrární stranu má svá omezení. To se projevuje nejen jeho odmítnutím funkce prezidenta Státního pozemkového úřadu, který měl z titulu své funkce reálnou možnost ovlivňovat praktické provádění

pozemkové reformy, tedy patrně nejdůležitější politické karty agrární strany za 1. Republiky, ale i jeho profesním selháním ve funkci ministra financí.

S touto významnou politickou funkcí se vlastně Cyril Horáček osobně neztotožnil, nebyl schopen odolávat tlaku veřejného mínění, prosadit své odborné názory, a to i přes dílčí úspěchy, jako byla restituce části peněz zabavených při měnové reformě. Cyril Horáček se krátkodobě stane někým, kdo má praktickou národohospodářskou politiku provádět, kontrolovat, řídit a formulovat, protože doba po vzniku Československé republiky byla vlastně obdobím formování nejen celé ekonomiky a měnového systému, ale i podnikatelských vrstev, právního řádu a s tím spojené nacionalizace ekonomiky a transfery ekonomické moci. To jsou tíživé ekonomické a sociální problémy, které jsou otázkou celé společnosti, a v tomto převratném prostředí je potřeba člověka adaptabilního na nové podmínky, který je dokázal řešit novým způsobem, a ukazuje se, že Cyril Horáček na tyto úkoly nestačí.

Je to vlastně pochopitelné. Horáček se svým vysokým sociálním statusem a intelektuálním myšlením nebyl politikem a do agrární strany svým sociálním původem, mentalitou a akademickým projevem nezapadal. Navíc pro provádění praktické prvorepublikové politiky vlastně neměl ani osobní vlohy. Cyril Horáček se vyznačoval jistou váhavostí, konzervativním myšlením a chyběla mu i potřebná dávka politické průbojnosti, schopnosti uzavírání kompromisních řešení a vedení zákulisních jednání. Pro agrární stranu byl tak užitečný jen po odborné stránce při vytváření národohospodářské části programu, případně stylizace řady zákonných návrhů, jako je například zákon o Výměncích, Pozemkové bance a Pozemkovém úřadě. I v této oblasti je ale záhy patrné, že jeho odborný přínos agrární politice má svá omezení. To se projevuje nejen tím, že v praxi, i přes teoretické vyznění jeho prací, vlastně zastává programové pozice konzervativních selských a statkářských vrstev na venkově, což bylo pro významnou část strany nepřijatelné, ale i v otázce pozemkové reformy, tedy v otázce zásadního aktu transformačního charakteru.

Právě připravovaná pozemková reforma není ze strany Cyrila Horáčka v této době nijak veřejně komentována, přestože před válkou se k ní opakovaně v teoretické rovině v pozitivním smyslu vyjadřoval a zdůrazňoval její sociálně-ekonomický přínos pro společnost. Cyril Horáček byl tak sice zastáncem přerozdělení pozemkového vlastnictví, ale neztotožnil se s hloubkou jejího provedení. Jako zastánce středního zemědělského stavu odmítal přílišné drobení pozemkového fondu a výsledná verze jej neuspokojila. Na žádost vedení agrární strany se sice účastní jednání Zvláštního výboru pro pozemkovou reformu, ale je patrné, že zastává jiné sociální pozice, které se s postupujícím věkem stávaly stále konzervativnějšími a blížily se názorům majetnější části venkova. Je to zřejmé z jeho

požadavků na omezení majetkových transferů, snaze o prosazení vyšší pozemkové výměry statků vyjmutých z tzv. Záborového zákona, ale i z jeho názorů na podstatné zvýšení náhrad zabraných statků, případně na snížení možného úvěrového krytí nabyvatelům půdy.

Příznačná je i absence odborných komentářů Cyrila Horáčka v tak podstatné problematice 1. republiky, jakou byla prováděná nostrifikace, a to přesto, že jako ministr financí za agrární stranu se měl na jejím provádění výrazně podílet. Tyto názorová konzervativní stanoviska Cyrila Horáčka a jeho zřejmé politické limity směřují postupně k tomu, že se v této straně ocitne na okraji rozhodovacích procesů a je postupně upozaděn. Tento postupný úpadek jeho politického a odborného vlivu přinášela Cyrilu Horáčkovi pocit vnitřního neuspokojení, neboť neměl v agrární straně takovou pozici, jakou by si představoval. Jeho pocit z aktivní politiky se tak mění v pocit frustrace, který vyústí jeho myšlenkovým přechodem na pravici politického spektra. Ukazuje se, že Cyril Horáček patří mentálně do doby sklonku monarchie, moderní politické trendy ne zcela chápe, není schopen je reflektovat a postupně se tak zařazuje do ultrakonzervativního prostředí, které je mu svými reminiscencemi minulosti srozumitelné.

Podobný vývoj jako ve své politické kariéře prodělal i jako národohospodář. Jeho národohospodářské názory jsou nosné v době monarchie, kdy představují střední proud teoretického diskursu. V této době se Cyril Horáček angažuje ve zlepšení sociálních a ekonomických podmínek městského a venkovského obyvatelstva a výrazně prosazuje hospodářský nacionalismus. Jakmile, ale dojde k naplnění národně-politických požadavků po 1. světové válce, tak se Cyril Horáček vrací ke kořenům liberální klasické ekonomie a stává se neaktuálním. Nebere v potaz novější neoklasický ekonomický směr a v závěru 20. let již podrobuje kritice i družstevní formu podnikání, jejímž byl původně praktickým zastáncem. Tedy v rámci samostatného státu prosazuje liberální klasickou ekonomii plného tržního prostředí, a to bez ohledu na sociální dopady a průběh následné „velké deprese“. Lze usuzovat, že jeho hospodářský nacionalismus s liberálními prvky tržní ekonomiky má vzhledem k jeho vlastnímu sociálnímu zařazení a původu dané limity a je směřován k naplnění ekonomických a politických zájmů středních podnikatelských vrstev.

Cytil Horáček sice i přes svůj sociální původ do svého ekonomického programu částečně zapojuje nižší vrstvy městského a vesnického obyvatelstva, ale z pozice tzv. katedrového socialismu, tedy z pozice nacionálního sjednocení všech vrstev národa s cílem odstranění odstředivých tendencí a radikalizujících prvků ve společnosti. Tato jeho názorová pozice se naplno projevuje po vytvoření samostatného státu, který je také charakterizován vzestupem sociálního citění. Cyril Horáček je sociálním citěním vybaven, ale jiného konzervativního

typu, který má výrazná omezení. Je evidentní, že Cyril Horáček neuvažuje dále za nacionální změnu majetkových struktur a transferů. Nepochází k závěru, že zrušení velkostatku je modernizačním příspěvkem, prostředkem pro pokles cenové hladiny produkovaného zboží, případně pro poskytnutí sociálních jistot nejnižším vrstvám venkovské společnosti, která půdu obdělává, protože vlastnictví půdy znamená v praxi vyšší investice do vlastního hospodaření.

Za první republiky tak Cyrilu Horáčkovi chybí smysl pro globální řešení, pro koncept hospodářského vývoje, což je pro osobu, která by chtěla ovlivňovat veřejný diskurs, nezbytné. Cyril Horáček, ani ve funkci ministra, neřeší problémy jako celek, ale vyjadřuje se jen k některé dílčí problematice. Tato jeho charakteristika je zřejmá i ve srovnání s jinými významnými národohospodáři, kteří prováděli v této době aktivní státní národohospodářskou politiku, jako byl Alois Rašín a Karel Engliš. Alois Rašín byl politickou autoritou, která se zabývala praktickými hospodářskými úkoly bezprostředně po vzniku republiky. Jeho teoretická ekonomie má sice omezený okruh řešení přicházejících hospodářských otázek, ale jeho praktický význam pro hospodářství Československa je i pro jeho osobní vlastnosti podstatný.

Cytil Horáček, ale i Alois Rašín, jsou vlastně oba výraznými praktickými národohospodáři, kteří jsou zastánci ekonomického myšlení 19. Století, a přestože se postupně přetaví v národohospodáře širšího záběru, tak je zřejmé, že se jejich myšlenkový vývoj zastavil na určitém stupni ekonomického poznání a vývoje. Tato jejich praktická vybavenost je právě podnětem pro sepsání národohospodářské učebnice, která je vlastně interpretací určitých porozumění a vychází z praktické národohospodářské vědy bez nutnosti zapojení vlastních originálních teorií. V případě Cyrila Horáčka, ale vlastně i Aloise Rašína se tak ukazuje, že toto jejich porozumění je značně konzervativní a pohybují se vlastně v národohospodářském diskursu ve vrstvě liberálů, jejichž odborné závěry byly vlastně reálně popřeny ekonomickým vývojem v nové Československé republice. Oproti tomu Karel Engliš je ekonom, jenž se pokouší propojit teoretické i praktické výsledky dosavadního ekonomického vývoje a jeho význam v oblasti teoretické národohospodářské vědy je značný. Karel Engliš je původní český originální ekonom, s mezinárodním přesahem, což je potvrzeno nejen celou řadou pokračovatelů a stoupců, ale i ekonomickým pojednáním s názvem „Systém národního hospodářství“, který je přeložen do celé řady světových jazyků. Tato jeho práce je vyjádřením jeho teleologického vidění světa jako komplexního systému a je uceleným pochopením ekonomických zákonitostí.

Nicméně ze srovnání Aloise Rašína a Cyrila Horáčka vyplývá, že ač byly oba zastánci kovového krytí měnové jednotky, tak v jiném ohledu nejsou závěry současných předních

ekonomů zcela správné. Jedná se o dílčí porozumění Cyrila Horáčka jako stoupence deflační měnové politiky Aloise Rašína v první polovině 20. let. Z výsledků bádání je patrné, že Cyril Horáček zastával v tomto dílčím ekonomickém myšlení aktivní měnovou politiku pohybu úrokových kurzů a chápal aktuální potřeby podnikatelských exportních subjektů z hlediska podpory zaměstnanosti. Toto své dílčí pochopení aktivně prokazoval zejména v Bankovním úřadu ministerstva financí, předchůdci Národní banky, kterou pomáhal vytvořit. Patrně právě činnost Cyrila Horáčka v tomto úřadu patří k jeho nejúspěšnějším v praktické národohospodářské politice. Je evidentní, že Cyril Horáček byl spíše zastáncem měnové politiky stabilní peněžní jednotky a jeho názory v této dílčí hospodářské politice souzněly s praktickou hospodářskou politikou Národní banky, prakticky prováděnou do roku 1934, než s deflační měnovou politikou zastávanou Aloisem Rašínem.

Cytil Horáček v podstatě svoji kariéru národohospodářského praktika ukončil těsně před vypuknutím světové války první částí své národohospodářské učebnice, která svým významem jistým způsobem koresponduje s osobou Cyrila Horáčka. Přestože její odbornost i kvantum zpracovaného materiálu je působivé, tak praktický dopad této učebnice je omezený. Význam této učebnice je poznamenán nejen výraznými sociálně-ekonomickými změnami po první světové válce, ale i její chybějící druhou částí o průmyslové výrobě. A stejně tak je tomu s Cyrilem Horáčkem, který byl na vrcholu své intelektuální tvořivosti v prvním desetiletí 20. století, kdy se teoreticky vyjadřoval k aktuálním dílčím problémům tehdejší společnosti. Cyril Horáček v období sklonku monarchie teoreticky reflektoval zlepšení sociálně-ekonomických podmínek ve městech a na venkově, včetně tak zásadních společenských změn jako byla například pozemková reforma. Avšak po 1. světové válce již nedokázal převratné změny v ekonomickém myšlení vstřebat a podobně je tomu tak i v případě jeho politické činnosti, což nikterak nesnižuje jeho odborný význam jako pedagoga a národohospodáře.

Cytilu Horáčkovi se, jako významnému českému pedagogovi, národohospodáři a politikovi, dostalo exklusivní příležitosti stát se jedním z praktických architektů hospodářské a politické výstavby základů nového státu. Tato příležitost však nebyla, vlivem jeho konzervativní založení svázaného s teoretickými odbornými postuláty 19. století, z jeho strany využita.

6 Prameny

6.1.1 Archivní fondy

AUK, fond Právnická fakulta, fond č. 105
NBC, fond Bankovní výbor, karton č. 1
NBC, fond Bankovní výbor, karton č. 4
NBC, fond Bankovní výbor, karton č. 7
NBC, fond Bankovní výbor, karton č. 27
NBC, fond Bankovní výbor, karton č. 28
NBC, fond Bankovní výbor, karton č. 32
NBC, fond Bankovní výbor, karton č. 36
NBC, fond Bankovní výbor, karton č. 47
MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1
MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3
MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4
MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6
MÚA AV ČR, fond Otakar Sommer
MÚA AV ČR, fond Emil Ott
MÚA AV ČR, fond Edvard Beneš
MÚA AV ČR, fond Národohospodářský ústav
MÚA AV ČR, fond Stanislav Špaček, sign. II b 1A.
MÚA AV ČR, fond TGM, i. č. KOR I-36-1904
NM, fond Albín Bráf, karton č. 7
NM, fond Albín Bráf, karton č. 8
NM, fond Albín Bráf, karton č. 9
NM, fond Alois Rašín, karton č. 7
NM, fond Alois Rašín, karton č. 8
NM, fond Alois Rašín, karton č. 9
NM, fond Cyril Horáček, karton č. 2
NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3
NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4

NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5
NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9
NM, fond Cyril Horáček, karton č. 11
NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14
NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15
NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16
NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17
NM, fond Karel Engliš, karton č. 5
NM, fond Karel Engliš, karton č. 15
NM, fond Karel Engliš, karton č. 16
NM, fond Karel Engliš, karton č. 25
NTM, fond č. 432, karton č. 1
NTM, fond č. 432, karton č. 2
ÚAV NF 1948-1955
ZPK, MAB, 1935

6.1.2 Tištěné

Engliš, K.: Devalvace československé koruny, Praha: NBČ 1934, NM, fond Karel Engliš, karton č. 43, i. č. 139.

Horáček, C.: Albín Bráf na kathedře, 1917, bez místa vydání, NM, Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: O prof. Albínu Bráfovi, o jeho úmrtí 1. 7. 1912 v Roztokách, bez místa a data vydání, NM, fond C. Horáček, karton č. 2, bez i. č.

Horáček, C.: O vědeckém významu Albína Bráfa, Zvláštní otisk z časopisu Sborník věd právních a státních r. XIII, sešit 1., bez data vydání, NM, fond C. Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C. (C. Urbanov): Balady, Praha: B. Kočí 1927.

Horáček, C. (C. Urbanov): Bělohorská trilogie, Praha: B. Kočí 1928.

Horáček, C.: Hospodářský podklad ženské otázky, předneseno v Ústředním spolku českých žen, Praha: 1900.

- Horáček, C.: Otázka dělnických bytů a pokusy o její řešení u nás, Prof. Dr. Cyril Horáček, přednáška v českém klubu 31. 1. 1903, Praha: nákladem vlastním 1903.
- Horáček, C.: Bytová otázka a městská renta pozemková, Praha: Bursík a Kohout 1905, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č.
- Horáček, C.: K otázce bytové, Zvláštní otisk z Pražské lidové revue, Praha: 1907, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č.,
- Horáček, C.: Počátky českého hnutí dělnického, Praha: 1933, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 2, bez i. č.
- Horáček, C.: Posmrtná vzpomínka prof. Dr. C. Horáčka, přednesená na smuteční slavnosti pořádané PF UK dne 3. 11. 1925, Praha: UK 1925, NM, fond Cyril Horáček, Karton č. 2, bez i. č.
- Horáček, C. (C. Urbanov): Povídky z pražského ovzduší, Praha: B. Kočí 1926.
- Horáček, C.: Povšechný význam bytové otázky a řešení její jakožto součásti politiky obecní, referát Prof. Dr. C. Horáčka na 4. sjezdu českým měst, Praha: Merkur 1911, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 2, bez i. č.
- Horáček, C. (C. Urbanov): Bělohorská trilogie, Praha: B. Kočí 1928, 238 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 109.
- Horáček, C. ml.: Úvod do studia statistiky, nástin přednášek, část I., Praha: Všehrad 1932.
- Index C. Horáčka mladšího s výsledky z let 1915-1919. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.
- Horáček, C. (A. Z.): Různé cesty, hra o 4. jednáních, 92 s., Praha: Týden 1910, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 88.
- Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl první: Část úvodní a politika populační, Praha: Všehrad 1912, 90 s.
- Horáček, C.: Učebnice národohospodářské politiky, oddíl druhý: Politika zemědělská a ostatních druhů prvovýroby, Praha: Všehrad 1914, 718 s.
- Seznam přednášek UK ročník 1948-49. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.
- Výroční zpráva o činnosti akademického čtenářského spolku v Praze od 1. 10. 1885 do 30. 9. 1886, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 2, bez i. č.
- Zpráva ke schůzi výboru Městské spořitelny Pražské, 29. 1. 1902, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 11, bez i. č.
- Zpráva NS č. 1587, 14. 3. 1923, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.
- Zpráva NS č. 1910, 23. 6. 1924, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

6.1.3 Rukopisy, Koncepty článků

- Horáček, C.: Albín Bráf, rukopis 4 s., 1912, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č.
- Horáček, C.: Agrárně politická literatura, rukopis 23 s., 1898, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 25.
- Horáček, C.: Autoritativní demokracie, rukopis 2 s., 1939, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.
- Horáček, C.: Balady, básnická sbírka, rukopis 45 s., 1881-1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 106.
- Horáček, C.: Blázen, hra o 3. jednáních, rukopis 51 s., 1920, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 98.
- Horáček, C.: O boji s krizí v zemědělství, koncept přednášky pro Společnost pro vědy státní a sociální, rukopis 37 s., 1896, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 111.
- Horáček, C.: Bud' – anebo!, rukopis 2 s., 1939, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.
- Horáček, C.: Bydleme líp. K nápravě bytové otázky, rukopis 7 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 72.
- Horáček, C.: Bytová otázka, na sjezdu českých měst, rukopis 3 s., 1911, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 123.
- Horáček, C.: Časové poznámky, rukopis 2 s., 1939, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.
- Horáček, C.: Čech, rukopis 47 s., 1909, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 86.
- Horáček, C.: Červený kohout, rukopis 26 s., 1906, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 83.
- Horáček, C.: České veřejnosti - provolání o založení spolku pro bytovou reformu, rukopis 3 s., 1907, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 120.
- Horáček, C.: Dědictví, hra o 4. jednáních, rukopis 55 s., 1904, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 80.
- Horáček, C.: Dějiny nauky hospodářské, rukopis 58 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 32.
- Horáček, C.: Dělnická otázka, rukopis 55 s., 1898-1899, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 26.

Horáček, C.: Dva legionáři, hra o 3. jednáních, rukopis 39 s., 1920, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 97.

Horáček, C.: Habilitační posudek práce dr. A. Basche s názvem „Teorie inflace“, rukopis 3 s., 1923, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 57.

Horáček, C.: Hospodářské a sociální změny 19. století, rukopis 8 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 34.

Horáček, C.: Hnutí pro etickou kulturu, koncept přednášky pro Společnost pro vědy státní a sociální, rukopis 3 s., 1896, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 112.

Horáček, C.: Interpelace senátora Dr. Horáčka na ministra financí v příčině politiky daňové, rukopis 1 s., 1921, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Jan Hus, hra o 5. jednáních, rukopis 27 s., 1912, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 90.

Horáček, C.: Jan Žižka, truchlohra o 5. jednáních, rukopis 26 s., 1913, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 92.

Horáček, C.: Jarní píseň, rukopis 17 s., 1880-1881, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 77.

Horáček C.: Josef Gruber, posmrtná vzpomínka, rukopis 7 s., 1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 58

Horáček, C.: K diskuzi o soustředění středostavovské organizace, rukopis 1 s., (1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Kam spějeme, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: „Ks...naočkovaný jev z krve národa“, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: K závaznosti zemědělského pojištění, rukopis 16 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 35.

Horáček, C.: K zavedení tříleté prezenční služby vojenské, rukopis, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Naléhavá interpelace pro ministerského předsedu a vládu, rukopis, 29. 2. 1920, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Na letním bytě, rukopis 28 s., 1904, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 81.

Horáček, C.: Na vesnici, hra o 4. jednáních, rukopis 58 s., 1908, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 84.

Horáček, C.: Náš národ a princip demokratický, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Návrh na zodpovězení otázky nedělního klidu, rukopis, 6 s., 1903, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 115.

Horáček, C.: Návrh na zřízení československé národní banky, předběžný referát, rukopis 15 s., 1918, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 124.

Horáček, C.: Národohospodářské kurzy-soubor přednášek, rukopis 33 s., 1901-1902, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 28.

Horáček, C.: Naše další úkoly měnové a otázka valorizace, rukopis 15 s., 1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 31.

Horáček, C.: Naše národohospodářské nedostatky, rukopis 44 s., 1894, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 2

Horáček, C.: Nauka o mezdním fondu (habilitační spis), rukopis 293 s., Praha: 1897, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, i. č. 6.

Horáček, C.: Nesnáze naší zákonodárné techniky, rukopis 3 s., (1937-1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Neudržitelný stav, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Otázka penzistů, rukopis 2 s., (1937), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Odůvodnění hospodářského a sociálně-politického programu realistické strany, rukopis, 1900, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 113.

Horáček, C.: Osnova zákona o pozemkovém úřadě, rukopis 3 s., 1919, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Osnova návrhu zákona o bance pozemkové, rukopis 2. s., nedatováno, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Osnova zákona o úpravě výměnkových právních předpisů, rukopis 6 s., 1925, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 128.

Horáček, C.: Osnova návrhu zákona o zřízení Pozemkové banky a Pozemkového úřadu, rukopis 3 s., nedatováno, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: O veřejné kritice, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Pohřební řeč nad rakví A. Bráfa, rukopis 2 s., 1912, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 29.

Horáček, C.: Pokušení, rukopis 21 s., 1914, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 94.

Horáček, C.: Projev na sjezdu staročeské strany, rukopis 2 s., 1904, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 117

Horáček, C.: Projev pro zahajovací schůzi Spolku pro bytovou reformu, rukopis 3 s., 1907, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 121.

Horáček, C.: Program přednášek o národním hospodářství, o politice sociální a dělnické otázky, o dějinách nauky národohospodářské a theorii národního hospodářství, rukopis 129 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 39.

Horáček, C.: Průmyslová politika, rukopis 182 s., poznámka na deskách: univerzitní přednášky, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 41.

Horáček, C.: Přednáška univerzitní a agrárním problému. O literatuře agrárně- politické, rukopis 84 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 42.

Horáček, C.: Přemysl Otakar II., hra o 5. jednáních, rukopis 34 s., 1911, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 89.

Horáček, C.: Řeč na volební schůzi v Pardubicích, rukopis 8 s., 1906, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 119.

Horáček, C.: Řeč na volební schůzi v Chlumci nad Cidlinou, rukopis 11 s., 1906, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 118.

Horáček, C.: Sestup a vzestup, rukopis 29 s., 1922, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 99.

Horáček, C.: Slepá, rukopis 24 s., 1909, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 87.

Horáček, C.: S poctivostí nejdál dojdeš, rukopis 40 s., 1922, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 100.

Horáček, C.: Stříbrná bula, rukopis 52 s., 1912, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 91.

Horáček, C.: Soumrak tisku, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Tudíž učiněn konečně krok k stranickému zjednodušení, rukopis 3 s., (1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

Horáček, C.: Úvěrnictví, rukopis 24 s., 1899, německy, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 27.

- Horáček, C.: Úvěrnictví, rukopis 95 s., na deskách: přednášky o úvěrnictví Letní semestr 1899, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 44.
- Horáček, C.: Úvěr a organizace úvěru, úvěr zemědělský, peníze a měna, pojišťování a zemědělství, zprostředkování práce, rukopis, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 43.
- Horáček, C.: Úvod do vývoje hospodářského, rukopis 60 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 45.
- Horáček, C.: Už zase, rukopis 2 s., (1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.
- Horáček, C.: Vady kolektivního vyvlastňování, rukopis 2 s., (1937-1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.
- Horáček, C.: Vůdcovský princip, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.
- Horáček, C.: Výhody zjednodušení politických stran, rukopis 4 s., (1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.
- Horáček, C.: Vyjádření k dotazníku o úpravě měny, rukopis 8 s., 1919, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 6, i. č. 125.
- Horáček, C.: Výlet, rukopis 72 s., 1906, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 82.
- Horáček, C.: Vývoj hospodářský, rukopis 37 s., MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 47.
- Horáček, C.: Zbytkový statek, hra o 3. jednáních, rukopis 28 s., 1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 105.
- Horáček, C.: Z dějin vlasti, básnická sbírka, rukopis, 1925-1926, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 103.
- Horáček, C.: Z dob mládí, rukopis 24 s., 1880-1881, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 4, i. č. 77.
- Horáček, C.: Zklamání ze staronového režimu, rukopis 2 s., (1938-9), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.
- Horáček, C.: Zločin a trest, rukopis 16 s., 1928, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 5, i. č. 108.
- Horáček, C.: Z krajnosti do krajnosti, rukopis 2 s., (1939), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 5, bez i. č.

6.1.4 Paměti

Horáček, C.: Vzpomínky mého života. MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 1, bez i. č.

Horáček, C.: Vzpomínky mého života. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

6.1.5 Periodický tisk

Recenze: Příspěvek k otázce agrární od C. Horáčka, Čas, 15. 12. 1894, č. 50, s. 785-787, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Z volebního bojiště, Čas, 23. 10. 1906, č. 292, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Hlasy novin, Čas, 9. 3. 1921, NM, fond Karel Engliš, karton č. 59, bez i. č.

Horáček, C.: Platy státních zaměstnanců, Čas, 21. 12. 1921, č. 298, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Ochrana nájemníků, Čas, 2. 4. 1922, č. 78, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Emancipujme se hospodářsky, Česká stráž, 26. 11. 1892, č. 48, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

Horáček, C. (Viator): Alpské potulky, Česká stráž, 25. 8. 1894, č. 34, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Daně, Český deník, 15. 12. 1920, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 59, bez i. č.

Hejda, J.: Englišův lék proti krizi, České slovo, 10. 1. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Redakce: Rozhovor s profesorem národohospodářství na české universitě drem. Cyr.

Horáčkem, O agrární revui, příčinách jejího založení a její důležité úloze, Veliká a významná role české strany agrární v našem národě, Český venkov, 10. 4. 1914, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C.: Pravý muž na pravém místě, Československý Finanční zpravodaj, 8. 12. 1938, č. 29, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: O unikání kapitálu do ciziny, Daňová a bilanční revue, 11. 12. 1933, č. 11-12, s. 305-306, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Zlatá doložka v Norsku uznána, Finanční informátor, 3. 12. 1936, č. 23, s. 215, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Pražské dolarové půjčky, Finanční informátor, 3. 12. 1936, č. 23, s. 217, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (Amicus): Kam spějeme?, Finanční informátor, 3. 12. 1936, č. 23, s. 215, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Devalvace a revaluace, Finanční informátor, 7. 6. 1937, č. 11, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Význam spořivosti, Jest spoření prospěšným nebo škodlivým?, Finanční informátor, 2. 11. 1937, č. 5, s. 33, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Univ. Prof. Dr. Cyril Horáček, Finanční informátor, 31. 10. 1938, č. 21, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (Sk): Národní jednota, Finanční reformátor, 2. 12. 1938, 4. 23, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: K novému roku 1939, Finanční informátor, 1. 1. 1939, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Ochrana pohledávek stavebních, Hlas národa, 8. 6. 1899, č. 157, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Dvacáté páté výročí městské spořitelny, Hlas národa, 1. 5. 1900, č. 120, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: O zprostředkování práce, Hlas národa, 7. 1. 1901, č. 7, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Otázka pojišťování v zemědělství, přednáška C. Horáčka, Hlas národa, 18. 5. 1901, č. 136, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C.: Glossy k agrárním glossám, Hlas národa, 19. 5. 1901, č. 137, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Byty ve velkých městech-přednáška C. Horáčka, Hlas národa, 13. 12. 1901, č. 343, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Doslov ze schůze českého klubu na téma ideje a skutečnosti celnopolitické, 3. díl, Hlas národa, 19. 12. 1901, č. 349, s. 1., NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (H): K valné hromadě rakousko-uherské banky, Hlas národa, 5. 1. 1902, č. 5, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

Horáček, C.: Otázka dělnických bytů a pokusy o její řešení u nás, Hlas národa, 1. 2. 1903, č. 32, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C. (A. Z.): Česká spořitelna, Hlas národa, 1. 3. 1903, č. 59, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Levné dílny maloživnostníkům, Hlas národa, 7. 7. 1903, č. 182, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: O některých směrech komunální politiky po stránce sociální-přednáška C. Horáčka, Hlas národa, 16. 2. 1904, č. 47, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C. (A. Z.): Varovný hlas z Vídně, Hlas národa, 19. 11. 1904, č. 320, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Projev v Hospodářském společenstvu v Nových Benátkách, Hlas národa, 28. 2. 1905, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Posmrtná oslava J. Exc. JUDra Albína Bráfa na české universitě, slavnostní řečník prof. dr. Cyril Horáček, Hlas národa, 17. 11. 1912, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Sbor obecních starších, Příloha k „Hlasu národa“, 1902, výstřížek bez data a čísla vydání, NM, Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C. (A. Z.): Agrární hymna, Příloha večerního listu k Hlasu Národa, 8. 2. 1907, č. 39, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

Redakce: Poslanec dr. Srb a prof. dr. Horáček před svými voliči, Příloha k „Hlasu národa“, 22. 2. 1908, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C.: Železniční spojení s Brnem, Hospodářský archiv s přílohou bilančních kritik (1936), č. 32. s. 480-481.

Horáček, C.: Naše diplomacie, Hospodářský archiv s přílohou finančních kritik, 14. 10. 1938, roč. XVII., č. 41, s. 50, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č.

Horáček, C.: Státní hospodářská rada, Hospodářský archiv s přílohou finančních kritik, 28. 1. 1939, roč. XVIII., č. 4, s. 50, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 4, bez i. č.

Vybral, V.: K otázce definice hospodářského jednání, Hospodářská politika, 4. 3. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Engliš, K.: Směrnice Rooseveltových opatření, Hospodářská politika, 7. 10. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Redakce: Profesor Dr. C. Horáček O svém boji proti měnovým zákonům a o Reeskortnímu ústavu, Hospodářská Volnost, 22. 3. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Redakce: o Závazném sdružování rolnickém, přednáška C. Horáčka, Katolické listy, 24. 6. 1902, č. 171, s. 1-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C. (Knidam): „Národní výbor“, Krakonoš, 10. 11. 1896, č. 31, s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Vědecký pokrok a národní hospodářství, Lidové Listy, 17. 11. 1929, č. 265, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Drahota a životní míra, Lidové listy, 20. 12. 1929, č. 293, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Zemědělská krize otrásá hospodářským pilířem republiky, Lidové listy, 20. 12. 1929, č. 293, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: K prodloužení zákona o stavebním ruchu, Lidové listy, 16. 3. 1930, č. 63, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Engliš, K.: Trojí snížení cen ve zlatě, Lidové noviny, 13. 5. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Engliš, K.: Nedostatek oběživa, Lidové noviny, 30. 7. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Redakce: Engliš o Rooseveltových opatřeních, Lidové noviny, 7. 9. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Engliš, K.: Demokracie na rozcestí, Lidové noviny, 14. 12. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Engliš, K.: Strašidlo inflace, Lidové noviny, 14. 12. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Engliš, K.: Je zhodnocení zlata příčinou krize?, Lidové noviny, 17. 12. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Engliš, K.: Dumpingová námitka proti měnovým příplatkům, Lidové noviny, 17. 1. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Engliš, K. (anonymně): Proč po devalvaci koruny nestoupily ceny, Lidové noviny, 1. 4. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Literární pondělí: Nespokojená poznámka literární, Lidové noviny, 10. 12. 1934, č. 10, s. 5, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Další politika Národní banky, Lidové noviny, 1. 3. 1935, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Horáček, C.: Otázka peněz, Národní hospodář, 27. 10. 1918, č. 250, s. 17, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: K novému jmenování státní železniční rady, Národní hospodář, 13. 3. 1926, č. 72, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Hospodářská demokracie?, Národní hospodář, 22. 2. 1936, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Otázka vývozu, Národní hospodář, 10. 9. 1936, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Zprávy ze Sboru obecních starších královského hlavního města Prahy, Národní listy, 10. 10. 1905, č. 279, NM, Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Denní zprávy, Zármutek starostátnických orgánů, Národní listy, 26. 10. 1906, č. 295, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Pozor v čas!, Národní listy, 29. 12. 1918, č. 169, s. 5, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: První krok k nápravě měny, Národní listy, 23. 2. 1919, č. 47, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Spor o kurs koruny, Národní listy, 22. 8. 1922, č. 229, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Národní listy, 4. 11. 1922, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Národní listy, 8. 11. 1922, č. 306, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Dražota a kurs koruny, Národní listy, 14. 11. 1923, č. 313, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: K posledním zjevům bankovním, Národní listy, 1. 4. 1923, č. 89, s. 21, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Za dr. Karlem Hellerem, Národní listy, 8. 11. 1923, č. 308, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: K otázce fondu pro ztráty vkladové, Národní listy, 27. 2. 1924, č. 57, s. 5, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: K posledním událostem měnovým, Národní listy, 20. 3. 1924, č. 79, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Profesor dr. Josef Gruber, Národní listy, 9. 5. 1925, č. 127, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Ministři stran a ministři státu, Národní listy, 10. 1. 1926, č. 10, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Z burzovního zákulisí, Národní listy, 19. 2. 1926, č. 50, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: V naší republice je 14000 dělnických, zemědělských a živnostenských družstev, Národní listy, 3. 3. 1926, č. 62, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Demokratism v armádě, Národní listy, 14. 12. 1926, č. 342, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Nesplacený kulturní dluh, Národní listy, 23. 1. 1927, č. 22, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Nový experiment na poli spořitelnictví, Národní listy, 26. 1. 1927, č. 25, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: K novému zákonu o podpoře stavebního ruchu, Národní listy, 17. 4. 1927, č. 106, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: K znovuzřízení našich silnic, Národní listy, 29. 6. 1927, č. 177, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: O ražbě stříbrných desetikorun, Národní listy, 27. 7. 1927, č. 205, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Pozemková spekulace, Národní listy, 4. 10. 1927, č. 273, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Ke zřízení poštovní spořitelny, Národní listy, 19. 10. 1927, č. 288, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Které nádraží by mělo být ústředním?, Národní listy, 22. 11. 1927, č. 322, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Má býti u větších bytů vůbec vyloučena ochrana nájemníků?, Národní listy, 10. 1. 1928, č. 10, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Mají zemské úvěrní ústavy splynout?, Národní listy, 21. 1. 1928, č. 21, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: K zavedení zlaté měny, Národní listy, 8. 4. 1928, č. 99, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (Starý kantor): Platový zákon a staří profesoři, Národní listy, 5. 1. 1929, č. 5, s. 2, NM, Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: O tzv. světové inflaci, Národní listy, 23. 12. 1930, č. 70, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Zakalený výhled, Národní listy, 2. 1. 1931, č. 2, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Významné gesto, Národní listy, 22. 1. 1931, č. 22, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Tajemná komise, Národní listy, 11. 2. 1931, č. 42, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Experimentování se zemskými úvěrními ústavy, Národní listy, 27. 2. 1931, č. 58, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Krize železnic, Národní listy, 10. 6. 1931, č. 159, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Dnešní světový finanční rozvrat, Národní listy, 16. 10. 1931, č. 283, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Stinné stránky devisové zlaté měny, Národní listy, 6. 11. 1931, č. 71, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: K návrhu na národní hospodářskou konferenci, Národní listy, 6. 5. 1932, č. 124, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Demagogie s vítězstvím devalvace, Národní listy, 6. 5. 1932, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Oklikou ke znehodnocení měny?, Národní listy, 5. 1. 1934, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Redakce: Pravé příčiny nemožnosti našeho vývozu, Národní listy, 1. 2. 1934, NM, fond Karel Engliš, karton č. 65, bez i. č.

Horáček, C.: Pro ozdravení státních financí, Národní listy, 14. 3. 1934, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Konečná rozhodnutí o konfiskacích „Národních listů“, Národní listy, 7. 4. 1934, s. 1, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Redakce: Konečná rozhodnutí o konfiskacích „Národních listů“, Národní listy, 14. 4. 1934, s. 2, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Hospodářsko-politický diletantismus, Národní listy, 7. 12. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Redakce: Pro podporu soukromého podnikání proti politice autarkie, Národní listy, 1. 3. 1935, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Horáček, C.: Otázka jednoletého dobrovolnictví, Národní listy, 8. 12. 1935, výstřižek bez čísla vydání, s. 5, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Censura a svoboda tisku, Národní listy, 8. 7. 1937, č. 184, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Recenze: Bytová otázka a městská renta pozemková od C. Horáčka, Příloha Národních listů, 30. 9. 1905, č. 269, s. 9, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Nesnáze pražské dopravy, Příloha Národních listů, 13. 12. 1927, č. 343, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Co nám chybí?, Národní obnova, 23. 7. 1938, č. 30, s. 1-2., NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Traviči národa, Národní obnova, s. 10, výstřížek bez data a čísla vydání, (prosinec 1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Majoři, Národní obnova, s. 9, výstřížek bez data a čísla vydání, (prosinec 1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Zbavme se národních nectností!, Národní obnova, s. 10, výstřížek bez data a čísla vydání, (prosinec 1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Třetí válečné vánoce ve Španělsku, Národní obnova, s. 9, výstřížek bez data a čísla vydání, (prosinec 1938), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Náš poměr k mocnému sousedu v dějinném vývoji, Národní Obnova, 21. 1. 1939, č. 3, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C. (K. Urbanovský): Ještě pořád diskuze?, Národní obnova, 25. 2. 1939, č. 10, s. 7, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. st.: Nedostatek důvěry, Národní obnova, 11. 3. 1939, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Konec našich ilusí, Národní Obnova, 25. 3. 1939, č. 11, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Stát a národ, Národní Obnova, 1. 4. 1939, č. 12, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Jak jedině se zachráníme, Národní Obnova, 15. 4. 1939, č. 14, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (A. Z.): Novinový nadbytek, Národní obnova, výstřížek bez data a čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Profesor dr. Macek proti hospodářským pověrám, Národní osvobození, 16. 1. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Macek, J.: Engliš nebo Preiss?, Národní osvobození, 21. 1. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Macek, J.: Nechtěné následky Englišova plánu, Národní osvobození, 31. 1. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 65, bez i. č.

Horáček, C.: O zprostředkování práce, Národní politika, 7. 1. 1901, č. 7, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Bytová otázka velkoměstská a komunální politika-recenze, Národní politika, 17. 8. 1905, č. 225, s. 5, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: K doplňovací zemské volbě na Pardubicku, Národní politika, 15. 10. 1906, č. 284, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: K volbě zemského poslance v městské skupině Pardubicko-Chlumecko-Holické, Národní politika, 17. 10. 1906, č. 286, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Různé zprávy, Výsledek doplňovacích voleb zemských poslanců v městské skupině pardubické a v Plzni, Národní politika, 26. 10. 1906, č. 295, s. 3-4, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Za reformu bytovou, Národní politika, 28. 10. 1907, č. 298, s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Český klub o projektech česko-německého smíru, Národní politika, 15. 1. 1908, č. 14, NM, Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Kandidáti Národní strany v Českém klubu o politické situaci, Národní politika, 16. 2. 1908, č. 46, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Proti nepovolaným mravokárcům, Národní politika, 26. 2. 1908, č. 56, NM, Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C.: V druhý den voleb, Národní politika, 3. 3. 1908, č. 62, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Redakce: Ustanovující schůze Národní jednoty pro Nové město a král. Vyšehrad, Národní politika, 10. 10. 1908, číslo 279, NM, Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Obecní volby v královském hlavním městě Praze, Národní politika, 23. 10. 1909, č. 293, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

Horáček, C.: Právo stavební, Národní politika, 5. 5. 1912, č. 123, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Hrst vzpomínek na zemřelého Albína Bráfa, Národní politika, 27. 7. 1912, č. 205, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (anonymně): Potřeba střední strany národní, Národní politika, 23. 5. 1914, č. 140, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: K otázce prodloužení ochrany nájemníků, Národní politika, 6. 12. 1921, č. 335, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Řezníček, V.: JUDr. Cyril Horáček, Národní politika, 4. 11. 1922, č. 302, s. 1-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Senát, Národní politika, 28. 12. 1922, č. 354, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: K prodloužené ochraně nájemníků, Národní politika, 12. 2. 1923, č. 43, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (Prof. dr. A. Zet): Letošní jaro v Karlových Varech, Národní politika, 18. 6. 1924, č. 167, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Návrhy na zajišťovací a sanační fond, Národní politika, 5. 9. 1924, č. 246, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (Prof. dr. A. Zet): Letos v Mariánských lázních, Národní politika, 12. 10. 1924, č. 282, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Ochrana nájemníků opět na denním pořádku, Národní politika, 1. 3. 1925, č. 59, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Úřednická otázka, Národní politika, 22. 3. 1925, č. 80, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C. (A. Záhora): Dnešní Opatije, Národní politika, 29. 6. 1926, č. 177, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Bourací horečka, Národní politika, 14. 2. 1928, č. 45, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Mají obce prodávati své pozemky levně nebo draze?, Národní politika, 23. 2. 1928, č. 54, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Valina, F.: Prof. dr. Cyril Horáček sedmdesátníkem, Národní politika, 4. 11. 1932, č. 307, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Odvážná hra americká, Národní politika, 27. 9. 1933, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Veřejní zaměstnanci, Národní politika, 26. 10. 1933, č. 294, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Za Eduardem Koernerem, Národní politika, 1. 4. 1933, č. 91, s. 1-2, NM, Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Hospodářský parlament?, Národní politika, 8. 4. 1934, č. 96, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Reeskontní ústav zahájil včera činnost, Národní politika, 3. 5. 1934, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Horáček, C. (Státní penzista): Potřeba státního pensijního fondu, Národní politika, 17. 11. 1934, č. 317, s. 10, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Trochu skutečnosti, Národní politika, 28. 2. 1935, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Hospodářské záhady, Národní politika, 13. 3. 1935, č. 72, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Poučení z voleb, Národní politika, 22. 5. 1935, č. 141, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Umělé stlačování míry úrokové, Národní politika, 10. 9. 1935, č. 249, s. 9, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (Justus): Sirotčí jistota, Národní politika, 2. 11. 1935, č. 300, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Persisté, Národní politika, 14. 12. 1935, č. 342, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Konec experimentování v Americe!, Národní politika, 29. 1. 1936, č. 29, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Mezinárodní záhady, Národní politika, 25. 1. 1938, č. 24, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Židovstvo a Němci, Národní politika, 12. 7. 1938, č. 189, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (A. Záhora): Jsme zralý?, Příloha Národní politiky, 12. 12. 1925, č. 340, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (A. Záhora): Autosmrtiči, Příloha Národní politiky, 18. 7. 1926, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: K obecní politice pozemkové, Příloha Národní politiky, 13. 3. 1927, č. 71, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Státní úřednictvo-veličina prezíratelná?, Příloha Národní politiky, 19. 1. 1930, č. 18, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Rozčarování s ilusí družstevnických, Příloha Národní politiky, 1. 1. 1935, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Dluhová otročina, Příloha Národní politiky, 1. 1. 1936, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Neklasejme na myslí!, Nedělní list, 8. 10. 1938, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Degenerované družstevnictví, Obchod, 18. 11. 1938, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Před novelizací zákona o dani z obratu, Obchod, 18. 11. 1938, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: České hnutí agrární, Obrana zemědělců, 15. 5. 1901, č. 39, s. 339-340, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Boj proti kathedrovému socialismu v Německu, Obzor národohospodářský, r. IV, 1899, s. 67-71.

Horáček, C.: Banky, Obzor národohospodářský, r. XXIV, 1919, s. 49-52.

Horáček, C.: Dvojitá měna papírová a zvýšení peněžní jednotky, Obzor národohospodářský, r. XXVI, 1921, s. 385-388.

Horáček, C.: Stabilizace měny, Obzor národohospodářský, r. XXVII, 1922, s. 97-99

Horáček, C.: O takzvané produktivní inflaci, Obzor národohospodářský, r. XXVIII, 1923, s. 1-3.

Engliš, K.: Je progrese při výnosových daních fiskalismem?, Obzor národohospodářský, r. XXXII, 1927, s. 129-140.

Redakce: K otázce bytové – recenze Horáčkovi knihy Bytová otázka a městská renta pozemková, Právo lidu, 30. 8. 1905, č. 238, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Politika domácí, Schůze voličů v Chlumci n. C., Právo lidu, 15. 10. 1906, č. 285, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Politika domácí, Prof. dr. Cyril Horáček, Právo lidu, 16. 10. 1906, č. 286, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Politika domácí, Pardubická doplňovací volba, Právo lidu, 23. 10. 1906, č. 293, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Politika domácí, v Pardubicích – Chlumci - Holicích, Právo lidu, 25. 10. 1906, č. 295, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Loevenstein polemizuje s Englišem, Právo lidu, 8. 1. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Redakce: Dr. Engliš a hospodářský pokrok, Právo lidu, 13. 1. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Macek, J.: Nový objev a starý omyl, Právo lidu, 21. 8. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Pistorius, T.: Vývozní prémie?, Právo lidu, 22. 11. 1933, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Redakce: Aby bylo jasno, Právo lidu, 20. 1. 1934, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Knihy a umění: První dějiny dělnického hnutí v Čechách, Právo lidu, 29. 9. 1934, č. 228, s. 6, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Řádná valná hromada Národní banky Československé, Právo lidu, 1. 5. 1935, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Pražský ilustrovaný Kurýr, 5. 7. 1912, NM, fond C. Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Dr. Engliš guvernérem, Ranní noviny, 24. 2. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 65, bez i. č.

Redakce: Počátky českého hnutí dělnického, Ruch, 27. 5. 1897, č. 17, s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Počátky českého hnutí dělnického-dokončení, Ruch, 10. 6. 1897, č. 18, s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: K sanační akci peněžních ústavů, Samostatnost, 23. 4. 1926, č. 17, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Metla dvacátého století, Samostatnost, 10. 6. 1927, č. 23, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Ve znamení politického klíče, Samostatnost, 25. 1. 1929, č. 4, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Nesprávně chápaná solidárnost, Samostatnost, 19. 4. 1929, č. 16, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: O poměru k prezidentovi Masarykovi a min. zahraničí Benešovi, Samostatnost, 19. 4. 1929, č. 16, s. 4, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Cenzura hospodářská a finanční, Samostatnost, 26. 11. 1931, č. 47, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Inteligence a zodpovědnost, Samostatnost, 30. 12. 1931, č. 52, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Příčiny a náprava dnešní finanční krize státu, Samostatnost, 25. 2. 1932, č. 8, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Poznámky k bankovnímu zákonu, Samostatnost, 3. 3. 1932, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Úvěr a zákonodárství, Samostatnost, 14. 4. 1932, č. 15, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Dnešní krize státních financí, Samostatnost, 29. 9. 1932, č. 37, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Zatykání českých fašistů, Samostatnost, 1. 12. 1932, č. 46, str. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Železnice, Samostatnost, 1. 12. 1932, č. 46, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Noli me tangere!, Samostatnost, 15. 12. 1932, č. 48, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Důsledky mylných teorií proti měnové inflaci, Samostatnost, 22. 12. 1932, č. 49-50, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (Idem): Samostatnost, 21. 1. 1933, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Na ochranu národního cítění a smýšlení, Samostatnost, 6. 4. 1933, č. 14, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Družstevnictví kouzla zbavené, Samostatnost, 6. 4. 1933, č. 14, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (Omega): Nebezpečí, které stále ještě není zažehnáno, Samostatnost, 7. 12. 1933, č. 49, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Jen s rozvahou, Samostatnost, 25. 1. 1934, č. 4, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Hospodářská demagogie, Samostatnost, 25. 1. 1934, č. 4, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Ještě k otázce jednoročního dobrovolnictví, Samostatnost, 7. 2. 1935, č. 6, s. 2, NM, Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: K akci „Národního sjednocení“, Samostatnost, 7. 3. 1935, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (anonymně): Jen změna osob nebo něco více?, Samostatnost, 7. 11. 1935, č. 44, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C. (Quidam): Nový ministr financí, Samostatnost, 16. 4. 1936, č. 16, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (A. Z.): Ve vážných chvílích Samostatnost, 25. 8. 1938, č. 32-33, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Doma, Samostatnost, 3. 11. 1938, č. 43, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Čeho je třeba?, Samostatnost, 3. 11. 1938, č. 43, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Teoretická úvaha podmínečného rázu, Samostatnost, 24. 11. 1938, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Vláda a nové volby, Samostatnost, 5. 1. 1939, č. 1, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Budoucí senát, Samostatnost, 12. 1. 1939, č. 2, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Úkol a postavení senátu, Senátní zpravodaj, (1925), výstřižek bez čísla vydání, s. 194-195, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: K návrhu zákona o cedulové bance, Slávie, 4. 4. 1920, s. 6, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Návrh, s nímž lze sotva souhlasit, Spořitelní obzor, 23. 1. 1932, č. 1, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Šípy, 13. 10. 1906, č. 45, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Za Josefem Grubrem, Tribuna, 5. 5. 1925, roč. 7, č. 104, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C. (A. Z.): Rolnická hymna, Venkov, 6. 2. 1907, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Rolnictvo a inteligence, o přednášce univ. prof. dra. Cyrila Horáčka na valné hromadě okresní agrární organizace pražské, Venkov, 5. 3. 1913, s. 6-7, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Horáček, C.: My a naši sousedé, Venkov, 28. 1. 1919, č. 23, s. 1-2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: Odpověď ministra financí, 23. 8. 1919, č. 199, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Kandidátní listina Republikánské strany volební kraj Praha, Venkov, 18. 4. 1920, s. 3, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Horáček, C.: Před volbami, Venkov, 18. 4. 1920, s. 4, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Redakce: Schůze senátu, Venkov, 2. 6. 1920, výstřižek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Redakce: Generální zpravodaj senátor dr. Horáček o státním rozpočtu na rok 1921, Venkov, 11. 12. 1920, výstřižek bez čísla vydání, NM, Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Generální debata o státním rozpočtu, Venkov, 15. 12. 1921, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Zpráva o politickém výkladu prof. C. Horáčka na okresní schůzi Agrárníků ohledně přidělů půdy zemědělcům, Venkov, 23. 5. 1922, s. 4, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Venkov, 5. 11. 1922, s. 2, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Reakce: Šedesátiny prof. Dra Horáčka, Venkov, 7. 11. 1922, výstřížek bez čísla vydání, s. 3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Horáček, C.: K opětnému prodloužení ochrany nájemníků, Venkov, 11. 4. 1923, č. 83, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Jak jsem poznal Švehlu, Venkov, 15. 4. 1923, č. 87, s. 2-3, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Redakce: Stanovisko výboru českého oboru zemědělské rady k otázce zřízení cedulové banky, Venkov, 5. 4. 1925, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Redakce: Druhý krok v měnové reformě, Venkov, 2. 6. 1934, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Redakce: Nač ještě ty řeči proti devalvaci, Venkov, 1. 3. 1935, výstřížek bez čísla vydání, NM, fond Karel Engliš, karton č. 64, bez i. č.

Horáček, C.: Za Alfonsem Šťastným, Příloha Venkova - Národní hospodář, 14. 11. 1913, č. 268, s. 9, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Horáček, C.: Pracovat a šetřit, Vinohradský zpravodaj, 28. 10. 1930, č. 6, s. 1, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Drachovský, J.: Dr. Cyril Horáček, Zemědělské listy, 6. 12. 1912, č. 1, s. 2, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: II. zemský sjezd českých hospodářských společenstev konaný v Praze dne 29. 6. 1913 - dokončený s přednáškou Prof. dr. Cyrila Horáčka o výhodách družstevního podnikání, Zemědělské listy, 25. 7. 1913, č. 34, s. 1-2, Archiv NM, Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

Znova (akce Národní obrody), 12. 11. 1938, č. 5, r. 1., s. 50, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Redakce: Sbor obecních starších, NM, Cyril Horáček, karton č. 3, výstřížek bez názvu periodika, data a čísla vydání, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 3, bez i. č.

6.1.6 Korespondence odeslaná

- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 27. 8. 1904, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 18. 8. 1905, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 27. 9. 1906, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 29. 9. 1906, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáček A. Bráfovi, 30. 9. 1906, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 4. 1. 1907, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 15. 4. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 23. 4. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 30. 4. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 13. 5. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 20. 5. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 25. 5. 1908, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 11. 3. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 1. 4. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 19. 4. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 22. 4. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 16. 6. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 23. 6. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 3. 11. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 22. 2. 1910, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 8. 12. 1910, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 9. 12. 1910, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 18. 4. 1911, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 23. 4. 1911, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 22. 12. 1911, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka A. Bráfovi, 13. 6. 1912, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.
- Dopis C. Horáčka T. G. Masarykovi, 7. 1. 1904, MÚA AV ČR, fond TGM, i. č. KOR I-36-1904.
- Dopis C. Horáček J. Matouškovi, 30. 4. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.
- Dopis C. Horáčka T. G. Masarykovi, ministr financí, 26. 9. 1919, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.

6.1.7 Korespondence obdržená

- Dopis E. Beneš C. Horáčkovi, 1. 10. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.
- Dopis E. Beneš C. Horáčkovi, 7. 11. 1922, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 19. 6. 1899, NTM, fond C. Horáček č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 5. 10. 1905, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 28. 9. 1906, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 25. 4. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 16. 5. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 18. 4. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 13. 6. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 18. 6. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 10. 12. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 9. 12. 1910, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 15. 3. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, 21. 4. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis A. Bráf C. Horáčkovi, nedatováno (konec roku 1901), NTM, fond Cyril Horáček č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis JUDr. V. Bouček C. Horáčkovi, 22. 11. 1906, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.
- Dopis JUDr. V. Bouček C. Horáčkovi, nedatováno (1906), NM, fond Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.
- Dopis C. K. Ministerstva kultu a vyučování C. Horáčkovi, 11. 5. 1898, NTM, fond Cyril Horáček č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis Česká akademie C. Horáčkovi, 3. 12. 1904, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis Česká akademie C. Horáčkovi, 13. 12. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.
- Dopis prezidia České akademie císaře Fr. Josefa, 27. 6. 1914, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.
- Dopis Česká akademie C. Horáčkovi, 2. 7. 1912, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.
- Dopis Česká akademie věd a umění C. Horáčkovi, 18. 6. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.
- Dopis prezidenta České akademie věd a umění C. Horáčkovi, 3. 2. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Česká společnost Národohospodářská C. Horáčkovi, 22. 10. 1898, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Česká spořitelna C. Horáčkovi, 30. 12. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis V. Dědek C. Horáčkovi, 4. 3. 1916, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis V. Dědek C. Horáčkovi, 28. 3. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis V. Dědek C. Horáčkovi, 18. 5. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis V. Dědek C. Horáčkovi, 26. 9. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Děkanství právnické fakulty C. Horáčkovi, 29. 7. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Děkanství právnické fakulty C. Horáčkovi, 30. 12. 1909, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Děkanství UK Praha C. Horáčkovi, 19. 4. 1921. NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Dopis Děkanství UK Praha C. Horáčkovi, podepsané ministrem R. Bechyně, 16. 11. 1922, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Děkanství UK Praha C. Horáčkovi, podepsán prof. J. Drachovský, 16. 2. 1933, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

Dopis prof. J. Drachovský C. Horáčkovi, 2. 2. 1933, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis prof. Z. Elger z Elgenfeldu C. Horáčkovi, 10. 6. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis prof. Z. Elger z Elgenfeldu C. Horáčkovi, 21. 6. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Finanční informátor C. Horáčkovi, 27. 11. 1936, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Finanční informátor C. Horáčkovi, 20. 5. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis A. Friš C. Horáčkovi, šéfredaktor Finančního zpravodaje, 26. 11. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis V. Funk C. Horáčkovi, 25. 7. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis A. Hajn C. Horáčkovi, šéfredaktor „Samostatnosti“, 27. 3. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis od K. Harmach C. Horáčkovi, 3. 1. 1901, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis od K. Harmach C. Horáčkovi, 28. 3. 1901, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis J. Herben C. Horáčkovi, nedatováno, NTM, fond Cyril Horáček č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis S. Houšky, zástupce královského horního města Kladna, C. Horáčkovi, 19. 1. 1901, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis JUDr. František Jeřábek, advokát z Dvora Králové nad Labem, C. Horáčkovi, 28. 3. 1907, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis E. Junger a F. Šafránek C. Horáčkovi, rolníci, toho času předseda sekretariátu Sdružení českých katolických zemědělců v království Českém, C. Horáčkovi, 10. 8. 1907, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Jednota učitelská „Komenský“ pro Prahu a okolí C. Horáčkovi, 14. 1. 1904, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis J. Goll C. Horáčkovi, 22. 7., blíže nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Hypotéční banka C. Horáčkovi, nedatováno, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Dopis dr. L. Haškovec C. Horáčkovi, 30. 6. 1926, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Nadace Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových C. Horáčkovi, 17. 3. 1938, NTM, f. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis redakce Hospodářský kritik C. Horáčkovi, redaktor J. Marek, 10. 2. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Karlova univerzita v Praze C. Horáčkovi, 27. 6. 1922, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Karlova univerzita v Praze C. Horáčkovi, 19. 8. 1922, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Univerzita Karlova v Praze C. Horáčkovi, 31. 12. 1924, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Univerzita Karlova v Praze C. Horáčkovi, 11. 2. 1926, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis K. Kramář C. Horáčkovi, 29. 10. 1925, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis K. Kramář C. Horáčkovi, 10. 10. 1929, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Kaizl C. Horáčkovi, 13. 5. 1893, NTM, fond Cyril Horáček č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Kaizl C. Horáčkovi, 25. 9. 1896, NTM, fond Cyril Horáček č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Kaizl C. Horáčkovi, 3. 2. 1898, NTM, fond Cyril Horáček č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis K. Kaizlová C. Horáčkovi, 4. 6. 1901, NTM, fond Cyril Horáček č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis JUDr. J. Kapras C. Horáčkovi, 9. 6. 1934, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

Dopis Komitétu pro pořádání populárních přednášek v Mladé Boleslavi C. Horáčkovi, 29. 12. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis dr. J. Koudela C. Horáčkovi, 9. 8. 1908, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis dr. J. Krčmář C. Horáčkovi, ministerstva školství a národní osvěty, 26. 9. 1934, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis dr. Karel Mattuš C. Horáčkovi, 9. 5. 1906, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Matoušek C. Horáčkovi, redaktor Cesty, 26. 4. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis ministra financí C. Horáčkovi, 20. 4. 1926, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Ministerstva financí C. Horáčkovi, 27. 10. 1925, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Ministerstva školství ČR C. Horáčkovi, 25. 11. 1920, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 9, bez i. č.

Dopis Ministerstva školství a národní osvěty C. Horáčkovi, 13. 7. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis od Ministerstva školství a národní osvěty C. Horáčkovi, 15. 2. 1933, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis ministra sociální péče ČSR C. Horáčkovi, 23. 8. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Ministerstva sociální péče C. Horáčkovi, 12. 5. 1928, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis ministra vnitra Československé republiky C. Horáčkovi, 4. 5. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Ministerstva zemědělství C. Horáčkovi, 10. 3. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis místního odboru Národní jednoty Severočeské C. Horáčkovi, 16. 11. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Národní jednoty Pošumavská v Plzni C. Horáčkovi, 21. 10. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis neznámého pisatele z Kutné Hory C. Horáčkovi, 16. 10. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis dr. S. Nikolau C. Horáčkovi, 9. 11. 1938, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Občanská beseda v Benešově C. Horáčkovi, 18. 11. 1898, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis sboru Obecních starších hl. m. Prahy C. Horáčkovi, 20. 10. 1905, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Orbis C. Horáčkovi, 5. 1. 1926, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis prof. Emil Ott C. Horáčkovi, 18. 4. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis prof. Emil Ott C. Horáčkovi, 21. 4. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis prof. Emil Ott C. Horáčkovi, 27. 5. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis C. Papoušek C. Horáčkovi, volič agrární strany, 18. 11. 1925, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 13. 3. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 1. 5. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 16. 6. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 29. 9. 1893, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 11. 2. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 14. 2. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 6. 3. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 19. 3. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 13. 2. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 14. 9. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 26. 5. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 27. 6. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 6. 10. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 2. 12. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 12. 3. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 23. 4. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 21. 1, blíže nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, 18. 9, blíže nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Pelcl C. Horáčkovi, (nedatováno), NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis dr. Popelka C. Horáčkovi, prezident Nejvyššího soudu, 25. 1. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis dr. Popelka C. Horáčkovi, prezident Nejvyššího soudu, 9. 2. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis prezidia Ministerské rady C. Horáčkovi, 15. 7. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Josef Pražák C. Horáčkovi, 23. 12. 1903, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis První České vzájemné pojišťovny Slavia C. Horáčkovi, 29. 2. 1936, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis purkmistra královského města Plzně C. Horáčkovi, 17. 10. 1903, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis předsednictva Poradního sboru pro otázky hospodářské C. Horáčkovi, 6. 6. 1928, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis A. Randa C. Horáčkovi, nedatováno, NTM, fond č. 432, karton č. 1

Dopis A. Rašína C. Horáčkovi, 22. 2. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Republikánské strany C. Horáčkovi, 5. 3. 1927, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.

Dopis dr. Bohuš Rieger C. Horáčkovi, 6. 8. 1905, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis dr. Bohuš Rieger C. Horáčkovi, 23. 9. 1905, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis sekretariátu Republikánské strany československého venkova C. Horáčkovi, 19. 7. 1920, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis J. Sedláček C. Horáčkovi, 14. 2. 1925, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis dr. Scherl C. Horáčkovi, 8. 10. 1919, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Tělocvičná jednoty Sokol v Brně C. Horáčkovi, 4. 3. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Spolku asistentů českých vysokých škol v Praze C. Horáčkovi, 13. 5. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Spolku úředníků československých drah C. Horáčkovi, 13. 5. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Spolku Typografie C. Horáčkovi, 27. 3. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Stálého výboru NSRČ C. Horáčkovi, 10. 7. 1923, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Svazu českých spořitelů C. Horáčkovi, 27. 6. 1907, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Svazu českých spořitelů C. Horáčkovi, 26. 6. 1925, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.

Dopis dr. Bedřich Schwarzenberg C. Horáčkovi, 11. 2. 1936, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis dr. Bedřich Schwarzenberg C. Horáčkovi, 17. 2. 1936, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Staatswissenschaftliches Institut an der Universität Kiel C. Horáčkovi, 3. 10. 1912, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis JUDr. Přemysl Šámal, advokát, C. Horáčkovi, 18. 10. 1911, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis J. Šolc C. Horáčkovi, 12. 1. 1887, NTM, f. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Šolc C. Horáčkovi, 17. 2. 1892, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Šolc C. Horáčkovi, 27. 10. 1894, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis J. Šolc C. Horáčkovi, 7. 9. 1904, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis L. Šolcová C. Horáčkovi, 12. 5. 1916, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis A. Šťastný C. Horáčkovi, 26. 2. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis A. Šťastný C. Horáčkovi, 14. 3. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis A. Šťastný C. Horáčkovi, 2. 5. 1896, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis František Udržal C. Horáčkovi, 18. 5. 1937, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Ústřední jednoty českých hospodářských společenstev C. Horáčkovi, 11. 4. 1903, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Ústřední spolek českých žen C. Horáčkovi, 21. 1. 1900, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis „Všehrd“ C. Horáčkovi, 22. 9. 1914, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Karel Zahradník C. Horáčkovi, 21. 12. 1899, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Zemědělské rady Markrabství moravského C. Horáčkovi, 24. 11. 1898, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Zemědělské rady Markrabství moravského C. Horáčkovi, 9. 1. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Zemědělské rady Markrabství moravského C. Horáčkovi, 18. 1. 1902, NTM, fond č. 432, karton č. 2, bez i. č.

Dopis Zemědělské rady C. Horáčkovi, 2. 11. 1925, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

Dopis Zemského maloroľnického fondu C. Horáčkovi, 18. 6. 1923, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

Dopis Zemský úřad v Praze C. Horáčkovi, 27. 10. 1937, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

Telegramm Bataillons Kommando v Čáslavi pro Lieutenant Dr. Cyrill Horaček, 7. 8. 1893, Archív NM, Cyril Horáček, karton č. 15, bez i. č.

Telegram A. Bráf C. Horáčkovi, č. 1673. 25, 25. 5. 1908, Goerbersdorf, NTM, fond č. 432, karton č. 1, bez i. č.

6.1.8 Korespondence ostatní

Dopis K. Engliš A. Bráfovi, 14. 7. 1903, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

Dopis K. Engliš A. Bráfovi, 26. 10. 1903, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

Dopis K. Engliš A. Bráfovi, 4. 12. 1903, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

Dopis K. Engliš A. Bráfovi, 28. 2. 1907, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

Dopis K. Engliš A. Bráfovi, 4. 9. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

Dopis K. Engliš A. Bráfovi, 23. 12. 1909, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

Dopis K. Engliš A. Bráfovi, 29. 12. 1910, NM, fond Albín Bráf, karton č. 7, i. č. 237.

Dopis J. Goll A. Bráfovi, 14. 9. 1903, NM, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 291.

Dopis J. Gruber A. Bráfovi, 17. 4. 1908, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

Dopis J. Gruber A. Bráfovi, 28. 4. 1908, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

Dopis J. Gruber A. Bráfovi, duben 1908, blíže nedatováno, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

Dopis J. Gruber A. Bráfovi, 30. 8., blíže nedatováno, fond Albín Bráf, karton č. 8, i. č. 306.

Dopis J. Hlávka A. Bráfovi, 14. 7. 1907, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

Dopis Cyrila Horáčka ml. K. Englišovi, 15. 12. 1960, NM, fond Karel Engliš, karton č. 6, i. č. 149.

Dopis F. Peroutky A. Bráfovi, 21. 11. 1907, NM, fond Albín Bráf, karton č. 9, i. č. 382.

6.1.9 Elektronické databáze

Rybová, L.: Nauka o mezdním fondu, recenze knihy C. Horáčka, citace 2. 12. 2014. Dostupné z: <http://www.bibliothecaeconomica.cz/library/record/detail/445>.

Bojkot a vyloučení ze společnosti, bez uvedení autora, citace 5. 2. 2016. Dostupné z:

<http://www.nasinebocizi/wp-content/uploads/2014/02/3->

[7_Bojkot_a_vyloucení_ze_spolecnosti.pdf-3.2.2016.](#)

Vyskočil, A.: Měli se úředníci za Rakousko-Uherska lépe než dnes, citace 10. 1. 2016.

Dostupné z:

<http://zpravy.aktualne.cz/meli-se-urednici-za-rakouska-uherska-lip-nez->

[dnes/r~i:article:611242/.](#)

Sociální úroveň dělnictva na počátku 20. století, bez uvedení autora, citace 25. 2: 2016.

Dostupné z: <http://www.edejiny.cz/socialni-uroven-delnictva-na-poc20stol/comment-page-1/>.

6.1.10 Seznam použité literatury

Balcarová, Jitka: Jeden za všechny, všichni za jednoho!, Bund der Deutschen a jeho předchůdci v procesu utváření sudetoněmecké identity, Praha: Karolinum 2013.

Bažantová, Ilona: Družstevní a svépomocné koncepce v českém ekonomickém myšlení, Vývoj názorů a pokusů o praktickou realizaci do roku 1948., Praha: Prospektum 2002.

Bažantová, Ilona: Čeští keynesiánci a jejich teoretický pohled na hospodářskou krizi 30. let 20. století. In: Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2015.

Baloun, Pavel: Časopis Česká stráž (1890-1901) a jeho profilující osobnosti, bakalářská práce zpracovaná v Ústavu českých dějin UK Praha, Praha: 2011.

Cohen, B. Gary: Němci v Praze 1861-1914, Praha: Karolinum 2000.

Doležalová, Antonie: O ukradených myšlenkách aneb Ideologie agrarismu vs. Ekonomicko-politická realita. In: Sborník Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami 13/2008, Uherské hradiště: Slovácké muzeum 2008.

Gebhart, Jan: K činnosti středoevropské agrární instituce ve 20. a 30. letech. In: Sborník k dějinám 19. a 20. století, Praha: AV 1989.

Harna, Jan: Republikánská strana ve vládách a v parlamentu první Československé republiky, Konflikt partikulárních a obecných zájmů. In: Sborník agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami 13/2008, Uherské hradiště: Slovácké muzeum 2008.

Hindls, Richard, Holman, Robert, Hronová Stanislava: Ekonomický slovník, Praha: C. H. Beck 2003.

- Holman, Robert: Dějiny ekonomického myšlení, Praha: C. H. Beck 2005.
- Ivanov, Miroslav: Tajemství RKZ, Praha: Mladá Fronta 1969.
- Jančík, Drahomír, Kubů, Eduard: Nacionalismus zvaný hospodářský, Praha: Dokořán 2011.
- Jančík, Drahomír, Kubů, Eduard: Bankéř a finančník, případ Karla Engliše. In: Člověk na Moravě v první polovině 20. století. Brno: CDK 2006.
- Kárník, Zdeněk: České země v éře první republiky (1918-1938) I., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha: Libri 2000.
- Klimek, Antonín: Velké dějiny zemí Koruny České XIII. (1918-1929), Praha: Paseka 2001.
- Klimek, Antonín: Velké dějiny zemí Koruny České XIV. (1929-1938), Praha: Paseka 2002.
- Krameš, Jaroslav: Ekonomie, jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918, Praha: Typograf 2012.
- Krameš, Jaroslav: Hospodářské krize v českém ekonomickém myšlení do roku 1948. In: Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2015.
- Krčmář, Jan: Paměti, díl II. A III., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 2007.
- Kubů, Eduard, Pátek, J.: Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami, Praha: Karolinum 2000.
- Kubů, Eduard, Šouša, Jiří: Hospodářská krize v českých zemích/Československu jako historiografický problém. In: Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2015.
- Lacina, Vlastislav: Agrární strana a pozemková reforma. In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001.
- Lacina, Vlastislav: Formování československé ekonomiky. Praha: Academia 1990.
- Lacina, Vlastislav: Velká hospodářská krize v Československu 1929-1934, Praha: 1984.
- Lacina, Vlastislav: Změny priorit v programových dokumentech české agrární strany. In: Sborník agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami 13/2008, Uherské hradiště: Slovácké muzeum 2008.
- Masaryk, G. Tomáš: Prezident Masaryk o významu sv. Václava. In: Svatováclavský sborník, Praha: 1934.
- Miller, E. Daniel: Antonín Švehla - mistr politických kompromisů, Praha: Argo 2001.
- Novotný, Jiří, Šouša, Jiří: Banka ve znamení zeleného čtyřlístku, Agrární banka 1911-1938 (1948), Praha: Karolinum 1996.

- Miller, E. Daniel: Kolonizace jako alternativa pozemkové reformy v prvních letech Československé republiky. In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001.
- Olivová, Věra: Dějiny první republiky, Praha: Karolinum 2000.
- Peroutka, Ferdinand: Budování státu I-II (1918-1919), Praha: Academia 2003.
- Polák, Stanislav: T. G. Masaryk, Za ideálem a pravdou, 4. díl, Praha: 2005.
- Pšeničková, Jana: Zbytkové statky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001.
- Rokoský, Jaroslav: Rudolf Beran a jeho doba, Vzestup a pád agrární strany. Praha: Vyšehrad 2011.
- Smutný, Zdeněk: Tzv. Zelená internacionála a politické procesy v Československu po druhé světové válce, bakalářská práce zpracovaná v Ústavu sociálních a hospodářských dějin UK Praha, Praha: 2010.
- Soukupová, Blanka: Národně-politické protizidovské stereotypy v české společnosti na konci 19. století. In: Protižidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století, Univerzita Pardubice 2007.
- Šak, Robert: Josef Jungmann, Život obrozence, Praha: Vyšehrad 2007.
- Šamberger, Zdeněk: Význam českého odboru Zemědělské rady (1891-1914). In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001.
- Šouša, Jiří: Mezi brázdou a bankovním úvěrem, O agrárních a peněžních dějinách 19. a 20. století, Pelhřimov: Nová tiskárna 2012.
- Velek, Luboš: Agrární proud v mladočeské straně v 90. letech 19. století. In: Sborník k úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha: Karolinum 2001.
- Vencovský, F.: Dějiny českého ekonomického myšlení do roku 1948, Brno: Masarykova univerzita 1997.
- Weyr, František: Paměti I., Za Rakouska (1879-1918), Brno: Atlantis 1999.
- Weyr, František: Paměti II., Za republiky (1918-1938), Brno: Atlantis 2001.

6.1.11 Pseudonymy Cyrila Horáčka

A. Z.

A. Záhora

Amicus
C. Urbanov
H.
Idem
Justus
Quidam
Knidam
K. Urbanovský
Omega
Prof. dr. A. Zet
Starý kantor
Starý penzista
Viator

6.1.12 Seznam příloh

1. foto Cyril Horáček, NM, Cyril Horáček, karton č. 17, bez i. č.
2. Přednášky Cyril Horáček z předmětu: Vývoj hospodářský, rukopis 37 s., 1898, MÚA AV ČR, fond Cyril Horáček, karton č. 3, i. č. 47.
3. Kurýr, 21. 1. 1909, č. 21, s. 2, foto zachycuje zástupce UK na slavnostech při příležitosti jubilea vydání tzv. Kutnohorského dekretu v Kutné Hoře, C. Horáček je označený č. 4, pán s buřinkou, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 16, bez i. č.
4. Foto Cyril Horáček s rodinou (2. polovina 30. let). Foto zachycuje Cyrila Horáčka s manželkou, oběma syny, snachou a dvěma vnučkami. Archív RNDr. Cyrila Marková rozená Horáčková.
5. Přestavba rodinného domu (1931-2). Před budovou stojí profesor Cyril Horáček se ženou. Archív RNDr. Cyrila Marková rozená Horáčková.
6. Průčelí ministerstva financí, Clam-Gallasův palác v Husově ulici. NM, fond Karel Engliš, karton č. 72, bez i. č.
7. Příjmací salon ministra financí v Clam-Gallasově paláci. NM, fond Karel Engliš, karton č. 72, bez i. č.

8. Politický vtíp na Horáčka při volbách do Českého zemského sněmu v r. 1906. Satyricko-politický obrázkový týdeník Šípy, bez datace, NM, fond Cyril Horáček, karton č. 14, bez i. č.
9. Rodinná hrobka Horáčků na pražském Vyšehradě, oddíl č. 5, hrob č. 50. Jméno Cyrila Horáčka je uvedeno na černé desce v dolní části náhrobku. Foto Autora.

6.1.13 Přílohy

Obrázek č. 1

I. úvod.

Které věci vyhledá ekonomický
 l. j. úvod do studie ekonomického hosp. úvod
 v dávě.
 Věta ekonomického nauka obira-
 jí se hospodářskou stránkou
života společnosti. Věta úvodu.
 Zvláštní věta společenská ma- společenské vztahy
 jí se vedoucí hospodářské hosp.
vztahy jednotlivců mezi sebou
 a ve společnosti.
hosp. jednotní zároveň činnost
historie společnosti ekonomického hosp. činnost
zároveň dle základ hospodář-
ství statky a službami.
Nikoliv stránka technická, vý-
voj ekonomická.
 (činnost mezi oběma a náklady
 a dosázející výsledkem.
ekonomický výhled buď zá-
kladní poznání nebo hlavní
typický poznání a přes ve činnosti
 (lpr. základní ekonomický poznání nebo
metody nebo konkrétní úvod
historický. Dějiny.
Dějiny mohou o základní hle-
diště hládky vývoj společnosti
hládky.
Dle toho dějiny politické, kultu-
ry, náboženské, hosp.
čas chronologické vypisování základní vývoje
poznání hosp. a dějiny hládky hle-
dání základní vývoje.

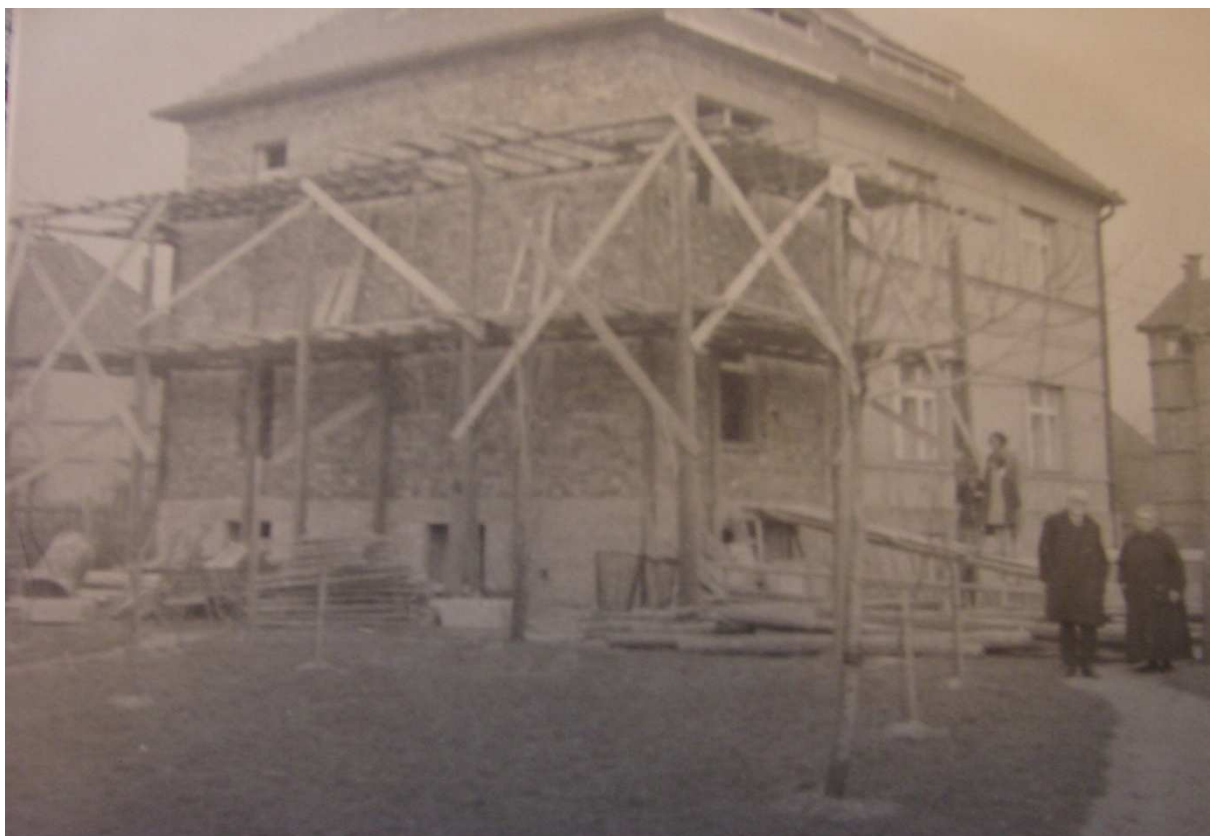
Obrázek č. 2

Obrázek č. 3

Obrázek č. 4

Obrázek č. 5

Obrázek č. 6

Obrázek č. 7

Obrázek č. 8

Obrázek č. 9